

การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี

**Perception of Royal Thai Army'Roles in the Development of Quality
of Life in Line Buddhist Philosophy of Sufficiency Economy in
royal initiative project for developing security in the area
of Dong Na Tam forest,Ubonratchathani province**

พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง เฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี

พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**Perception of Royal Thai Army'Roles in the Development of Quality
of Life in Line Buddhist Philosophy of Sufficiency Economy in
royal initiative project for developing security in the area
of Dong Na Tam forest,Ubonratchathani province**

LIEUTENANT COLONEL VEERAPON PHATPRASIT

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
2007**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระศรีสิทธิมนี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระเมธีรัตนดิลก)

.....กรรมการ

(ศ.ดร. จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์)

.....กรรมการ

(พระมหาเจิม สุวโจ)

พลตรี ดร.กรรมการ

(วีระ วงศ์สรรค์)

พันโทกรรมการ

(พิสิษฐ์ ศรีสังข์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาเจิม สุวโจ

ประธานกรรมการ

พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์

กรรมการ

พันโท พิสิษฐ์ ศรีสังข์

กรรมการ

วิทยานิพนธ์ : การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง เฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้วิจัย : พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาเจิม สุวโจ ป.ธ.๓.,พธ.ม.

: พลตรี ดร.วีระ วงศ์สรรค์ น.บ.,กศ.บ.,วท.บ.,ศศ.บ.,ค.ม.,ศศ.ม.,(การทหาร),กศ.ด.

: พันโท พิเศษฐ์ ศรีสังข์ วท.บ.(ทบ.),พ.ม.

วันสำเร็จการศึกษา ๒ มกราคม ๒๕๕๑

บทคัดย่อ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดและทฤษฎีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศึกษาหลักพุทธธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนแตกฉาน และได้นำมาประยุกต์ใช้จัดทำโครงการพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กองทัพบกเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจในการพัฒนาประเทศ กองทัพบกจึงได้ตระหนักถึงการพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎร การพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรตามพื้นที่ต่าง ๆ เมื่อคุณภาพชีวิตพัฒนาประเทศก็พัฒนาในที่สุด กองทัพบกจึงได้ตั้งปณิธานว่าจะสนองเบื้องยุคลบาทตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจะนำหลักการทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงไปพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปประยุกต์ใช้ตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและศึกษาถึงบทบาทของกองทัพบกโดยรวมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานีโดยการนำของ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ซึ่งมีบทบาทหลัก ๒ ด้าน คือ การส่งเสริมโครงการเกษตรกรรมชาติ และการส่งเสริมการรักษาสุขภาพแวดล้อมชุมชน ตลอดจนศึกษาภาคสนาม ณ หมู่บ้านชาดคำบล หนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งบริเวณพื้นที่ป่าดงนาทามรอบ ๆ หมู่บ้านชาดคำ โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างงานวิจัยเอกสารซึ่งเป็น

การศึกษาวิเคราะห์เอกสารตลอดจนศึกษาวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับงานวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเป็นงานวิจัยภาคสนามโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์การวิจัย

จากผลการวิจัยเอกสารเชิงคุณภาพพบว่า มีหลักพุทธธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลายหลักธรรม เป็นหลักการสำคัญที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีการวางรากฐานแนวคิดจากพลตรี พิเศษ ฐิตวิสัยจรได้ใช้หลักพุทธธรรมเหล่านี้เป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร เช่น หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักพึ่งตนเอง เป็นต้นโดยเน้นให้ประชาชนอยู่ได้โดยไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดี ประกอบสัมมาอาชีพ กินอยู่อย่างพอเพียง เอื้อเพื่อแบ่งบัน บริโภควัตถุอย่างคำนึงถึงอัตถประโยชน์อย่างสูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อ สำหรับผลการวิจัยเชิงปริมาณภาคสนาม ณ หมู่บ้านชาด ๆ จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า

๑. ด้านการรับรู้การปฏิบัติงานตามโครงการ ฯ ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ รับรู้การปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง{ โครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๘$)และโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน($\bar{X} = ๓.๖๕$) }

๒. ด้านการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมฯ ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง($\bar{X} = ๓.๗๘$)

๓. ด้านการรับรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๓$)

พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการไว้เพื่อเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนช่วยกันนำไปประยุกต์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้น จนราษฎรมีความพร้อม มีความพอดีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนานำพาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองในอนาคตต่อไป

Thesis Title: Perception of Royal Thai Army'Roles in the Development of Quality of Life in Line Buddhist Philosophy of Sufficiency Economy in royal initiative project for Developing security in the area of Dong Na Tam forest,Ubonratchathani province

Researcher : Lieutenant Colonel Veerapon Phatprasit

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies))

Thesis Supervisory committee

: Phramaha Jerm Suvaco Pali III.,M.A.

: Major General Dr.Weera Wongsan LL.B.,B.ED.,
B.S.C.,B.A.,M.ED.,M.A.,E.ED

: Lieutenant Colonel Pisit Srisung B.S.,M.A

Date of Graduation: 2 January 2008

ABSTRACT

The philosophy of the sufficient economics is the idea and theory given by His Majesty , King Bhumibol Adulydej who is the intellectual Buddhist and deeply studies Lord Budda's teachings. His Majesty the King has applied the Buddhist principles to his initiative projects for the philosophy of sufficient economics. The royal thai army is a governmental al agency which has a mission to the country development. Therefore, the royal Thai army always realizes the importance of the development of Thai people's livelihood and their quality of lives through

out all areas of the country. Ultimately, the royal thai army stands its wish to support the development of Thai people's quality of lives for the sake of repaying obligation of His Majesty, King Bhumibol's benevolence.

Therefore I, the researcher of this thesis, analyzed the Buddhist principles founded in His Majesty King Bumibol's royal remarks about the philosophy of sufficiency economics which are applied to royal initiative project for developing security in the area of Dong Na Tam forest,Ubonratchathani province as well as the related theories and the royal thai army personnel's general roles developing Thai sustainable quality of lives of villagers in royal initiative project for developing security in the area of Dong Na Tam forest,Ubonratchathani province to be the frame of study additionally. I choqse to study the specific work by guidanpe of Maj. Gen. Pichet Visaijon who plays his roles in 2 aspects; that is, promotion of the natural agricultural project and the community environmental conservation project. I also surveyed his project at Ban Chad Village, Nam Taeng Sub-District, Sri Muang Mai District, Ubonrachathani Province as well as the proximity area of Na Tam Forest, Ban Chad Village. The methodology of this research comprised 2 parts, the first one, the dOCUMENTARY research methodology by studying and analyzing the relevant documents and the exclusive questionairs, and the second part one , the quantitative methodology by surveying works with analyzing the information derived from the interview.

The result of the documentary research on royal initiative project for developing security in the area of Dong Na Tam forest,Ubonratchathani province founded by maj.gen pichet Visijon 'concept shows that many topics of Lord Buddha's teaching forms the important parts in the royal remarks about the philosophy of the sufficient economics. Maj. Gen.

Pichet Visaijon used these topics of Lord Buddha's teaching, for example, the middle path principle (majjhimapatipada) and self-reliance principle as the foundation for developing people's quality of lives by means of urging the people to live with no greed, no scramble and to create the honest livelihood, self-sufficiency, symphatatic sharing and live for self-maximum benefit without overmuch consumption. Additionally, the qualitative result from surveying Chad Village shows:

1. perception for work in project, the general villagers's high-level perception on the activities of this project. (very high-level of the natural agsicultural project ($\bar{x}=3.58$) and for the community environmental conservation project ($\bar{x}=3.69$))

2. perception in the application of Buddhist principles, the general villagers's high-level of perception on the Buddhist principles related to the philosophy of the sufficiency economics in this project($\bar{x}=3.78$)

3 perception in success of the development of quality of lives, the general villagers's high-level of perception on the success of this project for developing the quality of lives ($\bar{x}=3.63$)

Includingly, the research gives some recommendations and comments to form the new knowledge to assist the governmental and private agencies in order to apply Maj. Gen. Pichet's works to support developing of the people's quality of lives by means of the philosophy of the sufficient economics taught by His Majesty, King Bhumibol the fact of which forms the most important part to sustainable development of the Thai nation to progress in the future world of changing.

กิตติกรรมประกาศ

ลำดับแรกขอขอบพระคุณ พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ อดีต คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฯ และพระศรีสิทธิมนี คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านปัจจุบัน ที่ให้การสนับสนุนในการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา สำหรับหลักสูตรภาคพิเศษ (เรียนวันเสาร์และอาทิตย์ รุ่นแรก) ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการรับความรู้ ศึกษาเล่าเรียนในสาขาวิชาที่ผู้วิจัยมีความสุขและภูมิใจมากที่สุดอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยการให้ความช่วยเหลือจากคณะกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์คือ พระมหาเจิม สุวโจ ประธานคณะกรรมการ พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์ และ พันโท พิเศษฐ์ ศรีสังข์ กรรมการที่ให้คำปรึกษาโดยเสียสละเวลาให้คำแนะนำสำหรับ พันโท พิเศษฐ์ ฯ และทีมงานกองอำนวยการโครงการป่าดงนาทาม ฯ ได้ให้การสนับสนุนงานวิจัยภาคสนามด้วยดี อย่างยิ่ง ขอขอบคุณพระอาจารย์มหาหรรษา ธมฺมหาโส พระอาจารย์มหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี ที่กรุณาชี้แนะในระหว่างขออนุมัติโครงการวิทยานิพนธ์ อาจารย์ รังษิ์ สุทนต์ ที่กรุณาให้ข้อมูลในการหาคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และให้ความรู้เพิ่มเติมในการวางแผนทำงานวิจัย พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ที่ให้สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ของงานวิจัยเล่มนี้ พร้อมทั้งให้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และคุณอุดม จันทิมา เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยที่ช่วยตรวจสอบแบบ รวมทั้งขอขอบคุณอาจารย์ปัญญา โพธิมะลิวัลย์แห่งโรงเรียนมัธยมวัดไร่จิง ที่ช่วยให้คำแนะนำเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ขอกราบขอบพระคุณ ฯพณฯ พลเอก พิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรีที่กรุณาให้สัมภาษณ์ ในเรื่องบทบาทของท่าน ในการสนับสนุนโครงการพระราชดำริ ขอขอบคุณกำลังพลของ กองทัพบก ทุกท่านที่เสียสละหยาดเหงื่อแรงกาย แรงใจ ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้น ขอขอบคุณคณาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารเรือที่ให้คำปรึกษาในเรื่องระเบียบวิธีวิจัย ขอกราบ ขอบพระคุณในความเมตตาของคณาจารย์พระอาจารย์วัดไร่จิง จ.นครปฐม ที่ให้ที่พักอาศัยและให้ ความรู้ทางหลักพุทธธรรมเพิ่มเติมในระหว่างทำงานวิจัย กราบขอบพระคุณในความเมตตาเป็นที่พึ่ง มาตลอดชีวิตของคณาจารย์พระอาจารย์วัดบ้านพร้าวนอก อ.สามโคก จ.ปทุมธานี ขอขอบคุณ คุณแม่และสมาชิกในครอบครัวที่ให้กำลังใจโดยเฉพาะภรรยาที่ช่วยพิมพ์บางส่วน ลูกสาวที่เป็น เพื่อนไปเรียนที่มหาจุฬา ฯ โดยตลอด ๒ ปี ขอขอบใจพี่และเพื่อนนิสิตมหาจุฬา ฯ ที่เกื้อหนุนมา

โดยตลอด และขอขอบใจ พันจ่าเอก ประยูร รัตนชาญกร เจ้าหน้าที่สถาบันวิชาการทหารเรือ
ชั้นสูง ที่ช่วยในด้านงานพิมพ์

คุณความดีที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอน้อมบูชาคุณของพระรัตนตรัย พระคุณของผู้มี
พระคุณทุกท่าน และพระคุณของคุณครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ ตลอดจนทั้ง
กัลยาณมิตรผู้มีอุปการคุณต่อผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา สุดท้ายนี้ขอให้ทุกท่านที่ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เล่ม
นี้ได้มีความเจริญในธรรมเป็นนิตย์ด้วยเทอญ

พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์

๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(ฅ)
สารบัญ	(ซ)
สารบัญตาราง	(ญ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๓)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๖ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๑๕
๒.๑ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑๕
๒.๑.๑ แนวคิดกองทัพภคในการพัฒนาประเทศ	๒๐
๒.๑.๑.๑ นโยบายหลักของกองทัพภค	๒๐
๒.๑.๑.๒ นโยบายของกองทัพภคในการพัฒนาประเทศ	๒๒
๒.๑.๑.๓ กำลังพลของกองทัพภคในการพัฒนาประเทศ	๒๕
๒.๑.๒ แนวคิดกองทัพภคในการสนองโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง	๒๖
๒.๑.๒.๑ นโยบายของกองทัพภคในการสนับสนุนโครงการพระราชดำริฯ	๒๖
๒.๑.๒.๒ แนวทางการสนับสนุนโครงการพระราชดำริฯ ของกองทัพภค	๓๐

๒.๑.๒.๓	กำลังพลของกองทัพบกกับโครงการพระราชดำริฯ	๓๓
๒.๑.๒.๔	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกองทัพบก	๓๘
๒.๑.๒.๔.๑	โครงการ ๘๐ พรรษา ๘๐ ตำบล เศรษฐกิจพอเพียง	๓๘
๒.๑.๒.๔.๒	ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ	๔๒
๒.๑.๓	แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๔๕
๒.๒	หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๔๕
๒.๒.๑	มัชฌิมาปฎิปปทา	๕๐
๒.๒.๒	ตัปปุริสธรรม๗ (ข้อมัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณ)	๕๒
๒.๒.๓	หลักความไม่เบียดเบียน(ดำรงชอบในมรรคมืองค์ ๘)	๖๐
๒.๒.๔	หลักสัมมาอาชีวะ(อาชีพชอบในมรรคมืองค์ ๘)	๖๕
๒.๒.๕	หลักการพึ่งพาตนเอง	๖๗
๒.๒.๖	สุขของภคฤหัสถ์ ๔	๗๑
๒.๒.๗	อิทธิบาท ๔	๗๗
๒.๒.๘	เมตตธรรมในพรหมวิหาร ๔	๘๓
๒.๒.๙	กุศลจริยวัตรธรรม ๔	๘๕
๒.๒.๑๐	ทิวฐัมมิกัตถประโยชน์ ๔	๙๕
๒.๓	ทฤษฎีบทบาท	๙๕
๒.๓.๑	บทบาทตามทัศนะของ รศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์	๙๕
๒.๓.๒	บทบาทตามพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย	
	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	๑๐๒
๒.๓.๓	บทบาทตามทัศนะของ ศ.ดร. จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์	๑๐๓
๒.๓.๔	บทบาทตามทัศนะของราชบัณฑิตสถาน	๑๐๔
๒.๓.๕	สรุป	๑๐๔
๒.๔	ทฤษฎีการรับรู้	๑๐๕
๒.๔.๑	ทฤษฎีการรับรู้ตามทัศนะของนักวิชาการชาวตะวันตก	๑๐๕
๒.๔.๒	ทฤษฎีการรับรู้ตามทัศนะของนักวิชาการชาวไทย	๑๐๖
๒.๔.๓	การรับรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๐๕
๒.๔.๔	สรุป	๑๑๐

บทที่ ๓ บทบาทโดยรวมของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร	๑๑๑
๓.๑ โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม จ.อุบลราชธานี เพื่อคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่	๑๑๖
๓.๑.๑ แนวคิดเกษตรธรรมชาติ	๑๒๐
๓.๑.๑.๑ วิธีการเกษตรธรรมชาติ	๑๒๐
๓.๑.๑.๒ เกษตรธรรมชาติของกองทัพบกที่ใช้ในโครงการพัฒนาเพื่อ ความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี	๑๒๓
๓.๑.๒ แนวคิดการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน	๑๒๔
๓.๒ บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการพัฒนาเพื่อ ความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี	๑๓๒
๓.๓ ข้อมูลพื้นฐานและพัฒนารองโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานีและโครงการในพื้นที่ ใกล้เคียง	๑๓๖
๓.๓.๑ ข้อมูลพื้นฐานของโครงการ	๑๓๖
๓.๓.๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ หมู่บ้านชาด หมู่ ๓ ด.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี	๑๓๖
๓.๓.๑.๒ ข้อมูลพื้นฐานของโครงการในพื้นที่ใกล้เคียง	๑๔๐
๓.๓.๒ พัฒนาการของโครงการ	๑๔๒
บทที่ ๔ วิเคราะห์ผลการศึกษา	๑๔๔
๔.๑ ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	๑๔๔
๔.๒ ตอนที่ ๒ บทบาทโดยรวมของกองทัพบก ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร	๑๔๘
๔.๓ ตอนที่ ๓ การศึกษารับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง เฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	๑๕๑
บทที่ ๕ สรุปข้อเสนอแนะ	๑๖๖
๕.๑ สรุปผล	๑๖๗
๕.๒ อภิปรายผล	๑๘๕

๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๘๘
บรรณานุกรม	๑๙๑
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก : เกษตรกรรมชาดี	๑๙๖
ภาคผนวก ข : แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก	๒๑๐
ภาคผนวก ค : ประวัติและผลงานของพล.ต.พิเชษฐ์ วิสัยจร	๒๑๓
ภาคผนวก ง.: ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ.หมู่บ้านสมพรรัตน์ ต.หนองสะโน อ.บุญทริก จ.อุบลราชธานี	๒๑๖
ภาคผนวก จ.: ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ.หมู่บ้านสร้างถ่อนอก อ.หัวสะพาน จ.อำนาจเจริญ	๒๑๙
ภาคผนวก ฉ.: ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ.หมู่บ้านคอนจัว(บ้านแก่น้อย) หมู่ ๖ ต.ไพศาล อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด	๒๒๒
ภาคผนวก ช. : ภาพกิจกรรมตามแนวคิดของพล.ต.พิเชษฐ์ วิสัยจร ในโครงการพัฒนา เพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	๒๒๔
ภาคผนวก ซ.: ภาพเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จ	๒๒๘
ภาคผนวก ฌ.: ตัวอย่างเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จ	๒๓๑
ภาคผนวก ญ.: ภาพผู้วิจัยในการวิจัยภาคสนาม ณ หมู่บ้านชาดฯ	๒๓๓
ภาคผนวก ฎ.: แบบสัมภาษณ์การวิจัย	๒๓๕
ภาคผนวก ฏ.: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์การวิจัย	๒๔๕
ประวัติผู้วิจัย	๒๕๕

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ ๑	แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมสุขของคฤหัสถ์ กับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๓๖
ตารางที่ ๒	แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมอิทธิบาท ๔ กับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๘๒
ตารางที่ ๓	แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมกุลจิรัฏฐิติธรรม กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๕๓
ตารางที่ ๔	แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมทิวฐัมมิกัตถประโยชน์ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๕๘
ตารางที่ ๕	แสดงโครงการและพื้นที่เป้าหมายตามโครงการพัฒนาเพื่อ ความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	๑๑๔
ตารางที่ ๖	แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง	๑๕๒
ตารางที่ ๗	แสดงจำนวนร้อยละของของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ด้านข้อมูลทั่วไปของชุมชน	๑๕๖
ตารางที่ ๘	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาท ของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๕๙
ตารางที่ ๙	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาท ของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๖๑
ตารางที่ ๑๐	แสดงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการ รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตร ธรรมชาติและโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในภาพรวม	๑๖๔
ตารางที่ ๑๑	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้ หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการ เกษตรธรรมชาติ	๑๖๕
ตารางที่ ๑๒	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้ หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการ เกษตรธรรมชาติ	๑๖๖
ตารางที่ ๑๓	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้ หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการ เกษตรธรรมชาติ	๑๖๗

ตาราง		หน้า
ตารางที่ ๑๔	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๖๘
ตารางที่ ๑๕	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๖๙
ตารางที่ ๑๖	แสดงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑๗๐
ตารางที่ ๑๗	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๗๑
ตารางที่ ๑๘	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๗๓
ตารางที่ ๑๙	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๗๔
ตารางที่ ๒๐	แสดงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวม	๑๗๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้ข้อมูลอ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลีฉบับสยามรัฐสยเตปิฎก และฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

ล.ส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ลัทธิสุตตนิคาย สตาลคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ท.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ท.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั	(ภาษาไทย)
ล.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สตาลวรรค	(ภาษาไทย)
ล.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อ.จ.ค.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ป.จ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.อ.จ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)

การระบุหมายเลข

การระบุหมายเลขคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีฉบับสยามรัฐสยเตปิฎกปี ๒๕๒๓ และ ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี๒๕๓๕ โดยใช้การระบุหมายเลขเป็น เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ท.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๖ หมายความว่า การอ้างอิงนี้ระบุถึงคัมภีร์ ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๔๐๒ หน้า ๓๓๖ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับเป็นเวลาหลายสิบปีแล้วที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจัด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นับได้มากกว่า ๓,๐๐๐ โครงการ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นส่วนหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุยเดช มหาราช ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในปี ๒๕๑๗ เกี่ยวกับพออยู่พอกินมีข้อความบางตอนดังนี้ “คนอื่นว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่มีสมัยใหม่ แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกินและขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนรวม ให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแบ่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ”

ในกลางปี ๒๕๔๐ ประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ในปีเดียวกันวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อความบางประการดังนี้ “เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียงซึ่งฝรั่งเศสเรียกว่า Self-Sufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำได้คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน” อีกตอนหนึ่งว่า “ถ้าสามารถจะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้ไม่ถึงครึ่งอาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยบางคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่บัดนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้” อีกตอนหนึ่งว่า “การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ ที่สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองให้พอมีพอกินกับตนเอง ต่อมาในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๒ พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสอีกว่า “คนเราถ้าพอใจในความ ต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้มีความคิดว่าอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข”^๑ ปรัชญาแนวคิดและทฤษฎีของพระเจ้าอยู่หัว มีพื้นฐานอยู่บนความพอเพียง ความพออยู่พอกินซึ่งเป็น

^๑ สมพร เทพสิทธิ์, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด ๒๕๔๘), หน้า ๑-๔.

หลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศึกษาหลักพุทธธรรมจนแตกฉาน และได้นำมาประยุกต์ใช้จัดทำโครงการพระราชดำริ ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้ประชาชนอยู่ได้โดยไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดี ประกอบสัมมาอาชีพ กินอยู่อย่างพอเพียง เอื้อเฟื้อแบ่งปัน บริโภควัตถุอย่างคำนึงถึงอัตตประโยชน์อย่างสูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (๒๕๔๕-๒๕๔๙) และฉบับที่ ๑๐ (๒๕๕๐-๒๕๕๔) เป็นแผนที่ได้อันเชิญแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริการประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพ และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ^๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๙ และฉบับที่ ๑๐ ได้เน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเนื่องจากทฤษฎีทุนนิยมแบบตะวันตกไม่สามารถทำให้ประเทศไทย ก้าวหน้าอย่างมั่นคงและอยู่ดีมีสุขได้

กองทัพบกเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจหลักอยู่ ๔ ประการ คือการป้องกันประเทศการรักษาความมั่นคงภายใน การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและการพัฒนาประเทศ^๓ ซึ่งในส่วนของการพัฒนาประเทศ กองทัพบกได้ตระหนักถึงการพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎร การพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรตามพื้นที่ต่าง ๆ เมื่อคุณภาพชีวิตพัฒนาประเทศก็พัฒนาในที่สุด กองทัพบกจึงได้ตั้งปณิธานว่าจะสนองเบื้องพระยุคลบาทตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจะนำหลักการทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงไปพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร กำลังพลของกองทัพบกได้ริเริ่มและนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักพุทธธรรมบางส่วนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยการแนะนำให้ความรู้ในเรื่องการทำเกษตรแบบธรรมชาติโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ หรือ อีเอ็ม (EM) เข้ามาช่วยในการลดต้นทุนการผลิตพร้อมทั้งส่งเสริมสภาพแวดล้อมในชุมชนให้มีสภาพดี

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทของกำลังพลกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี โดยการนำของพลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจรผู้มีบทบาทในวางรากฐาน

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙), (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๔๙), หน้า ก.

^๓ กองทัพบก, นโยบายการปฏิบัติงานกองทัพบก พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก, (กรุงเทพมหานคร: กองทัพบก, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖

แนวคิด ๒ แนวคิดหลัก คือ การส่งเสริมโครงการเกษตรธรรมชาติ ซึ่งดำเนินการอยู่ที่ หมู่บ้านชาด ต.หนามแท่ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.อุบลราชธานี และด้านการส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน บริเวณพื้นที่ป่าดงนาทาม จ.อุบลราชธานี(บริเวณโดยรอบ หมู่บ้านชาด ชนั้งเอง) การวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้คำตอบว่าหลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ราษฎรได้หรือไม่ ประกอบกับเป็นการเผยแพร่โครงการฯ ของกองทัพกและบทบาทของพลตรี พิเชษฐ วิสัยจร เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์โดยรวม กับราษฎรตลอดจนจะได้ทราบถึงการรับรู้บทบาทของกองทัพกตามโครงการพัฒนาเพื่อความ มั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่กองทัพกได้ส่งเสริมสนับสนุนและ ให้ความรู้กับราษฎรในพื้นที่นั้นๆเพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ ครอบคลุมทุกภูมิภาคในประเทศไทยต่อไป อีกทั้งเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้หน่วยงานภาครัฐและ เอกชนช่วยกันนำไปประยุกต์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้นจนราษฎรมีความพร้อมมี ความพอดีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ เจริญรุ่งเรืองต่อไปในที่สุด

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม โครงการพัฒนาเพื่อ ความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทโดยรวมของกองทัพกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยการนำของ พลตรี พิเชษฐ วิสัยจร ผู้วางรากฐานแนวคิดเกษตรธรรมชาติและแนวคิดรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการรับรู้บทบาทของกองทัพกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตาม โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่า ดงนาทาม

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ประชุมเสวนาถึงกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นจากพระราชดำรินวโรกาสต่างๆสอดคล้องกับหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างไร และหลักธรรม ๆ สนับสนุนหลักการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร ตลอดจนมีแนวคิดทฤษฎีอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง

๑.๓.๒ บทบาทโดยรวมของกองทัพบก ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยการนำของพลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร เป็นผู้วางรากฐาน ว่ามีแนวคิดอย่างไร มีบทบาทในโครงการใดบ้าง ด้านใดบ้างและมีการดำเนินการอย่างไร

๑.๓.๓ การรับรู้บทบาทของกองทัพบกใน ๓ ด้าน คือ

- ๑) ด้านการรับรู้การปฏิบัติงานของกำลังพลตามโครงการฯ
- ๒) ด้านการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมฯ
- ๓) ด้านการรับรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการฯ มีผลเป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ ประชากร หมายถึง ราษฎรหมู่บ้านชาด ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่กองทัพบกเข้าไปให้การส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ โครงการเกษตรธรรมชาติและโครงการรักษาสภาพแวดล้อมจำนวน ๘๒ ครัวเรือน

๑.๔.๒ กำลังพลของกองทัพบก หมายถึง กำลังพลหรือบุคลากรที่สังกัดกองทัพบกทั่วไป ในการวิจัยนี้หมายถึงเฉพาะกำลังพลกองทัพบกที่ร่วมกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวคิดของพลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ที่มุ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

๑.๔.๓ บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำตามสถานภาพของบุคคลนั้น บทบาทตามความหมายในงานวิจัยนี้ คือบทบาทของกองทัพบก โดยเฉพาะบทบาทของพลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรด้วยการส่งเสริมโครงการย่อยคือการทำเกษตรธรรมชาติและด้านการส่งเสริมโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน

๑.๔.๔ บทบาทโดยรวมของกองทัพบก หมายถึง บทบาทของกองทัพบกในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยการนำพลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร ที่ป็นผู้วางรากฐาน แนวคิดเกษตรธรรมชาติ และแนวคิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน

๑.๔.๕ การรับรู้บทบาทของกองทัพบก หมายถึง การรับรู้การปฏิบัติงาน การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการรับรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑.๔.๖ หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีการรวบรวมไว้ในพระไตรปิฎก

๑.๔.๗ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนไทยในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ในการดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

๑.๔.๘ การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญตามแนวทางพุทธศาสนา แบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ ๑. การพัฒนาคน ๒. พัฒนาวัตถุ (สภาพแวดล้อม) สำหรับการพัฒนาคน แบ่งย่อยเป็น ๔ ส่วน ๑.พัฒนากาย ๒. พัฒนาศีล ๓ พัฒนาจิต ๔ พัฒนาปัญญา

๑.๔.๙ การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนาองค์รวมในระบบการดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์ มีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ ๑ ด้านมนุษย์หรือชีวิต ๒ สังคม ๓ สิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน ในงานวิจัยนี้เน้นเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเกษตรธรรมชาติและการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน

๑.๔.๑๐ การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตัวของมันเองยั่งยืน หรือมีผลยั่งยืน มีองค์ประกอบ ๒ อย่าง คือ ๑ สิ่งแวดล้อม ๒ เศรษฐกิจ

๑.๔.๑๑ เกษตรธรรมชาติ หมายถึง การทำเกษตรโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือ อีเอ็ม(EM)เข้าช่วยในการเพิ่มผลผลิตซึ่งต้องมีความสามารถผลิตอาหารที่ปลอดภัย รักษาสุขภาพร่างกายและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๑.๔.๑๒ โครงการเกษตรธรรมชาติ หมายถึง โครงการย่อยในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามตามแนวคิดพลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร ที่ใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์หรืออีเอ็ม (EM) ช่วยในการทำเกษตรกรรม เป็นโครงการย่อยในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑.๔.๑๓ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน หมายถึง โครงการย่อยในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามตามแนวคิดพลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร ที่ส่งเสริมการรักษาฟื้นฟูสภาพป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เป็นโครงการย่อยในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ ได้ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาพบว่า ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมที่ว่าด้วยมัชฌิมาปฏิปทา หรือการเดินทางสายกลางทำให้ราษฎรทุกระดับมีภูมิคุ้มกันแก่ชีวิตทั้งในยามวิกฤติและในยามปกติและมีชีวิตที่ดำรงอยู่อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ นอกเหนือไปจากหลักพุทธธรรมในเรื่องมัชฌิมาปฏิปทาแล้ว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังมีเรื่องของความพอเพียง ความพอดี มีสติ ประหยัดอดออม มีเหตุผล และความไม่โลภ สอดคล้องกับหลักธรรมในเรื่องความสันโดษ ความไม่เบียดเบียน ความวิริยะอุตสาหะ ความพอประมาณในการบริโภค(มัตตัญญูตา) และความไม่ประมาทเป็นต้น อีกทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมยังสอดคล้องกันในการมุ่งเน้นให้ราษฎรมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข งดงาม มีทั้งคุณภาพและคุณภาพของชีวิต ไม่เบียดเบียนและทำลายธรรมชาติ กับทั้งยังมีภูมิคุ้มกันทั้งไม่ตกอยู่ในกระแสของบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ซึ่งเป็นตัวเร่งกิเลสจนเกินสมควรผลสรุปว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้น “พออยู่พอกิน” “พอเพียงและพอประมาณทั้งร่างกายและจิตใจ อันเป็นคุณภาพ และคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม สำหรับวิถีชีวิตคนไทยพร้อมกับสร้างสรรค์คุณธรรมที่ดีของชีวิตและสิ่งอื่นเกี่ยวเนื่องแก่ชีวิตรอบตัวคือการให้และการไม่เบียดเบียนผู้อื่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ สิ่งแวดล้อม กับโลกนี้โดยรวม”

นายพิพัฒน์ ยอดพฤติการ ได้ศึกษาการใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ พบว่าหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์

“นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์, “ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๑๕.

ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการ และอัปมาทธรรม มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้าน ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^๕

พระมหาสารวย จารุณโณ (บุญส่ง) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ผลในการเปิดเผยข่าวสาร ด้านพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ได้กล่าว ไว้ในงานวิจัยว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันกับสัตว์อื่น แต่ มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์อื่นตรงที่มีปัญญาลาดในการรักษาชีวิตของคนให้พ้นอันตรายต่าง ๆ ด้วยการรวมกลุ่ม และได้มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาจึงก่อให้เกิดเป็นสังคมมนุษย์ ซึ่ง ประกอบด้วย กลุ่มขนาดเล็กย่อย และขนาดใหญ่มีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของตนเองที่สัตว์อื่นไม่มี ภาษาถ่ายทอดทัศนคติและอารมณ์ให้แก่กันและกันได้ มนุษย์แต่ละคนมักจะมีลักษณะที่เป็นตัวของ ตัวเองโดยเฉพาะไม่ซ้ำแบบใคร และพัฒนาบุคลิกภาพของร่างกายพร้อมกับจิตใจ คือ มีการพัฒนา ๔ ด้าน คือ พัฒนาด้านกาย ,พัฒนาด้านศีล ,พัฒนาด้านจิต และพัฒนาปัญญา^๖

พระมหาสมโภช จิตญาโณ (ศรีพันธ์) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนว พระไตรปิฎก สรุปได้ว่า เรื่องระบบนิเวศวิทยาในพระไตรปิฎกฉบับเถรวาทพิจารณาว่ามนุษย์และ สิ่งแวดล้อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทัศนะนี้พิจารณาจาก อักคัณฐสูตร , สิงคาลกสูตร และธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (ในปฐมเทศนา) การศึกษาวิเคราะห์จากพระสูตรเหล่านี้ เพื่อความเข้าใจระบบสิ่งแวดลอม ทั้งสิ่งแวดลอมที่มีชีวิตจิตใจครอง และสิ่งแวดลอมที่ไม่มีชีวิต จิตใจครอง หรือสิ่งแวดลอมที่เป็นมนุษย์และที่เป็นธรรมชาติทั้งปวง^๗

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ได้ศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเพื่อเอาชนะความ ยากจนของชาวนาไทยอย่างยั่งยืน/ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านชาด อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาสำคัญประการหนึ่งคืออาหารที่มีบริโภคไม่

^๕ นายพิพัฒน์ ยอดพฤติการ “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดย เปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์” วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๐), หน้า (๕)

^๖ พระมหาสารวย จารุณโณ (บุญส่ง), “การศึกษาความสัมพันธ์ผลในการเปิดเผยข่าวสาร ด้าน พุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๔-๑๐๖

^๗ พระมหาสมโภช จิตญาโณ (ศรีพันธ์), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๖), หน้า ๖๘-๖๙

เพียงพอต่อความต้องการ เมื่อปากท้องหิวก็จะต้องดิ้นรน เกิดการแย่งแย่ง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา จึงได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการช่วยเหลือชาวนาไทยให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยได้ริเริ่มกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือให้ชาวนาไทยสามารถผลิตอาหารได้เพียงพอ กับความต้องการในครัวเรือน ประกอบด้วย การลดต้นทุนในการทำนา ทำสวน ทำไร่ การเลี้ยงปลา บ่อพลาสติกขนาดเล็ก การปลูกพืชผักสวนครัวรอบบ่อปลาและตามแนวรั้ว และการเลี้ยงไก่ด้วย ปลา เป็นอาหารเสริม ในการดำเนินกิจกรรมผู้วิจัยได้นำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือ Effective Microorganisms (EM) มาเป็นตัวช่วยที่สำคัญกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ง่าย ประหยัด สามารถดำเนินการได้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความต้องการของชาวนาไทยอย่างแท้จริง ชาวนาไทยส่วนใหญ่ดำเนินการอยู่แล้ว จึงมีความยั่งยืนและง่ายต่อการเข้าไปแนะนำส่งเสริม จากผลการศึกษาวิจัยหลังดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ชาวนาไทยภายในหมู่บ้านมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในภาพรวม^๔

พระมหาบูรณะ ชาติเมธ (โพธิ์นอก) ได้ศึกษาอิทธิพลของอายตนะ(สื่อ) ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาวางแนวทางของการพัฒนาบุคคลไว้ ๔ ประการคือ กายภาวนา, สติภาวนา, จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา การที่จะยอมรับว่าการพัฒนาทั้ง ๔ ประการนี้ เห็นสิ่งที่ถูกต้อง ความเห็นเบื้องต้นต้องถูกต้องก่อน ปัจจัยเบื้องต้นที่จะทำความเห็นของบุคคลได้ ถูกต้อง คือ โยนิโสมนสิการ หมายถึง การกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย เป็นนิมิตหมายเบื้องต้นให้เกิดอริยมรรคเกิดสัมมาทิฐิ และเป็นทางนำไปสู่การพัฒนาที่สูงขึ้นไป ธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ มี ๒ ประการ คือ ๑.ปรโตโมสะ การกระดุนเดือนหรือชักจูงจากภายนอก เป็นการรับฟังคำแนะนำ สั่งสอน การสนทนา เป็นต้น ๒.โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี หมายถึง รู้จักความคิด คิดเห็น กล่าวคือ ปรโตโมสะเป็นเสียงจากภายนอก จากกัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ เสียงจากภายในส่วนแห่งปัญญาของบุคคล^๕

^๔ พันเอก พิเชษฐ์ วิสัยจร, “ศึกษายุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเพื่อเอาชนะความยากจนของชาวนาไทยอย่างยั่งยืนศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านชาด อำเภอสตรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี, (อุบลราชธานี: สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี ๒๕๔๖), หน้า ๘๒-๘๓

^๕ พระมหาบูรณะ ชาติเมธ (โพธิ์นอก), “การศึกษาอิทธิพลของสื่ออายตนะ(สื่อ)ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต” วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธรรมนิเทศ(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาลาภราชวิทยาลัย ๒๕๔๗), หน้า ๑๕

๑.๖ ขอบเขตการวิจัย

๑.๖.๑ ขอบเขตเนื้อหาในการดำเนินการวิจัยในภาพรวมได้กำหนดสาระสำคัญกล่าวคือ

๑.๖.๑.๑ ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑.๒ ศึกษาบทบาทของทัพบกโดยรวมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยการนำของ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจรที่เป็นผู้ประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นผู้วางรากฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยแนวคิดการส่งเสริมโครงการเกษตรธรรมชาติ หรือโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน

๑.๖.๑.๓ ศึกษาถึงการรับรู้ของราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ ตอบบทบาทของกองทัพบกที่ส่งเสริมการให้ความรู้กับราษฎรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ว่าเป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด โดยศึกษา ๓ ด้านดังนี้

- ๑) การรับรู้การปฏิบัติงานตามโครงการ ฯ
- ๒) การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรม ฯ
- ๓) การรับรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ฯ

๑.๖.๒ ขอบเขตประชากร

๑.๖.๒.๑ ศึกษาราษฎรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนามตาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ หมู่บ้านชาด หมู่ ๓ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี โดยเลือกรายการที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมดมาตอบแบบสัมภาษณ์การวิจัย เนื่องจากจำนวนราษฎรที่เข้าร่วมโครงการมีไม่มากนักมี จำนวน ๘๒ ครอบครัว

๑.๖.๒.๒ ศึกษากำลังพลที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ คือเจ้าหน้าที่ทหารของกองอำนวยการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนามตาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี เจ้าหน้าที่ทหารของกองทัพบกส่วนกลาง และอดีตผู้บังคับบัญชาของกองทัพบกโดยการสัมภาษณ์เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยนี้ ดังนี้

- ๑) กำลังพลที่มีบทบาทในโครงการฯ คือ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร
- ๒) กำลังพลที่ปฏิบัติหน้าที่ในโครงการฯ คือ พันตรี สุเทพ มาลัยพวง
- ๓) กำลังพลของกองทัพบกส่วนกลาง คือ พันโท พิษณุเดช เงินแถบ
- ๔) อดีตกำลังพลที่เคยดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชาชั้นสูง คือ พลเอก พิจิตร

กุลละวณิชย์

๔) ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน ๘๒ ครั้วเรือน โดยศึกษาทั้งหมด ๘๒ ครั้วเรือน

๑.๖.๓ ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษาคือ พื้นที่ที่ราษฎรเข้าร่วมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมู่บ้านชาด หมู่ ๓ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี รวมถึงพื้นที่ป่าดงนาทามรอบบริเวณหมู่บ้านชาดฯ

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Work Study) โดยศึกษาประเด็นสาระสำคัญตามกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ การรวบรวมข้อมูล

๑.๗.๑.๑ ข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก

๑.๗.๑.๒ ข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ ได้มาจากแหล่งข้อมูลรอง (Secondary Source) เป็นอรรถกถา ฎีกา หนังสือ วารสาร เอกสาร สิ่งพิมพ์ และข้อมูลชนิดอื่น ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีปรัชญาที่ทำการวิจัย

๑.๗.๑.๓ ข้อมูลจากเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ได้แก่ แบบสัมภาษณ์การวิจัย และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

๑.๗.๒ เครื่องมือ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๗.๒.๑ แบบสัมภาษณ์การวิจัย ใช้สำหรับสอบถามข้อมูลผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้แก่ ราษฎรผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ดำเนินการที่หมู่บ้านชาด ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี

๑.๗.๒.๒ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้ในการสัมภาษณ์ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร เพื่อการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิด แรงจูงใจ ความคาดหวัง แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชีวิตราษฎรในพื้นที่โครงการฯ

๑.๗.๓ การทดสอบเครื่องมือ เป็นการทดสอบแบบสัมภาษณ์การวิจัยโดยมี การนำแบบสัมภาษณ์การวิจัยไปทดลองกับราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ ก่อนทำการรวบรวมข้อมูลจริง

๑.๗.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๗.๔.๑ วิเคราะห์อธิบายเนื้อหาเอกสารตามประเด็นและสาระสำคัญที่ต้องแสดงตามกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ที่กำหนดไว้

๑.๗.๔.๒ วิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือ

๑) แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร เจริญพรณา

๒) แบบสัมภาษณ์การวิจัยขั้นตอนการดำเนินการคือ

ก. การนำข้อมูลที่ได้คืนมาจากการแจกแบบสัมภาษณ์การวิจัยในภาคสนามให้ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ ตอบข้อมูล

ข. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งใช้การประมวลผลจากคอมพิวเตอร์บนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ เอ็กซ์พี โดยมีการวิเคราะห์เป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑. การรับรู้การปฏิบัติงานตามโครงการ ฯ

๒. การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรม ฯ

๓. การรับรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ฯ

๑.๗.๕ สรุปและรายงานผลข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์แล้ว

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ผลจากการศึกษาหลักพุทธธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำมาใช้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้สามารถนำแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เป็นแนวการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรได้อีกวิธีการหนึ่ง

๑.๘.๒ ผลจากการศึกษาบทบาทโดยรวมของ กองทัพบก โดยการนำของพลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจรส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรอย่างยั่งยืนด้วยวิธีการนำหลักพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติเป็นบทบาทหนึ่งในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

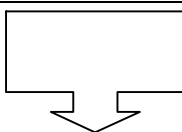
๑.๘.๓ ผลจากการศึกษาถึงการรับรู้บทบาทของกองทัพบก ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำของพลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร ที่ได้เข้าไปส่งเสริมให้ความรู้แก่ราษฎรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นเครื่องชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

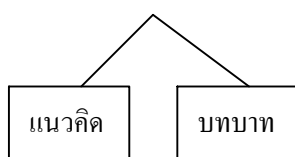
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑.๑ แนวคิดกองทัพบกในการพัฒนาประเทศ ๑.๒ แนวคิดกองทัพบกในการสนองโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ๑.๓.แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๒. หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒.๑ มัชฌิมาปฏิปทา ๒.๒ สัมปยุตตธรรม๗ (ข้อมัตตัญญูตา คือความรู้จักประมาณ) ๒.๓ หลักความไม่เบียดเบียน(คำริชอบในมรรคมีองค์ ๘) ๒.๔ หลักสัมมาอาชีวะ(อาชีพชอบในมรรคมีองค์ ๘) ๒.๕ หลักการพึ่งพาตนเอง ๒.๖ สุขของคฤหัสถ์ ๔ ๒.๗ อิทธิบาท ๔ ๒.๘ เมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔ ๒.๙ กุศลจริยวัตรธรรม ๔ ๒.๑๐ ทิฐุธรรมมีกตลประโชชน์ ๔	๓. ทฤษฎีบทบาท ๓.๑ บทบาทที่เป็นจริง ๓.๒ บทบาทที่คาดหวัง	๔. ทฤษฎีการรับรู้
---	---	---	--------------------------

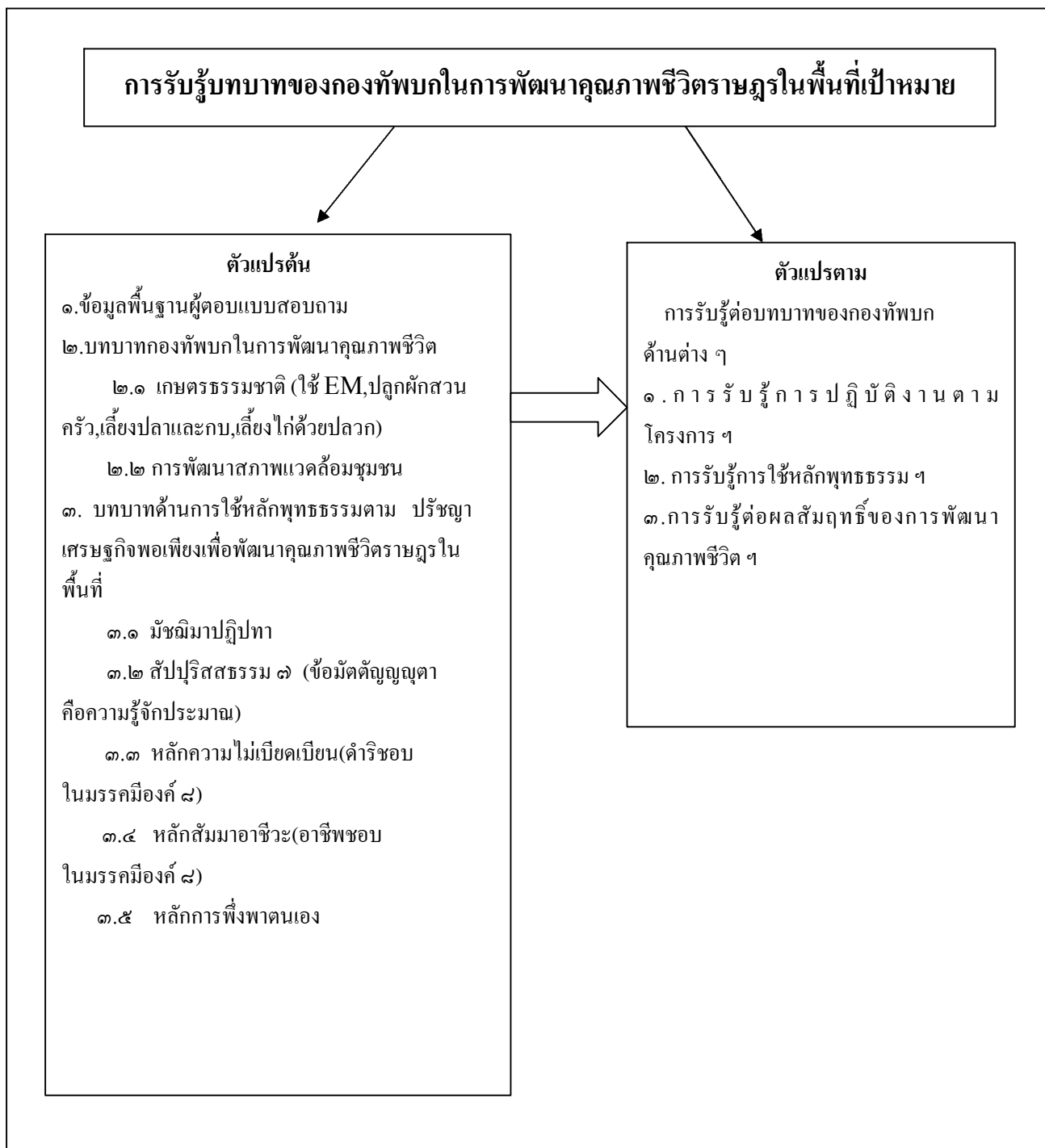
บทบาทโดยรวมของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

แนวคิดและบทบาทพลตรีพิเศษ
ในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
เฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่อง
มาจากพระราชดำริ

-ข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาการ
ของโครงการพัฒนาเพื่อความ
มั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนา
ทาม อันเนื่องมาจาก
พระราชดำริและ โครงการใน
พื้นที่ใกล้เคียง

ต่อหน้า ๒

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กล่าวนำ

คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำรา ไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช่ คำนี้ ปีที่แล้วพูดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเพราะหาคำอื่นไม่ได้ และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ในคราวนั้นเมื่อปีที่แล้วนึกว่าเข้าใจกัน แต่เมื่อไม่นานเดือนที่แล้ว มีผู้ที่ควรจะรู้เพราะว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้นหมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำส่วนหนึ่งของพระราชดำรัสคือ

คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ในสาละวิน เมื่อ เทาไห่ ๒๐ ๒๔ ปี เมื่อปี ๒๕๑๑ ถึง ๒๕๔๑ นี้ ก็ ๒๔ ปี ไซ้ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมากบางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้...

คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...^{*}

(พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวัน

^{*} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ฉบับสมบูรณ์ พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

เฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๑)

ดังนั้น ที่ประจักษ์แก่ประชาคมโลกโดยทั่วกันแล้วว่า ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าและทุกระดับต่างถวายความจงรักภักดีและเคารพรักร้อยอย่างแรงกล้าแด่ “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจและเชื่อมความรักสามัคคีของปวงชนทั้งชาติให้สามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกและทรงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์เชื่อมระหว่าง “ความรักชาติ” และ “ความศรัทธาในศาสนา” ตลอดทั้งทรงเป็นสัญลักษณ์ของความดีเลิศแห่งเอกลักษณ์ของชาติการสืบทอดจาริตประเพณี ความมั่นคงแห่งระบอบการปกครอง และความหวังแห่งอนาคตของชาติไทยและของโลก นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๕ ถึงปัจจุบันครบ ๖๐ ปี ยี่สิบปีในประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระองค์ทรงดำรงไว้ซึ่ง “ธรรม” ทั้งปวงและทรงเปรียบประดุจแสงสว่างที่คอยส่องนำทางการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนมาโดยตลอดเวลาอันยาวนานนี้ ด้วยมีพระปณิธาน อันแรงกล้าที่จะทรงเสียสละประโยชน์ส่วนพระองค์เพื่อพสกนิกรชาวไทยทั้งมวล โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า และทรงถือว่าทุกข์ของพสกนิกรคือ ทุกข์ของพระองค์ จึงได้ทรงอุทิศพระวรกาย ทูมเทพระสตปิण्या และพระราชทรัพย์ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลากหลายนานัปการด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ทั้งพระราชทานคำสอนและมีพระจริยาวัตรอันเป็นแบบอย่างที่ดีงาม ซึ่งล้วนแต่นำประโยชน์สุขมาสู่พสกนิกรชาวไทย ทั้งชาติ สมดังที่ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเป็นพระราชสัตยาธิษฐานเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”^๒

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ก.

ด้วยความอดทนความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจาก โลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น โดยได้รับ พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อเป็น แนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำ แนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิ วัตน์ และความเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ยังคงอัญเชิญมาเป็นแนวปฏิบัติการพัฒนาและบริหารประเทศ รายละเอียดดังนี้

การพัฒนารอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายเชิงทฤษฎีของ กลุ่มนักคิดต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาการดำรงชีวิตและ ดำรงชาติที่ก้าวพ้นพหุสถานความคิดแบบตะวันตกที่มีลักษณะเป็นเอกนิยมและทวินิยม แต่ “ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” มีลักษณะเป็นพหุนิยมที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่เชื่อมโยงทุกมิติ ของ วิถีชีวิตเข้าด้วยกัน จึงเป็นทฤษฎีแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ทั้งเป็นปรัชญาที่มองสถานการณ์ โลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตรมีความเป็นสากล เข้าใจง่าย และสามารถนำมาปฏิบัติได้ผลจริง จึง มีพลังสูงในการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขได้ตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับสถานะของตน โดย ประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตลอดเวลา ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งมีความสมสมัยในการจูนำสังคมให้สามารถรอดพ้นวิกฤต และใช้เป็นแนวทางใน การวางแผนและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ เป็นอย่างดี

แนวคิดการพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถพิจารณา จำแนกออกได้เป็น ๔ องค์ประกอบหลัก ดังนี้

แนวคิดหลัก แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ ระดับ ครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไป ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

แนวคิดการพัฒนาประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลกท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้อย่างมั่นคง มีเกียรติศักดิ์ศรี สงบสุขและสันติกับนานาประเทศ และเป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” นั้น จำเป็นต้องทบทวนหา “ดุลยภาพเชิงพลวัตใหม่” เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการธรรมชาติและวิถีการพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางบนพื้นฐานความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจและสังคมในชนบทกับในเมือง เพื่อให้เกิดความสมดุลพอดีระหว่าง “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในชนบทที่เป็นรากฐานของสังคมและความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม” กับ “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคธุรกิจในเมืองและความร่วมมือเป็นเครือข่ายพันธมิตรการพัฒนา กับประเทศต่าง ๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์

เป้าประสงค์ ให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เป้าประสงค์การพัฒนาประเทศ จึงต้องมุ่งสร้างความสมดุลของวิถีการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติของการพัฒนาแบบองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองเข้าด้วยกัน รวมทั้งสร้างความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ขณะเดียวกันต้องสร้างความสมดุลของการพัฒนาระหว่างภายในประเทศกับโลกภายนอก โดยต้อง “รู้เท่าทันโลกาภิวัตน์” สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ สามารถกลั่นกรองเลือกรับในสิ่งที่จะสร้างโอกาสการพัฒนาและป้องกันภัยคุกคามจากโลกภายนอก ทั้งด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

หลักการ “ความพอเพียง” หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน

การวางแผนยุทธศาสตร์และการดำเนินการพัฒนาและบริหารประเทศ รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับ จะต้องยึดหลักการ “ความพอเพียง” ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ จำเป็นต้องใช้หลัก “ความมีเหตุผล” ในการคิดวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ โดยรู้จักประมาณ คือ “รู้เรา” ว่าสถานะของประเทศเป็นอย่างไร มีจุดแข็งและจุดอ่อนในการพัฒนาเรื่องใดบ้าง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกยุคโลกาภิวัตน์คือ “รู้เขา” โดยต้องเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคาม ข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อที่จะรู้จักเลือกรับหรือนำสิ่งที่ดีและมีความเหมาะสมมาประยุกต์ใช้และเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเป็น

ภัยคุกคามประเทศ วิธีคิดอย่างมีเหตุผลดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงหรือใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างสมดุล บนพื้นฐานความพอดีระหว่าง “ความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก” และระหว่าง “สังคมชนบทกับสังคมเมือง” โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล และมีการเตรียมการจัดการความเสี่ยงด้วย “ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้พอเพียงพร้อมรับผลกระทบและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

เงื่อนไขพื้นฐาน จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

ในการขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนและการพัฒนาทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามหลักการ “ความพอเพียง” นั้นจำเป็นจะต้องใช้ “ความรู้” ทั้งความรู้ในหลักวิชาและความรู้ในตัวตนที่สะสมจากประสบการณ์ชีวิตจริงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านี้มาพิจารณาให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างรอบคอบ และนำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาอย่างระมัดระวังเป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของวิถีชีวิตสังคมไทย เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างศีลธรรมทางจิตใจของคนในชาติในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ และนักธุรกิจเอกชน ให้มีสำนึกใน “คุณธรรม” มีจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” คือ ความอดทนขยันหมั่นเพียร มีสติปัญญา ความรอบรู้และความรอบคอบ อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาหลังยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ ทำให้เกิดภาวะการณ์พึ่งพาอาศัยและเชื่อมโยงกันของสังคมโลก เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรและแรงงาน การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และอาชญากรรมข้ามชาติ ขณะที่กระแสประชาธิปไตยมีอิทธิพลต่อแนวคิดและค่านิยมในการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน การพิทักษ์สิทธิมนุษยชนการคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทั้งกระแสการผลักดันการปฏิรูปในเรื่องโลกาภิวัตน์ และการจัดการระบบเศรษฐกิจโลกให้มีความโปร่งใสและมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ขณะเดียวกัน ความขัดแย้งทางลัทธิอุดมการณ์ได้ผ่อนคลายลง และภัยคุกคามต่อความมั่นคงได้เปลี่ยนรูปแบบใหม่ไปสู่การแข่งขันทางเศรษฐกิจและการค้า ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เป็นระบบเดียวของโลกปัจจุบัน โดยกระแสการค้าและการเงินเสรีเป็นไปอย่างเข้มข้น มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค การกำหนดข้อตกลง กติกาการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศใหม่ ๆ ตลอดจนมีการพัฒนาวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างหลากหลายและก้าวกระโดด ซึ่งจะสร้างความได้เปรียบในเวทีการค้าโลก ทำให้ภาวการณ์แข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน และการลงทุนระหว่างประเทศทวีความรุนแรงขึ้น และจะส่งผลให้การต่างประเทศทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในศตวรรษใหม่

ประเทศไทยนับเป็นประเทศเล็กในประชาคมโลก จึงย่อมถูกกระแสโลกผลักดันให้ต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกับประเทศอื่น ๆ โดยต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประชาคมโลกมากขึ้น ทั้งในทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง หากประเทศไทยเลือกที่จะดำเนินไปในระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมตามกระแสโลกอย่างขาดความรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และขาดความเข้าใจในบริบทของตนเอง ก็ จะเกิดภาวะความเสี่ยงที่ต้องเผชิญกับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและมี แนวโน้มรุนแรงมากขึ้นดังเช่นที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรงมาแล้วในอดีต ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องแสวงหาจุดยืนของตนเองให้เหมาะสม โดยอัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างได้อย่าง สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และบริบทสังคมไทย เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในประชาคมโลก^๓

กองทัพบกได้เห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ตามกระบวนการทศวรรษการพัฒนาประเทศไทยใน ระยะ ๑๐ – ๑๕ ปี ข้างหน้านี้ โดยให้ความรอบรู้ คุณธรรม และความเพียรในกระบวนการพัฒนาที่ อยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและ ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างดี เพื่อนำไปสู่สังคมไทยที่พึงปรารถนา คือ สังคมอยู่เย็น เป็นสุขร่วมกัน กองทัพบกจึงได้มีแนวคิด นโยบาย และจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ ที่เน้นการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

ซึ่งจะกล่าวเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ เป็นแนวคิดกองทัพภกในการพัฒนาประเทศโดยรวม ส่วนที่ ๒ คือ แนวคิดกองทัพภกในการสนองโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกล่าวถึงโครงการตามพระราชดำริ ฯ โดยทั่วไป และโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและจะศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยซึ่งจะกล่าวเป็นลำดับดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดกองทัพภกในการพัฒนาประเทศ

ผู้วิจัยขออัญเชิญพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ เมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๕ มีความว่า

ทหารไทยนอกจากจะทำหน้าที่ป้องกันประเทศเพื่อธำรงรักษาเอกราชอธิปไตย กับทั้งอิสรภาพของชาตินั้น ยังได้ทำหน้าที่พัฒนาบ้านเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ของประเทศอีกด้วยหน้าที่ประการหลังนี้ต้องถือว่าเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของทหาร ซึ่งทุกคนจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดเสมอเหมือนกับการสู้รบ และการพัฒนาให้บ้านเมืองเจริญมั่นคงให้ประชาชนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี มีความสามัคคีเป็นปึกแผ่น แข็งแกร่งนั้น สามารถป้องกันและระงับเงื่อนไขสงครามการต่อสู้ ภายในเอาชนะความยากไร้ ข้ำศึกศัตรูภายนอกได้ทั้งหมด

จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงเน้นว่าการพัฒนาบ้านเมืองเป็นภารกิจหลักของทหาร เมื่อทหารสามารถพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดี มีความสามัคคีก็สามารถเอาชนะความยากจนได้ ผู้นำกองทัพภกทุกท่านจึงน้อมนำพระบรมราโชวาทมาวางนโยบายในการช่วยพัฒนาประเทศ อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๗๖ กำหนดไว้ว่า

รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐและต้องจัดให้มีกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำเป็น และเพียงพอเพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ

จึงทำให้กองทัพภกยังมีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะสนองคุณชาติ แผ่นดิน สอนองเบื้องยุคลบาทพระเจ้าอยู่หัว ด้วยการโดยการกำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศไว้ในนโยบายของกองทัพภกซึ่งกล่าวในลำดับต่อไป

๒.๑.๑.๑ นโยบายหลักกองทัพภก

นโยบาย ผบ.ทบ. ในการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๐ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ คือ

๑) ตามนโยบายทั่วไป คือ ในปี ๒๕๕๐ เป็นปีแห่งความรัก ความสามัคคี สร้างอุดมการณ์ให้กับประชาชนและกองทัพบก โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ทหารของเรา และประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ในส่วนของประชาชนนั้น ให้เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมและนำพลังประชาชนเหล่านั้นมาสร้างอุดมการณ์ สร้างความรัก ให้เกิดเป็นหนึ่งเดียวเพื่อเป็นพลังที่เข้มแข็งของชาติบ้านเมือง และต้องทำให้กองทัพเป็นที่รักเป็นที่เชื่อถือและศรัทธาของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยการสร้างกองทัพให้มีความสง่างาม เข้มแข็งและเป็นทหารอาชีพ

๒) ตามนโยบายด้านการใช้กำลัง

(๑) งานตามโครงการพระราชดำริ ให้เป็นงานใช้กำลังที่มีความเร่งด่วน ให้ทุกหน่วยที่มีความรับผิดชอบ งานตามโครงการพระราชดำริ ต้องทำงานให้เต็มที่

(๒) งานหลัก ๓ เกาะติด (เกาะติดพื้นที่, เกาะติดประชาชน เกาะติดฝ่ายตรงข้าม) ต้องเข้าไปทำภาระเป็นกรณีเร่งด่วนเพื่อเข้าไปมีส่วนในการช่วยเหลือทั้งจังหวัด โดยเฉพาะการช่วยเหลือประชาชนในกรณีเกิดภัยพิบัติ ปัญหาความยากจน ปัญหาเสพติด รวมทั้งปัญหาเรื่องการปลูกฝังแนวความคิดของความรักชาติ และศึกษาเรื่องกระบวนการในการปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยใช้คำว่า “๑ จังหวัด คือ ๑ หน่วยทหาร” มิใช่หมายความว่า จะเป็นหน่วยในระดับกองร้อย, กองพัน ที่ต้องเป็นหน่วยปฏิบัติเท่านั้น อาจเป็นจังหวัดทหารบก, มณฑลทหารบก หรือหน่วยทหารทุกหน่วยในพื้นที่ เช่น หน่วยสรรพาวุธ, หน่วยขนส่ง เป็นต้น เข้าไปมีส่วนร่วมตามหลัก ๓ เกาะติด โดยอาจจะแบ่งงานทำในลักษณะ ๑ อำเภอ ๑ หน่วยทหารก็ได้

(๓) การปฏิบัติตามแผนป้องกันประเทศ โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” มิใช่ต้องสร้างทุกพื้นที่ โดยให้กองกำลังแต่ละกองกำลังพิจารณาเองว่า หมู่บ้านใดเราจะสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ก็ให้ดำเนินการ และบางสิ่งๆ หมู่บ้านใดทำไม่ได้ให้พัฒนาไปอย่างอื่น พร้อมใช้หลัก ๓ เกาะติดควบคู่ไปด้วย

(๔) สำหรับกองทัพภาคที่ ๑ ที่มีพื้นที่กว้างขวาง ควรใช้หลักการสร้างชุมชนเข้มแข็งไปใช้ดำเนินการและใช้สร้างแหล่งข่าวตัวแทน เพื่อสกัดกั้นปัญหาเสพติดและการอพยพของประชาชน นอกจากนี้ในการพัฒนาต่าง ๆ ให้ใช้จังหวัดหรืออำเภอไปทำงานอย่าทำเพียงลำพัง ให้ใช้หลักทั้งพลเรือน ตำรวจทหารเข้าไปเกี่ยวข้อง^๔

^๔ สัมภาษณ์ พันโท พิษณุเดช เงินแถบ, หัวหน้าข่าวและรักษาความปลอดภัย กองยุทธการและการข่าว กรมสรรพาวุธทหารบก, ๒๕ เมษายน ๒๕๕๐.

๒.๑.๑.๒ นโยบายกองทัพบกในการพัฒนาประเทศ

กองทัพบกเป็นหน่วยงานของรัฐมีภารกิจหลัก ๔ ประการ คือ การป้องกันประเทศ การรักษาความมั่นคงภายใน การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และการช่วยพัฒนาประเทศ สำหรับในส่วนงานการพัฒนาประเทศนั้น พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ได้กำหนดนโยบายการปฏิบัติงานกองทัพบกด้วยกิจการพลเรือนไว้ ๑๐ ข้อ หลัก ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยพัฒนาประเทศมี ๗ ข้อ คือ

๑) การให้การสนับสนุนแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐบาล โดยเน้นการนำรูปแบบการดำเนินการตามโครงการวิวัฒน์พลเมือง ถ่ายพินฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ รวมทั้งการพัฒนาโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองให้มีขีดความสามารถในการเป็นโรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้กับกลุ่มเป้าหมาย สำหรับภารกิจแก้ไขสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒) ดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการอย่างเต็มขีดความสามารถและให้ความสำคัญสูงสุด โดยถือเป็นความเร่งด่วนแรกที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเร็ว

๓) ดำเนินการพัฒนาประเทศตามโครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติการหลักของกองทัพบก รวมทั้งให้การสนับสนุนการพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐบาลและหน่วยเหนือ

๔) พัฒนาเพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ.๒๕๔๑ ทั้งนี้ ให้ความสำคัญปฏิบัติในพื้นที่ตำบลชายแดนใน ๓๐ จังหวัดชายแดนและจังหวัดปัตตานีเป็นหลัก

๕) สนับสนุนและช่วยเหลือประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างเต็มขีดความสามารถโดยให้ดำเนินการช่วยเหลือในทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน

๖) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภาครัฐและประชาชน ในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยในลักษณะชุมชนสัมพันธ์ โดยกำหนดความเร่งด่วนให้กับชุมชนรอบค่ายทหารเป็นลำดับแรก รวมทั้งส่งเสริมให้กำลังประชาชนมีส่วนร่วมในภารกิจสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ

๓) ดำรงความเป็นกลางทางการเมืองอย่างเคร่งครัด และสนับสนุนคณะกรรมการการเลือกตั้งในทุกๆระดับ พร้อมกับบรรณาธิการกำลังพลของกองทัพบก และครอบครัวไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งให้มากที่สุด^๕

จะเห็นได้ว่า พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก มีเจตนารมณ์ที่จะให้กองทัพบกมีความพร้อมที่จะเป็นหลักประกันในการพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐและสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งการมีบทบาทสำคัญที่จะสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดจนการพัฒนาประเทศ และช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเต็มขีดความสามารถตามภาระหน้าที่ของทหารที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ^๖ กำลังพลของกองทัพบกที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่สามารถช่วยเหลือประเทศชาติในการพัฒนาจึงได้นำความรู้ความสามารถของตนเองไปใช้ในการพัฒนาประเทศ ขณะที่ตนเองดำรงสำคัญต่าง ๆ ในภูมิภาคในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เป็นต้น การดำเนินการของกำลังพลกองทัพบกในการพัฒนาประเทศได้ดำเนินการไปตามกรอบนโยบายการปฏิบัติงานของกองทัพบกและเจตนารมณ์ของผู้บัญชาการทหารบก คือ การช่วยกันพัฒนาประเทศอย่างเต็มความสามารถด้วยความรู้ เครื่องมือ ยุทธวิธีของกองทัพบกที่มีอยู่ ซึ่งลักษณะของการพัฒนามีอยู่ ๓ ลักษณะ กล่าวคือ

กองทัพบกใช้หน่วยทหารพัฒนาประเทศ ดังนี้

๑. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การสนับสนุนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ตามที่ได้รับการร้องขอจากรัฐบาลและส่วนราชการต่าง ๆ
๒. การพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๓. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น โครงการผู้นำเยาวชนรักชาติ โครงการค่ายอาสาพัฒนาชนบท

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕ (๑ ต.ค.๕๔ - ๑ ก.ย.๕๕) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีโครงการที่มีความสำคัญอยู่หลายโครงการ ขอกล่าวถึงโครงการสร้างโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ สนับสนุนมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เริ่มครั้งแรกเป็นการซ่อมสร้างโรงเรียนจำนวน ๑๒ แห่ง ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้รับความเสียหาย

^๕ กองทัพบก, นโยบายการปฏิบัติงานกองทัพบก พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก, (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕ – ๒๖.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

จากพายุโซนร้อน “แฮเรียต” ซึ่งทำความเสียหายบริเวณแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช สำหรับโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ล่าสุดนี้ ทางกองทัพบกเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๓๕ - ๔๓ ที่จะมีการก่อสร้างในพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ นั้น มีเป้าหมายเพื่อจัดการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ เช่น เด็กกำพร้าที่พ่อแม่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ เด็กยากจน เป็นต้น โดยไม่เลือกว่าจะนับถือศาสนาใด

สำหรับโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ใน ๕ จังหวัดภาคใต้นี้ นายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาเมื่อ ๖ ก.ย.๔๘ ในโอกาสที่ตรวจเยี่ยมการก่อสร้างโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๓๕ ที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งโรงเรียนเดิมเสียหายเนื่องจากเกิดธรณีพิบัติภัย (สึนามิ) โดยมีกองทัพบก ร่วมกับมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ และ กระทรวงศึกษาธิการ ในการจัดสร้างโรงเรียนขึ้น ในห้วงแรกกำหนดไว้เพียง ๓ จังหวัด ต่อมาเพิ่มเป็น ๕ จังหวัด ทั้งนี้ ทางรัฐบาลจะเป็นผู้จัดหางบประมาณในการดำเนินการให้ ดังนี้

๑. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๓๕ จังหวัดนราธิวาส รับผิดชอบก่อสร้างโดยกองทัพบกที่ ๒ โดยกองพลพัฒนาที่ ๒ เป็นหน่วยดำเนินการ

๒. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๐ จังหวัดปัตตานี รับผิดชอบก่อสร้างโดยกรมการทหารช่าง มี กองพลทหารช่าง เป็นหน่วยดำเนินการ

๓. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๑ จังหวัดยะลา รับผิดชอบก่อสร้างโดยกองทัพบกที่ ๔ มีกองพลพัฒนาที่ ๔ เป็นหน่วยดำเนินการ

๔. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๒ จังหวัดสตูล รับผิดชอบก่อสร้างโดยกองทัพบกที่ ๑ มี กองพลพัฒนาที่ ๑ เป็นหน่วยดำเนินการ

๕. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๓ จังหวัดสงขลา รับผิดชอบก่อสร้างโดยกองทัพบกที่ ๓ มี กองพลพัฒนาที่ ๓ เป็นหน่วยดำเนินการ

สำหรับด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กองทัพบกเล็งเห็นว่า เยาวชนของชาติในระดับอุดมศึกษาซึ่งจะเป็นกำลังของชาติต่อไปในอนาคต น่าจะได้เห็นและศึกษาปัญหาเหล่านี้ เพื่อที่จะปลูกฝังให้พวกเขาเป็นผู้เสียสละแก่สังคม มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาตั้งแต่ระดับรากหญ้าเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการแก้ปัญหาของชาติในอนาคตสืบไป ดังนั้น กองทัพบกจึงได้ริเริ่มจัดทำ “โครงการค่ายอาสาพัฒนาชนบทของกองทัพบก” ขึ้นมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นคำริของ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ผบ.ทบ. ในขณะนั้นที่ต้องการให้เยาวชนของชาติ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาและนักเรียนทหาร ได้มีโอกาสรู้จักและทำงานร่วมกันตั้งแต่แรกเริ่มเพื่อเป็นพื้นฐานของการประสานงานหรือทำงานร่วมกันในอนาคต จึงให้กรมกิจการพลเรือนทหารบกของเราจัดทำค่ายอาสาพัฒนาชนบทขึ้น เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นได้ร่วมช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรใน

ชนบทพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารบริเวณชายแดน โดยได้นำแนวทางพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการปฏิบัติการกิจช่วยเหลือประชาชน เป็นแนวทางให้นักศึกษานำไปใช้ในการดำเนินการโครงการ ฯ นั่นก็คือ

๑. สอบถามราษฎรถึงปัญหาและความต้องการ
๒. งานที่ปฏิบัติต้องเริ่มจากน้อยไปหามาก
๓. เขียนเขียนราษฎรเพื่อติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
๔. ประสานความร่วมมือกับส่วนราชการอื่นในการแก้ไขปัญหา

ในหัวแรก แนวความคิดในการปฏิบัติโครงการ ฯ นี้ ก็คือ ให้แต่ละกองทัพบกโดยกองกำลังป้องกันชายแดนกำหนดหมู่บ้านเป้าหมายที่ห่างไกลความเจริญตามแนวชายแดน และเชิญนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเข้าร่วมโครงการ ฯ รวมทั้งได้เชิญนักเรียนนายร้อย จปร. นักเรียนแพทย์ทหาร และนักเรียนพยาบาลเข้าร่วมโครงการ ฯ ด้วย

ภารกิจของกองทัพบก นอกจากจะทำหน้าที่พิทักษ์รักษาเอกราชความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้ว ยังทำหน้าที่พัฒนาบ้านเมืองและพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอีกด้วย^๓

๒.๑.๑.๓ กำลังพลของกองทัพบกกับการพัฒนาประเทศ

กองทัพบกได้สนับสนุนการพัฒนาประเทศโดยใช้บุคลากรของกองทัพบก ยุทโธปกรณ์ เครื่องมือเครื่องจักรที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เช่น การสร้างถนน การสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เป็นต้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การจัดโครงการพัฒนาผู้นำเยาวชน การจัดโครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ ซึ่งเน้นพัฒนาให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชนสังคมได้ดี และการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร เช่น การให้การสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การส่งเสริมให้ความรู้ในการทำกินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น บุคลากรของกองทัพบกที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ระดับ คือ

๑. ระดับผู้นำหน่วย หรือระดับผู้บังคับบัญชาหน่วยทหาร เป็นบุคลากรในระดับผู้นำหน่วยหรือผู้บังคับบัญชาของหน่วยทหารที่กระจายกันตั้งอยู่ในพื้นที่กองทัพบกที่ ๑, ๒, ๓ และ ๔ ทั่วประเทศ บุคลากรในระดับนี้เป็นหัวใจสำคัญหรือตัวจักรสำคัญในการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ บุคลากรในระดับนี้เมื่อมีแนวคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาประเทศ สามารถ

^๓ พันโท ไพศาล ป่าแดง, ๒๕ ปี ๑๓ มกราคม ๒๕๕๐ กรมกิจการพลเรือนทหารบก, (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓ – ๕๕.

นำแนวคิดของตนไปนำเสนอผู้บังคับบัญชาของตนในระดับสูงขึ้น เมื่อผู้บังคับบัญชาในระดับสูงหรือหน่วยเหนือเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ดี สร้างสรรค์สามารถช่วยพัฒนาประเทศได้ หน่วยเหนือจะให้การสนับสนุนยุทธโรปกรณ์ เครื่องมือ และงบประมาณ เพื่อดำเนินโครงการตามแนวคิดนั้น เช่น แนวคิดของพลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

๒. กำลังพลที่สังกัดในหน่วยทหารในพื้นที่ต่าง ๆ ในกองทัพภาคเป็นกำลังพลนายทหารสัญญาบัตร นายทหารชั้นประทวน ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว และพนักงานราชการ ตลอดจนพลทหารกองประจำการ กำลังพลในระดับนี้ก็ถือว่ามีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศเช่นกัน ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงตัวเล็ก ๆ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ แต่ก็ยังเป็นเพียงตัวเล็ก ๆ ที่รวมกันหลายร้อยหลายพันหลายหมื่น จึงเป็นกำลังมหาศาลที่ส่งผลขับเคลื่อนการพัฒนา โดยมีเพียงตัวใหญ่คือ บุคลากรในระดับผู้นำหน่วยเป็นผู้กำกับทิศทางการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาประเทศ สำหรับการกำหนดทิศทางก็เป็นเรื่องของกองทัพภาค กองทัพบก รัฐบาลซึ่งเป็นหน่วยงานผู้มอบนโยบายให้ปฏิบัติ สรุปได้ว่ากำลังพลในระดับนี้ เป็นส่วนลงแรงใช้กำลัง ควบคุมกำกับ เครื่องมือ เครื่องจักร ใช้ทำงานตามที่เราต้องการจะเห็นได้ว่าบุคลากรในทั้ง ๒ ระดับ ต้องทำงานร่วมกัน สอดคล้องประสานงานเพื่อการพัฒนาประเทศสัมฤทธิ์ผลตามเจตจำนงของกองทัพบกที่ต้องการช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน

๒.๑.๒ แนวคิดกองทัพบกในการสนองโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๑.๒.๑ นโยบายของกองทัพบกในการสนับสนุนโครงการพระราชดำริ ๑

๑) นโยบายการปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก ประจำปี

๒๕๔๘

(๑) พัฒนากำลังประชาชน ให้มีขีดความสามารถในการสนับสนุนการจัดระเบียบชายแดน

(๒) พัฒนาขีดความสามารถของหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยา ให้มีขีดความสามารถในการดำเนินการต่อสู้ทางความคิด

(๓) สนับสนุน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการอย่างเต็มขีดความสามารถ และถือเป็นความเร่งด่วนแรก รวมทั้งการสนับสนุนโครงการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

(๔) สนับสนุนการเลือกตั้งทั่วไปของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้นในปี ๒๕๕๐

(๕) สนับสนุนการอนุรักษ์และป้องกันผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อม

(๖) พัฒนาขีดความสามารถของหน่วยที่มีสถาน
วิฤกระจายเสียงในความรับผิดชอบ ให้สามารถจัดรายการวิทยุได้ด้วยตัวเอง

(๗) สนับสนุนและช่วยเหลือประชาชนในการป้องกันและ
บรรเทาสาธารณภัยอย่างเต็มขีดความสามารถ

๒) นโยบายการปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก ประจำปี
๒๕๔๕

(๑) พัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานด้านกิจการ
พลเรือน และหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยา ทั้งด้านกำลังพล ยุทโธปกรณ์ และการจัด รวมทั้งให้มีการ
บูรณาการ การปฏิบัติการกิจและแนวความคิดในการปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้มีการดำเนินการอย่าง
ประสานสอดคล้อง และก่อให้เกิดเอกภาพในการสนับสนุนภารกิจของกองทัพบก โดยเฉพาะใน
การแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการป้องกันชายแดน รวมทั้งการแก้ไขปัญหา
สำคัญของชาติในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) ดำเนินการฝึกอบรมผู้ร่วมเสริมสร้างสันติสุขจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ตามโครงการ โรงเรียนเสริมสร้างสันติสุขเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติให้สำนึกรักชาติ และ
มีความสมานฉันท์กับคนในชาติ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
ต่อไป

(๓) ปรับปรุงและพัฒนาขีดความสามารถงานด้านปฏิบัติการ
จิตวิทยา และประชาสัมพันธ์ให้กับกำลังพลทุกระดับโดยเป้าหมายที่ต้องการคือ กำลังพลทุกคน
ของกองทัพบกจะต้องมีความรู้พื้นฐานงานปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์ สำหรับการ
ปฏิบัติการจิตวิทยาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น จะต้องดำเนินการให้เกิดการปรับเปลี่ยน
ทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ให้มาสนับสนุนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองให้ได้

(๔) สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของ
รัฐบาล โดยเน้นการนำรูปแบบการดำเนินการตามโครงการโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ค่ายฟื้นฟูและ
พัฒนาคุณภาพชีวิต มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ รวมทั้งการพัฒนาโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองให้มีขีด
ความสามารถในการเป็น โรงเรียนปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้กับกลุ่มเป้าหมาย สำหรับ
ภารกิจแก้ไขสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

(๕) ดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการอย่างเต็มขีดความสามารถ และให้ความสำคัญสูงสุด โดยถือเป็นความเร่งด่วนแรกที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเร็ว

(๖) ดำเนินการพัฒนาประเทศตามโครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติการหลักของกองทัพบก รวมทั้งให้การสนับสนุนการพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐบาล และหน่วยเหนือ

(๗) พัฒนาเพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ทั้งนี้ ให้นับการปฏิบัติในพื้นที่ตำบลชายแดนใน ๓ จังหวัดชายแดน และจังหวัดปัตตานีเป็นหลัก

(๘) สนับสนุนและช่วยเหลือประชาชน ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างเต็มขีดความสามารถ โดยให้ดำเนินการช่วยเหลือในทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

(๙) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภาครัฐและประชาชน ในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยในลักษณะชุมชนสัมพันธ์ โดยกำหนดความเร่งด่วนให้กับชุมชนรอบค่ายทหารเป็นลำดับแรก รวมทั้งส่งเสริมให้กำลังประชาชนมีส่วนร่วมในการกิจสนับสนุนการแก้ปัญหาที่สำคัญของชาติ

(๑๐) ดำรงความเป็นกลางทางการเมืองอย่างเคร่งครัด และสนับสนุนคณะกรรมการการเลือกตั้งในทุกระดับ พร้อมกับบรรณาธิการให้กำลังพลของกองทัพบก และครอบครัวไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด

๓) นโยบายการปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนกองทัพบก ประจำปี ๒๕๕๐

(๑) กำหนดให้ปีงบประมาณ ๒๕๕๐ เป็น “ปีแห่งการเสริมสร้างอุดมการณ์รักชาติ และการพัฒนาความเป็นผู้นำทางทหารของกองทัพบก”

(๒) ให้ทุกหน่วยดำเนินการ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างเต็มขีดความสามารถ โดยถือเป็นความเร่งด่วนลำดับแรก เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

(๓) จัดทำกิจกรรมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ ในทุกโอกาสอย่างเต็มขีดความสามารถ

(๔) กองทัพบกจะเป็นหน่วยงานหลักในการปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือน สนับสนุนรัฐบาลเฉพาะกาลให้มีเสถียรภาพ รวมทั้งสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยวางตัวเป็นกลางทางการเมือง และให้การ

สนับสนุนคณะกรรมการการเลือกตั้งในทุกระดับ รวมทั้งรณรงค์ให้กำลังพลและครอบครัวไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด ทั้งนี้ให้ยึดถือและปฏิบัติตาม “คู่มือแนวทางการปฏิบัติของหน่วยและกำลังพลกองทัพบก” อย่างเคร่งครัด

(๕) สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐบาล และหน่วยเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเรื่องการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และการประชาสัมพันธ์

(๖) พัฒนาหลักนิยม หลักการ และแนวทางปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนในทุกมิติ เพื่อสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบ การป้องกันประเทศ และเสริมสร้างความผาสุกให้กับประชาชนในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ

(๗) บูรณาการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติอย่างเต็มขีดความสามารถ โดยจะต้องปฏิบัติในทันทีเมื่อเกิดภัยพิบัติ

(๘) เร่งรัดปรับปรุงพัฒนาการจัดหน่วยและฝ่ายอำนวยการในสายงานกิจการพลเรือน ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบในทุกมิติอย่างสมบูรณ์ ตั้งแต่ยามปกติ และเมื่อมีสถานการณ์วิกฤติ

(๙) ให้นำหน่วยป้องกันชายแดนในทุกระดับมุ่งเน้นการเตรียมสนามรบด้านกิจการพลเรือน ทั้งในเรื่องการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคง การพัฒนากำลังประชาชน และการเสริมสร้างอุดมการณ์รักชาติในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และจังหวัดปัตตานี

(๑๐) พัฒนาการฝึกศึกษาสายงานกิจการพลเรือนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและการปฏิบัติการทางทหาร ทั้งในระดับยุทธวิธี ยุทธการ และยุทธศาสตร์ รวมทั้งให้ประสานสอดคล้องกับการพัฒนา ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และวิถีชุมชน

๔) ตามนโยบายการปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก ประจำปี ๒๕๔๘, ๒๕๔๙ และ ประจำปี ๒๕๕๐ จะเห็นได้ว่ากองทัพบกเน้นและให้ความสำคัญในการสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการอย่างเต็มขีดความสามารถ และให้ความสำคัญสูงสุด โดยถือเป็นความเร่งด่วนลำดับแรกที่ต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเร็วที่สุด สำหรับการพัฒนาประเทศตามโครงการต่าง ๆ ก็ให้สอดคล้องกับภารกิจหลักของกองทัพบก และให้ปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล

๒.๑.๒.๒ แนวทางการสนับสนุนโครงการพระราชดำริ ฯ ของกองทัพบก

๑) ปีงบประมาณ ๒๕๔๓ งานการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กองทัพบก ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และถือเป็นความเร่งด่วนลำดับแรกที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเร็วที่สุด ปัจจุบัน ทบ. รับผิดชอบโครงการซึ่งมีอยู่ ๔ ประเภท จำนวนทั้งสิ้น ๑๒๐ โครงการ ในวงเงินงบประมาณ ๕๐ ล้านบาท มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ๑๑ หน่วยงาน ได้แก่ กองทัพบก ๑-๔ กรมวิทยาศาสตร์ทหารบก กรมการสัตวทหารบก ศูนย์การทหารราบ กรมแพทย์ทหารบก หน่วยบัญชาการกำลังสำรอง กองพลทหารราบที่ ๑๖ และ กรมกิจการพลเรือนทหารบก โดยแบ่งโครงการเป็น ๔ ลักษณะ^๘ คือ

การพัฒนาคุณภาพชีวิต	จำนวน ๔๓ โครงการ
การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน ๒๒ โครงการ
การส่งเสริมศิลปาชีพ	จำนวน ๕๐ โครงการ
การบริการทางการแพทย์	จำนวน ๕ โครงการ

๒) ปีงบประมาณ ๒๕๔๔ กองทัพบกได้สนองพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ โดยใช้กำลังพลและทรัพยากรที่มีอยู่ เข้าร่วมดำเนินการในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ ในปีงบประมาณ ๒๕๔๔ กองทัพบกรับผิดชอบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน ๑๑๔ โครงการ โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพบกรับผิดชอบ^๙ ดังนี้

กองทัพบกที่ ๑	จำนวน ๑๒ โครงการ
กองทัพบกที่ ๒	จำนวน ๔๔ โครงการ
กองทัพบกที่ ๓	จำนวน ๓๔ โครงการ
กองทัพบกที่ ๔	จำนวน ๑๖ โครงการ
กรมแพทย์ทหารบก	จำนวน ๕ โครงการ
กรมการสัตวทหารบก	จำนวน ๑ โครงการ
ศูนย์การทหารราบ	จำนวน ๑ โครงการ
กรมวิทยาศาสตร์ทหารบก	จำนวน ๑ โครงการ
รวมทั้งสิ้น	๑๑๔ โครงการ

^๘ พันโท พิพัฒน์ จงวัฒนาไพศาล, ๒๓ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก, (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^๙ พันเอก นิรันดร์ ศรีรักษา, ๒๔ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก, (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๔๔), หน้า ๔.

๓) ปีงบประมาณ ๒๕๔๕ กองทัพบกได้ให้ความสำคัญสูงสุดต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และถือเป็นความเร่งด่วนอันดับแรกที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเร็วที่สุด ซึ่งโครงการใดที่ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์แล้ว กองทัพบกจะส่งมอบให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการต่อไป ขณะเดียวกันในแต่ละปีก็จะมีโครงการที่เกิดขึ้นใหม่ตามพระราชดำริเพื่อขยายผลให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น สำหรับในปีงบประมาณ ๒๕๔๕ กองทัพบกได้รับผิดชอบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน ๑๒๑ โครงการ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มงานหลัก ๆ ได้แก่

กลุ่มงานการพัฒนาคุณภาพชีวิต	จำนวน ๔๖ โครงการ
กลุ่มงานการส่งเสริมศิลปาชีพ	จำนวน ๕๒ โครงการ
กลุ่มงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน ๑๘ โครงการ
กลุ่มงานการบริการทางการแพทย์	จำนวน ๕ โครงการ

โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพบกรับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

กองทัพบกที่ ๑	จำนวน ๑๓ โครงการ
กองทัพบกที่ ๒	จำนวน ๔๔ โครงการ
กองทัพบกที่ ๓	จำนวน ๓๕ โครงการ
กองทัพบกที่ ๔	จำนวน ๕ โครงการ
กรมแพทย์ทหารบก	จำนวน ๕ โครงการ
กรมการสัตวทหารบก	จำนวน ๑ โครงการ
ศูนย์การทหารราบ	จำนวน ๑ โครงการ
กรมวิทยาศาสตร์ทหารบก	จำนวน ๑ โครงการ

การดำเนินงานตามกลุ่มงานหลักทั้ง ๔ กลุ่มงาน มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

ก. กลุ่มงานการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับราษฎร เช่น การเลี้ยงสัตว์ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทำไร่นาสวนผสมตามทฤษฎีใหม่ การ

พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การขยายและเพาะพันธุ์สัตว์และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
โครงการดังกล่าว เช่น

๑. โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จ.สระแก้ว – จ.ปราจีนบุรี
๒. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร บ.ทุ่งคันจิว อ.อมก๋อย

จ.เชียงใหม่

๓. โครงการพัฒนาบ้านแม่ต้า อ.เสริมงาม จ.ลำปาง
๔. โครงการหมู่บ้านปศุสัตว์ – เกษตรมโนะ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
๕. โครงการพัฒนารายราษฎรชาวไทยภูเขา อันเนื่องมาจากพระราช

ดำริหรือโครงการหมู่บ้านชายแดน บ.มะโอไค้ะ อ.อุ้มผาง จ.ตาก บ.ปางคอง อ.ปางมะผ้า และ
บ.แม่ส่วยอู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

ข. กลุ่มงานการส่งเสริมศิลปาชีพ เป็นการจัดการให้ราษฎรรวมตัวกัน
เป็นกลุ่มส่งเสริมศิลปาชีพที่โดดเด่น เน้นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มตัดเย็บ
เสื้อผ้า กลุ่มแกะสลักไม้ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มทำเฟอร์นิเจอร์
กลุ่มหล่อโลหะ กลุ่มเครื่องเงิน โครงการดังกล่าว เช่น

๑. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ฯ อ.บางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา
๒. โครงการส่งเสริมศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม อ.เจริญศิลป์

จ.สกลนคร

๓. โครงการศิลปาชีพพื้นที่โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง พื้นที่
คอยยาว คอยผาหม่น คอยผาจิ จ.พะเยา จ.เชียงราย
๔. โครงการสนับสนุนศิลปาชีพ บ.เนินธัมมัง อ.เชียรใหญ่

จ.นครศรีธรรมราช

ค. กลุ่มงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการ
ปฏิบัติในการป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า การฟื้นฟูสภาพป่า การปลูกป่า การปลูกพืช
อาหารสัตว์ การอนุรักษ์สัตว์ป่า การฟื้นฟูสภาพดิน การปลูกฝังให้ราษฎรรักป่าอยู่ร่วมกับป่าโดย
พึ่งพาอาศัยกัน โครงการดังกล่าวเช่น

๑. โครงการกอบทพบกปลูกหญ้าแฝกเฉลิมพระเกียรติ พระ-
ชนมพรรษาครบ ๘๐ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (๒๕๔๖ – ๒๕๔๘)

๒. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ในพื้นที่รอยต่อ
๕ จังหวัด (ภาคตะวันออก) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๓. โครงการสวนป่าเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี

๔. โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพพื้นที่บริเวณเขานางพันธุรัต อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เพชรบุรี เป็นต้น

ง. กลุ่มงานการบริการทางการแพทย์ จำนวน ๕ โครงการ เป็นการให้บริการทางการแพทย์เคลื่อนที่ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ ด้วยการจัดชุดแพทย์ตามเสด็จ และสมทบในหน่วยแพทย์พระราชทานเคลื่อนที่ ได้แก่ ชุดทันตกรรม ชุดเอกซเรย์ ชุดปฏิบัติงานแขน – ขา และอวัยวะเทียม ชุดฝึกอบรมหมอหมู่บ้าน ชุดแพทย์ หู คอ จมูก โดยจัดจากกรมแพทย์ทหารบก และโรงพยาบาลในพื้นที่ออกหมุนเวียนให้การรักษายาบาลผู้ป่วยในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น

๑. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สายแพทย์ (รพ.ค่ายกาวิละ)

๒. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สายแพทย์ (รพ.ค่ายกฤษณ์-สีวะรา)

๓. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สายแพทย์ (รพ.ค่ายวีรวัฒน์โยธิน)

แหล่งที่มาของงบประมาณในการดำเนินการ

เมื่อมีพระราชดำริให้จัดทำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้หน่วยที่เกี่ยวข้องเสนอแผนงานและความต้องการงบประมาณไปยังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือสำนักงาน กปร. โดยในปีแรกสำนักงาน กปร. จะเป็นผู้รวบรวมเสนอความต้องการงบประมาณจากหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบโครงการ ฯ กราบเรียนนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นประธานกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อพิจารณาอนุมัติงบประมาณ ส่วนในปีต่อไปหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานตามโครงการ ฯ จะต้องตั้งงบประมาณประจำปีของหน่วยงานนั้น ๆ จนกว่าโครงการ ฯ จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ (ซึ่งในส่วนของกองทัพบก ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในแต่ละปีจากรัฐบาลตลอดมา โดยในปีงบประมาณ ๒๕๔๕ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณทั้งสิ้น ๕๔ ล้านบาท จำนวน ๑๒๑ โครงการ)^{๐๐}

๒.๑.๒.๓ กำลังพลของกองทัพบกกับโครงการพระราชดำริ ตามที่ผู้วิจัยได้แบ่งระดับกำลังพลของกองทัพบกไว้ ๒ ระดับ คือ

๑.) ระดับผู้นำหน่วย หรือระดับผู้บังคับบัญชาหน่วยทหาร

^{๐๐} พันโท ไพศาล ป่าแดง, ๒๕ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก, (กรุงเทพมหานคร, : กองทัพบก, ๒๕๕๐), หน้า ๔๔ – ๔๖.

๒.) กำลังพลที่สังกัดในหน่วยทหารในพื้นที่ต่าง ๆ ในกองทัพภาค ๑, ๒, ๓ และ ๔ รวมทั้ง หน่วยขึ้นตรงส่วนอื่น ๆ ด้วยนั้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงกำลังพลที่เป็นหลัก เป็นผู้นำ เป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของกองทัพบก คือ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในอดีต และผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก จากนั้นก็จะกล่าวถึงกำลังพลในระดับผู้นำหน่วยหรือระดับผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารที่มีบทบาทในการสนับสนุน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชินีนาถ ขอกล่าวถึงบุคคลสำคัญดังต่อไปนี้

ก. ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ อดีตผู้บัญชาการทหารบกและผู้นำประเทศ ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการสูงยิ่งแก่สังคมไทยในระยะ ๓๐ ปีที่ผ่านมา ท่านได้นำกองทัพบกเข้าดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เป็นการสร้างคุณประโยชน์แก่กองทัพไทยและประเทศชาติ ท่านได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกตั้งแต่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ จนถึง วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๓ ได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่สามารถครองอำนาจได้ยาวนานที่สุด คือ ตั้งแต่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๓ จนถึงเดือน สิงหาคม ๒๕๓๑ โดยไม่ขอรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีก แม้จะมีผู้เชิญให้เป็นนายกรัฐมนตรีต่ออีกสมัย ด้วยคุณงามความดีที่มีอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เป็นองคมนตรี เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๓๑ จากนั้นก็มี พระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯยกย่องไว้ในฐานะ “รัฐบุรุษ” ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๑ ถัดจากการแต่งตั้งเป็นองคมนตรีเพียง ๕ วัน และต่อมาได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยอย่างสูงโดยตรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเป็น “ประธานองคมนตรี” ในเวลาต่อมา สำหรับบทบาทของ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีในสมัยที่ดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบก ที่ได้ส่งเสริมสนับสนุน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีดังนี้

๑. การพัฒนาชนบทตามโครงการพระราชดำริ^{๑๑}
๒. โครงการพัฒนาแหล่งน้ำประเภทอ่างเก็บน้ำ^{๑๒}
๓. โครงการพัฒนาชาวเขา^{๑๓}
๔. โครงการฝนหลวง^{๑๔}

^{๑๑} คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช กับงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพ (๑๙๘๔) จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๒๔.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗ – ๗๘.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

๕. โครงการแพทย์เคลื่อนที่^{๑๕}

๖. โครงการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร^{๑๖}

๗. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ

โครงการพัฒนาออยตุง และโครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จลุ่มแม่น้ำปิง

จากผลงานในอดีตที่ได้ส่งเสริมสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามข้างต้นของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ในปัจจุบัน ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็ยังส่งเสริมสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยได้จัดทำโครงการย่อยตามคำริของ ฯพณฯ ท่านเองเพื่อสนองพระราชดำริตามแนวการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรให้ดีขึ้น โดยเน้นการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาการศึกษา และศาสนา และการพัฒนาด้านต่าง ๆ มีตัวอย่างของโครงการดังนี้

โครงการเชิดชูเกียรติเผยแพร่ประวัติผลงานโครงการตามคำริ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี และรัฐบุรุษ

โครงการด้านการพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การพัฒนาอาชีพ อ.สิงหนคร, การพัฒนาอาชีพ อ.สทิงพระ, การพัฒนาอาชีพ อ.กระแสดินธุ์, การพัฒนาอาชีพ อ.เทพา และ การพัฒนาอาชีพ อ.จะนะ

โครงการด้านการศึกษา และศาสนา ได้แก่ โครงการมูลนิธิในเครือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์, มูลนิธิโครงการอาหารกลางวัน, โครงการหอสมุดแห่งชาติ กาญจนภิเษก สงขลา, โครงการหอสมุดติณสูลานนท์, โครงการห้องสมุดป่าเปรม, รร.ป่าตึงติณสูลานนท์, วิทยาลัยประมงติณสูลานนท์, โครงการจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน นักเรียนโสตศึกษา สงขลา, หอประชุมเปรม ๑๐๐ ปี มหาวชิราวุธสงขลา, วัดเปรมศรัทธา

ด้านการท่องเที่ยว, สาธารณกิจ ได้แก่ บ้านศรัทธา, พิพิธภัณฑ์รามะรงค์, สถาบันติณสูลานนท์, สวนประวัติศาสตร์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

จะเห็นได้ว่า ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก นายกรัฐมนตรี ประธานองคมนตรี ตามลำดับด้วยความทุ่มเทต่องานสนองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วยความวิริยะอุตสาหะโดยใช้เวลาเกือบทั้งหมด

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๕.

^{๑๖} มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์, รัฐบุรุษชื่อเปรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเจ.พลัส อิมเมจ แอนด์ พับบลิชิง จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕๑.

ของชีวิต เพื่องานของชาติของแผ่นดินของราชบัลลังก์โดยแท้ จึงเป็นปฐมนิยบุคคลตัวอย่างของ กองทัพบกในการสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างแท้จริง

ข. ฯพณฯ พลเอกพิจิตร กลละวณิชย์ องคมนตรี อดีต ผู้ช่วยผู้บัญชาการ-ทหารบก และรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่ง ฯพณฯ พลเอกพิจิตร กลละวณิชย์ ได้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกในห้วงปี ๒๕๒๕ – ๒๕๓๑ ปัจจุบันนอกจากเป็นองคมนตรียังเป็นกรรมการบริหารมูลนิธิธรรมาภิบาลและที่ปรึกษาพิเศษขององค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ จากการที่รับราชการด้วยความมุ่งมั่น, ความตั้งใจ, ความเสียสละ และความกล้าหาญ ที่มีความตั้งใจทำงานเพื่อชาติและราชบัลลังก์ ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้เปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรมอันเป็นที่เคารพเทิดทูนของปวงชนชาวไทยได้มีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเป็นองคมนตรี เพื่อสนองงานอันมากล้นของพระองค์ในขณะที่ได้รับราชการในกองทัพบก ฯพณฯ พลเอกพิจิตร กลละวณิชย์ ได้สนองงานอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมาย ซึ่งเป็นงานที่กำลังพลในกองทัพบกถือว่าเป็นงานที่มีความสำคัญและมีความเร่งด่วนเป็นลำดับแรก เป็นงานที่ทรงเกียรติที่ได้รับใช้เบื้องยุคลบาท พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่เป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทย งานที่ ฯพณฯ พลเอกพิจิตร กลละวณิชย์ ร่วมกับการกำลังพลของกองทัพบกดำเนินงานขอยกตัวอย่างให้ทราบดังนี้

๑. โครงการยุทธศาสตร์พัฒนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๕ โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้งหมู่บ้านยุทธศาสตร์พัฒนาขึ้นในพื้นที่เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนดำเนินการครั้งแรกและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “กองอำนวยการโครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำชี” เป็นโครงการแรกเริ่ม^{๓๓}

๒. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในอดีตพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้ใช้พื้นที่บริเวณรอยต่อ ๖ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พิจิตร โลก และจังหวัดเลย เป็นฐานที่มั่น โดยเฉพาะบริเวณ เขาค้อ ภูหินร่องกล้า ซึ่งในช่วง พ.ศ.๒๕๑๑ – ๒๕๒๕ มีการจัดกำลังเข้าปราบปรามมีผู้เสียชีวิตมากมาย จึงสร้าง “อนุสรณ์ผู้เสียสละเขาค้อ” ไว้เป็นอนุสรณ์ ปัจจุบันพื้นที่เปลี่ยนสภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยว^{๓๔}

๓. โครงการจัดตั้งหมู่บ้านจุฬาภรณ์

^{๓๓} คณะทำงานจัดทำหนังสือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับกองทัพบกไทยในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้า จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕๒.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๕.

จากงานในอดีตที่ฯพณฯ พลเอกพิจิตร กุลละวณิช ได้้นำกำลังพลของกองทัพบกสนองพระราชดำริโดยการสนับสนุนส่งเสริมโครงการต่าง ๆ ตามพระราชดำริปัจจุบัน ฯพณฯ พลเอกพิจิตร กุลละวณิช ก็ยังส่งเสริมสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างต่อเนื่องหลังเกษียณอายุราชการแล้วได้รับตำแหน่งองคมนตรีก็ยังทุ่มเทกำลังกายกำลังใจทำงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในฐานะคณะองคมนตรีสนองคุณชาติคุณแผ่นดิน และคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับประธานองคมนตรี ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งเป็นอดีตผู้บังคับบัญชาและเป็นปวงนิยบุคคลตัวอย่างของกองทัพบกในการสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ งานที่ท่านได้ดำเนินการเพื่อชาติ เพื่อสังคมโดยน้อมนำแนวทางตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ

สนับสนุนโครงการลานกีฬาตามวัยไทยด้านกายาเสพติด เป็นโครงการฝึกฝนเยาวชนให้เล่นกีฬาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้ห่างไกลจากสิ่งพุ่มเฟือยยาเสพติดให้โทษ โดยมุ่งเน้นให้รู้จักตนเอง, ศึกษาหาความรู้ และภาคภูมิใจในความเป็นไทย

เป็นที่ปรึกษาพิเศษขององค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ หน่วยงานที่สนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาโดยตลอด

เป็นกรรมการบริหารมูลนิธิอานันทมหิดล มูลนิธิที่สนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ^{๑๕}

ค. ผู้บัญชาการทหารบกท่านอื่น ๆ ทุกท่านที่มีได้กล่าวถึง ทุกท่านได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้กำลังพลของกองทัพบกทุกส่วนสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง และโครงการพัฒนาสนับสนุนส่วนราชการอื่นตามนโยบายของรัฐ โดยให้ความสำคัญสูงสุดต่อการดำเนินการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมุ่งหวังประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด

ง. กำลังพลในระดับผู้บังคับหน่วย เนื่องจากงานวิจัยที่เป็นการศึกษาบทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรโดยได้กำหนดที่จะศึกษาเฉพาะกรณี พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร จึงขอศึกษาถึง พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ในฐานะกำลังพลของกองทัพบกกับการส่งเสริมโครงการพระราชดำริกล่าวคือในอดีตได้ดำรงตำแหน่ง ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๖ จ. อุบลราชธานี ได้ทำงานใกล้ชิดกับราษฎรในพื้นที่อีสาน จึงมีแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ ใช้ปัญญาคุณทรัพย์ช่วยลดต้นทุนการผลิต, เลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก, ปลูกผักรอบบ่อปลา และเลี้ยงไก่ โดยเรียกปลวกจากดินมาให้ไก่กินในเรื่องทั้ง ๔ ได้ใช้จุลินทรีย์ (EM) มาช่วยดำเนินการ หลังจากนั้น

^{๑๕} สัมภาษณ์ พลเอก พิจิตร กุลละวณิช, องคมนตรี, ๑๘ เมษายน ๒๕๕๐.

ท่านได้ดำเนินการขยายผลโครงการตามแนวคิดของท่านอย่างกว้างขวางไม่ใช่เฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น ซึ่งจะศึกษาอย่างละเอียดในลำดับต่อไป

๒.๑.๒.๔ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกองทัพบก

๑) โครงการ ๘๐ พรรษา ๘๐ ตำบล เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับกองทัพบกได้จัดทำโครงการ ๘๐ พรรษา ๘๐ ตำบล เศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ชายแดนและพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อความมั่นคง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๘๐ พรรษา ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการ ๓ ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ โดยจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ของกองทัพภาคที่ ๑ – ๔ รวม ๘๐ ตำบล ตำบลละ ๑ หมู่บ้าน ในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ กองทัพภาคละ ๕ ตำบล รวม ๒๐ ตำบล และปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๐ กองทัพภาคละ ๑๕ ตำบล รวม ๖๐ ตำบล ลักษณะการดำเนินโครงการจะจัดทำเป็นแหล่งสาธิตทางการเกษตร โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้จะอบรมส่งเสริมให้ทหารในพื้นที่โครงการมีความรู้ความเข้าใจในยุทธศาสตร์พัฒนาตามแนวพระราชดำริ และนำแนวพระราชดำริในเรื่องยุทธศาสตร์พัฒนาอย่างง่าย ๆ ไปแนะนำช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งจะทำให้ราษฎรหันมาทำการเกษตรแบบประหยัดโดยใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ รู้จักการนำปุ๋ย EM มาใช้ในการเกษตร รู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และนำความรู้ไปเผยแพร่ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พร้อมด้วยกรมกิจการพลเรือนทหารบก ซึ่งเป็นหน่วยรับผิดชอบโครงการ ฯ ของกองทัพบก ได้จัดการสัมมนาเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานโครงการ ๘๐ พรรษา ๘๐ ตำบล เศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยได้นำเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานจากศูนย์จัดระบบป้องกันเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ชายแดนของกองทัพภาคที่ ๑ – ๔ ทั่วประเทศ หัวหน้าสำนักงานจัดระบบป้องกันเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน และผู้นำชุมชนในตำบลชายแดนที่ดำเนินโครงการ ฯ จำนวน ๗๖ คน เข้าร่วมสัมมนา ระหว่างวันที่ ๑๒ – ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ณ โรงแรมแม่น้ำริเวอร์ไซด์ ถนนเจริญกรุง กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ของการสัมมนา ดังนี้

๑. เพื่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคส่วนต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันเกี่ยวกับหลักปรัชญา ฯ และแนวทางการขับเคลื่อน ฯ ระหว่างแกนนำเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ

๓. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

๔. เพื่อขยายผลและเชื่อมโยงเครือข่ายขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างแกนนำและผู้ที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนด้านต่าง ๆ

การสัมมนาจะแบ่งการดำเนินงานออกเป็น ๔ ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ศึกษาดูงาน ณ โครงการส่วนพระองค์ ภายในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพมหานคร

ช่วงที่ ๒ ประชุมร่วมเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น

ช่วงที่ ๓ แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความเข้าใจและประสบการณ์ในการขับเคลื่อน ตลอดจนเชื่อมโยงกิจกรรมของแต่ละโครงการให้หนุนเสริมกัน

ช่วงที่ ๔ อภิปรายร่วมเพื่อสรุปผลการสัมมนา และเสนอแนะแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เครือข่ายแกนนำและผู้ปฏิบัติงานโครงการจะได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการเครือข่ายแกนนำขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

๒. การขับเคลื่อนโครงการเครือข่ายแกนนำขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีประสิทธิภาพ

แผนงานโครงการ ๘๐ พรรษา ๘๐ ตำบล เศรษฐกิจพอเพียง ปีงบประมาณ ๒๕๕๘

กองทัพนาคที่ ๑ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๕ ตำบล

โครงการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพและการตั้งกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน เช่น สบู่เหลว และน้ำยาล้างจาน งบประมาณตำบลละ ๔๙,๕๐๐.- บาท

- ต.ตาพระยา อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว	- ต.ทับพริก อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว
- ต.คลองหาด อ.คลองหาด จ.สระแก้ว	- ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
- ต.สวนผึ้ง อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	

กองทัพนาคที่ ๒ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๕ ตำบล

จัดทำโครงการจัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนชายแดน งบประมาณตำบลละ ๔๙,๕๐๐.- บาท

- ต.อาฮี อ.ท่าลี่ จ.เลย	- ต.เวินพระบาท อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม
- ต.ชะโนด อ.หว้านใหญ่ จ.มหาสารคาม	- ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์

- ต.ห้วยจันทร์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
กองทัพนาคที่ ๑ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๕ ตำบล
จัดทำโครงการลดการใช้สารเคมีโดยใช้เกษตรชีวภาพและพืชผักสวนครัว
- ต.ชนะจื้อ อ.แม่ระมาด จ.ตาก - ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก
- ต.รวมไทยพัฒนา อ.พบพระ จ.ตาก - ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย
- ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่
กองทัพนาคที่ ๔ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๕ ตำบล
จัดทำโครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ งบประมาณตำบลละ ๔๗,๕๐๐.- บาท
- ต.รับร้อ อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร - ต.ปากจั่น อ.กระบุรี จ.ระนอง
- ต.วังประจัน อ.ธารโต จ.ยะลา - ต.สำนักแคว อ.ธารโต จ.ยะลา
- ต.แม่หวาด อ.ธารโต จ.ยะลา

แผนงานโครงการ ๘๐ พรรษา ๘๐ ตำบล เศรษฐกิจพอเพียง ปีงบประมาณ ๒๕๕๕

- กองทัพนาคที่ ๑ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๘ ตำบล
งบประมาณตำบลละ ๔๗,๕๐๐.- บาท
๑. โครงการเลี้ยงปลานิล ปลาทัพนาค ต.บ้านเก่า อ.เมือง จ.กาญจนบุรี
 ๒. โครงการเลี้ยงปลาดุก ต.สวนผึ้ง อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
 ๓. โครงการเลี้ยงปลาดุก ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
 ๔. โครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก ต.บึงนคร อ.หัวหิน

จ.ประจวบคีรีขันธ์

๕. โครงการทำปุ๋ยเกษตรอินทรีย์เพื่อชุมชน ต.คลองวาฬ อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์
 ๖. โครงการปุ๋ยชีวภาพและผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ต.ทัพเสด็จ อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว
 ๗. โครงการปุ๋ยชีวภาพและผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ต.โคกสูง กิ่ง อ.โคกสูง จ.สระแก้ว
 ๘. โครงการปุ๋ยชีวภาพและผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ต.ป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว
- กองทัพนาคที่ ๒ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๗ ตำบล
จัดทำโครงการปุ๋ยหมักชีวภาพ งบประมาณตำบลละ ๔๗,๕๐๐. บาท
- ต.โคกก่อง อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย - ต.หนองเคี่ยน อ.บึงคล้า จ.หนองคาย

- ต.หนองเทา อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม
- ต.โคกเก่า อ.ชานุมาน จ.อุดรธานี
- ต.หนองแวง อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี
- ต.เสาธงชัย อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ

- ต.ตามีแยง กิ่ง อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์
- กองทัพอากาศที่ ๓ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๘ ตำบล

จัดทำโครงการลดการใช้สารเคมีโดยใช้เกษตรชีวภาพและพืชผักสวนครัว งบประมาณ

ตำบลละ ๔๗,๕๐๐.- บาท

- ต.นาขุม อ.บ้านโคก จ.อุดรดิษ
- ต.โมโกร อ.อุ้มผาง จ.ตาก
- ต.ช่องแคบ อ.พบพระ จ.ตาก
- ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จ.ตาก
- ต.แม่ดำน อ.ท่าสองยาง จ.ตาก
- ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.ตาก
- ต.เกาะช้าง อ.แม่สาย จ.เชียงราย
- ต.แม่ลาว อ.เชียงคำ จ.พะเยา

กองทัพอากาศที่ ๔ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๘ ตำบล

จัดทำโครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ งบประมาณตำบลละ ๔๗,๕๐๐.- บาท

- ต.หงษ์เจริญ อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร
- ต.บางใหญ่ อ.กระบุรี จ.ระนอง
- ต.มะมู อ.กระบุรี จ.ชุมพร
- ต.วังประจัน อ.ควนโดน จ.สตูล
- ต.สำนักแต้ว อ.สะเดา จ.สงขลา
- ต.แม่หวาด อ.ธารโต จ.ยะลา
- ต.โล๊ะจูด อ.แว้ง จ.นราธิวาส
- ต.บ้านแหอ อ.ธารโต จ.ยะลา

แผนงานโครงการ ๘๐ พรรษา ๘๐ ตำบล เศรษฐกิจพอเพียง ปีงบประมาณ ๒๕๕๐

กองทัพอากาศที่ ๑ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๗ ตำบล

งบประมาณตำบลละ ๔๗,๕๐๐.- บาท

๑. โครงการเลี้ยงโคเนื้อ ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี
๒. โครงการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี
๓. โครงการเลี้ยงปลาดุก ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
๔. โครงการอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ต.อ่าวน้อย อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์
๕. โครงการทำปุ๋ยชีวภาพ ต.โนนหมากมุ่น กิ่ง อ.โคกสูง จ.สระแก้ว
๖. โครงการปุ๋ยชีวภาพ ต.ผ่านศึก อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว
๗. โครงการปุ๋ยชีวภาพ ต.ท่าข้าม อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว

กองทัพอากาศที่ ๒ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๗ ตำบล

จัดทำโครงการปฎิบัติงาน

- ต.โคกก่อ อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย	- ต.หนองเต็ง อ.บึงคล้า
จ.หนองคาย
- ต.หนองเตา อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม	- ต.โคกก่อ อ.ชานุมาน
จ.อุดรธานี
- ต.หนองแวง อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี	- ต.เสาชิงชัย อ.กันทรลักษ์
จ.ศรีสะเกษ

- ต.ตาเมียง กิ่ง อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์

กองทัพอากาศที่ ๓ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๘ ตำบล

จัดทำโครงการลดการใช้สารเคมีโดยใช้เกษตรชีวภาพและพืชผักสวนครัว งบประมาณ

ตำบลละ ๔๗,๕๐๐.- บาท

- ต.นาขุม อ.บ้านโคก จ.อุดรดิษ	- ต.โมโกร อ.อุ้มผาง จ.ตาก
- ต.ช่องแคบ อ.พบพระ จ.ตาก	- ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จ.ตาก
- ต.แม่ดำน อ.ท่าสองยาง จ.ตาก	- ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.ตาก
- ต.เกาะช้าง อ.แม่สาย จ.เชียงราย	- ต.แม่ลาว อ.เชียงคำ จ.พะเยา

กองทัพอากาศที่ ๔ มีพื้นที่ปฏิบัติงาน ๘ ตำบล

โครงการทำปฎิบัติงาน งบประมาณตำบลละ ๔๗,๕๐๐.- บาท

- ต.ห้วยเจริญ อ.ท่าแพ จ.ชุมพร	- ต.บางใหญ่ อ.กระบุรี จ.ระนอง
- ต.มะมู อ.กระบุรี จ.ชุมพร	- ต.วังประจัน อ.ควนโดน จ.สตูล
- ต.สำนักแต้ว อ.สะเดา จ.สงขลา	- ต.แม่หวาด อ.ธารโต จ.ยะลา
- ต.โล๊ะจูด อ.แว้ง จ.นราธิวาส	- ต.บ้านแห่อ อ.ธารโต จ.ยะลา ^{๒๐}

๒.) ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

“โครงการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ และศูนย์สาธิตและส่งเสริมศิลปชีพ ๔ ภาค” สำหรับความเป็นมาของโครงการนี้ เกิดจากกลุ่มสมรสของคณะรัฐมนตรี ขณะที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดทำกิจกรรมเพื่อเทิดพระเกียรติ และถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ

^{๒๐} พันโท ภักดิ์เดช สุขนธเสนี, ๒๔ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก, (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕ - ๓๔.

พระบรมราชินีนาถ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ เป็นต้นมา ได้แก่ กิจกรรมการเลี้ยงอาหาร การให้อาชีพ และการให้บริการสาธารณะทั้งหลาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน โดยในขณะนั้นประเทศไทยยังไม่พ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ ประชาชนยังมีความยากจนอยู่มาก ครั้นต่อมาเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น จึงนึกถึงแนวพระราชดำริในเรื่องการเกษตรทฤษฎีใหม่ เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ งานศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ คุณหญิงพจมาน ชินวัตร และคู่สมรสคณะรัฐมนตรี จึงได้ร่วมกันปรึกษาหาหนทางที่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดอานิสต์ถาวรมอบให้กับสังคม พร้อมทั้งถวายเป็นพระราชกุศลต่อทั้ง ๒ พระองค์ แนวความคิดดังกล่าวนี้เอง จึงเป็นที่มาของการสร้างศูนย์การเรียนรู้ ฯ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และงานศิลปาชีพ ประจำภาคต่าง ๆ ๔ แห่ง ทั่วประเทศไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ

เป็นการเกิดพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

เป็นแหล่งเรียนรู้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริงานศิลปาชีพอันเกิดจากทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อสร้างรายได้และอาชีพเสริมแก่เกษตรกร ครอบครัวเกษตรกร และประชาชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนทั่วไป

และมีเป้าหมาย คือ ๑. สำหรับเยาวชน ๒. เกษตรกร ๓. กำลังพลครอบครัวทหาร และ ๔. ประชาชนทั่วไป โดยคู่สมรส ฯ มีแนวความคิดในการจัดทำโครงการที่ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ ฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนุกสนานในลักษณะของ Activity Based Learning Center ถือเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบที่เป็น Edutainment มาจากการสนธิระหว่างคำว่า Education (การศึกษา) กับคำว่า Entertainment (ความบันเทิง) รวมความแล้วก็น่าจะหมายถึง เป็นการเรียนรู้ที่สนุกสนาน และมีชีวิตชีวา และมีเป้าหมายที่จะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ฯ ขึ้นทั้ง ๔ ภาค ทั่วประเทศ โดยให้กองทัพบกสนับสนุนพื้นที่และกำลังพลในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ ฯ ทั้ง ๔ ภาค ในการจัดทำโครงการ ฯ เนื่องจากเห็นว่า

๑. กองทัพบกมีพื้นที่มาก
๒. เมื่อไม่ได้เกิดภาวะสงคราม กำลังพลสามารถที่จะดูแลสถานที่นี้ไว้ได้
๓. กองทัพบกมีข้าราชการที่มีความจงรักภักดีสูง พร้อมทั้งจะรักษาไว้เพื่อเชิดชูพระบารมี
๔. กองทัพบกมีบุคลากรที่มีประสบการณ์ พร้อมทั้งจะถ่ายทอดพระราชดำริทั้งหลายแก่ประชาชน

การดำเนินการที่ผ่านมา ศูนย์แห่งแรกที่ได้ดำเนินการก่อนก็คือ ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคเหนือ ในพื้นที่ของกองการสัตว์และเกษตรกรรม ที่ ๑ อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ซึ่งได้เปิดดำเนินการ โดย คู่สมรสคณะรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลเชิญ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นองค์ประธานในพิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคเหนือ เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ ส่วน ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ได้ทำการเปิดไปพร้อม ๆ กันเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๗ โดยศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคกลาง มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ กองพลทหารราบ ที่ ๑๑ ค่ายสมเด็จพระนังเกล้า ฯ อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของ กองบัญชาการช่วยรบที่ ๒ ค่ายสุรนารี อ.เมือง จ.นครราชสีมา ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคใต้ มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดทหารบกสุราษฎร์ธานี ค่ายวิภาวดีรังสิต อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี และนอกจากนี้ คู่สมรส ฯ ยังได้มอบทุนหมุนเวียนให้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ทุกศูนย์ จำนวนศูนย์ละ ๒ ล้านบาท เพื่อใช้ดำเนินงานต่อไป และเพื่อให้สามารถบริหารงานโครงการหลังจากที่คู่สมรสคณะรัฐมนตรีได้มอบศูนย์การเรียนรู้ ๑ ให้กับกองทัพบกแล้ว จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับต่าง ๆ กล่าวคือ กระทรวงกลาโหมได้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้ ๑ โดยมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานกรรมการ แม่ทัพภาคที่ ๑ – ๔ เป็นกรรมการ หัวหน้าส่วนราชการพลเรือนในส่วนกลางเป็นกรรมการ รวมทั้งเจ้ากรมกิจการพลเรือนทหารบกเป็นกรรมการ และเลขานุการในระดับกองทัพบกก็ได้ออกคำสั่งรองรับให้ แม่ทัพภาคที่ ๑ – ๔ เป็นประธานกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้ ๑ ในแต่ละภาค เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานของแต่ละศูนย์ ฯ โดย

ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคเหนือ มีเจ้ากรมการสัตว์ทหารบก เป็นประธานกรรมการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคกลาง มีผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นประธานกรรมการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผู้บัญชาการกองบัญชาการช่วยรบที่ ๒ เป็นประธานกรรมการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ ๑ ภาคใต้ มีผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประธานกรรมการดำเนินงาน

แนวความคิดในการดำเนินงาน

ยึดหลัก ๔ ข คือ

๑. ยิ่งใหญ่ หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ ต้องปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จอย่างสมพระเกียรติและเชิดชู พระราชกรณียกิจในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียงตามแนว

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และโครงการศิลาปาฐิพิเศษ ของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

๒. ยอดเยี่ยม หมายถึง ทุกคนต้องทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้มีการบริหารจัดการที่ดี และมีการพัฒนาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีการประเมินผลการทำงานอยู่เสมอ

๓. ยืนหยัด หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ ฯ จะต้องบริหารจัดการด้วยความประหยัด และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างถูกต้องตามทฤษฎีอย่างแท้จริง ในห้วงเวลาที่เหมาะสม

๔. ยั่งยืน หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ ฯ จะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง และยืนนานต่อไป

หลังจากนี้เมื่อกองทัพบกเราได้รับมอบโครงการ ฯ ทั้งหมดโดยสมบูรณ์แล้ว ก็คงต้องดำเนินการบริหารศูนย์การเรียนรู้ ฯ ด้วยความมุ่งมั่นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และสามารถดำเนินการตามแนวความคิดที่กล่าวมาได้อย่างยิ่งใหญ่ ยอดเยี่ยม ยืนหยัด และยั่งยืนตลอดไป ^{๒๑}

๒.๑.๓ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีผู้ให้ความหมาย, องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตจำนวนมากตลอดจนพระพุทธศาสนาได้ให้แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตดังนี้

๒.๑.๓.๑ Coleman and Nixson พิจารณาคุณภาพชีวิตจากปัจจัยดังนี้ ๑) รายได้ ครอบครัวที่พอเพียงแก่การดำรงชีพ ๒) การมีงานทำที่พอเพียงแก่การยังชีพ ๓) การศึกษาและอัตราการรู้หนังสือของประชาชน ๔) โอกาสการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ๕) การมีเอกราชของชาติที่ปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาลอื่น ซึ่งเป็นขอบข่ายที่กว้างมาก ^{๒๒}

๒.๑.๓.๒ Wegner กำหนดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตจาก ๕ ด้าน คือ ๑) ความสามารถในการกระทำการกิจประจำวัน ๒) การรับรู้สภาพแวดล้อมภายนอก ๓) การปฏิบัติกิจกรรมด้านสังคม ๔) การใช้สติปัญญา ๕) ความรู้สึกด้านอารมณ์ ๖) สถานภาพทางเศรษฐกิจ

^{๒๑} พันโท ภักดิ์เดช สุคนธ์เสนี, ๒๓ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก, (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓ - ๑๖.

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานผลการพัฒนาประเทศในระบอบพัฒนาฉบับที่ ๗ พ.ศ.๒๕๓๕ -๒๕๓๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๓๘), หน้า ๑-๕

๓) สถานภาพทางสุขภาพ ๔) ความเป็นอยู่ที่ดีและ ๕) ความพึงพอใจในชีวิต องค์ประกอบดังกล่าวนี้ นับว่าครอบคลุมแง่มุมต่าง ๆ ของมนุษย์และบางด้านก็ซ้ำซ้อนกัน^{๒๓}

๒.๑.๓.๓ UNESCO กำหนดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ ๗ ด้าน ดังนี้
๑) อาหาร ๒) สุขภาพ ๓) การศึกษา ๔) สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ๕) ที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐาน
๖) การมีงานทำ ๗) ค่านิยมและศาสนา จริยธรรม กฎหมาย และปัจจัยด้านจิตวิทยา^{๒๔}

๒.๑.๓.๔ นิพนธ์ คันทะเสวี ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิตคือ สภาพความเป็นอยู่ ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ หากสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลไม่ดี ไม่น่าพอใจ ก็แสดงว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลนี้ต่ำกว่าความคาดหวัง^{๒๕} นิพนธ์ คันทะเสวี ยังสรุป อีกว่ามีมิติต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิตมี ๖ ด้าน คือมิติด้านร่างกาย มิติด้านอารมณ์ มิติด้านสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ มิติด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม มิติด้านความคิด และมิติทางด้านจิตใจ มิติที่ดี ี่ว่าจำเป็นและสำคัญที่คนเราในปัจจุบันขาดหายไปและพยายามแสวงหามากที่สุดคือ มิติทางด้าน จิตใจ คือ การมีคุณธรรมในส่วนตัวและสังคม การมีจิตใจเรื่องสามารถเผชิญกับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยหลักพุทธธรรม^{๒๖}

๒.๑.๓.๕ พระพุทธศาสนาได้วางแนวทางการพัฒนาบุคคลซึ่งเปรียบได้กับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ ความพ้นทุกข์ ได้แก่ ๑. กายภาวนา การ พัฒนากาย ๒. สติภาวนา การพัฒนาความประพฤติ ๓. จิตตภาวนา การพัฒนาจิต ๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา^{๒๗}

๒.๑.๓.๖ พระพุทธศาสนาสอนให้บุคคลพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัตถุและจิตใจให้มี ความสมดุล นอกจากนี้ยังได้สอนเน้นด้านจิตใจเป็นพิเศษกว่าในบรรดาทรัพย์สมบัติทั้งหลายใน โลกนี้ อริยทรัพย์ ๗ ประการ เหล่านี้สูงส่งกว่าและประเสริฐที่สุด คือ ๑. ความเชื่อที่มีเหตุผล ๒. การรักษากายวาจาใจให้เรียบร้อย ๓. การรู้จักละอายต่อการทำความชั่ว ๔. การเกรงกลัวต่อ การทำชั่ว ๕. ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก ๖. การรู้จักเอื้อเพื่อเสียสละ ๗. การมีปัญญาเข้าใจ อย่างถ่องแท้ในเหตุผลดีชั่ว ถูกผิด คุณโทษ ประโยชน์แต่มีใช้ประโยชน์ อริยทรัพย์ทั้ง ๗ ประการนี้

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ – ๕.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ – ๕.

^{๒๕} นิพนธ์ คันทะเสวี, คุณภาพชีวิตใน “การศึกษาและวัฒนธรรม ประมวลบทความทางวิชาการ” (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ), (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชนจำกัด, ๒๕๒๖) หน้า ๕๓ – ๕๔.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ – ๕.

^{๒๗} อกุ ปญจก.(ไทย) ๒๒/๗๕/๑๔๔.

เห็นทรัพย์อันประเสริฐอยู่ภายในจิตใจ มีคุณค่าสูงกว่าทรัพย์ภายนอก ผู้ใดแย่งชิงไม่ได้ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายใด ๆ ทำให้ไม่ยากจนและเป็นทุนสร้างทรัพย์สมบัติภายนอก^{๒๘}

๒.๑.๓.๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แบ่งชีวิตที่ดีหรือชีวิตที่มีคุณธรรม (ชีวิตแห่งการศึกษา) เป็น ๒ ด้าน คือ

๑. องค์ประกอบภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมที่แวดล้อมตัวบุคคลนั้นอยู่ หรือองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทั้งฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม เช่น ค่านิยมทางสังคม ไม่ว่าจะ เป็นค่านิยมชอบบริโภค ค่านิยมชอบโก้ เป็นต้น

๒. องค์ประกอบภายใน หรือปัจจัยภายในของตัวบุคคล โดยเน้นที่หลัก ๓ ประการ คือ

จิตสำนึกในการศึกษาเพื่อฝึกฝนพัฒนาตนในด้านสังคม อารมณ์ และปัญญา

แรงจูงใจเป็นตัวส่งเสริมการพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นด้วยปัญญา แรงจูงใจนี้ก็คือ ใฝ่ดีและใฝ่รู้ความดีความงามและใฝ่รู้

ความรู้จักคิด คิดเป็น คิดแยกคาย หรือโยนิโสมนสิการ^{๒๙}

๒.๑.๓.๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวให้รายละเอียดของ การพัฒนามนุษย์ไว้ว่า

“เราเอาความจริงของธรรมดานี้แหละมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนามนุษย์ ก็เรียกว่า การศึกษาเป็นระบบที่การพัฒนาต้องพัฒนาไปด้วยกัน ๓ ด้านคือ

๑) การพัฒนาในด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเรียกว่า “ศีล”

๒) การพัฒนาด้านเจตจำนง ลงไปถึงคุณสมบัติในจิตใจก็เป็น “สมาธิ”

ซึ่งรวมถึงเรื่องของคุณธรรมความดี เรื่องของสมรรถภาพ และประสิทธิภาพของจิตใจเป็นความเข้มแข็ง หนักแน่น เพียรพยายาม สติ สมาธิ แล้วก็เรื่องความสุข ความร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส ฯลฯ ที่เป็นคุณสมบัติสำคัญของจิตใจ

๓) การพัฒนาด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ การรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็น และความสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบสาวหาเจตปัจจัยอะไรต่าง ๆ

ทั้งสามด้านนี้จะต้องพัฒนาไปด้วยกัน เป็นระบบที่เราเรียกว่าบูรณาการก็มาในระบบนี้ เรียกว่า ไตรสิกขา นี้แหละและเมื่อไตรสิกขาพัฒนาคนไปอย่างนี้แล้วก็วัดผลด้วยภาวนา ๔ คือ

^{๒๘} ที.ปา (ไทย) ๑๑/๓๒๖/๒๖๔.

^{๒๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด ๒๕๓๘), หน้า ๓๘ – ๔๑.

๑. กายภาวนา การพัฒนาด้วยความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ หรือทางวัตถุ

๒. ศิลภาวนา การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้านเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย

อันนี้แยกได้ชัด กายภาวนาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น พวกรัชมชาติ พวกวัตถุ พวกลิงเสพบริโลก สิ่งที่เราดู หูฟัง อะไรต่าง ๆ ส่วนศิลปภาวนา เป็นการสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์คือ ทางสังคม

๓. จิตตภาวนา การพัฒนาด้านจิตใจ ที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการเบิกและมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนา ด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ คิดได้ หยั่งเห็น ตอนนี้นำในการวัดผลจึงเป็นภาวนา ๔ แต่ในเวลาศึกษาคือ ขณะปฏิบัติในชีวิตจริงเป็นไตรสิกขา การที่แยกเป็นภาวนา ๔ ก็เพื่อใช้ในการที่จะดูให้ชัดแยกดูได้ ๔ ด้าน แต่ในเวลาปฏิบัติจริง กายภาวนาและศิลปภาวนาเป็นข้อเดียวกัน คือ ในเรื่องหนึ่งหรือในขณะหนึ่งนี้เราสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ทางกายภาพหรือทางสังคม ต้องเอาอย่างเดียว

ฉะนั้น ๒ ข้อแรกในภาวนา ๔ นี้ เวลาเป็นไตรสิกขาจึงรวมกันเป็นข้อเดียว เพราะเอาตามที่เป็นจริงในชีวิต ซึ่งเป็นองค์รวมอันนี้ ก็คือ เรื่องของระบบง่าย ๆ

“ที่ว่าเป็นการพูดในแง่ให้เห็นว่าอันนี้ คือ ความเป็นจริง ตามธรรมดาของธรรมชาติการศึกษาที่มาจากธรรมดานี้แหละเพราะมนุษย์มีชีวิตที่แบ่งได้เป็นสามแดน ที่ไปด้วยกัน อย่างนี้จะเน้นการจัดการศึกษาก็จึงเป็น ศิล สมาธิ ปัญญา ขึ้นมาตามธรรมดา ก็เท่านั้นเอง”^{๓๐}

๒.๑.๓.๕ อาจารย์พุทธทาสภิกขุได้บรรยายเมื่อ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๖ โดยให้ความหมายของคำว่า ชีวิตพัฒนา ไว้ว่า

“จิตตภาวนา ก็คือ ชีวิตพัฒนา จิตตภาวนาเป็นการทำจิตให้เจริญ ก็คือ ชีวิตพัฒนานั่นคือ การพัฒนาชีวิต หมายความว่า ทำให้มากขึ้น ให้ดีขึ้น จึงจะเรียกว่า พัฒนา ถ้ามากขึ้นแต่ไม่ดีขึ้นหรือเลวลง อย่างนี้ไม่เรียกว่า พัฒนา”^{๓๑}

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๖.

^{๓๑} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมทัศนะของพุทธทาส อยู่อย่างพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๔), หน้า ๔๔.

๒.๒ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน รายได้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลกปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้พระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำริอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งพระราชดำรัสในครั้งต่าง ๆ ในวโรกาสต่าง ๆ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างละเอียดภายหลัง สำหรับความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประมวลและกลั่นกรองและได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ มีรายละเอียดตามที่กล่าวต่อไป

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ^{๓๒}

จากความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามที่พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ และพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจที่พระราชทานใน

^{๓๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ฉบับสมบูรณ์ ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔, หน้า ๓.

วโรกาสต่าง ๆ จะพบว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักพุทธธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประกอบรวมกันอย่างสมบูรณ์จนเป็นแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์เป็นหัวข้อดังนี้

๒.๒.๑ หลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับหลักธรรม มัชฌิมาปฏิปทา เป็นลำดับแรกและเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ในบทย่อต่อไปนี้จึงเห็นควรพูดถึงรายละเอียดเป็นการเฉพาะก่อนดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญา และการปฏิบัติ อีกทั้งพุทธธรรมนั้นก็มีใช้ เป็นเพียงปรัชญาของนักปราชญ์หรือเรื่องของนักคิดที่กำลังค้นหาความจริงโดยใช้เหตุผลเชิง ตรรกวิทยาหักล้างพิสูจน์ความจริงกันอยู่ หากแต่พุทธธรรมเป็นเรื่องของ “การปฏิบัติ” หรือเป็นการ ปฏิบัติของผู้ทรงปัญญา ซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาให้กับชีวิตและความเป็นอยู่จริงของ มนุษย์ พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์ และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมา ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์ จึงไม่ทรงสนับสนุน การพยายาม เข้าถึง “สัจธรรม” ด้วยวิธีครุ่นคิด และถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่งไม่ เป็นไปเพื่อประโยชน์ และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนา เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เอง “ความเป็นพุทธธรรม”จึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วย และก็ด้วยเหตุ ที่ว่า “พุทธธรรม” เป็นธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ได้วางแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มนุษย์พ้นจากทุกข์และ ดำเนินไปสู่ชีวิตอันประเสริฐ ทั้งในระดับโลกียธรรม และ โลกุตระธรรมนี้เอง พุทธธรรมข้อหนึ่งที่ สำคัญที่สุด ในฐานะที่เป็นทางชีวิต อันประเสริฐของทั้ง บรรพชิต และคฤหัสถ์ก็คือ มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นทั้งมรรคและเป็นพุทธจริยธรรม สำหรับการครองชีวิตของพุทธศาสนิกชน ตั้งมั่นอยู่ใน “พรหมจรรย์” หรือ “พรหมจริยะ” ซึ่งหมายถึง ระบบการดำเนินชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนา ดัง ความในบาลีว่า ...ภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญมิจฉาปฏิปทา (ไม่ว่า) ของคฤหัสถ์หรือของ บรรพชิต คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตามปฏิบัติผิดแล้ว ย่อมยังอายุธรรมอันเป็นกุศลให้สำเร็จไม่ได้ เพราะการปฏิบัติผิดนั้นเป็นเหตุก่อกิจาปฏิปทาที่อะไร คือมิจฉาทิฎฐิ ฯลฯ มิจฉาสมาธิ ...เราย่อม สรรเสริญ สัมมาปฏิปทา (ไม่ว่า) ของคฤหัสถ์หรือของบรรพชิต คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตาม ประพฤติชอบแล้ว ย่อมทำอายุธรรมอันเป็นกุศลให้สำเร็จได้ เพราะอาศัยการปฏิบัติถูกเป็นเหตุ ก็ สัมมาปฏิปทา ก็อะไร คือ สัมมาทิฎฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ”^{๓๓} พระพุทธพจน์ ข้างต้นนี้ แสดงถึงมรรค คือ มัชฌิมาปฏิปทา นี้เองว่าเป็น สัมมาปฏิปทา เป็นหลักธรรมที่มุ่งให้ใช้ปฏิบัติและให้สำเร็จ ประโยชน์แก่ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

^{๓๓} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๒๔/๒๕.

มัชฌิมาปฏิปทา เป็นประมวลคำสอนทางพระพุทธศาสนาภาคปฏิบัติ คือ ระบบ “จริยธรรม” ทั้งหมดของพระพุทธศาสนา มีรายละเอียด ขอบเขตกว้างขวาง มากเกินกว่าที่จะพูดถึง ให้ครบถ้วนกระบวนการความได้ แต่สามารถที่จะอธิบาย “ทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง อันเป็นหัวข้อสำคัญของ อริยอัฏฐังคิกมัลค์ หรือ อารยอัฏฐางคิกมรรค (มรรคอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง) ดังนี้ คือ

๑) สัมมาทิฐิ	ความเห็นชอบ
๒) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ
๓) สัมมาวาจา	วาจาชอบ
๔) สัมมากัมมันตะ	การกระทำชอบ
๕) สัมมาอาชีวะ	การเลี้ยงชีพ
๖) สัมมาวายามะ	ความพยายามชอบ
๗) สัมมาสติ	ระลึกชอบ
๘) สัมมาสมาธิ	จิตมั่นชอบ

องค์ประกอบทั้ง ๘ นี้ มีใช้ทางแปดทาง หรือต้องกระทำให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปทีละข้อ หากแต่เป็นส่วนประกอบของทางสายเดียวกัน ที่ต้องพึ่งพิงกัน เหมือนเกลียวเชือก ๘ เกลียว ที่รวมกันเข้าเป็นเส้นเชือกเดียว ที่ต้องปฏิบัติร่วมกันไปตลอด

พระพรหมคุณาภรณ์ ไห้อธิบายในเรื่องนี้ว่าการศึกษาพัฒนาองค์ธรรมภายในมัชฌิมาปฏิปทานี้ ก็คือ การพัฒนาของชีวิต หรือพัฒนาการของชีวิตภายใต้กรอบกระบวนการของธรรมชาติ ที่ดำเนินไปตามวิถีแห่งมรรค และเมื่อพูดโดยผลรวมแล้ว ก็กล่าวได้ว่า มรรค นั้น เริ่มด้วยปัญญาและจบลงด้วยปัญญา โดยเริ่มที่ สัมมาทิฐิ อันเป็น ๑๐ องค์ธรรมที่สำคัญที่สุด และเป็นสะพานเชื่อมไปสู่พัฒนาด้านอื่นๆ ในระบบการพัฒนา องค์ธรรม ที่เทียบได้กับไตรสิกขา หรือแบ่งออกเป็นการศึกษา ๓ ส่วน คือ สติ สมาธิ ปัญญา นั้น เทียบกับมรรคได้ดังนี้

๑) สัมมาทิฐิ	} ๓ ปัญญา
๒) สัมมาสังกัปปะ	
๓) สัมมาวาจา	} ๑ สติ
๔) สัมมากัมมันตะ	
๕) สัมมาอาชีวะ	
๖) สัมมาวายามะ	} ๒ สมาธิ
๗) สัมมาสติ	
๘) สัมมาสมาธิ	

“ไตรสิกขา” (Treefold Training) นี้สามารถแบ่งแยกออกเป็นหลักสามส่วน คือ

๑) อริศีลสิกขา คือ การฝึกศึกษาอบรมในด้านความประพฤติ ทางกาย วาจา และ อาชีพ ให้มีชีวิตสุจริตและเกื้อกูล (Training in Higher Morality)

๒) อริจิตตสิกขา การฝึกศึกษาอบรม ด้านสมาธิ คือการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งไม่ หวั่นไหวง่าย (Training Higher Morality หรือ Concentration)

๓) อริปัญญาสิกขา การฝึกฝนศึกษาพัฒนาในด้านปัญญาให้สูงขึ้นไปและให้รู้คิด เข้าใจมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง (Training in Higher Wisdom)^{๓๔}

ดังกล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า องค์ธรรมนี้เริ่มด้วย “ปัญญาและจบลงที่ปัญญา” ดังนั้น ปัญญา หรือ ความรู้ความเข้าใจและความเชื่อตามหลักเหตุผล คือ สัมมาทิฐิ นั้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาชีวิตและพัฒนาประเทศ และหากจะพิจารณา “ปัญญา” ตามตรรกที่ กล่าวมานี้ก็อาจเทียบเคียงได้ว่า ในระดับจริยธรรมของโลเกียธรรม “พุทธเศรษฐศาสตร์” หรือ “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ” ถือว่า “ปัญญา” และจริยธรรม เป็นปัจจัยสำคัญ สูงสุด และปัญญาเป็นสิ่งที่ต้องศึกษา พัฒนาและเรียนรู้ เช่นเดียวกับจริยธรรม ข้อที่น่าเป็นห่วงก็คือ ปัญญาที่พึงปรารถยานั้น ไม่สามารถ ที่จะพัฒนาได้ในกระบวนการศึกษาภาคปกติเพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าโลก ปัจจุบันได้เน้นไปที่ความเก่งและความฉลาด ซึ่งในความเป็นจริง ความเก่งและความฉลาดที่ปราศจากปัญญาและจริยธรรมนั้นเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ด้วยว่า จะคำนึงถึงแต่ประโยชน์ฝ่ายตนเอง เป็นหลักส่วน “ปัญญา” ที่พึงปรารถยานั้น จะต้องครอบงำประกอบ หรือได้มาจากส่วนประกอบที่สำคัญของ “ไตรสิกขา”

เนื่องจาก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ที่กำหนดหมวดหมู่เทียบเคียงจาก อริยมรรคมีองค์แปดในมัชฌิมาปฏิปทานั้น จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความเมตตา กรุณา มีความละเอียดอ่อนบารมี มีจิตใจเข้มแข็ง แน่วแน่ มีสมาธิ มีความรู้เข้าใจในสรรพสิ่งที่นำไปตาม กระบวนการตามธรรมชาติ ไม่โลก ไม่เบียดเบียน ทั้งสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติ ซึ่งความฉลาด ที่ผลิต ได้จากกระแสกระบวนการทางการศึกษาในยุคสมัยใหม่นี้ มิใช่ “ปัญญา” อันเกิดจากการศึกษา – เรียนรู้ และพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น “ปัญญา” ในความหมายใน “ไตรสิกขา” จึงเป็น ปัจจัยและเครื่องมือสำคัญของชีวิต ทั้งในระดับที่จะดำเนินชีวิตไปสู่วิถีทางที่ประเสริฐในระดับ จริยธรรม และเป็นมรรคาที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นปราศจากทุกข์ไป ได้อย่างเด็ดขาดในที่สุดด้วย

๒.๒.๒ สัมปรีตธรรม ๙ (ข้อ มัตตัญญูตา คือความพอประมาณ) ผู้วิจัยขอแนะนำพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวเนื่องกับความพอประมาณมากล่าวเป็นลำดับดังนี้

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม (ฉบับขยายความ), (กรุงเทพมหานคร : มหจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒๓

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีข้อความบางประการดังนี้ “เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเรียกว่า Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียกว่า Self-Sufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำได้ คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเองเราก็อยู่ได้ไม่เดือดร้อน” และข้อความบางตอนว่า “การจะเป็นเช่นนั้นมันไม่สำคัญ ก็สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองให้พอเพียงกับตนเอง”^{๓๕}

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๒ ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีข้อความบางประการดังนี้ “คนเราถ้าพอในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ นั่นเองไม่โลภมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข”^{๓๖}

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีข้อความบางประการดังนี้

คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่นต้องให้พอประมาณตามอัตภาพพูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”^{๓๗}

จากที่ได้ยกพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่กล่าวถึงความพอประมาณ ความพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เน้นว่าเมื่อมีความพอประมาณ ความโลภก็ไม่เกิดขึ้น การเบียดเบียนซึ่งกันและกันก็ไม่เกิดขึ้น ความพอประมาณในสัปบุริสธรรม ๗ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้พระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต มหาวรรค ในพระสูตรธัมมัญญสูตร ว่าด้วย บุคคลผู้รู้ธรรมมีความว่า

^{๓๕} สมพร เทพสิทธิ, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนอริยมรรค : ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๓๗} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร, บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๕.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานามถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นธัมมัญญ
๒. เป็นอรรถัญญ
๓. เป็นอรรถัญญ
๔. เป็นมัตตัญญ
๕. เป็นกาลัญญ
๖. เป็นปริสัญญ
๗. เป็นปุคคปโรปริญญ

ภิกษุ เป็นธัมมัญญ อย่างไร

คือ ภิกษุธรรมวินัยนี้รู้ธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกชาตตะ อพฺพุตธรรม เวทลละ หากภิกษุไม่รู้ธรรมคือ สุตตะ ฯลฯ เวทลละเลย เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นธัมมัญญในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้ธรรมคือ สุตตะ ฯลฯ เวทลละ ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นธัมมัญญ ภิกษุชื่อว่าธัมมัญญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นอรรถัญญ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ความหมายแห่งภาษิตนั้น ๆ นั้นแล้ว “นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” หากภิกษุไม่รู้เนื้อความแห่งภาษิตนั้น ๆ เลยว่า “นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” เราไม่พึงเรียกเธอว่า “เป็นอรรถัญญ” ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้ความหมายแห่งภาษิตนั้น ๆ ว่า “นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่า เป็นอรรถัญญ ภิกษุชื่อว่าธัมมัญญ อรรถัญญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นมัตตัญญ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักตนว่า “ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เรามีอยู่ประมาณเท่านี้” หากภิกษุไม่รู้จักตนว่า “ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เรามีอยู่ประมาณเท่านี้” เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญ ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักตนว่า “ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เรามีอยู่ประมาณเท่านี้” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่า เป็นมัตตัญญ ภิกษุชื่อว่าธัมมัญญ มัตตัญญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นปริสัญญ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน ปัจจัยเภสัชขบิหาร หากภิกษุไม่รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชขบิหาร เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นปริสัญญในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เภสัชขบิหาร ฉะนั้น เรา

จึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญู ภิกษุชื่อว่าเป็นธัมมัญญู อตถัญญู อตตัญญู มัตตัญญู ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นกาลัญญู อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักกาลว่า “นี่เป็นกาลแห่งอุทเทส นี่เป็นกาลแห่งปริปฐจา นี่เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกาลหลีกเร้น” หากภิกษุไม่รู้จักกาลว่า “นี่เป็นการแห่งอุทเทส นี่เป็นกาลแห่งปริปฐจา นี่เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกาลหลีกเร้น” เราไม่เรียกเธอว่าเป็นกาลัญญู ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักกาลว่า “นี่เป็นกาลแห่งอุทเทสนี้เป็นกาลแห่งปริปฐจา นี่เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกาลหลีกเร้น” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นกาลัญญู ภิกษุชื่อว่าเป็นธัมมัญญู อตถัญญู อตตัญญู มัตตัญญู กาลัญญู ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นปริสัณญู อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักบริษัทว่า “นี่จัตติยบริษัท นี่พราหมณบริษัท นี่คหบดีบริษัท นี่สมณบริษัท ในบริษัทนั้นเราควรเข้าไปหาอย่างนี้ ควรยืนอย่างนี้ ควรทำอย่างนี้ ควรนั่งอย่างนี้ ควรกล่าวอย่างนี้ ควรสงบนิ่งอย่างนี้” หากภิกษุไม่รู้จักบริษัทว่า “นี่จัตติยบริษัท ฯลฯ ควรสงบนิ่งอย่างนี้” เราไม่เรียกเธอว่าเป็น ปริสัณญู ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักบริษัทว่า “นี่จัตติยบริษัท ฯลฯ ควรสงบนิ่งอย่างนี้” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นปริสัณญู ภิกษุชื่อว่าเป็นธัมมัญญู อตถัญญู อตตัญญู มัตตัญญู กาลัญญู ปริสัณญู ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นบุคคลปโรปรัญญู อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักบุคคล ๒ จำพวก บุคคล ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งต้องการเห็นพระอริยะ อีกพวกหนึ่งไม่ต้องการเห็นพระอริยะ บุคคลพวกที่ไม่ต้องการเห็นพระอริยะ ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่ต้องการเห็นพระอริยะก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลผู้ต้องการเห็นพระอริยะก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งต้องการฟังสัทธรรม อีกพวกหนึ่งไม่ต้องการฟังสัทธรรม บุคคลพวกที่ไม่ต้องการฟังสัทธรรม ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่ต้องการฟังสัทธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลผู้ต้องการฟังสัทธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งเจียโสตฟังธรรม อีกพวกหนึ่งไม่เจียโสตฟังธรรม บุคคลพวกที่ไม่เจียโสตฟังธรรม ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่เจียโสตฟังธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลเจียโสตฟังสัทธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ อีกพวกหนึ่งฟังแล้วทรงจำธรรมไม่ได้ บุคคลพวกที่ฟังแล้วทรงจำธรรมไม่ได้ ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ อีกพวกหนึ่งไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ บุคคลพวกที่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งรู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม อีกพวกหนึ่งรู้ธรรมรู้ธรรมแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลพวกที่รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลรู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น อีกพวกหนึ่งปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น บุคคลพวกที่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองแต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ พวกที่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รู้จักบุคคล ๒ ฝ่ายด้วยประการฉะนี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นบุคคลปโรปรัญญูอย่างนี้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล จึงเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็น นามบุญอันยอดเยี่ยมของโลก”^{๓๔}

ความพอประมาณหรือความรู้จักพอประมาณตามความหมายที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้คือ มัตตัญญูตา หมายความว่า ความรู้จักประมาณ^{๓๕} ผู้วิจยจะขอกกล่าวถึง หมวดธรรมสัปปริสธรรม ๗ ตามความหมายที่ พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวไว้โดยละเอียดดังนี้

๑. ทัมมัญญูตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้น ๆ คือ อะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่หลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะทำให้เกิดผลที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายอันนั้น ๆ เป็นต้น

^{๓๔} อกุฏฐก.(ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓

^{๓๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๒๗), หน้า ๒๑๐.

๒. อัตถัญญตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมายรู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ หรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภายิตข้อนั้น ๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง ดังนี้ เป็นต้น

๓. อัตถัญญตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. มัตถัญญตา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕. กาลัญญตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน หรือปฏิบัติกรต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖. ปริสัณญตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประพฤติดต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗. ปุคคลัญญตา หรือ ปุคคลปโรปริญญตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้ จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น ^{๔๐}

มัตถัญญตา ความรู้จักประมาณ ในพระพุทธศาสนากับความพอเพียง พอประมาณตามนัยขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ หลักเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้น้ำหนักของการ “พออยู่พอกิน” และความเหมาะสมพอเพียง พอดี เพื่อลดละเลิกความโลภ และวัฒนธรรมการบริโภคตามกระแสเศรษฐกิจที่ ฟุ่มเฟือยไร้สาระ ไม่รู้จักพอ ทรงเน้นให้อุดมประหยัด มัธยัสถ์ คบคู่กับการรู้จักพอ และสร้างความมั่นคงและเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน พร้อม ๆ กับการสร้างความมั่นคงด้านจิตใจให้มีความเสียสละ รู้จักให้ ประสานประโยชน์ระหว่างคนในสังคม

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๐.

และระหว่างสังคมและสิ่งแวดล้อม^{๔๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้หลัก พุทธธรรมในการสร้างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทรงพยายามปลูกฝังให้ประชาชนอยู่แบบ “พออยู่พอกิน” มีความพอเพียง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทรงแนะนำให้พึ่งตนเอง หลีกเลี้ยงกระแสบริโภคนิยมที่เกินพอดีอันจะเป็นผลเสียต่อประเทศชาติในอนาคต ทรงแนะนำให้เกษตรกรมีมานะอดทนต่องานด้านเกษตรกรรมให้สร้างค่านิยมใหม่แก่ชีวิต ในเรื่องอดออมและสันโดษ ให้รวมกลุ่มกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ ซึ่งทั้งหมดเป็นหลักการของการดำเนินชีวิตในวิถีแห่งพุทธะโดยตรง^{๔๒}

การหลีกเลี้ยงกระแสบริโภคนิยมสามารถทำได้ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งหวังให้ประชาชนให้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อด้านกระแสบริโภคนิยม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลาง หรือเศรษฐกิจมัชฌิมาปฏิปทา คือ การทำให้พอดีที่ว่าเป็นสายกลางเป็นมัชฌิมา มีความพอดีพอประมาณ ได้ดุลยภาพ อันนี้เป็นอย่างไร ความพอดีหรือทางสายกลางอยู่ที่ไหน ความพอดี คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน อันนี้ขอให้พิจารณาดู ความพอดีหรือความเป็นทางสายกลางอยู่ที่ว่าคุณภาพชีวิตกับความพอใจมาบรรจบกันหมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการคุณภาพชีวิต เมื่อถึงจุดนี้ ก็จึงโยกกลับไปหาการบริโภค ที่พูดมาเมื่อที่นี้ว่า การบริโภคเป็นจุดยอดของเศรษฐกิจ^{๔๓}

ขอทบทวนความหมายของการบริโภคอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นการบริโภคในทางเศรษฐศาสตร์ ก็หมายถึง การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการซึ่งทำให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในแบบพุทธ การบริโภคคือ การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการซึ่งทำให้ได้รับความพึงพอใจโดยมีคุณภาพชีวิตเกิดขึ้น พอบริโภคปั๊บก็เกิดมีคุณภาพชีวิตขึ้น นั่นคือ การบริโภคที่สำเร็จผล ถ้าบริโภคเฉย ๆ ได้รับความพึงพอใจจบแค่นี้ไม่ถือว่าเป็นเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ เพราะไม่รู้จักเหตุผลของการบริโภค เมื่อบริโภค

^{๔๑} สำนักงาน กปร, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพ ๑๙๘๔ จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๔๐.

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๕๓

ไป ได้รับความพึงพอใจหลงเพลินไปก็เท่านั้น แต่พึงพอใจอาจจะเกิดโทษแก่ชีวิตก็ได้
อย่างทีพุดเมื่อกล่าวทำให้เสียคุณภาพชีวิต ส่วนการได้คุณภาพชีวิตย่อมเป็นฐานสนับสนุน
การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ต่อไปทำให้ชีวิตมีความดียิ่งขึ้น ฉะนั้นเศรษฐศาสตร์จึง
ไปสัมพันธ์กับการมีชีวิตของมนุษย์ทั้งหมด โดยนัยนี้ถ้าเศรษฐศาสตร์จะมีความหมายอย่าง
แท้จริง เศรษฐศาสตร์จะต้องมีส่วนในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในการทำให้นุชนมี
ความสามารถในการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีความสุขสมบูรณ์ได้ดียิ่งขึ้นด้วย ฉะนั้น
เศรษฐศาสตร์จะมีไว้เพื่ออะไร

จุดยอดของเศรษฐศาสตร์ที่ว่าเมื่ออยู่ที่การบริโภคเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ จึงปรากฏ
ตัวในหลักที่เรียกว่าโภชนะ มัตตัญญตา หลักนี้มีกล่าวอยู่เสมอ แม้แต่ในโอวาทปาติโมกข์ที่
เราเรียกว่าหัวใจพุทธศาสนาก็ระบุไว้ว่ามัตตัญญตา จ มัตตัสมีง ความรู้จักประมาณในการ
บริโภค รู้จักประมาณคือ รู้จักพอดี ความพอประมาณคือ ความพอดี คำว่า มัตตัญญตา คือ
ความรู้จักพอดี เป็นหลักสำคัญกระจายอยู่ทั่วไป ในสัปปริสสธรรม ๘ ประการก็มี
โดยเฉพาะในหลักการบริโภคจะมีมัตตัญญตานี้เข้ามาทันที

ตัวกำหนดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธก็คือ มัตตัญญตาความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีใน การ
บริโภค หมายถึง ความพอดีที่ทำให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ ในคำสอน
แสดงข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์ เมื่อจะบริโภคอะไรก็ต้อง
พิจารณาเหตุผลหรือความมุ่งหมายของการบริโภค ตามสูตรที่ว่า “ปฏิสงขา โยนิโส
ปิณฑปาต...” พิจารณาทุกอย่างไม่ว่าจะบริโภคอะไร แต่เดี๋ยวนี้เรากันเป็นมนต์ไปเลย
ไม่รู้เรื่อง สวดจบเป็นใช้ได้ อันที่จริงนั้นท่านสอนว่า เวลาจะบริโภคอะไรก็ให้พิจารณา
พิจารณาว่าอย่างไรพิจารณาว่าเราพิจารณาโดยแยกเลยแล้วจึงบริโภคอาหาร “เนว ทวายน
มทายน น มนุทนาย” มิใช่เพื่อสนุกสนาน มิใช่เพื่อลุ่มหลง มัวเมา มิใช่เพื่อโก้ หรูหรา
พุ่มเฟิย “ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส” แต่บริโภคเพื่ออะไร เพื่อความสติดำรงอยู่ เพื่อความ
เป็นไปได้ของร่างกายนี้ เพื่อกำจัดทุกข์เวทนาเก่า เพื่อป้องกันมิให้มีทุกข์เวทนาใหม่ เพื่อ
ความดำเนินชีวิตด้วยดี เพื่อเกื้อหนุนชีวิตอันประเสริฐ เพื่อเกื้อกูลต่อชีวิตที่ดีงาม เพื่อ
การอยู่ผาสุก เวลาบริโภคจะต้องเข้าใจความหมายอย่างนี้ และบริโภคให้ได้ผลตามความมุ่ง
หมาย แล้วความพอดีก็อยู่ที่นี้ ฉะนั้น ความพอดี หรือสายกลาง อยู่ที่คุณภาพชีวิตมาบรรจบ
กับ ความพึงพอใจ เพราะว่าเป็นชาวพุทธพิจารณาเข้าใจความหมายของการบริโภคว่า
เพื่อความมีสุขภาพดี เพื่อเกื้อกูลต่อการมีชีวิตที่ดี เพื่ออยู่เป็นสุข ดังนั้น คุณภาพชีวิต คือ สิ่ง
ที่ต้องการใน การบริโภค และบริโภคแล้วได้รับความพึงพอใจที่ได้คุณภาพชีวิตนั้น นี่คือ
ความหมายของมัตตัญญตา คือ ความพอดีที่เป็นทางสายกลาง

จะเห็นได้ว่าความพอดีตามความหมายของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ ความพอดี ที่ได้ประโยชน์กับชีวิต ได้คุณภาพชีวิต โดยต้องรู้คุณค่าของสิ่งทีบริโภคว่าอย่างไรให้คุณค่าแท้ อย่งใดให้คุณค่าเทียม เปรียบเทียบได้พิจารณาได้ เลือกรบริโภคได้อย่างมีคุณภาพชีวิต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงคุณค่าแท้ คุณค่าเทียมดังนี้

หลักเรื่องความต้องการสองอย่างนี้ นำต่อไปสู่เรื่องคุณค่า เพราะความต้องการทำให้เกิดคุณค่า ในเมื่อความต้องการมีสองอย่าง คุณค่าก็เกิดขึ้นเป็นสองอย่างเช่นเดียวกัน จะแยกเป็นหนึ่งคุณค่าแท้ สองคุณค่าเทียม คุณค่าแท้ก็คือ คุณค่าที่สนองความต้องการคุณภาพชีวิต ส่วนคุณค่าเทียม คือ คุณค่าเพื่อสนองความอยากเสพลึงปรนเปรอตน ถ้าเราจะมีอะไรสักอย่างหนึ่ง คุณค่าที่แท้ก็จะมีส่วนหนึ่ง แต่มักจะมีคุณค่าเทียมที่เกิดจากคณหาและมานะ เพื่อให้ได้ร่อย เพื่อให้ได้โก้เพื่อแสดงความมีฐานะ ตลอดจนค่านิยมทางสังคมอะไรต่ออะไรเข้ามาพรั้งพรั้วทีเดียว^{๔๔}

ความพอดีและความพอเพียง ตามหลักพุทธธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายรวมถึงความพอเพียงทางด้านจิตใจ ซึ่งผูกพันสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนในสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมชาวพุทธในภาพรวมอีกด้วย

๒.๒.๓ หลักความไม่เบียดเบียน (คำอธิบายในอริยมรรคมีองค์ ๘)

ผู้วิจัยขอยกพระราชดำรัสองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่กล่าวเกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่อง หลักความไม่เบียดเบียน (คำอธิบายในอริยมรรคมีองค์ ๘) เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๒ มีข้อความบางประการดังนี้ “คนเราถ้าพอในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นให้ประชาชนยึดหลักความไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดังที่ตรัสว่า “ถ้าพอในความต้องการ มันก็มีไม่โลภ ไม่โลภก็ไม่เบียดเบียน” หลักความไม่เบียดเบียนปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งจะยกมาตามพระไตรปิฎกพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิคาय อุปปีณณาสกั สัจจวิภังคสูตร ข้อความบางประการว่า

อริยมรรคมีองค์ ๘ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ (อริยสัจ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) เป็นอย่างไร คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นนั่นแล ได้แก่

๑. สัมมาทิฐิ	๒. สัมมาสังกัปปะ
๓. สัมมาวาจา	๔. สัมมากัมมันตะ
๕. สัมมาอาชีวะ	๖. สัมมาวายามะ

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

๗. สัมมาสติ

๘. สัมมาสมาธิ

สัมมาทิฐิ คือ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)

สัมมาสังกัปปะ เป็นอย่างไร คือ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการไม่พยายาม ความดำริในการไม่เบียดเบียน

สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการลักทรัพย์ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการประพฤติดินกาม

สัมมาอาชีวะ คือ พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ละมิจฉาอาชีวะแล้ว เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

สัมมาวายามะ คือ ฝึกหัดในพระธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปราบกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความไม่เกิดขึ้นแห่งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นแล้ว ยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปราบกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปราบกความเพียร ประจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิชโยภภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

สัมมาสติ คือ ฝึกหัดในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตใจจิตอยู่ ฯลฯ เป็นผู้มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

สัมมาสมาธิ คือ ฝึกหัดในพระธรรมวินัยนี้ สัจจจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบ ระวังไป ฝึกหัดนั้นจึงบรรลุทุติยฌาน ที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่...บรรลุตติยฌาน...บรรลุจตุตถฌานอยู่

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระธรรมจักรอันยอดเยี่ยมพระตถาคตผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประกาศไว้แล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกให้หมุนกลับไม่ได้ คือ ทรงบอก ทรงแสดง ทรงบัญญัติ ทรงกำหนด ทรงเปิดเผย ทรงจำแนก ทรงทำให้ง่ายซึ่งอริยสัจ ๔ นี้ ท่านพระสารี

บุตรได้กล่าวภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมภาษิตของท่านพระสารีบุตร
ดังนี้แล^{๔๕}

สัมมาสังกัปปะมีอยู่ ๓ ประการคือ ความดำริในการออกจากกาม, ความดำริในการไม่
พยาบาท และความดำริในการ ไม่เบียดเบียน ผู้วิชัยกล่าวว่าเฉพาะสัมมาสังกัปปะในข้อความดำริใน
การไม่เบียดเบียนซึ่งพระเทพคิลก (ระแบบ จิตตญาณ) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้ให้
ความหมายไว้ว่า “อวิชชาสังกัปปะความดำริในทางไม่เบียดเบียนเกิดขึ้นจากปัญญา พิจารณาเห็น
โทษของการเบียดเบียน การประทุษร้ายกัน ด้วยอำนาจของวิหิงสาวิตก จึงมีความคิดดำริที่จะได้
ถอนจิตของตนออกจากอำนาจของความคิด ในทำนองเบียดเบียนจนจิตประกอบด้วยความกรุณาใน
คน และในสัตว์ทั้งหลาย”^{๔๖}

หลักความไม่เบียดเบียนนอกจากปรากฏในหลักพุทธธรรมอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้วยัง
ปรากฏในหลักพุทธธรรมทศพิธราชธรรมข้อที่ ๘ อวิชชาซึ่งพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส
ภิกขุ) ซึ่งได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาติให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก
ประจำปี พ.ศ.๒๕๔๙ – ๒๕๕๐ ได้แสดงพระธรรมเทศนาไว้มีใจความบางประการว่า

อวิชชา โดยเฉพาะอวิชชาคำนี้แปลว่า ไม่เบียดเบียน กล่าวเป็นหัวข้อสั้น ๆ ได้ว่า
ภายนอกก็ไม่เบียดเบียนใคร ภายในก็ไม่เบียดเบียนตนเอง กล่าวอีกทีว่า “ภายนอกก็ไม่
เบียดเบียนใคร ภายในก็ไม่เบียดเบียนตนเอง” นี่มันมีสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจอยู่บ้างตรง
ที่ว่า เบียดเบียนตนเองใคร ๆ ก็ไม่อยากจะเบียดเบียนตนเอง แต่แล้วมันก็ยังมีการเบียดเบียน
ตนเองโดยที่ไม่รู้จัก ส่วนภายนอกเบียดเบียนกันและกันนั้น รู้จักง่าย รู้จักกันทั่วไป แต่
เบียดเบียนภายในคือ เบียดเบียนตนเองนั้น ได้แก่ อวิชชา...ความไม่รู้ ทำให้ตัวเองลำบาก
โดยที่ไม่ต้องทำ ไม่ควรทำ ไม่จำเป็นจะต้องทำ ก็ทำตนเองให้ลำบาก การเบียดเบียนตนเอง
โดยส่วนใหญ่ก็คือ เรื่องของกิเลส พอเกิดกิเลสขึ้นมาในตนก็เบียดเบียนตน ราคะ...ก็
เบียดเบียนไปอย่าง โลภะ ก็เบียดเบียนไปอย่าง โทสะ ก็เบียดเบียนไปอย่าง โภชะก็
เบียดเบียนไปอย่าง โมหะ ก็เบียดเบียนไปอย่าง แม้แต่ทิฏฐิมานะ ก็เบียดเบียนไปอย่าง ตาม
หน้าที่ของมันแต่ละอย่าง ๆ เดียวนี้เราจะกระทำให้ถึงที่สุดในเรื่องที่ว่า ภายนอกก็ไม่
เบียดเบียนใครภายในก็ไม่เบียดเบียนตนเอง^{๔๗}

^{๔๕} ม.อ. ๑๔/๓๓๕/๔๒๑.

^{๔๖} พระเทพคิลก (ระแบบ จิตตญาณ), อริยบทหลักธรรมตามหมวดจากนวกาวาท,
(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕๒.

^{๔๗} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม ตามรอยพระยุคลบาทด้วย
ทศพิธราชธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๔.

ถ้าคนมั่งมีไม่เบียดเบียนคนจน คนจนไม่เบียดเบียนคนมั่งมี มันก็อยู่เย็นเป็นสุขกันไปหมด ไม่เกิดนายทุนขูดรีด แต่เกิดเศรษฐกิจบุญ ไม่เกิดชนกรรมาชีพผู้โหดร้าย มันจะเกิดลูกหลานของเศรษฐกิจบุญ มันมีแต่เรื่องของความสงบ สำหรับความไม่เบียดเบียนนี้ ท่านตีค่าไว้สูงมาก ในบาลีคัมภีร์ชาดกมีข้อความว่า อะปิ เจ ปัตตะมาทาเย แม้ว่าจะถือกระเบื้อง (ถือบาตร) เทียวขอทาน อะนาคารัง ปะริพพะเซ ไม่มีเหย้าเรือน เทียวไปโดยทั่ว ๆ ไป อัญญัง อะหิงสะยัง โลก ไม่เบียดเบียนผู้ใดในโลก อะปิ รัชเณะ ดัง ะวัง ข้อนี้นี้ประเสริฐกว่าการครองบ้านครองเมือง ตีค่าความไม่เบียดเบียนมากถึงอย่างนี้ คิดดูก็พอจะเห็นได้ แต่ถ้าการครองบ้านครองเมืองไม่มี การเบียดเบียน ก็ยังมีความประเสริฐสูงสุดนี้คล้าย ๆ กับว่า การครองบ้านครองเมืองจะต้องมี การเบียดเบียน ก็เลยสู้บุคคลที่มีแต่บาตรใบเดียวเทียวขอทานแล้วไม่เบียดเบียนไม่ได้ดังนี้ ค่าของความไม่เบียดเบียนท่านวางไว้ในลักษณะอย่างนี้

ทีนี้ถ้าว่าโดยหลักเกณฑ์กันสักหน่อย ความไม่เบียดเบียนนำมาซึ่งความสุข ในขั้นแรกอภยาปัชฌัง สุขัง โลก ความไม่เบียดเบียนเป็นสุขในโลก ไม่เบียดเบียนใครในโลก นี่เป็นการไม่เบียดเบียนในภายนอกเป็นการไม่เบียดเบียนพื้นฐาน เรียกว่าเป็นการไม่เบียดเบียนที่เป็นความสุขในโลก ข้อต่อไปว่า สุขา วิราคะตา โลก การคลายราคะเสียได้เป็นสุข นี่เป็นการไม่เบียดเบียนภายใน เป็นการไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนตนเองด้วยราคะ ข้อต่อไปว่าอัสมิมานัสสะ วินะโย เอตัง เว ปะระมัง สุขัง แปลว่า ความสุขสูงสุดนี้ คือ การละอัสมิมานะเสียได้ คือ ละมานะว่าตัวกู ๆ เสียได้ นี่เป็นการไม่เบียดเบียนทุกฝ่าย เป็นการไม่เบียดเบียนอย่างยิ่ง อัสมิมานะ ความสำคัญมั่นความว่า “เรามี” “เรามี” “เรามีอยู่” ก็คือตัวกูมีอยู่ ถ้าเดือดจัดขึ้นมาก็เป็น “ตัวกู” ไม่เดือดก็เป็น “ตัวเรา” สุภาพหน่อยก็เป็น “ตัวข้าพเจ้า” อันนี้เป็นมูลเหตุให้เกิดความหนักใจ เพราะความมีตัวกูอยู่คนเดียวก็ได้ และไปแตะต้องผู้อื่นเข้า มันก็ทำให้เกิดการเบียดเบียนภายนอก อย่างนี้ก็ได้

ความไม่เบียดเบียนสูงสุดครอบคลุมหมด ก็น่าจะเล็งถึงสุญญตาความว่าง ว่างจากตัวกู ว่างจากตัวกู สุญญตา แปลว่า ความว่าง ว่างจากตัวกู ว่างจากตัวกู สุญญตา แปลว่า ความว่าง ว่างจากอะไร ว่างจากตัวตน ว่างจากความยึดถือว่าตัวตน ไม่มีความยึดถือว่าตัวตนก็ไม่มีทางที่จะเบียดเบียน เรียกว่าไม่มีผู้เบียดเบียน แล้วก็ไม่มีผู้ถูกเบียดเบียน แล้วก็ไม่มีเบียดเบียน นี้เรียกว่า สุญญตา ว่าง ว่างเพราะไม่มีตัวตน เลยไม่มีผู้เบียดเบียน ไม่มีผู้ถูกเบียดเบียน ไม่มีการเบียดเบียน ขอให้พิจารณาดูให้ดีว่า ภาวะที่ไม่เบียดเบียนอย่างยิ่ง ที่ไม่เป็นการเบียดเบียนอย่างนี้นั่นก็คือ ภาวะสุญญตา ความว่าง ว่างจากตัวกู ถ้ามีตัวกูในจิตใจไหน ในชีวิตไหนก็เบียดเบียนจิตใจนั้น เบียดเบียนชีวิตนั้น เมื่อควบคุมไม่ได้ ก็เบียดเบียน

ออกไปถึงภายนอก คือ เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้มีผู้เบียดเบียนทำให้มีผู้ถูกเบียดเบียน ทำให้มีการเบียดเบียน

ที่นี้ก็จะพิจารณากันถึงคำว่า การเบียดเบียนให้ละเอียดลออยิ่งขึ้นไปอีก จะพูดว่าความเป็นทาสของกิเลส นั่นแหละ มันเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายความเป็นทาสของกิเลสก็คือ การมีกิเลสบังคับ ผลักไสไปตามความต้องการของกิเลส เบียดเบียนตัวเองให้ชอกช้ำในภายในก่อน แล้วก็ไปเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน จึงเป็นการเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย เรียกว่าความเห็นแก่ตัวนั้นจะเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย เห็นแก่ตัวอยู่คนเดียวก็นอนไม่หลับ กระสับกระส่ายเป็นโรคประสาทถึงกับฆ่าตัวตายก็ได้ เบียดเบียนตัวเองแล้วก็เบียดเบียนผู้อื่นนานาประการนี้เบียดเบียนทั้งสองฝ่าย เพราะมีความเห็นแก่ตัว

ดูให้ลึกลงไปก็เห็นว่าความมีตัวมีตัวความรู้สึกว่ามีตัวแล้วก็เป็นตัว ไม่ใช่ของธรรมะ เป็นเหตุของการเบียดเบียนทั้งหลายเพราะว่ามีตัวแล้วมันก็มีการเห็นแก่ตัว ถ้าควบคุมความรู้สึกอันนี้ไว้ไม่ได้ ก็จะเกิดการเห็นแก่ตัวเมื่อเกิดการเห็นแก่ตัวก็เบียดเบียนทั้งสองฝ่าย ดังที่กล่าวมาแล้ว ดูให้ดี อันธพาลทั้งหลายที่เที่ยวเบียดเบียนอยู่ทั่ว ๆ ไป นั่นก็เพราะว่าเขาไม่มีกิเลสที่เป็นเหตุให้ทำการเบียดเบียน ถ้าเป็นอันธพาลไม่มีกิเลส ก็ไม่มีการเบียดเบียน ไม่มีกิเลสก็ไม่มีอันธพาล ดังนั้นการมองที่อันธพาล ก็ขอให้มองลึกลงไปให้เห็นกิเลสของเขาตัวเองเบียดเบียนตัวเองทำตัวเองให้ลำบากก็เพราะกิเลสอีกนั่นเอง ขอให้ดูให้เห็นความจริงข้อนี้ ผู้เบียดเบียนดูกันให้ดี มันมีหลายระดับ หลายชนิดควรแก่การพิจารณาอย่างยิ่งผู้เบียดเบียน คือ กิเลส ผู้ถูกเบียดเบียน คือ มนุษย์ผู้เบียดเบียน มนุษย์มีสำหรับกิเลสเบียดเบียน กิเลสของมนุษย์มันก็เบียดเบียนเจ้าของมันก็พึงยากแหละ ตัวกูเบียดเบียนเจ้าของตัวกูก็เบียดเบียนเจ้าของตัวกู กิเลสของมนุษย์ก็เบียดเบียนเจ้าของกิเลสนั่นเอง ถ้ามนุษย์เล็กเป็นเจ้าของกิเลสเสีย แล้วกิเลสมันจะเบียดเบียนใครมันจะเบียดเบียนได้อย่างไร เล็กเป็นเจ้าของกิเลสกันเสียเถิด ^{๔๔}

จากความหมายของคำว่าความไม่เบียดเบียนทางพระพุทธศาสนา กับพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำราษฎรให้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางเดียวกับหลักพุทธธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เน้นหลักไม่เบียดเบียนพระพุทธศาสนาสอนเรื่องไม่มีอัตตาตัวตน ดังนั้นก็จะไม่มีการเห็นแก่ตัวเมื่อไม่เห็นแก่ตัวก็ไม่เบียดเบียนถ้าโลกนี้ไม่มีความเห็นแก่ตัว วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งหลายก็คงจะยุติลงไปโดยหมดสิ้นจะเกิดสันติภาพอย่างถาวร สรุปได้ว่าหากถอนความเห็นแก่ตัวได้เมื่อไรความเบียดเบียนก็จะไม่เกิดขึ้น

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕.

๒.๒.๔ หลักสัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบในอริยมรรคมีองค์ ๘)

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ในปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้รวบรวมเป็นแนวทางการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงในหนังสือเรื่อง “ใต้เบื้องพระยุคลบาท” ข้อความบางประการว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพเป็นหลักสำคัญ”^{๔๙} พระราชดำรัสนี้สอนให้ราษฎรยึดกับการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า “ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม”^{๕๐} ความหมายของพระราชดำรัสตอนนี้ คือ ให้ทุกฝ่ายมีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตในที่นี้หมายรวมถึง การประกอบอาชีพสุจริต โดยให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ประกอบการทำงานอาชีพ

ในทางพระพุทธศาสนา การประกอบสัมมาอาชีพได้มีปรากฏในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาซึ่งจะขอยกมาให้ทราบเป็นลำดับดังนี้

ในพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ฐัมมานุปัสสนา มัตตสังจนิทเทส ความว่า “สัมมา อาชีวะ เป็นอย่างไร” คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้จะมิฉ้อโกงแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ ภิกษุทั้งหลายนี้เรียกว่า “สัมมาอาชีวะ”^{๕๑}

ในวิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑ ปาริสุทธิศีล ๔ มีใจความเรื่อง อาชีวะปาริสุทธิศีลว่า

ส่วนการงดเว้นจากมิฉ้อโกง อันเป็นไปด้วยอำนาจแห่งการละเมิดสิกขาบท ๖ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติเพราะอาชีวะเป็นเหตุเพราะอาชีวะเป็นด้วยการณ์ และ (ด้วยอำนาจ) แห่งบาปกรรมทั้งหลายมีอย่างนี้ คือ “การล่อลวง” (กุหนา) การป้อยอ (ลปนา) การทำใบ้ (เนมิตติกา) การบีบบังคับ (นิปเปสิกา) การแสวงหาลาภด้วยลาภ (ลาเภณ ลภ นิชิคิสนตา) ดังนี้ เป็นต้น ศีลนี้ชื่อว่า อาชีวะปาริสุทธิศีล.^{๕๒}

^{๔๙} สมพร เทพสิทธิ์า, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๕๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๖

^{๕๒} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของอาชีพปาริสุทธิสีลไว้ว่า “อาชีพปาริสุทธิสีล คือความบริสุทธิ์แห่งอาชีพะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบไม่ประกอบอนสนา มีหลอกลวงเขาเลี้ยงชีพเป็นต้น (Purity of conduct as regards livelihood)”^{๕๓}

พระพุทธศาสนาได้กำหนดอาชีพที่ไม่ควรทำไว้เรียกว่ามิจฉาวัชชา ๕ การค้าขายที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม เป็นคำขึ้นนอร์ธกถา บาลีเรียก อกรณียวัชชา คือ “วัชชาที่ไม่ควรทำ” วัชชา ๕ (การค้าขาย ๕ อย่าง ในที่นี้หมายถึง การค้าขายที่เป็นอกรณียะสำหรับอุบาสก คือ อุบาสกไม่ควรประกอบ (trades which should not be plied by a lay disciple)

๑. สัตตวัชชา ค้าขายอาวุธ (trade in weapons)

๒. สัตตวัชชา ค้าขายมนุษย์ (trade in human beings)

๓. มังสวัชชา ค้าขายเนื้อสัตว์ (trade in flesh; อรรถกถาแก้ว่าเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย trade in animals for meat)

๔. มัชชวัชชา ค้าขายของเมา (trade in spirits or narcotics)

๕. วิสววัชชา ค้าขายยาพิษ (trade in poison)^{๕๔}

พระเทพคิลก (ระแบบ จิตฺตยาโณ) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีพไว้ว่า

อาชีพปาริสุทธิ การเลี้ยงชีพในทางที่บริสุทธิ์ สำหรับพระนี้ การเที่ยวภิกขาจารบิณฑบาต ถือว่าเป็นเครื่องอาศัยของบรรพชิต หรือนักบวช เป็นการได้ปัจจัยแลภมาในทางที่บริสุทธิ์พิเศษ เพราะฉะนั้นการขอต่อคนที่ไม่ควรขอก็ดี การขอเกินความจำเป็นก็เป็นการแสวงหาที่ไม่เหมาะไม่ควร เช่น เสกน้ำมนต์ พ่นน้ำหมาก ให้ห่วยเบอร์จำหน่ายวัตถุมงคลต่าง ๆ ลงทุนไม่มากแต่เอากำไรมาก ๆ ตลอดถึงการรับใช้สกุลที่มีฐานะมั่งคั่งร่ำรวย เพื่อผลประโยชน์คือ ลาภสักการะ ชื่อเสียงความคุ้นเคยที่ตนจะได้จากสกุลเหล่านั้น และการไม่เลี้ยงชีพด้วยอำนาจของคณา โภคะ ซึ่งบางครั้งอาจจะกลายเป็นเสแสร้ง มารยา โอ้อวด ถือว่าเป็นการทำอาชีพของตนให้บริสุทธิ์ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงไว้ว่าอริยสาวกในพระศาสนานี้ ละการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดแล้ว มาดำรงชีวิตในทางที่ถูก ประเด็นสำคัญก็อยู่ที่ไม่แสวง หรือรับ หรือครอบครองปัจจัย^{๕๕}

สัมมาอาชีพะ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีอาชีพไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นการกำหนดการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ จึงทรงแสดงว่า อริยสาวกในพระศาสนาทั้งคเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด มาดำรงชีวิตในทางที่ชอบ คำว่า ชอบ คือ ชอบในกฎหมาย ศีลธรรม

^{๕๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

^{๕๕} พระเทพคิลก (ระแบบ จิตฺตยาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดนวโกวาท, หน้า ๔๖.

กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผน ต่าง ๆ กติกา วัน เวลา สถานะของตน จนกลายเป็นสัมมาชีพ คือ ไม่พอใจ ไม่ยินดี ในสิ่งซึ่งได้มาไม่ชอบธรรมทั้งหลาย^{๕๖}

จะเห็นได้ว่าหลักสัมมาอาชีพะหรือสัมมาอาชีพะในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิได้หมายถึง แต่การใช้แรงงาน เพื่อให้เกิดผลผลิต แล้วได้รับปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหมายรวมถึงการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง ด้วยการทำให้การวัดคุณค่าของการทำงานอาชีพจะวัดเฉพาะการสนองความต้องการของคนอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ได้ ไม่เพียงพอ เพราะอาจเป็นการวัดความสามารถในการตอบสนองความต้องการด้วยค้นหาเท่านั้น โดยการพิจารณาการงานนั้นได้เกื้อกูลต่อชีวิตของคนนั้น ๆ หรือต่อสังคมหรือไม่ หลักพุทธธรรมในศาสนาพุทธเน้นด้านจิตใจ เน้นที่เจตนามากเป็นการกระทำที่มีเจตนาดี หรือจิตเป็นกุศลแล้ว ย่อมคาดหวังได้ว่าผลลัพธ์ตามมาก็จะเป็นไปในทางที่ดีตามหลักกฎแห่งกรรม เพราะเจตนาดีหรือจิตที่เป็นกุศลอีกด้วย

สัมมาชีพในที่นี้ต้องก่อให้เกิดผลอันเกื้อกูลต่อชีวิตและสังคมด้วยเช่นกัน การดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักสัมมาอาชีพะขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงย่อมหมายความว่าผลที่เกิดขึ้นในทางเกื้อกูลต่อมนุษย์และสังคม ด้วยเช่นนี้การดำรงเลี้ยงชีพด้วยการผลิตสิ่งที่ไม่ควรผลิตคือ อาวุธ เมรัย และยาพิษ หรือสารเคมีที่ใช้เป็นยาฆ่าแมลง สารเสพติดให้โทษ สารที่สร้างความมินเมา ที่ทำให้ขาดสติและความยังคิดผิดศีลข้อ ๕ ย่อมถือได้ว่าไม่เป็นไปตามหลักสัมมาชีพะในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๕๗} หรือในกรณีของการผลิตที่มีขนาดใหญ่ด้วยระบบสายพานที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นคนงานและคนงานกลายเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต เนื่องจากต้องทำงานในสภาวะที่บีบคั้น วนวาย เร่งรีบ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ใช่หลักสัมมาชีพะตลอดจนไม่ส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ พอเพียง พอประมาณ มีเหตุมีผล ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒.๕ หลักการพึ่งพาตนเอง

พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญและพึงเล็งการปฏิบัติทั้งกาย และใจเพื่อการพึ่งตนเองทุกระดับเป็นอย่างมาก^{๕๘} เช่นเดียวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้และยืนอยู่บน

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๔.

^{๕๗} พระมหาสมโภช ฐิตญาโณ (ศิริพันธ์), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์เศรษฐกิจศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๖, หน้า ๔๕.

^{๕๘} พระอาจารย์ ขา สุกทุโท, นอกเหตุเหนือผล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕.

ขาของตนเองได้ เพื่อให้มีความแข็งแกร่งมั่นคงเพียงพอที่จะ “พัฒนาตน” ไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไป การพัฒนาดนนี้ย่อมหมายถึงการพัฒนาดนทั้งภายนอกและภายใน คือ พึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ และมีภูมิคุ้มกันด้านจิตใจ ที่จะสามารถฝึกตนให้พ้นจากห้วงโง่ของกระแสบริโภคนิยม โดยยึดถือ และปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมตามพื้นฐานของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่แล้ว

หลักธรรมว่าด้วยการพึ่งพาตนเอง หรือ พึ่งตนเองในพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่ หลายประการ เป็นการเฉพาะเช่น นาคกรณธรรม ซึ่งประกอบด้วยธรรมสำคัญ ๑๐ ข้อ ว่าด้วยธรรม อันเป็นการสร้างที่พึ่งคุณธรรมอันทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ประกอบด้วย

- ๑) ศีล (ความประพฤติดีงาม, ระเบียบวินัย, อาชีวบริสุทธิ)
- ๒) พาหุสัจจะ (การศึกษา – การเฝ้าหาความรู้)
- ๓) กัลยาณมิตตตา (คบคนดี มีกัลยาณมิตร, ปรีกษา)
- ๔) โสวัจสตา (เป็นคนง่าย รับฟังเหตุผล)
- ๕) กิงกรณียะสุ ทักขตา (ชวนช่วยกิจการ, ทำได้สำเร็จ)
- ๖) ชัมมกมตา (รู้จัก, ไคร้ธรรม, รับรู้ – รับฟัง)
- ๗) วิริยารัมภะ (ขยันหมั่นเพียร, ละชั่ว ทำดี, เข้มแข็ง)
- ๘) สันตุฏฐิ (สันโดษ, พอใจกับสิ่งที่หามาได้โดยชอบ)
- ๙) สติ (ความมีสติ, ไม่ประมาท)
- ๑๐) ปัญญา (รู้คิด, พิจารณา, เข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริง)^{๕๕}

องค์กรธรรมอันเป็นการ “สร้างที่พึ่ง” นี้ เป็นธรรมมีอุปการะมาก เป็นคุณธรรมอัน ทำให้ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จและเป็นกำลังหนุนในการบำเพ็ญ คุณงามความดีทั้งหลายด้วย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวิเคราะห์เทียบเคียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ข้อนี้อันแล้ว จะเห็นความประสานสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงไม่ เพียงแต่มุ่งประสงค์ให้เกษตรกรในวงที่กว้างออกไป คือ ประชาชนทั้งชาติได้พึ่งพาตนเองได้ในทาง เศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังหมายความคลุมถึงการมีความมั่นคงในการที่จะเป็น “อิสรภาพ” จากการ ครอบงำของกระแสโลกในเชิงวัตถุนิยมและบริโภคนิยมต่างๆ ทั้งประชาชนยังสามารถกำหนด ความเป็นอยู่ของตนเองด้วย สติปัญญา ความพากเพียร ความสันโดษ โดยมีองค์กรธรรมทาง พระพุทธศาสนาเกื้อหนุนอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากความในพระราชดำรัส ตอนหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ว่า คนเราพอใจในความต้องการมันก็มีมากน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมี

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๓๒๕.

ความคิดอันมีความคิดว่าถ้าทำอะไรต้อง พอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมากเราก็ออยู่เป็นสุข

การพึ่งตนเองได้ ในกระบวนการทัศน์ของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นกินความหมายถึงการพัฒนาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไว้ด้วย การพึ่งตนเองไม่ได้มีความหมายเฉพาะ การพึ่งตนเองได้ทางด้านวัตถุเท่านั้น แต่หมายความกว้างขวางถึงการควบคุมตนเองให้เป็นอิสระปลอดโปร่งจากอำนาจของกิเลส และสามารถข่มตน ข่มใจ ให้เกิดปัญญาในการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่ารู้จักทุกข์ รู้เท่าทันทุกข์ และมีความสุขตามอัตภาพได้ด้วย

กล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้ริเริ่มในการนำกระบวนการทัศน์ของการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ การพึ่งตนเองมาสู่กระบวนการพัฒนาในระยะแรกของไทย โดยเน้นที่การช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนช่วยตนเองได้ โดยมีได้ประสงค์ที่จะให้ประชาชนคอย “รับ” แต่ประการเดียวจนเกิดความอ่อนแอ และไม่สามารถช่วยตนเองได้ในที่สุด เหมือนการให้ในระบบเอื้ออาทร ซึ่งเป็นการดำเนินการในลักษณะที่มุ่งหวังผลทางการเมืองในบางยุคสมัย ซึ่งเป็นการเฉพาะหน้าและไม่ยั่งยืนและจะก่อเกิดปัญหาอันยิ่งใหญ่ไว้ในภายหน้า

นอกเหนือไปจากหลัก “การพึ่งตนเอง” ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอิงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ว่า ธรรมอันเป็นการสร้างที่พึ่ง (นาถกรณธรรม) นี้แล้ว ยังมีหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการพึ่งตนเองซึ่งสามารถหยิบยกมากล่าวถึงได้อีก เช่น ในเรื่องพระพุทธศาสนาสอนให้บุคคลพึงทำตัวเป็นที่พึ่งของตน ให้ช่วยตนเองก่อนที่จะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เป็น การเตรียม “เหตุ” ประกอบ “เหตุ” ให้ดีที่สุดเพื่อได้รับ “ผลดี” ที่ปรารถนา เป็นการกำหนด การกระทำดีของตนโดยผ่านการควบคุมการกระทำและความประพฤติตามหลักธรรม อันเป็น การสร้างที่พึ่ง ดังกล่าวแล้ว คือ หลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ว่า

ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน คนอื่นใครเล่า จะเป็นที่พึ่งได้ บุคคลมีตนที่ฝึกดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่ได้โดยยาก ^{๖๐}

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงมีตนเป็นที่พึ่งเกิด อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย จงมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิดอย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย ^{๖๑}

“หลักพึ่งตนเอง” ด้วยการทำความดี ประกอบกับการมีวิริยะในการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (วัตถุ) และด้านจิตใจนั้น เป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยแท้ ดังที่เคยมีพระราชกระแสว่า

^{๖๐} บ.ร.(ไทย) ๒๕/๑๖๐/๘๒.

^{๖๑} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๖๕/๑๑๑.

เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขออ้าว่าเป็นทั้งเศรษฐกิจหรือความประพฤดีที่ ทำอะไร เพื่อให้ “เกิดผล” โดยมีเหตุและผลคือ ผลนั้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดีการ กระทำก็จะเป็นการ กระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้นก็จะเป็ การกระทำที่ดี ดีแปลว่า มีประสิทธิผล ดี แปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข^{๖๒}

ดังนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันมีเรื่องการพึ่งตนเองเป็นหลักที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้นั้น คือ หลักของการกระทำหรือปฏิบัติ เพื่อสร้างเหตุและผล ตามหลัก ของพุทธธรรมนั่นเอง

หลักการพึ่งตนเองในการทำความดีนี้ หากจะวิเคราะห์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นแล้วจะเห็น ได้ว่า พุทธธรรม ได้วางกฎเกณฑ์ให้คนเรา “พึ่งตนเอง” ด้วยการประกอบความดีเพื่อยกระดับ คุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (ในทุกด้าน) มิได้สอนให้พึ่งตนเองและเก็บเกี่ยวผลได้จากความคิดและการ ปฏิบัติที่เป็น “มิจา” ทั้งปวงเช่นเบียดบัง คดโกง เอารัดเอาเปรียบ และโลก เป็นต้น โดยชี้ให้เห็นว่า

ยาทิส วปเต พิชั	ดาทิส ลภเต ผลั
กลุณการี กลุณณั	ปาปการี จ ปาปกั
บุคลหวนพิชเช่นใด	ย่อมได้ผลเช่นนั้น
คนทำดีย่อมได้ดีทำชั่ว	ย่อมได้ชั่ว ^{๖๓}

หลักการพึ่งตนเองและการทำความดี เพื่อให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้นั้น พระ ไพศาล วิสาโล ได้ให้ทรรศนียบายไว้ในพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมว่า การพึ่งตนเองในระดับของ บุคคลนั้นมีใช่เป็นสภาวะที่ต่างคนต่างอยู่หรือตัวใครตัวมันแบบที่เรียกว่าปัจเจกนิยม (Individualism) โดยสร้างความแปลกแยกจากสังคมแม้จะอยู่ในสังคม ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่า

“ปัจเจกนิยม” ในแง่นี้เป็นการหนุอหังการ มนังการให้กำเริบขึ้นเสริมสร้าง “ตัวกู – ของกู” ให้หนักข้อขึ้น แต่ในตรงกันข้าม การพึ่งตนเองนั้นเป็นไปเพื่อให้ บุคคลเชื่อมั่น ใน ศักยภาพของตนและพัฒนาศักยภาพดังกล่าว เพื่อให้บรรลุถึง ความดีงามและความสุขของชีวิตเท่าที่ จะกระทำได้โดยมีปัจจัยผูกมัดครั้งน่อยที่สุดยังเป็นการพึ่งตนเองในทางธรรมตามหลักพุทธศาสนา ด้วยแล้ว ย่อมมีความหมายในทางปฏิบัติโดยตรวจกับอหังการมนักการเลยทีเดียวความดีงามและ ความสุขของชีวิตนี้ มิได้วัดจากวัตถุปัจจัยภายนอก ค่านิยมหรือกฎเกณฑ์ของสังคม หรือโดย เทียบเคียงกับใครอื่น หากบุคคลย่อมประสบสัมผัสดได้จากความพึงพอใจในชีวิตและความโปรงเบา

^{๖๒} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง,แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง ,หน้า ๑๔

^{๖๓} ส.ส.(บาลี) ๑๕/๒๕๖/๒๗๓,ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๖๕/๓๗๔.

เป็นอิสระที่บังเกิดขึ้นกับตนบุคคลที่พยายามพึ่งตนเองหรือพึ่งตนเองได้แล้ว ย่อมสัมพันธ์กับสังคมภายนอกในลักษณะเกื้อกูลเอื้อเฟื้อกัน^{๒๔}

ซึ่งหลักการพึ่งตนเองโดยในนี้ ตรงกับความหมายของการพึ่งตนเองได้ ที่สมบูรณ์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ การเอาตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ทั้งในการพึ่งตนเองได้ทางด้านวัตถุหรือทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็สามารถพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ การพึ่งตนเองให้ได้นี้ มีความหมายกว้างออกไปถึงการสามารถยืนอยู่บนขาตัวเองได้อย่างมั่นคงและสามารถเป็นที่พึ่งอิงกัน (Interdependent) กับสมาชิกคนอื่นในชุมชน อีกทั้งสามารถเกื้อกูลและเป็นมิตรกับธรรมชาติโดยทั้งที่อาศัยพึ่งพิงธรรมชาติอย่างไม่ทำลาย และเป็นที่พึ่งของธรรมชาติด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอันเป็นองค์รวมของระบบนิเวศน์ด้วยทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องการยืนอยู่บนขาตัวเองว่า...

ถ้าว่ายืนบนขาตนนี้บางคนพูดว่าขอบกล ใครจะมายืนบนขาคนอื่นคนอื่นมา ยืนบนขาเรา เราก็โกรธแต่ตนเองยืนบนขาตนเองก็ต้องระวังไม่ให้หกล้มหรือเสีย หลักอันนี้เป็นไปตามความคิด ที่อาจจะเพียงพอไปหน่อยแต่เป็นไปตามที่เขา เรียกว่า “ยืนบนขาของตัวเอง” หมายความว่าสองขา ของเรานี้ยืนบนพื้นให้อยู่ได้ ไม่หกล้ม ไม่ต้องขอยืมขา ของคนอื่นมาใช้สำหรับยืน...แต่คำว่า “พอเพียง” มีความหมายกว้างขวาง ยิ่งกว่านี้อีกคือพอเพียงก็พอเพียงนี้ก็พอ ดังนั้นคนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไร ต้องพอเพียงหมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่งไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข

จากพระราชดำรัสนี้จะเห็นได้ว่าคนเรา ต้องพึ่งตนเองเมื่อพึ่งตนเองได้ ก็ไม่ต้องขาดอิสรภาพเพราะต้องไปพึ่งพาคนอื่น ประจุขอยืมขาคนอื่นมายืน หากเปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบัน ก็ไม่ต้องตกเป็นหนี้สินล้นพ้นตัวและอยู่ภายใต้กระแส บริโภคนิยม วัตถุนิยม จนค้นไม่หลุดการที่จะพึ่งพาตนเองได้นั้นก็อยู่ในหลักของความพอดี และพอเพียง คือ ไม่โลภ เมื่อไม่โลภก็จะไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยการตั้งตนอยู่ใน ความพอประมาณ มีเหตุผล และประพฤติดน ปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางของพุทธธรรมนั้น จะนำพาให้ชีวิตปลอดทุกขมีสันติสุขและมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวสูงขึ้นทั้งกายและทางจิต

๒.๒.๖ สุขของคฤหัสถ์ ๔

ผู้วิจัยขอยกพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ข้อความบางตอนว่า “การพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องทำตามลำดับ

^{๒๔} พระไพศาล วิสาโล, พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง ๒๕๓๓), หน้า ๒๓.

ขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป”^{๖๕}

จากพระบรมราโชวาทข้างต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นและชี้แนะให้ราษฎรของพระองค์ ปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ได้บรรยายไว้ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”

๒. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ”

๓. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้อย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัส เรื่องนี้ว่า “ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ใช่ว่าได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น”

๔. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า “การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง”

๕. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดอ่อนต่องานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “เพียรชอบไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่นพยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น”^{๖๖}

^{๖๕} สมพร เทพสิทธิ, การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : กองทุน อริยมรรค, ๒๕๕๘), หน้า ๔.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕

จะเห็นว่าแนวทางการปฏิบัติตนของราษฎรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ได้แนะนำนั้นได้ แนะนำตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ในวโรกาสต่าง ๆ หลักการสำคัญคือ ความประหยัด, ประกอบอาชีพสุจริต, ละคร่างแย่งผลประโยชน์, ไม่หยุดนิ่ง ขวนขวายใฝ่หาความรู้ เพื่อเพิ่มพูนรายได้ สุดท้ายคือ การลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป หลักการ ๕ ข้อนี้ ตรงกับหลักพุทธธรรมข้อสุขของคฤหัสถ์ ๔ ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต อานัณยสูตร ความว่า

ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี ดังนี้ว่า

คหบดี สุข ๔ ประการนี้ คฤหัสถ์ผู้บริโภคมก พึงได้รับตามกาล ตามสมัยสุข ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อตติสุข (สุขเกิดจากความมั่งคั่ง)
๒. โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์)
๓. อนนสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้)
๔. อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ)

อตติสุข คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาได้รับสุข โสมนัสว่า “เรามีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อ ต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมนี้เรียกว่า อตติสุข

โภคสุข คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาได้รับสุข โสมนัสว่า เราใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี้เรียกว่า โภคสุข

อนนสุข คือ กุลบุตรในโลกนี้ไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ตาม เขาได้รับสุข โสมนัสว่า เราไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมาก นี้เรียกว่า อนนสุข

อนวัชชสุข คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ วาจากรรมที่ไม่มีโทษ และมโนกรรมที่ไม่มีโทษ เขาได้รับสุข โสมนัสว่า เราประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ วาจากรรมที่ไม่มีโทษ มโนกรรมที่ไม่มีโทษ นี้เรียกว่า อนวัชชสุข

คหบดี คฤหัสถ์ผู้บริโภคมั่งได้รับสุข ๔ ประการนี้ แลกตามกาล ตามสมัยนรชนผู้จะต้องตาย รู้สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ระลึกรู้สุขเกิดจากความมีทรัพย์ เสวยสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ย่อมเห็นแจ้งด้วยปัญญา ผู้มีปัญญาดิเห็นชัดอยู่ อย่างนี้ย่อมรู้ส่วนทั้ง ๒ ว่า สุขแม้ทั้ง ๓ นี้มีค่าไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งสุขเกิดจากความ ประพัตติอันไม่มีโทษ^{๖๓}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสุขของคฤหัสถ์ไว้ดังนี้
กามโกติสุข ๔ (สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี (House-life happiness; deserved bliss of a layperson)

๑. อตติสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม (Bliss of ownership ; happiness resulting from economic security)

๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์ (Bliss of enjoyment; enjoyment of wealth)

๓. อนณสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร (Bliss of debtlessness; happiness on account of freedom from debt)

๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพัตติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนมีความประพัตติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใคร ๆ ดิเคียนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ (Bliss of blamelessness; happiness on account of leading a faultless life)^{๖๔}

พระเทพคิลก (ระแบบ จิตญาโณ) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ได้ให้ความหมายธรรมสุขของคฤหัสถ์ ๔ ซึ่งเป็นการครองเรือนให้มีความสุขมีความหมายตามรายละเอียดดังนี้

ชีวิตของคนในโลกนั้น ส่วนมากแล้วคือ ผู้ที่ครองเรือน ที่ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ฆราวาสบ้าง คฤหัสถ์บ้าง แม้เราจะนับคนทั้งโลกมาคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ จะพบว่าคนที่เป็นนักบวชในศาสนาต่าง ๆ นั้น มีไม่ถึง ๑ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากรโลก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกจึงเกิดขึ้นจากผู้ครองเรือนมากกว่านักบวช การครองเรือนท่นเน้นไปที่ความสามารถครองเรือนให้เกิดผลเป็น “อยู่ดีมีสุข หรืออยู่เย็นเป็นสุข” เป็นสำคัญแต่จะเป็นอยู่ดีมีสุขหรืออยู่เย็นเป็นสุขก็ต้องล้วนเป็นผลที่เกิดมาจากความสามารถอยู่ครองครองเรือนอย่างมีหลักธรรมเป็นแกนใจของแต่ละคนที่อยู่ครองครองเรือน ข้อนี้ พระพุทธศาสนาได้แสดงหลักธรรมของผู้ครองเรือนไว้เป็นอันมาก จะนำมาแสดงไว้ส่วนหนึ่ง ซึ่งแน่นอน หากคน

^{๖๓} อัง จตุกก (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕.

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๑.

สามารถปฏิบัติได้สภาพที่เรียกว่า ครอบครอง ครอบงำ ก็จะเกิดขึ้นได้ หากบุคคลนั้นประกอบด้วยธรรมต่อไปนี้คือ

๑. อติสุข สุขที่เกิดจากการมีทรัพย์

คือ การที่บุคคลรู้สึกเป็นสุขใจ ภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ด้วยความรู้สึกว่า ตนมีทรัพย์ที่เกิดขึ้นจากความเพียรพยายามของตน และได้ทรัพย์สมบัติเหล่านั้นมาในทางที่ชอบธรรม ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม หากให้ความปลื้มใจแก่เขา เขาก็รู้สึกว่าจะได้รับความสุขเพราะมีทรัพย์นั้น

๒. โภคสุข สุขที่เกิดขึ้นจากการบริโภคใช้สอยทรัพย์สมบัติ

พระพุทธศาสนาแสดงว่า การบริโภคคนเดียว ไม่ได้สุข เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่ได้ทรัพย์มาแล้ว นำมาเลี้ยงดูตนเอง ครอบครอง สงเคราะห์ญาติ ต้อนรับแขก ใช้สอยไปในเรื่องที่เหมาะสมที่ควรแก่ฐานะของตน โดยไม่ขัดข้อง ย่อมได้รับความปลาบปลื้มใจ สุขใจ อิ่มใจ

๓. อนณสุข สุขที่เกิดจากการไม่ต้องการเป็นหนี้เป็นสินคนอื่น

การเป็นหนี้สิน ท่านแสดงว่าเป็นทุกข์ในโลก แม้ในยุคปัจจุบันจะมีค่านิยมว่า ใครที่สามารถกู้เงินธนาคารได้ แสดงว่าเป็นคนมีเครดิตดีก็ตาม แต่เมื่อมองไปถึงความรู้สึกจริงๆ แล้ว คนที่เป็นหนี้ใคร อะไรก็ตาม หากความสงบใจได้ยาก การที่คนสามารถครองใจตนโดยไม่ต้องเป็นหนี้สินคนอื่น เพราะมีความขยัน ฉลาดในการหาทรัพย์ การบริโภคใช้สอยทรัพย์ ย่อมมีความอิ่มใจ สุขใจ ปลาบปลื้มใจ ที่ไม่มองเห็นความบกพร่องของตน ทำให้มั่นใจว่าย่อมไม่มีใครตำหนิ ท้วงติงตน เพราะความเป็นหนี้คนอื่น ที่ควรสังเกตคือ ชีวิตของคนที่เป็นหนี้คนอื่นนั้น วันเวลาสำหรับเขาจะรู้สึกรวดเร็วมาก ทำให้ยากที่จะมีความสุขใจ แต่การไม่ต้องการเป็นหนี้เป็นสินใคร จะโปร่งใจ เบาใจอยู่เสมอ

๔. อนวัชสุข สุขที่เกิดจากการประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ

ความสุขในการครองเรือนทั้ง ๔ ประการนี้ ขอนี้ชื่อว่าทำความสุขใจ ความเอิบอิ่มใจ ความภูมิใจ ตลอดจนความองอาจกล้าหาญให้มากเป็นพิเศษ ใครก็ตามที่มีความรู้สึกว่าการประกอบอาชีพของตนอยู่ในกรอบของกฎหมาย ศีลธรรม เป็นสัมมาชีพ ยามบริโภคใช้สอยและครอบครองทรัพย์สมบัติ แม้จะแบ่งปันให้แก่คนอื่น ก็จะมีแต่ความสบายใจ สุขใจ ไร้กังวล^{๖๕}

แนวทางการปฏิบัติตนของราษฎรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำซึ่ง ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ได้รวบรวมไว้ ๕ หลักการสำคัญคือ

๑. ความประหยัด

๒. ประกอบอาชีพสุจริต

^{๖๕} พระเทพคิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท, หน้า ๒๑๗.

๓. ละการแก่งแย่งผลประโยชน์

๔. ไม่หยุคนิ่ง ขวนขวายใฝ่หาความรู้

๕. การลดละสิ่งชั่ว

หลักการทั้ง ๕ ข้อนี สอดคล้องตรงกันกับหลักพุทธธรรมสุขของคฤหัสถ์ของ
องค์สัมมา สัมพุทธเจ้า โดยผู้วิจัยขอชี้ให้เห็นความสอดคล้องดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมสุขของคฤหัสถ์

กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ลำดับ	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	หลักพุทธธรรมสุขของคฤหัสถ์
๑.	ความประหยัด	โภคสุข ความสุขที่เกิดขึ้นจากการบริโภค ใช้สอยทรัพย์สินสมบัติ อย่างเหมาะสม ประหยัดแบ่งการใช้จ่ายเป็นสัดส่วน ไม่บริโภคคน เดียว แต่นำไปเลี้ยงดูครอบครัว สงเคราะห์ญาติ ต้อนรับแขก ใช้ สอยไปในเรื่องที่เหมาะสมสมควรแก่ฐานะที่มีโดยไม่ขัดข้องหรือ ใช้เกินตัวรู้จักประหยัดคดอ้อมก็ย่อมได้รับความสุขใจปลื้มใจ อนณสุข สุขที่เกิดจากความไม่มีหนี้ เพราะรู้จักประหยัดคดอ้อม บริโภคใช้จ่ายอย่างฉลาด ไม่ฟุ้งเฟ้อ เมื่อไม่มีหนี้สินก็มีความสุข ใจ โปร่งใจ เบาใจอยู่ตลอด
๒.	ประกอบอาชีพสุจริต	อัตติสุข ความสุขที่เกิดจากการมีทรัพย์ ซึ่งทรัพย์สินที่ได้มา นั้นมาจากการประกอบอาชีพสุจริต ประกอบอาชีพด้วยความ เพียรพยายาม ทำให้รู้สึกว่าได้มีความสุขและความภูมิใจที่มี ทรัพย์จากการประพฤติดีปฏิบัติชอบ
๓.	ละการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในการการค้า ขายประกอบอาชีพ	อนวัชชสุข มีความสุขยินดีในความองอาจที่ประกอบอาชีพของ ตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม กฎหมาย จริยธรรม ไม่เบียดเบียน ผู้อื่น ไม่แก่งแย่งชิงดี คดโกงผู้อื่น ให้ได้ทรัพย์สินเงินทอง
๔.	ไม่หยุคนิ่ง ขวนขวายใฝ่หา ความรู้ เพื่อให้เกิดรายได้ เพิ่มพูน	อัตติสุข มีความสุขความภูมิใจที่มีทรัพย์มาจากการน้ำพักน้ำแรง ความขยันหมั่นเพียรในพาชอบธรรม อีกทั้งภูมิใจที่ได้พัฒนา อาชีพให้เจริญรุ่งเรือง ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ
๕.	การลดละสิ่งชั่ว ปฏิบัติตน ในแนวทางที่รักษาความดี ไว้ให้งอกงาม	อนวัชชสุข มีความสุขที่มีความประพฤติ สุจริต ประกอบ กิจการงานอาชีพปราศจากโทษบริสุทธ์ ผ่องใส ทั้งทางกาย วาจา และใจ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับหลักพุทธธรรมสุขของคฤหัสถ์ มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของความสอดคล้องตรงกันตามที่ได้แสดงให้เห็นตามตารางข้างต้น เมื่อราษฎรประพฤติปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรู้จักใช้จ่ายอย่างพอดีตัว รู้จักอดออม ไม่ทะเยอทะยาน ฟุ้งเฟ้อเกินตัว ประกอบอาชีพสุจริต ลดละการแก่งแย่งผลประโยชน์โดยรู้จักแบ่งปันเอื้อเฟื้อ ขวนขวายใฝ่หาความรู้ เพื่อให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งสร้างเกราะกำบังให้ตนเอง เป็นภูมิคุ้มกันตนเอง สุดท้ายต้องลดการกระทำความชั่ว ดังนั้นในการกระทำความดี รักษาศีลประพฤตินิยม การสามารถทำได้ตามที่กล่าวมาแล้วก็จะทำให้เกิดความสุข ความอิ่มเอิบใจ ความยินดีพอใจในความที่มีโภคทรัพย์มาจากความสุจริตทำให้ ราษฎรมีความสุขทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เป็นความสุขของคฤหัสถ์อย่างแท้จริงตามที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ สอนชี้แจงไว้ ความสุขที่วุ่นวายทำให้ครอบครัวเป็นสุขแล้ว ยังทำให้สังคมชุมชน ประเทศชาติเป็นความสุขโดยรวมในที่สุดอีกด้วย

๒.๒.๗ อธิปไตย ๔ ตามพระไตรปิฎก พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ อธิปไตยวิภังค์
สุดตันตภาณีย์ ความว่า

อธิปไตย ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร
๒. เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร
๓. เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร
๔. เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร

๑. ฉันทิทธิบาท ภิกษุเจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำฉันทให้เป็นที่อธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อยกกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิด ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโดยภาพ โภญญ์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อฉันทสมาธิ และปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ ความพอใจ การทำความพอใจ ความเป็นผู้ประสงค์จะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ภิกษุเจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วย ฉันทะ สมาธิ และปธานสังขาร

ฉันทะ เป็นไฉน ความตั้งอยู่ ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ส่ายไป ความไม่ฟุ้งซ่าน
แห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ซัดส่าย สมถะ สมาธิทริย สมาธิพละ สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความขวนขวาย ความพยายาม ความอดสาหัส ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความมุ่งมั่นอย่างไม่ทอดย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่
ธุระ วิริยะ วิริยทริย วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า ปธานสังขารนี้

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว
เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนี้ ด้วยประการฉะนี้
เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร คำว่า อิทธิ มีอธิบายว่า
ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ
ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิ
บาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธของบุคคลผู้เป็น
อย่างนั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกษุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น
เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท

๒. วิริยอิทธิบาท ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็น
อย่างไร ถ้าภิกษุทำวิริยะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมาธิ
ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศล
ธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยกกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้
เกิด ภิกษุนั้นสร้างฉันทะพยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่
ไม่เลือนหาย ภิกษาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้น ธรรมเหล่านี้เรียกว่า
ปธานสังขาร ประมวลย่อ วิริยสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าวิ
ริยสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ บรรดาธรรมเหล่านั้น วิริยะ เป็นการปรารภ
ความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ สมาธิ เป็นความตั้งอยู่ ความดำรงอยู่ ความ
ตั้งมั่น ความไม่ส่ายไป ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ซัดส่าย สมถะ สมาธิทริย
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า ปธาน
สังขาร ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ประกอบแล้วด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขารนี้ด้วย
ประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร คำว่า อิทธิ มี
อธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความ
ได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงธรรมเหล่านั้น คำ

ว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธของบุคคลผู้เป็นอย่างนั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกขุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท

๓.จิตตวิธิบาท ภิกษุเจริญอุทฺธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็น
อย่างไร ถ้าภิกษุทำจิตให้เป็นอุทฺธิแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมาธิ ภิกษุ
นั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปราปรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรม
ที่ยังไม่เกิด มิให้เกิด เพื่อละบาปอกุศลธรรมอันเกิดแล้ว เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิด
ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปราปรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่
เลื้อยหาย ภิชโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มที่จะแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า
ปธานสังขาร ประมวลย่อจิตตสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าจิตต
สมาธิและปธานสังขาร บรรดาธรรมเหล่านั้น จิต เป็น โฉน จิต มโน มานัส มโนวิญญาน
ธาตุที่เหมาะสมกัน นี้เรียกว่า จิต สมาธิเป็น โฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า
สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ สัมมวายามะ นี้เรียกว่า ปธาน
 สังขาร ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ประกอบแล้วด้วยจิตนี้ ด้วยสมาธินี้และด้วย ปธานสังขารนี้
 ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยจิตตสมาธิ ปธานสังขาร คำว่าอิทธิ
 มื่อธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความ
 ได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงธรรมเหล่านั้น
 คำว่า อิทธิบาท มื่อธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญูณขันธของ
 บุคคลผู้เป็นอย่างนั้น คำว่า เจริญ อิทธิบาท มื่อธิบายว่า ภิกษุเสพอ เจริญ ทำให้มากซึ่ง
 ธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท

๔. วิมังสัทธินาภ ภิกษุเจริญอุทธรินาภที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ถ้าภิกษุทำวิมังสาให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิด เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิด ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโยภาว ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อวิมังสาสมาธิ และปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร บรรดาธรรมเหล่านั้น วิมังสา เป็น โฉน ปัญญา ความรู้ชัด ความไม่

หลงมกย ความเลือกเฟ้นธรรม สัมมาทิลลิต นี้เรียกว่า วิมัสสา สมาธิเป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า ปธานสังขาร ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ประกอบแล้วด้วย วิมัสสาสมาธิ และปธานสังขารนี้ ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิมัสสาสมาธิและปธานสังขาร คำว่า อิทธิมอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงธรรม เหล่านั้น คำว่าอิทธิบาท มอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธ ของบุคคลผู้เป็นอย่งนั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท มอธิบายว่า ภิกษุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรม เหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท^{๑๐}

อิทธิบาท ๔ ตามความหมายของพระเทพคิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้ให้ความหมายไว้ว่า

อิทธิบาท ๔ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัย คือ สิ่งทีตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้ มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จได้ คุณธรรมกลุ่มนี้ทรงเรียกว่าอิทธิบาท ๔ ประการคือ

๑. นันทะ ความพอใจ รักใคร่ ยินดีในสิ่งนั้น ใครจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีความพอใจเป็นฐานจิตที่จะให้ดำเนินชีวิตไปบนเส้นทางทีตนพอใจ ความพอใจจึงมีได้ทั้ง ๔ กลุ่มธรรมดังกล่าวแล้ว คือ มีความพอใจที่จะปรับจิตให้รับความจริง พอใจทีจะลด ละ บรรเทาความชั่วประเภทต่าง ๆ พอใจในผลดีงามทีพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ และพอใจในธรรมอันเป็นเหตุให้ตนสามารถดับกิเลสและความทุกข์ได้ ถ้าขาดความพอใจแล้วยังจะเกิดขึ้นมาไม่ได้ แม้แต่จะรับประทานอาหาร ก็ต้องอาศัยความพอใจในอาหารเป็นจุดเริ่มต้นของการรับประทาน ถ้าเริ่มตรงนี้ไม่ได้ ผลจากอาหารในขั้นตอนอื่นก็เกิดขึ้นไม่ได้ ความพอใจจึงหมายถึงความรัก ความยินดี ความศรัทธา ความเมตตา ความเคารพ ความจงรักภักดี เป็นต้น ซึ่งพร้อมทีจะเป็นจุดเริ่มต้น เป็นแรงผลักดัน เพื่อให้เกิดความเพียรพยายามไปสู่เป้าหมายในเรื่องนั้น

๒. วิริยะ ความเพียรพยายามหมั่นประกอบกระทำในสิ่งนั้น ๆ คำว่า วิริยะ ได้แก่ ความกล้าหาญ ไม่ครั่นคร้ามขามเกรงต่ออุปสรรค อันตรายต่าง ๆ มองเห็นโทษของความเกียจคร้าน มองเห็นอานิสงส์ของความเพียร แล้วมีความคิดริเริ่ม มีความบากบั่น ทำงานด้วยความหมั่นเพียร ไม่ทอดทิ้งภารกิจนั้น ๆ เสียในระหว่างทำงานทีตนจะต้องทำ ทำงานทีจรมด้วยความ

^{๑๐} อภ.วิ (ไทย)๓๕/๔๓๑/๓๔๒.

เอาจริง เอาจัง มุ่งความสำเร็จของการทำงานเหล่านั้นเป็นเป้าหมายที่ตนจะต้องรับผิดชอบและดำเนินไปให้ถึง เมื่อกล่าวโดยขยายของความเพียรคงอยู่ในโครงสร้างของความเพียรในการป้องกันความชั่ว ละความชั่ว ทำความดี และรักษาความดีเอาไว้ ซึ่งบุคคลจะต้องกระทั้งทางกายและทางจิตเพื่อให้ความพอใจของตนมีผลตอบสนองตามที่ได้อ้างไว้

๓. จิตตะ เอาใจฝึกฝัสนใจในกิจการงานนั้นไม่ทอดธุระ การเอาใจฝึกฝัสนใจอย่างจริงจัง ในสิ่งที่ตนได้ปลูกฝังความพอใจ และกำลังใช้ความพยายามอยู่ ไม่ทอดทิ้งธุระเหล่านั้น มีความแน่วแน่มั่นคงอยู่กับ การกิจนั้น อันเป็นลักษณะของการปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ของตนด้วยความแน่วแน่มุ่งมั่น มั่นคง ไม่หวั่นไหว จนกว่าจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ กำลังจัด กำลังทำอยู่ในขณะนั้น ๆ

๔. วิมังสา การไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น วิมังสาเป็นอาการของปัญญาที่ใช้ไปในลักษณะใคร่ครวญพิจารณา ก่อนที่จะทำอะไรที่จะปลูกฝังความพอใจในขณะใช้ความพยายาม และแม้แต่ความแน่วแน่มั่นคงในกรณีงานนั้น ๆ วิมังสาจึงต้องใช้ทุกขั้นตอนทุกขณะของการปฏิบัติภารกิจ การศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติธรรม ทั้งขั้นศีล สมาธิ และปัญญาทุกขั้นตอนของการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นขั้นวางแผน ประเมินผล ลงมือทำปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไข ล้วนต้องอาศัยวิมังสาเป็นสำคัญ นั่นคือ การดำรงชีวิตอย่างใช้ปัญญาทุกขั้นตอนของชีวิต จนได้ชื่อว่าเป็นชีวิตที่ประเสริฐนั่นเอง^{๓๑}

ผู้วิจัยขอยกพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของหลักธรรมอริยบท ๔ (ฉันทะ คือ ความพอใจ, วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะคือ เอาใจฝึกฝัสนงาน นั้น ๆ และวิมังสา คือ การไตร่ตรองหาเหตุผล) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมวลและกลั่นกรองไว้โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ข้อความบางประการว่า

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ

^{๓๑} พระเทพคิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท, หน้า ๑๑๖.

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประกอบด้วยหลักพุทธธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลายหลักธรรม สำหรับในส่วนหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมให้ถึงความสำเร็จหรือคุณธรรมหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (Path of accomplishment ; basis for success)^{๓๒} ตรงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ได้ยกไว้ในข้างต้น โดยผู้วิจัยจะขอชี้ให้เห็นความสอดคล้องตรงกันของหลักพุทธธรรมอิทธิบาท ๔ กับหลักการในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ตารางที่ ๒ แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรม อิทธิบาท ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ลำดับ	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	หลักพุทธธรรมอิทธิบาท ๔
๑	- เสริมสร้างจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรมรักในความซื่อสัตย์	ฉันทะ (ความพอใจ)
๒	- การดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร	วิริยะ (ความเพียร)
๓	- ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ (มีสำนึกอยู่อย่างไม่เผอเรอไหล, ระลึกได้ในกิจนั้น ๆ)	จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในกิจนั้น ๆ)
๔	- การที่ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง - การดำเนินชีวิตด้วยปัญญาและความรอบคอบ	วิมังสา (การไตร่ตรองหาเหตุผล)

จะเห็นได้จากการยกหลักการทั้ง ๒ หลักการมาเปรียบเทียบกันพบที่มีความสอดคล้องตรงกันซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

-การที่จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจ หรือประชาชนทั่วไปก็ตาม ให้มีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ต้องปลุกจิตสำนึกให้มีความรัก มีความพอใจในคุณธรรม มีจิตใจรักพอใจในความซื่อสัตย์สุจริต เป็นเบื้องต้นก่อนเสมอ ตรงกับหลักฉันทะในอิทธิบาท ๔

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๐.

-ลำดับต่อมา คือ ต้องมีการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน อดกลั้น ประกอบการงานด้วยความเพียร พยายาม ตรงกับหลักวิริยะในอิทธิบาท ๔

-เมื่อตั้งมั่นอยู่ในความเพียรพยายามแล้วก็ต้องดำเนินชีวิตอย่างมีสติกล่าวคือ มีความสำนึกอยู่ในการทำงานนั้น ๆ อย่างไม่เผลอไผลหรือความระลึกรู้ได้เมื่อประกอบกิจการงานนั้น ๆ อยู่ในขณะนั้น ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องตรงกับหลักจิตตะ (การเอาใจฝึกลงไปในกิจการงานนั้น ๆ)

-สุดท้ายการประกอบกิจการงานใด ๆ ต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบ หมั่นพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีความระมัดระวังไม่ประมาท ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา สุขุมรอบคอบ สอดคล้องตรงกันกับหลักวิมังสา (การไตร่ตรองหาเหตุผล) ในอิทธิบาท ๔

ดังนั้น หลักพุทธธรรมอิทธิบาท ๔ ที่ปรากฏในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานในการสร้างความสำเร็จในกิจการงานทุกอย่าง ทุกระดับ รวมทั้งความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคนโดยอาศัยความรักพอใจในงานนั้น ๆ ความขยันหมั่นเพียรประกอบกิจการงานนั้น ๆ การใส่ใจและการให้เหตุผลและผลประกอบการพิจารณาตัดสินใจดำเนินงาน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอยากให้ราษฎรของพระองค์ประสบความสำเร็จในการประกอบกิจการงานเลี้ยงชีพ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๐ ความว่า

การสร้างความสำเร็จในกิจการงานทุกอย่าง ทุกระดับ รวมทั้งความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคนด้วยนั้น ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญประกอบกันถึงสามส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้และความชำนาญทางวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานหรือเป็นเครื่องมือปฏิบัติงานแท้ ๆ ส่วนที่สอง คือ ความละเอียดถี่ถ้วน ความตั้งใจ และความอดสาหพยายาม ซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้ทำการได้ไม่ผิดพลาดบกพร่องและสำเร็จลุล่วงได้ตลอด ไม่ทิ้งขว้างละวางเลิกลางกัน ส่วนที่สามนั้น ได้แก่ สติ ระลึกรู้ตัว และปัญญาความรู้ชัด หรือความเฉลียวฉลาดที่จะหยุดคิดพิจารณากิจที่จะทำ คำที่จะพูดทุกอย่าง ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงตามกระบวนการของเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้ดำเนินชีวิตและการงานไปในทางเจริญ^{๓๓}

๒.๒.๘ หลักเมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพรปีใหม่ ให้แก่ปวงชนชาวไทยในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ.๒๕๔๖ มีข้อความที่เน้นหลักเมตตาในพรหมวิหาร ๔ คือ “ในปีใหม่นี้ข้าพเจ้าปรารถนาอย่างยิ่งที่จะเห็นชาวไทยมีความสุขก้าวหน้าด้วยการให้

๑. ให้ความรัก ความเมตตาแก่กัน
๒. ให้น้ำใจไมตรีกัน
๓. ให้อภัย ไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน

^{๓๓} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง, หน้า ๑๘.

๔. ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันด้วยความบริสุทธิ์และจริงใจ^{๙๔}

จากพรปีใหม่ที่พระองค์ท่านได้มอบให้แก่ปวงชนชาวไทยที่เน้นหลักเมตตาธรรมให้มีต่อกันแล้วนั้น พระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยหลายต่อหลายครั้งเพื่อให้เกิดความพอเพียง ความสงบ ความไม่เบียดเบียนกัน ทุกส่วนล้วนเกิดจากประชาชน ต้องมีหลักเมตตาธรรมทั้งสิ้น เช่น ข้อความบางประการที่จะยกพระราชดำรัสเป็นตัวอย่างดังนี้

คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่มีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกินและขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกินพออยู่พอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอควร พอกินพออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้^{๙๕}

จะเห็นได้ว่าการจะเป็นตามพระราชดำรัสได้นั้นต้องเกิดจากหลัก เมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔

คนเราถ้าพอในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อยถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข^{๙๖}

ตามพระราชดำรัสนี้จะเห็นได้ว่าการจะไม่เบียดเบียนผู้อื่นทุกคนก็ต้องถือหลักเมตตาธรรม มีเมตตาปรารถนาดีกับผู้อื่นจึงจะเกิดการไม่เบียดเบียนเพราะฉะนั้นหลัก เมตตาธรรมจึงมีความสำคัญกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาก ก่อนอื่นผู้วิจัยขอกล่าวถึงความหมายของพรหมวิหาร ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา จากคัมภีร์วิสุทธิมรรคภาค ๒ ตอน ๑ พรหมวิหารนิเทศ เมตตาพรหมวิหาร ได้กล่าวว่า

ก็เล่าในพรหมวิหาร ๔ นี้ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่ท่านยกขึ้นแสดงไว้ในลำดับอนุสติกัมมฐาน พระอาทิตย์ก็มิกโยคาวจรผู้ใคร่จะเจริญเมตตาพรหมวิหารเป็นอันดับแรกพึงเป็นผู้ ตัดปติโพธิ์ถือเอากรรมฐานแล้ว ทำกัตถกิจ บรรเทาความเมาอาหารแล้ว นั่งให้สบาย (ตามแบบนั่งกรรมฐาน) ณ อาสนะที่จัดไว้อย่างดีในที่สงัดชั้นแรก พึงพิจารณาให้เห็นโทษในโทสะ และอาณิสยส์ในขันติก่อน ถามว่า เพราะเหตุอะไร ตอบว่า เพราะโทสะจะพึงละได้ และขันติจะพึงบรรลุได้ ก็ด้วยภวานานี้ และใคร ๆ จะอาละโทษที่ตนไม่เห็นสักหน่อย หรือได้อานิสงส์ที่ตนไม่ทราบสักนิดหาได้ไม่ เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรพึง

^{๙๔} สมพร เทพสิทธิ, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, หน้าปกด้านใน.

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

เห็นโทษในโทษะ ตามแนวพระสูตรทั้งหลาย เช่น สูตรว่า “ดูกรอาวุโส บุคคลผู้เกิดโทษะแล้ว อันโทษะครอบงำ มีจิตอันโทษะยึดไว้รอบแล้ว ย่อมฆ่าสัตว์บ้าง” ดังนี้เป็นอาทิ พึงทราบอานิสงส์ในขันติตามแนวพระบาลีทั้งหลาย เช่น บาลีว่า ขนฺติ ปรมํ ตโป ตีติกฺขา นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา ขันติ คือความอดกลั้นเป็นบรมตบะ พระพุทธทั้งหลาย กล่าวนิพพานเป็นบรมธรรม ขนฺติพลํ ภาวนีํ คมํ พุรุมิ พุราหุณฺณ เรากล่าวบุคคลนั้น ผู้มีขันติเป็นกำลัง มีกำลังคือ ขันติเป็นกองทัพว่าเป็นพราหมณ์ ขนฺตุยา ภฺยโย น วิชฺชติ ประโยชน์ยิ่งกว่าขันติหาไม่ ดังนี้เป็นต้นเถิด ครั้นแล้วพึงเริ่มเมตตาภาวนา เพื่อยังจิตให้สงบจากโทษะอันมีโทษที่ตนเห็นแล้ว และเพื่อผูกจิตไว้ในขันติ อันมีอานิสงส์ที่ตนทราบแล้วอย่างนี้^{๗๓}

ในวิสุทธิมรรค พรหมวิหารนิเทศเมตตาพรหมวิหารเช่นเดียวกัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า “บุคคลตามกันไปด้วยใจตลอดทุกทิศ ก็ได้พบผู้เป็นที่รักยิ่งกว่าตนที่ไหนเลยนั้นใด ตนของคนอื่น ๆ ก็ย่อมเป็นที่รัก (ของเขา) มากล้นนั้น เพราะฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น”^{๗๔}

ความในวิสุทธิมรรคได้อธิบายว่า ก็ทรงแสดงนับอันนี้นั่นเอง เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรจึงควรแผ่เมตตาให้ตนเป็นปฐม เพื่อเป็นพยาน แล้วในลำดับนั้นเพื่อยังเมตตาภาวนาให้เข้าไปโดยสะดวก ท่านผู้ใดเป็นที่รักที่เจริญใจ เป็นที่เคารพที่เชิดชู เป็นอาจารย์หรือ อาจารย์มัต (ภิกษุนาคอาจารย์) เป็นอุปัชฌายหรืออุปัชฌายมัต (ภิกษุนาคอุปัชฌาย) ของเธอ พึงระลึกถึงเหตุแห่งความเป็นที่รักที่เจริญใจ มีการให้ปันและการพูดไพเราะ เป็นต้น และเหตุแห่งความเป็นที่เคารพและที่เชิดชู มีศีลและสุตะเป็นอาทิแห่งท่านผู้นั้นแล้วเจริญเมตตาไปโดยนัยว่า ขอท่านสัตบุรุษนั้นจงเป็นผู้ถึงซึ่งความสุข ไม่มีความทุกข์เกิด ดังนี้เป็นต้น ก็แล (เมื่อเจริญไป) ในบุคคลเห็นปานนั้น อปฺปนา ย่อมจะสำเร็จเป็นแท้^{๗๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร ๔ ดังนี้
พรหมวิหาร ๔ (ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

^{๗๓} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๒ ตอน ๑ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๑.

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖.

๑. เมตตา ความรักปรารถนาคืออยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการ แ่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบคนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับ ความสำเร็จของตน

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และอุเบกขา ธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้นแม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม พรหมวิหารนี้ บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ พรหมวิหาร ๔ เรียกอีกอย่างว่า อัปปมัญญา ๔ เพราะแผ่สุดไม่เสื่อมโดยทั่วไปในมนุษย์สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต พรหมวิหารมีในผู้ใดย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยสังกตวัตถุเป็นต้น อนึ่งในการที่จะเข้าใจและปฏิบัติพรหมวิหาร ๔ ให้ถูกต้อง พึงทราบรายละเอียดบางอย่าง โดยเฉพาะสมบัติ และวิบัติของธรรม ๔ ประการนั้น ดังนี้

๑. เมตตา (มีน้ำใจ) เยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนสัตว์ทั้งหลาย หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร

๒. กรุณา ทำความสะเทือนใจแก่สาธุชน เมื่อคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ่วงอนำทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์

๓. มุทิตา โมทนายินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้น ๆ

๔. อุเบกขา คอยมองดูอยู่ โดยละความขวนขวายว่าสัตว์ทั้งหลายจงอย่าผูกเวรกัน เป็นต้น และโดยเข้าถึงความเป็นกลาง

เมตตา (ในสถานการณ์ที่คนอื่นอยู่เป็นปกติ) ลักษณะ (เป็นไปโดยอาการเกื้อกูลแก่คน
สัตว์ทั้งหลาย) หน้าที่ (น้อมนำประโยชน์เข้าไปให้แก่เขา) ผลปรากฏ (กำจัดความอาฆาต
แค้นเคืองให้ปราศไป) ปทัสถาน (เห็นภาวะที่น่าเจริญใจของคนสัตว์ทั้งหลาย)^{๔๐}

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้ให้
ความหมายอธิบายหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ตามหมวดจากนวโกวาทไว้ดังนี้

พรหมวิหาร ๔ นั้นมีลักษณะเหมือนเรือใจ ซึ่งมีหน้าที่เช่นเดียวกับเรือนกาย ซึ่งบุคคลใช้
เป็นที่อยู่อาศัย กายกับใจนั้นจำเป็นจะต้องมีที่พำนักแต่ว่าส่วนที่มีความสำคัญนั้น ท่านเน้นไป
ที่เรือใจ จนถึงกับมีการพูดกันว่าคับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าขอเพียง
ให้ใจมีความสงบ เราก็ได้รับความสุขแล้วจากการอยู่ในที่นั้น ๆ พรหมวิหารทั้ง ๔ ประการ
เป็นธรรมที่มีการต่อกันและแน่นกันมากเป็นพิเศษ จนเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่
ของผู้เป็นใหญ่ หรือธรรมเป็นหลักประจำใจประจำตัวของผู้อยู่ใหญ่ เรียกว่า พรหมวิหาร คือ

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็นคนอื่น สัตว์อื่น มีความสุข ลักษณะของเมตตาก็คือ
ความสนิทสนม ความรักใคร่ที่ไม่เจือด้วยราคะความกำหนดในทางเพศ โดยเนื้อหาแล้วได้แก่
ความปรารถนาความสุขความเจริญให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น ใจที่ประกอบด้วยเมตตานี้ มี
ความรู้สึกที่ใกล้เคียงกัน คือ กามราคะ ความกำหนดด้วยอำนาจความใคร่ เปมะ ความรักใน
ฐานะเป็นครอบครัว ความรักอันนุ่มนวลทั้งหลาย เคหะสิดเปมะ ความรักอันครอบครัว สามิ
ภรรยา ลักษณะของความรู้สึกเหล่านี้ ถือว่าเป็นข้าศึกใกล้ชิดของเมตตา ซึ่งพร้อมที่จะทำให้จิตใจ
ของบุคคลเบี่ยงเบนไปจากธรรมะ คือ เมตตา การจะสังเกตความรู้สึกเหล่านี้ว่าเป็นเมตตาพรหม
วิหารหรือไม่ ท่านก็ให้ดูที่พื้นฐานการกำหนดความเป็นคน เป็นสัตว์ เมตตานี้จะกำหนดคน
ทั่วไป ไม่ได้มองที่ความสวยงาม หรือความหล่อของบุคคลเหล่านั้น แต่ความรักนั้นจะกำหนด
ที่รูปร่าง ความสวยงาม ทรวดทรงของบุคคล เมื่อบุคคลเหล่านั้นไม่สนองตอบความต้องการ
ของตนก็จะโกรธ เวลาคนอันตนรักใคร่ปรารถนาพอใจตายไป ก็จะเกิดความโศก แต่ถ้าเป็น
ความรู้สึกที่ประกอบด้วยเมตตาจริง ๆ แล้ว ใจจะปรารถนาที่จะเห็นคนอื่น สัตว์อื่น อยู่อย่าง
ไม่มีเวรไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้อยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ถ้า
หากเป็นไปตามที่เราต้องการได้ใจก็จะเกิดมุทิตาคือ ความเพิลิตเพลินชื่นชมยินดีใน
ความก้าวหน้า ความสำเร็จของบุคคลเหล่านั้น ถ้าไม่เป็นไปตามที่เราต้องการ ใจก็จะ
ประกอบด้วยอุเบกขา คือ ความวางเฉย ข้าศึกตรงของเมตตา คือ ความพยาบาท ความเมตตาที่
เกิดขึ้นนอกจากจะทำหน้าที่ขจัดข้าศึกที่ใกล้เคียงดังกล่าวแล้ว จะต้องทำหน้าที่ขจัดความโกรธ

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

ความอาฆาต พยาบาท ให้ออกไป ในขณะที่มีเมตตาต่อเขานั้นจะต้องไม่มีความพยาบาทอยู่ด้วย ถ้ามีความพยาบาทแสดงว่าเมตตาก็ยังมีกำลังน้อย หรือบางครั้งอาจจะไม่ใช่เมตตาด้วยซ้ำไป

๒. กรุณา ความสงสารต้องการที่จะช่วยคนอื่น สัตว์อื่น ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ กรุณาก็คือ ความห่วงใย เมื่อเห็นคนอื่นสัตว์อื่นได้รับความทุกข์ ต้องการที่จะช่วยปลดปล่อย ขจัดปัดเป่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น ฉะนั้นใจที่ประกอบด้วยกรุณา คือ ใจที่ถึงความปรารถนาที่จะเห็นคนอื่นสัตว์อื่นที่กำลังประสบความทุกข์อยู่ในขณะนั้น ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ แต่กรุณาก็มีข้อเสียคือ ได้แก่ โสภจิต คือ จิตที่ประกอบด้วยความโสภ เช่น เห็นใครประสบความทุกข์ความเดือดร้อน จะร้องไห้ เศร้า โสภเสียใจบางครั้งคนไม่เข้าใจคิดว่าเป็นกรุณา แท้จริงจิตที่เป็นเช่นนั้นเป็น โสภจิต คือ จิตที่ประกอบด้วยความโสภนั้น ฉะนั้นกรุณาจะต้องไม่มีโสภ แต่จะมีความปรารถนาที่จะเห็นคนอื่นสัตว์อื่น หลุดพ้นจากความทุกข์ จนถึงพยายามทางกาย ทางวาจา เมื่อเขาหลุดพ้นจากทุกข์ได้ ก็มีมุทิตาชื่นชมยินดีกับเขา เมื่อไม่อาจจะช่วยได้ ก็ทำใจอยู่ด้วยอุเบกขา ข้างเคียงตรงกันข้ามของกรุณา คือ วิหิงสา ความคิดในทำนองเบียดเบียน ตามปกติสัตว์โลกทั้งหลายนั้นจะมีวิญญานดิบ ๆ อยู่ ที่เรียกว่า วิหิงสา รู้สึกสะใจ พอใจ มีความอยากที่จะเห็นความพิบัติเดือดร้อนเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น เพราะฉะนั้นจึงมีกิจกรรมเป็นอันมากที่สนองตอบความต้องการด้วยอำนาจวิหิงสาที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่น การเอาคนมาต่อยกัน เอาคนมาผจญกับสัตว์ เอาสัตว์มาชนกัน ตลอดถึงดูการพิฆาต เช่น ฆ่า หนั่งสงคราม ไฟไหม้ คนทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น แสดงถึงอิทธิพลของวิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียน พอใจ ชื่นชมยินดีในความพิบัติเดือดร้อนของบุคคลอื่นซึ่งเป็นความคิดที่ตรงกันข้ามกับกรุณา กรุณานั้นเมื่อเห็นทุกข์ของบุคคลอื่นแล้ว ต้องการที่จะขจัดปัดเป่าให้และกรุณาเองก็ต้องแผ่ไปในทิศทั้งปวง โดยขอให้หลุดพ้นจากความทุกข์ จนจิตสามารถขจัดความโสภ ความเบียดเบียนให้

๓. มุทิตา ความพลอยชื่นชม ยินดี เมื่อเห็นบุคคลอื่นเขาได้ดี มุทิตา คือ ความเบิกบาน หรือความชื่นบาน ได้แก่ ความพลอยชื่นชมยินดี ในขณะที่เห็นคนอื่นมีความสุขก้าวหน้า ประสบลาภ ยศ สรรเสริญ สุข อย่างไรก็ตาม มุทิตาก็มีข้อเสียคือ ชัด ท่านเรียกว่า อุนนยะ คือ ต้องการมีส่วนร่วมในความเจริญก้าวหน้าของบุคคลนั้น จนใครได้ลาภ ได้ยศ ได้ความสุข ได้รับการสรรเสริญ ก็ไปแสดงมุทิตาจิตกับเขา แต่ภายในใจจริง ๆ นั้นต้องการมีส่วนร่วม เช่น ได้รับของแจกจากการเลี้ยงอาหาร การแบ่งผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เขาได้ ถ้าไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ ก็จะเกิดโทสะ คือ ความโกรธ หรือความไม่ชอบ มุทิตา จึงปฏิบัติได้ยาก เพราะภายในใจของบุคคลนั้นมิมีข้อเสียของมุทิตาอยู่ คือ ริษยา ได้แก่ การเห็นคนอื่นมีความสุขก้าวหน้าเหนือตนไม่ได้ จะมีความริษยา ถ้าหากจะลองถามใจตัวเองว่าทำไมจึงริษยา ก็จะตอบว่าเพราะต้องการจะได้ จะมี จะเป็นเสียเอง แต่เมื่อตนไม่ได้จึงริษยา แต่บางครั้งก็ปลงใจได้ว่าตนไม่สามารถจะได้

อย่างนั้น ก็ขอมีส่วนแบ่งในความเจริญก้าวหน้าของบุคคลนั้น ดังนั้น ทั้งความรู้สึกต้องการมีส่วนแบ่งและความริษยา ล้วนเป็นข้าศึกของมุกตา มุกตาที่แท้จริงนั้น จะรู้สึกเฟลิดเฟลิน ยินดี ในความเจริญก้าวหน้าของเขา โดยไม่ใส่ใจว่าเราจะได้อะไร แต่จิตใจที่เห็นเขาได้อย่างนั้น แสดงว่าจิตใจขณะนั้นได้จัดความต้องการมีส่วนร่วมและความริษยาออกไปได้

๔. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ ในความพินิจของคนอื่น ได้แก่ การวางตนเป็นกลาง ไม่ให้เกิดความดีใจหรือความเสียใจในความพินิจเดือดร้อนของบุคคลอื่น อุเบกขาก็มีข้าศึกอยู่ โกล้ ๆ นั้น คือ ความรู้สึกเป็นเรา เป็นเขา เป็นพวกเรา พวกเขา การที่จะทำให้สงบเมื่อคนอื่นประสบความพินิจเพราะกรรมของเขานั้น ตามปกติแล้วมักจะทำกันไม่ค่อยได้ เพราะถ้าหากว่าคนที่ประสบความพินิจเป็นญาติพี่น้องของเรา ก็จะเกิดโศกเสียก่อน ถ้าคนที่ประสบความพินิจเป็นศัตรูของเรา ก็จะเกิดความดีใจเพราะฉะนั้นทั้งดีใจและเสียใจ จึงกลายเป็นอุปสรรคของอุเบกขา^{๔๑}

สรุปได้ว่าหลักเมตตาธรรมเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามที่นายสมพร เทพสิทธา ประธานสภาอุพุทฺธิกสมาคมแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ นายกสมาคมส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติได้กล่าวไว้สรุปโดยย่อว่า วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อปฏิบัติหลายประการส่วนหนึ่งคือ ต้องมีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกันไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้มนุษย์มีหลักเมตตาธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์โลกเอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้น้อมนำหลักเมตตาธรรมมาเป็นพื้นฐานเพื่อให้ราษฎรมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้รอดพ้นจากการเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม^{๔๒}

๒.๒.๕ กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ (ธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูลให้ยั่งยืน) การที่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งจะมีความเป็นอยู่ที่มั่งคั่งหรือความเป็นอยู่ที่พอมีพอกินไม่คอยยากก็ต้องเป็นไปด้วยเหตุหลายประการ ส่วนหนึ่งคือ รู้จักหาทรัพย์เข้าในครอบครัว รู้จักใช้จ่ายของอย่างคุ้มค่า รู้จักประมาณในการบริโภค ใช้จ่ายและให้บุคคลที่มีหลักธรรมเป็นผู้นำในการดำเนินชีวิตของครอบครัว หลักนี้คือ หลักพุทธธรรม กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ ซึ่งในความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมวลจาก พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงความว่า “ความพอเพียง หมายถึง ความ

^{๔๑} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตฺญาโณ) , อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท, หน้า ๓๒๔.

^{๔๒} สมพร เทพสิทธา, การเดินตามรอยพระยุคลบาทเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต ฉบับสมบูรณ์, หน้า ๒๕.

พอประมาณ ความมีเหตุผล^{๔๓} เป็นส่วนหนึ่งของหลักพุทธธรรม กุลจิรัฎฐิติธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน ซึ่งในความหมายนี้ รวมถึง ความเป็นอยู่ที่ดี มีความพอประมาณ ในครอบครัว อย่างยั่งยืนในครอบครัวนั้นๆ ด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ใช้หลักพุทธธรรมข้อนี้ผสมผสานจนกลายเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่ได้เห็นจาก พระราชดำรัสหลายครั้งที่ได้กล่าวถึงความพอเพียง ความประหยัด ซึ่งจะขอยกมากล่าวเป็นบางตอนดังนี้

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่นเมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ ความว่า

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้าง ความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้น..ที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป^{๔๔}

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ความว่า
อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เองอย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียง พอสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก^{๔๕}

จากพระราชดำรัสที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอนให้ราษฎรดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรมกุลจิรัฎฐิติธรรม ๔ หรือธรรมสำหรับทำให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข แบบยั่งยืน

ผู้วิจัยกล่าวถึงความหมายของกุลจิรัฎฐิติธรรม ๔ เป็นลำดับแรกก่อนที่จะกล่าวถึงความผสมผสานกลมกลืนระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมกุลจิรัฎฐิติธรรม ๔

ความหมายตามพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต กุลสูตรว่าด้วยตระกูล ความว่า

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ใน โลกทรัพย์แล้วย่อมดำรงอยู่ได้ ไม่นานเพราะเหตุ ๔ ประการ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น เหตุ ๔ ประการอะไรบ้าง คือ

๑. ไม่แสวงหาพัสดุที่หายไป

^{๔๓} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถี เศรษฐกิจพอเพียง, หน้า ๑๐.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

๒. ไม่ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า
๓. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
๔. ไม่ตั้งสตรีหรือบุรุษทูลให้เป็นใหญ่ในเรือน

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ใน โภคทรัพย์แล้วซ่อมดำรงอยู่ได้ไม่นานเพราะเหตุ ๔ ประการนี้ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ใน โภคทรัพย์แล้วซ่อมดำรงอยู่ได้นานเพราะเหตุ ๔ ประการ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น เหตุ ๔ ประการอะไรบ้าง คือ

๑. แสวงหาพัสดุที่หายไป
๒. ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า
๓. รู้จักประมาณในการบริโภค
๔. ตั้งสตรีหรือบุรุษทูลให้เป็นใหญ่ในเรือน

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ใน โภคทรัพย์แล้วซ่อมดำรงอยู่ได้นานเพราะเหตุ ๔ ประการนั้น หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น” ^{๔๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน (Reasons for lastingness of a Wealthy Family)

๑. นัฏฐกาเวสนา ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ (Seeking for What is Lost)
๒. ชินณปฏิสังขรณา ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม (Repairing what is worn out)
๓. ปริมิตปานโกชนา รู้จักประมาณในการกินการใช้ (Moderation in Spending)
๔. อธิปจาสีลวันตสถาปนา ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (Putting in authority a virtuous woman or man) ^{๔๗}

พระเทพคิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เหตุที่ตระกูลอันมั่งคั่งจะตั้งอยู่ไม่ได้นาน เหตุที่ตระกูลมั่งคั่งจะตั้งอยู่ได้ไม่ได้นาน เพราะเหตุ ๔ ประการคือ

๑. ไม่แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว ตามธรรมดาของตระกูลที่มั่งคั่งนั้น ต้นตระกูลจะฝ่าฝืนอุปสรรคอันตรายมามาก คนรุ่นลูกได้พบได้เห็นความเดือดร้อนในการสร้างตนของพ่อแม่ มักจะไม่ค่อยประมาณ แต่มาถึงคนรุ่นหลานเกิดเจริญเติบโตมาท่ามกลางความหรรษา

^{๔๖} อัง จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕๘/๓๗๕.

^{๔๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๓๗.

ฟุ่มเฟือย ประกอบกับมีคนมากสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ มีมาก หากคนภายในครอบครัว ไม่รู้จักเก็บออมถนอมใช้ ของหายไปถึงปล่อยปละละเลย จนไม่สนใจที่จะตามหา ทำให้ประโยชน์จากสิ่งนั้นน้อยลงทั้งต้องใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เพราะต้องซื้อหาของใหม่มาใช้

๒. ไม่บรูณะซ่อมแซมพัสดุที่เก่า ตามปกติแล้ว เครื่องใช้ต่าง ๆ นั้น เมื่ออยู่ในวินัยจะซ่อมแซมขึ้นใช้สอยในฐานะเดิมได้ ก็ควรจะซ่อมแซม หากซ่อมแซมไม่ได้ก็แปรสภาพสิ่งเหล่านั้นเพื่อใช้ในสถานะอื่น อย่างที่พระอานนทเถระยกตัวอย่างการแปรสภาพจิวรใหม่ไปตามลำดับ คือ เมื่อได้จิวรใหม่มาก็ให้ตัวเก่าของตนแก่พระรูปอื่นพระรูปนั้นจะให้จิวรเก่าของตนแก่ท่านที่มีจิวรเก่ากว่า ใช้จิวรที่เก่ากว่าเป็นผ้าปูนอน ใช้ผ้าปูนอนที่เก่าปูนั่ง ใช้ผ้าปูนั่งเก่าลาดเป็นเพดานกุฏิ เอาผ้าเพดานเก่ามาทำผ้าถูพื้น เอาผ้าถูพื้นเก่ามาขยำปนกับดินฉาบฝา จะเห็นว่าผ้าเพียงผืนเดียวสามารถปรับใช้ตามสภาพของผ้า นั้น ๆ ได้ เป็นการประหยัดและเพิ่มอายุการใช้งานของทรัพย์สินให้มากขึ้น การไม่ยอมบรูณะซ่อมแซมของเก่าขึ้นใช้ใหม่ หรือปรับใช้ จึงทำให้ต้องใช้จ่ายสิ้นเปลืองไปโดยไม่จำเป็นชื่อว่าจ่ายในเรื่องที่ไม่ควรจ่าย

๓. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคทรัพย์สินสมบัติ การบริโภคใช้สอยทรัพย์สิน เงินทอง เครื่องใช้ต่าง ๆ นั้น หากขาดการรู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอย ความสิ้นเปลืองจะเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น การรู้จักประมาณคือ ความพอเหมาะพอควร จึงให้สำเร็จประโยชน์ทุกกรณี การไม่รู้จักประมาณในการใช้จ่าย บริโภค จึงเป็นการทำลายตนเองและทำลายทรัพย์สินสมบัติไปโดยไม่คุ้มค่า

๔. ตั้งสตรีหรือบุรุษผู้ทุศีล ให้เป็นแม่เรือน พ่อเรือน ครอบครัวนั้น หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการที่จะสร้างสรรค์ พัฒนา หรือทำลายครอบครัวของตน ผู้นำครอบครัวจะเป็นแม่บ้านพ่อบ้านก็ตาม หากเป็นคนไม่มีศีล มีความบกพร่องในด้านความประพฤติ ย่อมสร้างเหตุให้ครอบครัวเดือดร้อนได้เสมอ เช่น หัวหน้าครอบครัวเป็นนักพนันอย่างเดียวเท่านั้น ครอบครัวก็หาความสงบได้ยากแล้ว

เหตุทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นทางเสื่อมของตระกูล หรือครอบครัวที่แม้จะมั่งคั่งร่ำรวยมาก่อน ท่านยกตัวอย่างบุตรเศรษฐี มีทรัพย์รวมกัน ๒ ตระกูล ถึง ๑๖๐ โกฏิ แต่เพราะทั้งสองสามีภรรยาเป็นคนทุศีล ชอบดื่มสุรา คบคนเลวเป็นมิตร ผลาญทรัพย์จำนวนมหาศาลลงได้เพียงไม่กี่ปี จนกลายเป็นขอทานเมื่ออายุมากขึ้น ประเด็นสำคัญในเรื่องนี้จึงอยู่ที่หัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ที่พร้อมจะให้เกิดความเสื่อมหรือความเจริญได้^{๘๘}

สรุปโดยย่อ ความหมายของหลักพุทธธรรมมูลจักริฎฐิติธรรม ๔

ประการที่ ๑ รู้จักทำมาหากินหาทรัพย์สินเข้าในครอบครัวรู้จักถนอม ถนอมใช้จ่าย

^{๘๘} พระเทพดิลก (ระเบบ ฐิตญาโณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดนวโกวาท, หน้า ๒๑๕.

ประการที่ ๒ การรู้จักใช้ข้าวของอย่างคุ้มค่า พยายามใช้อย่างเพิ่มอายุการใช้งานของทรัพย์สินให้ได้ประโยชน์อย่างสูงสุด

ประการที่ ๓ การรู้จักบริโภคใช้สอยทรัพย์สิน อย่างพอประมาณ ไม่ใช่จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยไม่ใช่จ่ายอย่างสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ

ประการที่ ๔ ผู้นำครอบครัวต้องมีหลักธรรม ไม่บกพร่องด้านความประพฤติ มีความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาชีวิตให้ดี สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเพียงพอประมาณหลักพุทธธรรม กุศลจริยวัตรธรรม ๔ ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ปรากฏในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในวโรวาสต่าง ๆ ขอแสดงให้เห็นทราบรายละเอียดดังนี้

**ตารางที่ ๓ แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรม กุศลจริยวัตรธรรม
กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**

ลำดับ	กุศลจริยวัตรธรรม	พระราชดำรัสฯ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโอกาสต่าง ๆ
๑.	นิยฺยกุสเวสนา	พระราชดำรัสเมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ ความว่า “ต้องสร้างพื้นฐาน” ^{๔๙} คือ ความพอมีพอกินพอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป”
๒.	ฉินณปฏิสังขรณา รู้จักใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า	พระราชดำรัสเมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ความว่า “อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียง พอสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก” ^{๕๐}

^{๔๙} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง, หน้า ๑๓.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

ตารางที่ ๓ แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรม กุลจิรัฏฐิติธรรม
กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

ลำดับ	กุลจิรัฏฐิติธรรม	พระราชดำรัสฯ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโอกาสต่าง ๆ
๓.	ปริมิตปาน โภชนา รู้จักประมาณใน การบริโภค	พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ความว่า “คนเราก็อพในความ ต้องการ” ^{๕๐} ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็ เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่า ทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็ออยู่เป็นสุขพอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของ หรูหราได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้ พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียงทำอะไรก็ พอเพียงปฏิบัติตนก็พอเพียงพระราชดำรัสเนื่องใน โอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ความว่า “คนเราก็อพในความต้องการ” ^{๕๑} ก็ม ีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่น น้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจม ีความคิดว่า ทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็ออยู่ เป็นสุขพอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ ตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียงทำอะไรก็พอเพียงปฏิบัติ ตนก็พอเพียง

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

ตารางที่ ๓ แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรมกุลจิรัฐติธรรม
กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

ลำดับ	กุลจิรัฐติธรรม	พระราชดำรัสฯ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโอกาสต่าง ๆ
๔.	อริปัจจัยสี่วันตสถาปนา ผู้นำ ครอบครัวมีหลักธรรมนำครอบครัว	พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓ ความว่า “บางคนพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียง นี้ไม่ถูก ทำไม่ได้ ไม่มีได้ยคนเค้าพูด แต่ว่าส่วนใหญ่บอกว่าดี แต่พวกส่วนใหญ่ที่บอกว่าดีนี้ เข้าใจแค่ไหนก็ไม่ทราบ แต่ยังงี้ก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียง นี้ขออย่าว่าเป็นการทิ้งเศรษฐกิจ หรือความประเพณีที่ทำ อะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือ เกิดผลมันมา จากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดีให้ผลที่ออกมา คือ สิ่ง ที่ติดตามเหตุ การกระทำก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของ การกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดีแปลว่ามี ประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มี ความสุข” ^{๕๒} ผู้นำครอบครัวเมื่อมีหลักธรรมนำครอบครัวก็เกิด การกระทำดีย่อมได้รับผลดี ตามเหตุตามผลดังพระราช ดำรัสข้างต้น

หลักพุทธธรรมกุลจิรัฐติธรรม ๔ จึงเป็นหลักธรรมหนึ่งในหลายหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนา ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำมาใช้ผสมผสานกันจนเป็นแนวทางปฏิบัติ
ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศท่ามกลางเงื่อนไข
ของสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปตามกฎของธรรมชาติ

๒.๒.๑๐ ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ ๔ ตามพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย
สัตตก อัฐก นวกนิบาต ทีฆปาณสูตร ว่าด้วยโกพิยบุตร ชื่อว่า ทีฆชาณ ความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวโกพิยะชื่อว่ากักรปิตตะ เขตกรุง
โกพิยะ ครั้งนั้น โกพิยบุตรชื่อว่าทีฆชาณได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโภกิ อยู่ครองเรือน นอนเบียดบุตร ใช้จันทน์ของชาว กาสี ทัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ยินดีทองและเงิน ขอพระผู้มีพระภาคโปรด แสดงธรรมที่จะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้เพื่อสุขในภพนี้และเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พยัคฆปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น)

๒. อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)

๓. กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)

๔. สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม)

อุฏฐานสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม ไครกขกรรม เป็นช่างศร รับราชการ หรือศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ด้วย เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่าอุฏฐานสัมปทา

อารักขสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า “ทำอย่างไร โภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชา ริบ โจรไม่ลัก ไฟไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป” นี้เรียกว่าอารักขสัมปทา

กัลยาณมิตตตา คือ กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจรจา สนทนากับคนในหมู่บ้าน หรือในนิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่งศีลก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา

สมชีวิตา คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ เปรียบเทียบคน

ซึ่งของ หรือลูกมือของคนซึ่งของ ยกตราซึ่งขึ้นคู่ก็รู้ได้ว่า ต้องลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้
ฉันใด กุลบุตรก็ฉันนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่ง โภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่ง โภคทรัพย์
แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่าย
อย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ ถ้ากุลบุตรนี้มี
รายรับน้อย แต่เลี้ยงชีพอย่างฟุ่มเฟือย ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า กุลบุตรผู้นี้ใช้จ่าย โภคทรัพย์
เหมือนคนกินผลมะเดื่อ ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับมาก แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหา
เขาได้ว่า กุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างไม่สมฐานะ แต่เพราะกุลบุตรนี้รู้ทางเจริญแห่ง โภคทรัพย์
และทางเสื่อมแห่ง โภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก
ด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่เกิน
รายรับ นี้เรียกว่า สมชีวิตา^{๕๓}

ผู้วิจัยขอยกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมี
พระบรมราชานุญาตให้ความหมายไว้ข้อความว่า

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ซึ่งถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนใน
ทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหาร
ประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุค
โลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่
จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการ
เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบ และ
ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุก
ขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ
เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์
สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมี
สติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่าง
รวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้
เป็นอย่างดี^{๕๔}

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จึงประกอบด้วยหลักการ หลักวิชาการ
หลักพุทธธรรมมากมาย สำหรับหลักธรรมที่ถูกรวมมีกัฏฏะประโยชน์ ๔ ตรงกับปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง ในส่วนที่ว่า “จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ

^{๕๓} อ. อนุชิต. ๒๓/๕๔/๓๔๐.

^{๕๔} สมพร เทพสิทธิ, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, หน้า ๕.

นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ”^{๕๕} และในส่วนที่ว่า “ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน”^{๕๖}

ตารางที่ ๔ แสดงความสอดคล้องของหลักพุทธธรรม ทัศนะมิกัตถประโชชน ๔
กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ลำดับ	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	หลักธรรมทัศนะมิกัตถประโชชน ๔
๑.	ความอดทน, ความเพียร	ข้อ ๑ อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความเพียร)
๒.	ความซื่อสัตย์สุจริต, ความรอบคอบ	ข้อ ๒ อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)
๓.	มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	ข้อ ๓ กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)
๔.	มีสำนึกในคุณธรรม, มีความรอบรู้ที่เหมาะสม	ข้อ ๔ สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม)

จะเห็นได้ว่าหลักพุทธธรรมข้ออุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความเพียร) ในทัศนะมิกัตถประโชชน ๔ มีหลักการตรงกับแนวทางชี้แนะให้ประชาชนมีความอดทน และความเพียร ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมข้ออารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา) ในทัศนะมิกัตถประโชชน ๔ มีหลักการตรงกับแนวทางชี้แนะให้ประชาชนมีการประกอบอาชีพซื่อสัตย์สุจริตและความรอบคอบในการใช้ชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, หลักธรรมข้อ กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) ในทัศนะมิกัตถประโชชน ๔ มีหลักการตรงกับแนวทางชี้แนะให้ประชาชนมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การมีเพื่อนที่ดีก็ทำให้มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีสอดคล้องตรงกัน และสุดท้ายหลักธรรมข้อสมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) ในทัศนะมิกัตถประโชชน ๔ มีหลักการตรงกับแนวทางชี้แนะในประชาชนมีสำนึกในคุณธรรม และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ซึ่งเมื่อประชาชนประพฤติปฏิบัติก็จะเกิดการประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

สุจริตรอบคอบในการรักษาทรัพย์ ใฝ่ดีมีกัลยาณมิตรทำให้ชีวิตความเป็นอยู่สมคูล เหมาะสม
เรียบง่าย พอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ

๒.๓ ทฤษฎีบทบาท

๒.๓.๑ บทบาทตามทัศนะของ.รศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาท
(Role Theory) ไว้ดังนี้

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เนื่องจากทฤษฎีการกระทำ ระหว่างกันด้วย
สัญลักษณ์ เป็นทฤษฎีที่ศึกษาของปัจเจกชน อันเป็นเรื่องในขอบข่ายสาขาวิชาจิตวิทยา และ
การศึกษาปัจเจกชนที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ เรื่องของบทบาท (Role) ดังนั้น ความรู้เรื่องของบทบาท
จึงนับเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ทางใดทางหนึ่งอย่าง
หลีกเลี่ยงไม่พ้น ที่เห็นได้ชัดเนื้อหาของทฤษฎีบทบาทจะต่อเนื่องเป็นลำดับมา และจะช่วยอธิบาย
ขยายความเพิ่มเติมจากที่เนื้อหาของทฤษฎีสัญลักษณ์ทิ้งท้ายไว้ โดยทฤษฎีบทบาทจะกล่าวถึง
ลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกชน แล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างสังคมและ
มนุษย์นั้นก็คือ บทบาทนั่นเอง นักทฤษฎีบทบาทชอบที่จะเริ่มต้นอธิบายทฤษฎีของเขาด้วยการอ้างบท
ละครอันมีชื่อของเชคสเปียร์ เรื่องตามใจท่าน (As You Like It) ที่ว่า “โลกทั้งโลกคือ ละครโรงใหญ่
ส่วนหญิงชายก็เป็นเพียงตัวแสดงละครนั้นต่างมีวาระเข้าและออกเวทีละครของตนในชีวิตหนึ่งต่าง
มีบทบาทแสดงหลายบท”

หลังจากนั้นก็จะเปรียบเทียบว่า สังคมมนุษย์ก็คือ โรงละคร และมนุษย์แต่ละคนก็คือ
ตัวแสดง ของละครเรื่องนี้ ตัวละครมีบทที่แน่ชัดสำหรับแสดง มนุษย์แต่ละคนก็จะมีตำแหน่งต่าง ๆ
ที่แน่ชัดจะต้องดำรง ตัวละครมีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์ก็มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม
ตัวแสดงต้องเคารพเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ในสังคมก็ต้องเชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคม ตัวละครต้อง
แสดงเรื่องราวกับเพื่อนนักแสดงมนุษย์ในสังคมก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม มนุษย์ในสังคมก็ต้อง
สวมบทบาทของผู้ชมประเภทต่าง ๆ (ที่ในส่วนที่แล้วมาเราเรียกว่า Generalized Others) และ
ประการสุดท้าย ขณะที่ตัวแสดงแต่ละคนต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของตนช่วยในการแสดง
มนุษย์ในสังคมก็ต้องอาศัยภาพตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วยเป็นสไตล์ของตนเอง
ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

สังคมมนุษย์ ทุกทฤษฎีย่อมจะมีภาพลักษณ์สังคมมนุษย์ตามสายตาของตน ทฤษฎี
บทบาทก็ทำนองเดียวกัน อาศัยเทียบเคียงกับบทละครของเชคสเปียร์ดังที่ยกตัวอย่างข้างต้น เวที
ละครคือสังคม โดยมีตัวแสดงละครเป็นปัจเจกบุคคล สมาชิกของสังคมและเป็นองค์ประกอบของ

สังคม รวมทั้งเทียบเคียงด้วยว่า หญิงชายในแต่ละสังคมเป็นเพียงตัวแสดงที่เข้ามา (เกิดขึ้น) และออกไป (สิ้นชีวิต) จากสังคมไปอยู่ตลอดเวลา อันเป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน และสังคมมนุษย์นั่นเอง

สำหรับนักทฤษฎีบทบาท สังคมมนุษย์เป็นโครงข่าย (Network) ของตำแหน่งทางสังคม (Positions) หรือสถานภาพ (Statuses) โดยมีปัจเจกชนเป็นผู้แสดงบทบาท ทั้งนี้ไม่ว่าตำแหน่งแต่ละตำแหน่งหรือกลุ่มสังคมอันประกอบด้วยตำแหน่งทางสังคมจำนวนหนึ่ง ล้วนแต่จะมีความคาดหวัง (จากสังคม) เป็นกรอบให้ผู้ดำรงตำแหน่งต้องแสดง ดังนั้นสังคมมนุษย์จึงประกอบด้วยโครงข่ายสถานภาพและความคาดหวังจำนวนมากนั่นเอง โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงสถานภาพเรามักจะมองที่ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยสังคมหน่วยต่าง ๆ เช่น สถานภาพพ่อก็จะแสดงถึงความสัมพันธ์ต่อไปถึงสถานภาพแม่และสถานภาพลูกหลาน เป็นต้น เพื่ออาศัยเกณฑ์เรื่องขนาดระดับของความแตกต่าง หรือความซับซ้อนของความสัมพันธ์ โครงข่ายสถานภาพอาจแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้มากมาย นับตั้งแต่กลุ่มสังคม (Social Group) ขนาดเล็กไปจนถึงองค์การสังคมขนาดใหญ่ (Collective Organization) ซึ่งอาจพิจารณาว่าเป็นตัวสังคมมนุษย์นั่นเอง หรืออาจคิดว่า สังคมมนุษย์ประกอบด้วยโครงข่ายสถานภาพต่าง ๆ เหล่านี้ โดยมีกลุ่มของความคาดหวังของแต่ละสถานภาพเป็นกรอบปฏิบัติของผู้ดำรงสถานภาพอีกชั้นหนึ่ง

ประเภทของความคาดหวัง (Expectations)

นักทฤษฎีบทบาทแบ่งความคาดหวังอันเป็นกรอบสำหรับสถานภาพออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ความคาดหวังจาก “บท” (Expectation From the “Script”) ความคาดหวังประเภทแรกเป็นเสมือนบทละครที่กำกับตัวแสดงในเวทีละครสำหรับโลกของความเป็นจริง “บท” (Script) ก็คือ บรรทัดฐานทางสังคม (Norms) นั่นเอง ซึ่งสังคมทุกสังคมจะกำหนดเอาไว้กว้าง ๆ ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งใดจะต้องแสดงหรือทำอะไร อย่างไร เช่น ในสังคมไทย พ่อแม่จะต้องดูแล อบรมลูก นักเรียนจะต้องเรียนหนังสือและเชื่อฟังครู ครูจะต้องหาความรู้ให้มากและสอนหนังสือ พ่อแม่ก็ต้องขายของ ทหารต้องป้องกันประเทศ เป็นต้น เมื่อความคาดหวังประเภทนี้กำหนดไว้กว้าง ๆ บุคคลก็อาจประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไปบ้างตามเหตุการณ์สถานที่ หรือความต้องการของบุคคลนั้น ๆ แต่อย่างไรเสียก็จะต้องอยู่ภายในขอบเขตของบรรทัดฐานของสังคม

๒. ความคาดหวังจาก “ผู้แสดง” อื่น (Expectation From Other “Players”) นอกจากบทละครแล้ว นักทฤษฎีบทบาทยังอาศัยส่วนอื่นของละครต่อไปอีก คราวนี้อาศัยผู้แสดงอื่นในเวทีแสดงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเพื่อนผู้แสดงด้วยกัน ในสังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ตามความคิดของนักทฤษฎีสำนักนี้ ที่มนุษย์คนอื่นในสังคมก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

ด้วยกันความคิดเช่นนี้ก็เป็นทำนองเดียวกับความคิดเรื่อง Significant Others และ Generalized Others ของ Mead และเรื่อง Looking-Glass Self ของ Cooley นั่นเอง เพียงแต่ว่าความคิดของทั้งสองท่านนี้ใช้อธิบายการเกิดของตัวตน (Self) แต่ของทฤษฎีบทบาทใช้ในความสัมพันธ์ทางสังคมทั่วไป

๓. ความคาดหวังจาก “ผู้ชม” (Expectation From the “Audience”) ประเภทสุดท้ายของความคาดหวังตามความคิดของทฤษฎีบทบาทเอามาจากผู้ชมละคร กล่าวคือ ผู้แสดงจะต้องดูว่าผู้ชมชอบอย่างไร ไม่ชอบอย่างไร แล้วแสดงบทบาทตามความต้องการของผู้ชม ผู้ชมมีความสำคัญต่อ ผู้แสดงละครเพราะละครจะดำรงอยู่ได้หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับผู้ชมเป็นผู้ตัดสิน ในสังคมมนุษย์ก็มีบุคคลหรือจริง ๆ แล้วเป็นกลุ่มบุคคลทำนองนี้เช่นเดียวกัน ตามความคิดของทฤษฎีบทบาทกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมีอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม หากมีคนเชื่อว่ามียู่จริงก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนในทางที่เขาจะทำตาม ทำให้เหมือนกับ “ผู้ชม” ทำหรือต้องการ ความคิดนี้ตรงกับความคิดเรื่อง Generalized Others ของ Mead และความรู้สังคมวิทยาทั่วไปเรียกว่า กลุ่มอ้างอิง (Reference Group)

กล่าวโดยสรุป ตามทัศนะของทฤษฎีบทบาท สังคมมนุษย์คือ องค์การสังคมขนาดใหญ่ (Collective Organization) ซึ่งประกอบด้วยโครงข่ายสถานภาพ (Status Network) เป็นจำนวนมาก หรือมีโครงข่ายสถานภาพขนาดย่อมจำนวนมากเป็นองค์ประกอบ ในขณะที่การแสดงบทบาทตามสถานภาพของผู้ดำรงตำแหน่งเปรียบเทียบกับ ประเภทตามบท ประเภทตามผู้แสดงอื่น และประเภทตามผู้ชมละคร ทฤษฎีบทบาทจึงเน้นหรือให้ความสำคัญกับปัจเจกชนสมกับชื่อทฤษฎี ในขณะที่การเน้นปัจเจกชนทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับปัจเจกชนมาก แต่ก็ค่อนข้างอ่อนให้ทฤษฎีอื่นโจมตีว่าไม่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมโดยรวมได้มากนักเพราะสังคมเป็นตัวของตัวเองอีกอย่างหนึ่งมากกว่าเป็นองค์รวมของปัจเจกชน ^{๕๖}

บทบาทที่ ๓ ประเภท ด้วยกัน คือ

๑. บทบาทตามใบสั่ง (Prescribed Roles) บทบาทประเภทนี้เฟื่องถึงที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ ตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับ ความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

^{๕๖} สัณญา สัณญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๓.

๒. บทบาทตามใจ (Subjective Roles) บทบาทประเภทที่สองมุ่งไปยังจุดที่ว่า ความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตตา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติขณะที่ผ่านตัวตนเอง ตัวตนก็จะกลั่นกรองพิจารณาเลือกสรร ลดทอนพลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

๓. บทบาทจริง (Enacted Roles) บทบาทประเภทนี้ คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชน หลังจากผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผย ก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้ามุ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งในตัวตนความคาดหวัง หรือการตีความความคาดหวังตามสถานภาพนั้น ๆ^{๔๘}

๒.๓.๒ บทบาทตามพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ให้ความหมายคำว่า Role และ Social Role ไว้ดังนี้

ในพฤติกรรมศาสตร์ ความหมายใช้แตกต่างกัน ตามความสัมพันธ์ของบทบาทต่อสถานภาพ

๑. มีผู้ที่เห็นว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างบทบาทและสถานภาพสามารถ interchangeable ได้โดย

๑.๑ เป็นลักษณะของแต่ละบุคคลซึ่งคาดว่าจะมีพฤติกรรมในบางวิถีทาง เพราะมีความสัมพันธ์โดยเฉพาะเจาะจงต่อสิ่งกำหนดมา

๑.๒ พฤติกรรมซึ่งถูกคาดว่าจะได้แสดงออกมาโดยบุคคลโดยเฉพาะ

๒. สำหรับผู้ที่เห็นความแตกต่างระหว่างบทบาทและสถานภาพ มักจะให้ความหมายบทบาทเป็นสิทธิและหน้าที่ต้องปฏิบัติหรือเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังไว้ให้กระทำ ในสถานภาพที่กำหนดมา อย่างไรก็ตามการอธิบาย มักจะอธิบายบทบาทมากกว่าสถานภาพ สำหรับการอธิบายสถานภาพนั้น แบ่งเป็น

๑) สถานภาพติดตัวมา (Ascribed) และสถานภาพได้ภายหลัง (Achieved) แต่สำหรับบทบาทมีหลายคำเช่น

๒) การสวมบทบาท (Role Playing) ตามสถานภาพ

๓) ความเข้าใจในบทบาทที่ถูกคาดหวังไว้ของผู้ที่มีสถานภาพเฉพาะ (Role Taking)

๔) การแสดงบทบาทหนึ่ง ๆ (Playing at a Role)

๕) การกระทำตามบทบาทเฉพาะ (Role Making)

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๕.

- ๖) พฤติกรรมที่สมบูรณแบบตามอุดมคติ (Reciprocal Roles)
- ๗) การเรียงลำดับของบทบาทที่สัมพันธ์กับสถานภาพที่กำหนดมา (Role Set)
- ๘) ความยุ่งยากของประสบการณ์ในแต่ละคนที่ต้องกระทำตามบทบาท

(Role Strain)^{๕๕}

๒.๓.๓ บทบาทตามทัศนะ ศ.ดร.จางงัก อติวัฒนสิทธิ์ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทกับสถานภาพไว้ว่า

ตามปกติเมื่อบุคคล มีสถานภาพใดย่อมเป็นที่คาดหวังจากคนอื่น ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ควบคู่กับสถานภาพนั้น การที่บุคคลกระทำภาระหน้าที่ตามสถานภาพของตนนั้น เรียกว่าการแสดงบทบาท “บทบาท” (Role) จึงเป็นสิ่งที่คู่กับสถานภาพ ส่วนบทบาทเป็นพฤติกรรมที่เห็นได้เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทเป็นแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ เช่น เด็กทุกคนที่มีสถานภาพนักเรียนย่อมแสดงบทบาทคล้าย ๆ กัน คือ ต้องไปโรงเรียน เข้าเรียนในชั้น สอบ ทำการบ้าน และทำกิจกรรมอื่นที่ครูตลอดจนกลุ่มเพื่อนนักเรียนหรือผู้ปกครองกำหนดขึ้น แต่การแสดงบทบาทของบุคคลต่าง ๆ แม้มีสถานภาพเดียวกันย่อมมีลักษณะแตกต่างกันบ้าง เช่น นักเรียนบางคนตั้งใจเรียน ปฏิบัติตัวตามระเบียบของโรงเรียน บางคนชอบหนีเรียน ชอบฝ่าฝืนระเบียบ เป็นต้น แต่เมื่อมองภาพโดยรวมแล้วจะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่แสดงบทบาทเหมาะสมกับสถานภาพ ถ้าไม่เช่นนั้นโรงเรียนก็วุ่นวายสับสนจนไม่เป็นโรงเรียนอย่างแน่นอน ในกลุ่มอื่นและในชุมชนก็เช่นเดียวกัน เหตุใดคนที่มีความสัมพันธ์กันบางครั้งแสดงบทบาทต่างกัน ? เรื่องนี้อาจพิจารณาได้โดยแยกลักษณะของบทบาทเป็น ๓ ด้าน คือ

๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่บทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณซึ่งผู้ที่มีสถานภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น

๒. บทบาทตามที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ จะคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม หรือบุคลิกภาพและประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคน

๓. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual/Enacted Role) ได้แก่ การกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทหนึ่ง ๆ อาจเป็นสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น

^{๕๕} สุนทรี (ศิริพิพัฒน์) พรหมเมศ, ผจงจิตต์ อธิคมนันตะ, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ – ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕๔.

การกีดกันของกลุ่มต่าง ๆ ดังนั้นบทบาทที่แท้จริง ๆ จึงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทที่บุคคลรู้จักได้ สถานภาพจึงเป็น โครงสร้างหรือกรอบที่กำหนดให้บุคคลแสดงบทบาทแตกต่างกันในระดับหนึ่ง แต่ก็มีแนวทางที่เป็นมาตรฐานให้กระทำอยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับได้

นักสังคมวิทยาบางคน เช่น Parsons จึงเห็นว่าบทบาทที่แตกต่างกันนั้นมีแนวโน้มที่เป็นแบบแผนสังเกตเห็นได้ เรียกว่า “Pattern Variables” เช่นคนในสังคมแบบเก่ามักแสดงบทบาทที่เน้นหลักปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ โดยพิจารณาคุณสมบัติส่วนตัว ความชอบพอ มักคาดหวังความสัมพันธ์หลายด้านพร้อม ๆ กัน ส่วนคนในสังคมสมัยใหม่หรือสังคมอุตสาหกรรมมักเน้นความสัมพันธ์ที่มุ่งสู่เป้าหมายเฉพาะด้าน ใช้หลักของความสามารถถือกฎเกณฑ์เดียวกับทุกคน

ผู้ที่อยู่ในสถานภาพหนึ่งต้องแสดงบทบาทตอบสนองคนหลายกลุ่ม เช่น ครูต้องแสดงบทบาทเกี่ยวกับนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน เจ้าหน้าที่ธุรการ บรรณารักษ์ เป็นต้น สถานภาพหนึ่ง ๆ จึงมีบทบาทหลายด้านเรียกว่า ชุดของบทบาท (Role Set) บุคคลที่มีสถานภาพเดียวกันอาจแสดงบทบาทต่อคนแต่ละกลุ่มมาน้อยต่างกันก็ได้ บางครั้งการแสดงบทบาทที่ต้อง “เอาใจ” คนหลายกลุ่ม หลายฝ่าย ทำให้เกิดความตึงเครียดในบทบาท เป็นเหตุให้เกิดความอึดอัดกับข้อใจได้เป็นความตึงเครียดอันมาจากกฎเกณฑ์ของสังคมเองที่กำหนดไว้เช่นนั้น ความขัดแย้งระหว่างบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ เป็นอันมาก เป็นความขัดแย้งหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเกิดจากโครงสร้างสังคมนั่นเอง^{๑๑๑}

๒.๓.๔ บทบาทตามทัศนะของราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท คือ “พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำตามสถานภาพของบุคคลนั้น”^{๑๑๒}

๒.๓.๕ สรุป ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของบทบาทตามทฤษฎีบทบาทที่นักวิชาการได้อธิบายไว้โดยผู้วิจัยขออธิบายพอสังเขปแล้วตามข้างต้น สรุปได้ว่าประเภทของบทบาทมีอยู่ ๒ ประเภท ดังนี้

๑. บทบาทที่เป็นจริง คือ บทบาทที่เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้า, สถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทหนึ่ง ๆ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ เช่น การกีดกันของกลุ่มคน การเรียกร้องของกลุ่มคน เป็นต้น ดังนั้นบทบาทที่เป็นจริงจึงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทที่คาดหวังก็ได้

^{๑๑๑} จานงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ (และคนอื่น ๆ), สังคมวิทยา Sociology, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗.

^{๑๑๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา อังกฤษ ไทย, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ไอเดียสแกวร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๘.

๒. บทบาทที่คาดหวัง คือ บทบาทที่เป็นการปฏิบัติตามความคาดหวังของบุคคลในสังคมหรือความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ หรือเป็นบทบาทที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย บ้านเมืองหรือกำหนดไว้ด้วยบรรทัดฐานทางสังคม (Norms) เช่น พ่อแม่จะต้องดูแลอบรมลูก เด็ก ๆ ต้องไปเรียนหนังสือ เป็นต้น บทบาทประเภทนี้เป็นแบบฉบับซึ่งผู้ที่มีสถานภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำควรเป็นแต่อาจไม่กระทำ ไม่เป็นไปตามนั้นก็ไม่ได้

๒.๔ ทฤษฎีการรับรู้

๒.๔.๑ ทฤษฎีการรับรู้ตามทัศนะของนักวิชาการชาวตะวันตก

๒.๔.๑.๑ การรับรู้ตามทัศนะของ ธอมัส เรต

นักปรัชญาชาวสก็อต ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ได้แยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างการสัมผัส (Sensation) และการรับรู้ (Perception) ไว้ว่า “การสัมผัสจะเกิดขึ้นเมื่ออวัยวะที่รับสัมผัสได้ เช่น ตา หู กระพกับสิ่งเร้า ส่วนการรับรู้จำเป็นต้องมีทั้งการสัมผัสและความรู้ในสิ่งของที่รับรู้ตลอดจนการยอมรับว่ามันมีตัวตนอยู่จริง ๆ ตัวหนึ่งอาจทำให้เกิด การสัมผัสว่าสิ่งนั้นมีสีแดงมีลักษณะกลม ๆ และมีกลิ่นหอมแต่สิ่งที่เรารับรู้ คือ ดอกกุหลาบ”^{๑๐๒}

๒.๔.๑.๒ การรับรู้ตามทัศนะของ ธอมัส บราวน์

ธอมัส บราวน์ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของการรับรู้ที่ได้เคยกล่าวไว้เพิ่มเติมว่า “คือการจับความสัมพันธ์กันได้ เมื่อนำของสองสิ่งมาวางไว้ด้วยกันเราจะรับรู้ในความเหมือนกัน และความแตกต่างกัน ในเชิงขนาด สี และคุณภาพ”^{๑๐๓}

๒.๔.๑.๓ การรับรู้ตามทัศนะของวิลเฮล์ม วุนด์ท์

วิลเฮล์ม วุนด์ท์ เชื่อว่า “การรับรู้ที่เห็นเป็นการรวมการสัมผัสต่าง ๆ มากมายหลายอย่างเข้าด้วยกันการรับรู้แต่ละครั้งจะมีคุณลักษณะที่ไม่ซ้ำกัน เมื่อไฮโดรเจน และออกซิเจน รวมกันเป็นน้ำนั้นวัตถุใหม่หาได้มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่เหมือนแก๊สเดิมไม่การรับรู้ก็เช่นกัน สิ่งที่ได้รับรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากการสัมผัสหลาย ๆ ด้านแล้วเกิดเห็นผลผลิตทางจิตวิทยาอันใหม่ หรือเรียกว่า การสังเคราะห์สร้างสรรค์ (Creature Syntes)”^{๑๐๔}

^{๑๐๒} เดโซ สวานานนท์, หลักของนักจิตวิทยาคนสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๖), หน้า ๕๘.

^{๑๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๑๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

๒.๔.๑.๔ การรับรู้ตามทัศนะของวิลเลียม เจมส์

วิลเลียม เจมส์ มีเห็นด้วยเช่นเดียวกัน วิลเฮล์ม วุนด์ท์ กล่าวคือ “สิ่งที่รับรู้มีความหมายมากกว่าการรวมกันของการสัมผัส แต่เขาก้าวไปไกลกว่าอีกก้าวหนึ่ง โดยการอธิบายยืนยันด้วยว่า สิ่งที่รับรู้จะนำมาแยกแยะเป็นการสัมผัสต่าง ๆ หาได้ไม่”^{๑๐๕}

๒.๔.๑.๕ การรับรู้ตามทัศนะของคริสเตียน ฟอน เจห์เรน เพลส์

คริสเตียน ฟอน เจห์เรนเพลส์ นักปรัชญาและจิตวิทยาชาวเยอรมันได้สนับสนุนข้อคิดเห็นของวิลเลียม เจมส์ ไว้ว่า “ความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ทั้งหมด ซึ่งรวมกันขึ้นเป็นสิ่งรวม ซึ่งเราเห็นและได้ยิน เห็นเช่นเป็นต้นว่าคุณสมบัติทางรูปร่างของสีเหลืองผืนผ้านั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของเส้นสีเส้นใดหนึ่ง นี่ก็เช่นกันที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่รับรู้มิใช่เป็นเพียงผลรวมของการสัมผัสต่าง ๆ แต่เป็นของใหม่ที่เกิดขึ้น”^{๑๐๖}

๒.๔.๒ ทฤษฎีการรับรู้ของนักวิชาการชาวไทย

๒.๔.๒.๑ การรับรู้ตามทัศนะของสุวรรี ฤกษ์จารี

ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า “การรับรู้ คือ การจัดระบบข้อมูล (Organization) และตีความ (Inter Potation) โดยพื้นฐานประสบการณ์ (Baron, ๑๙๘๕)”^{๑๐๗}

๒.๔.๒.๒ การรับรู้ตามทัศนะของชัยพร วิชาวุธ

การรับรู้เป็นขบวนการตีความสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยินและสิ่งที่รู้สึกด้วยประสาทสัมผัสอื่น ๆ เพื่อให้รู้ว่าคืออะไร สิ่งที่ได้รับทั้งที่วัตถุ มนุษย์ด้วยกันและความเป็นไปภายในจิตของเรา เราจึงสามารถแบ่งการรับรู้ออกเป็นสองส่วน การรับรู้โลกทางวัตถุโลกทางจิต และโลกทางสังคม^{๑๐๘}

๒.๔.๒.๓ การรับรู้ตามทัศนะของนวลลออ สุภาพล

การรับรู้เป็นผลของความรู้เดิมร่วมกับการรับสัมผัส หรือเป็นผลของการเรียนรู้ร่วมกับความรู้จากการสัมผัส โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะ

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๑๐๗} สุวรรี ฤกษ์จารี, จิตวิทยาทั่วไป General Psychology (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๔.

^{๑๐๘} พช.ชูเกียรติ เต็งไตรสรณ์, จิตวิทยาทั่วไป General Psychology, (น่าน : มารวยการพิมพ์ ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

การรับสัมผัสเพียงอย่างเดียวมักไม่มีความหมาย ผู้รับสัมผัสจะต้องแปลความหมายของการรับสัมผัสนั้นออกมา โดยอาศัยประสบการณ์เดิมเพื่อจะแปลความหมายว่าสิ่งเร้าที่มาสัมผัสหมายความว่าอย่างไร^{๑๐๕}

๒.๔.๒.๔ การรับรู้ตามทัศนะของทิวรรณ กิติพร

เป็นกระบวนการที่บุคคลแปลความหมายในสิ่งที่เห็นได้ยินได้กลิ่น ลิ้มรสและรู้สึกสัมผัสทางกาย โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิม ซึ่งได้แก่ ความคิด ความรู้ และการกระทำที่บุคคลเคยกระทำมาในอดีต ... ดังจะเห็นได้จากผู้ใหญ่ที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมามากย่อมมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง โลก ชีวิต และผู้คนอย่างชัดเจน ถูกต้อง ตามความเป็นจริงและเหมาะสม และมีผลทำให้มีการตอบสนองและปฏิบัติต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยความสุ่มรอบคอบมากกว่าผู้ที่อายุน้อย ๆ เป็นต้น ^{๑๐๖}

๒.๔.๒.๕ การรับรู้ตามทัศนะของลักษณะ สรวิวัฒน์

ลักษณะ สรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงขบวนการรับรู้ซึ่งได้อธิบายไว้พอสังเขป ดังนี้

มนุษย์เราสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ ของร่างกาย ที่มีอยู่ และการที่มนุษย์จะสามารถรับรู้หรือมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่ง ๓ อย่างคือ

- ก. ประสบการณ์ที่ผ่านมา
- ข. ความต้องการและความสนใจในขณะนั้น
- ค. สภาพแวดล้อมและลักษณะของสิ่งเร้าที่มาเร้าด้วย

การรับรู้เป็นขบวนการที่อินทรีย์ต่าง ๆ พยายามที่จะแสดงความรู้สึกจากสิ่งที่ตนได้รับรู้ออกมาในรูปของการกระทำใดการกระทำหนึ่ง หรือในรูปของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความหมาย ดังนั้นการที่อินทรีย์ต่าง ๆ จะสามารถรับรู้และแสดงการรับรู้ได้อย่างดีก็ต้องอาศัยจิตวิทยาทั่วไป และอวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ เช่น ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง เป็นต้น หากอินทรีย์ขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปก็จะทำให้ การรับรู้ นั้นขาดความสมบูรณ์ไปได้ การที่มนุษย์มีการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ ก็เพราะอาศัยอวัยวะรับสัมผัสเป็นเครื่องรับความรู้สึกสัมผัสทั้งหลายต่อสิ่งเร้า จุดแห่งความรู้สึกสัมผัสที่มนุษย์มีต่อสิ่งเร้าเรียกว่า “Sensation” ไม่ว่าการสัมผัสนั้นจะเป็นการเห็นได้ยินได้รส หรือกลิ่นก็ตาม แต่ถ้าคนเรามีความรู้สึกต่อความรู้สึกสัมผัสที่แตกต่างกัน หรือมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งเร้าที่ทำให้อวัยวะรับสัมผัสรับรู้ได้ก็เรียกว่า “Difference Sensation” ทางจิตวิทยามีความสนใจในเรื่อง

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕.

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๐.

การรับรู้เกี่ยวกับการมองเห็น โดยมีตาเป็นเครื่องรับสัมผัส และได้มีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างกว้างขวาง ดังนั้นเราควรจะศึกษาเรื่อง ทักษณภาพ (Vision)

ทัศนภาพ (Vision) หรือภาพที่เกิดจากการมองเห็นของคนเรา เป็นการรับรู้วัตถุและเหตุการณ์ในขอบข่ายของที่ว่างและเวลา (Space และ Time) ในการรับรู้ในเชิง Space นั้น คนเราจะรับรู้จากการมองเห็น ๓ มิติ (Three Dimension) คือ ส่วนกว้าง ส่วนยาว และส่วนลึก ซึ่งจะมองวัตถุหรือภาพในลักษณะนี้จะไม่เคลื่อนไหวจึงเป็นการรับรู้ทั้ง Space และ Time การจัดหมวดหมู่ของสิ่งเร้าที่จะรับรู้^{๑๑๑}

๒.๔.๒.๖ การรับรู้ตามทัศนะของ รศ.ดร.โสภา ชูพิกุลชัย

รศ.ดร.โสภา ชูพิกุลชัย ได้กล่าวถึงขบวนการรับรู้ซึ่งได้อธิบายไว้พอสังเขปดังนี้ การรับรู้เป็นผลจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นมาก่อน เป็นต้นว่า การที่นางสาวแดงจ้องมองนางงามเฉพะทรงผมหน้านั้นอาจจะเป็นเพราะนางสาวแดงเคยเป็นช่างทำผมมาก่อนทำงานเกี่ยวกับผม หรือสนใจผมมาก่อนก็ได้ หรือการที่นายดำมองหน้าคุณภริณีเฉพะดวงหน้า อาจเป็นเพราะหน้าคุณภริณีคล้ายกับหน้าของสุดา คนรักของนายดำก็ได้ ทั้งนี้เพราะการที่มนุษย์จะรับรู้สิ่งใด ๆ นั้น ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับมาก่อน นอกจากจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมแล้วยังขึ้นอยู่กับ ปัจจัยทางด้านสรีระของบุคคลนั้น ๆ ทั้งนี้ เพราะความสามารถของอวัยวะสัมผัสของมนุษย์หรือของสิ่งมีชีวิตมีอยู่ในวงจำกัดจึงทำให้มนุษย์ไม่สามารถตอบสนองสิ่งเร้าทุกชนิดที่ผ่านเข้ามาได้ทั้งหมด การตอบสนองของสิ่งเร้าส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับประเภทของสิ่งเร้า เพราะสิ่งเร้าบางประเภทสามารถไปกระตุ้นความรู้สึกทำให้เกิดการเห็น การได้ยิน แต่สิ่งเร้าบางประเภท กลับไม่สามารถกระตุ้นประสาทสัมผัสของเราได้ นอกจากจะคำนึงถึงประสบการณ์เดิม คำนึงถึงประเภทของสิ่งเร้าแล้วยังขึ้นอยู่กับขนาดของสิ่งเร้าด้วย ขนาดของสิ่งเร้าเร้า ได้แก่ ความเข้ม ความหนัก ความเบา เป็นต้น ของบางอย่างมีความเข้มมากสามารถกระตุ้นเรตินาทำให้เราเห็นได้ หรือของบางอย่างมีขนาดใหญ่มากทำให้เราสามารถเห็นได้ เป็นต้น

สิ่งสุดท้ายที่มีผลต่อการรับรู้ของมนุษย์อีกประการหนึ่งก็คือ สภาพความอ่อนเพลียของร่างกาย เพราะเมื่อใดที่ร่างกายแข็งแรงการรับรู้ก็จะสมบูรณ์ แต่เมื่อใดที่ร่างกายอ่อนแอจะก่อให้เกิดความผิดพลาดในการรับรู้ขึ้นได้

องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ ได้แก่

^{๑๑๑} ลักขณา สิริวัฒน์, จิตวิทยาเบื้องต้น (จิต.๑๐๑), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๔.

ก. การเคลื่อนไหว มนุษย์จะรับรู้ได้อย่างรวดเร็วต่อสิ่งที่มีการเคลื่อนไหว

ข. การทำซ้ำ สิ่งใดก็ตามที่มีการกระทำอยู่เสมอ ย่อมก่อให้เกิดการรับรู้ขึ้นได้ ตัวอย่าง เช่น การโฆษณา เราได้ยินได้ฟังการโฆษณาสินค้าใดสินค้าหนึ่งอยู่เสมอทำให้เรานึกถึง สนใจ อยากทดลองใช้ ในที่สุดก็ซื้อสินค้านั้นมาใช้

ค. การกระทำอะไรที่ใหม่ ๆ และแปลกย่อมทำให้คนสนใจได้มากกว่า

ง. การให้สีต่างกัน การโฆษณาที่ให้สีตัดกันเด่นย่อมจะได้รับความสนใจมากกว่าการโฆษณาที่ใช้สีเรียบธรรมดา^{๑๑๒}

๒.๔.๓ การรับรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวเกี่ยวกับการรับรู้ทางพระพุทธศาสนาไว้ว่า

ชีวิตก็คือการติดต่อเกี่ยวข้องกับโลก หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า ชีวิตตามความหมายของมนุษย์ก็คือ ชีวิตโดยความสัมพันธ์กับโลก ชีวิตในทางปฏิบัติหรือชีวิตโดยความสัมพันธ์กับโลกนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ภาค แต่ละภาคมีระบบการทำงานซึ่งอาศัยช่องทางที่ชีวิตจะติดต่อเกี่ยวข้องกับโลกได้ ซึ่งเรียกว่า ทวาร (ประตูช่องทาง) ดังนี้

๑. ภากรับรู้ และเสพเสวยโลก อาศัยทวาร ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ สำหรับรับรู้และเสพเสวยโลกซึ่งปรากฏแก่มนุษย์โดยลักษณะและอาการต่าง ๆ ที่เรียกว่า อารมณ์ ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะและ ธรรมารมณ์

๒. ภาคแสดงออกหรือกระทำต่อโลก อาศัยทวาร ๓ คือ กาย วาจา ใจ (กายทวาร วจิตวาร มโนทวาร) สำหรับกระทำตอบต่อโลก โดยแสดงออกเป็นการทำ การพูด และการคิด (กายกรรม วจิกกรรม มโนกรรม)^{๑๑๓}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ยังได้อธิบายถึงกระบวนการรับรู้โดยได้เขียนให้เห็นภาพง่าย ๆ ดังนี้

^{๑๑๒} รศ.ดร.โสภณ ชูพิกุลชัย, ความรู้เบื้องต้นทางจิตวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศ.ศ., ๒๕๒๕), หน้า ๕๔.

^{๑๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๓.

$$\begin{array}{ccccccc} \text{อายตนะ} & + & \text{อารมณ์} & + & \text{วิญญาน} & = & \text{ผัสสะ} \longrightarrow \text{เวทนา}^{\text{๑๑๔}} \\ \text{ทางรับรู้} & & \text{สิ่งที่ถูกรู้} & & \text{ความรู้} & & \text{การรับรู้} & & \text{ความรู้สึกล่ออารมณ์} \end{array}$$

๒.๔.๔ สรุป ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของบทบาทที่นักวิชาการได้อธิบายไว้โดยผู้วิจัยก
มาอธิบายพอสังเขปแล้วตามข้างต้น สรุปได้ดังนี้

การรับรู้คือ กระบวนการตีความหรือแปลความสิ่งที่สัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย
ใจ โดยอาศัย ประสบการณ์ รวมทั้งสติปัญญา ซึ่งได้แก่ ความจำ การตัดสินใจ เหตุผล หรืออาจเกิด
จากความใส่ใจสนใจในเรื่องนั้น ความต้องการ ความคาดหวัง ค่านิยมและแรงจูงใจ หรือสภาพจิตใจ
ในขณะนั้น ตลอดจนบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายนั้น ๆ
ออกมาเป็นความรู้และความเข้าใจ แล้วตอบสนองออกมาในรูปของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่มี
ความหมาย เช่น มองเห็นน้ำในลำน้ำที่มีสีฟ้าไหลต่อเนื่องกันก็รับรู้และเข้าใจว่าสิ่งนั้นคือ แม่น้ำลำ
ธาร หรือได้ยินเสียงรถยนต์ ก็รับรู้ว่าเป็นเสียงรถยนต์ เป็นต้น และจากนั้นก็เกิดการรับรู้ว่าควร
ตอบสนองกับสิ่งต่าง ๆ นั้นอย่างไร และตอบสนองอย่างไรนั้นจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ต่าง ๆ ของ
แต่ละบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

บทที่ ๓

บทบาทโดยรวมของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ได้ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ เป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืนอยู่ภายใต้แบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศ มุ่งไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ซึ่งยุทธศาสตร์หลักรองรับเพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนและสังคมไทยอยู่ 2 ยุทธศาสตร์ คือ

๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพนโยบายโดยการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนทุกวัย การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โดยการพัฒนาสุขภาพอย่างครบวงจร และดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน รวมทั้งการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

๒. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศโดยเน้นการสนับสนุนขบวนการชุมชนเข้มแข็งเพื่อให้ประชาชนร่วมพัฒนา ทั้งการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐ -๒๕๕๔) ที่กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนและสังคมไทยตามที่ได้อ้างไว้แล้วข้างต้น กองทัพบกได้ตระหนักถึงยุทธศาสตร์นี้ จึงได้กำหนดนโยบายของกองทัพบกให้สอดคล้องกัน ทั้งเพื่อให้เกิดความสุขกับราษฎรในสังคมไทยและเพื่อปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, หนทางสร้างสุขของคนในชุมชนและสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๑

พระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๕ ใจความตอนหนึ่งว่า “ ทหารไทยนอกจากจะทำหน้าที่ป้องกันประเทศเพื่อธำรงรักษาอธิปไตยกับทั้งอิสรภาพนั้น ยังได้ทำหน้าที่พัฒนาบ้านเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ของประเทศอีกด้วย”^๒

กองทัพบกจึงได้กำหนดกรอบการทำงานเพื่อให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากภัยอันตรายจากข้าศึกภายนอก มีความมั่นคงปลอดภัยสงบสุข รวมทั้งเสริมสร้างให้ประเทศชาติพัฒนา รุ่งเรืองโดยกำหนดเป็นภารกิจหลักอยู่ 4 ประการ คือ

๑. การป้องกันประเทศ
๒. การรักษาความมั่นคงภายใน
๓. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ
๔. การพัฒนาประเทศ

สำหรับในส่วนของการพัฒนาประเทศนั้น กองทัพบกที่มีแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยให้หน่วยทหารในพื้นที่ซึ่งมีหลักการอยู่ 3 ประการหลัก คือ

๑. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสนับสนุนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค สาธารณูปการของประเทศตามการร้องขอจากรัฐบาล และส่วนราชการต่าง ๆ
๒. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น โครงการผู้นำเยาวชนรักษาดิ โครงการอาสาพัฒนาชนบท เป็นต้น สำหรับ

๓. การพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น กองทัพบกในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีขีดความสามารถสูง มีความพร้อมทั้งด้านกำลังพลและยุทโธปกรณ์สามารถให้การสนับสนุนงานการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ทันทั่วถึงและต่อเนื่องกองทัพบกจึงได้กำหนดเป็นนโยบายไว้ว่า “การสนับสนุนงานพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นความเร่งด่วนลำดับหนึ่ง”^๓

กองทัพภาคที่ ๒ เป็นหน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก มีหน้าที่ในการป้องกันการรุกรานจากกองกำลังต่างชาติที่ไม่ประสงค์ดีกับประเทศไทย การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงการพัฒนาประเทศตามนโยบายของกองทัพบก และตามกรอบอำนาจ

^๒ พันเอก พิเชษฐ์ วิสัยจร, *เศรษฐกิจพอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประชาชน จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓

^๓ สัมภาษณ์ พันโท พิษณุเดช เงินแถบ, หัวหน้าข่าวและรักษาความปลอดภัย กองยุทธการและการข่าว กรมสรรพาวุธทหารบก, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๐

หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ที่กำหนดให้รับผิดชอบในการพัฒนาประเทศด้วย กองทัพอากาศที่ ๒ จึงเข้ามามีบทบาทในการจัดตั้ง โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี การพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่ และการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ให้เกิดความมั่นคงตามแนวชายแดน เกิดความสงบสุขของราษฎรจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรตามแนวชายแดนดีขึ้นในการดำเนินงานนั้น โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานีได้เข้าไปดำเนินงานช่วยเหลือราษฎร จำนวน ๑๗ โครงการ “ มีรายละเอียดตามตารางที่ ๑ ดังนี้

“ สัมภาษณ์ พันตรี สุเทพ มาลัยพวง , เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ , ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๐

ตารางที่ ๕ โครงการและพื้นที่เป้าหมายตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่า
ดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ลำดับ	โครงการ	พื้นที่เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบโครงการ	หมายเหตุ
๑	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.นาโพธิ์กลาง ม.๑ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๒	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.นาโพธิ์ใต้ ม. ๒ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ. อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๓	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.คันท่าเกวียน ม.๓ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๔	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.หนองฝือ ม.๔ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๕	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.ปากลา ม.๕ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๖	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.ทุ่งนาเมือง ม.๖ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๗	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.ชะจอม ม.๗ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๘	เกษตรธรรมชาติ/ รักษาสภาพแวดล้อม	บ.นาโพธิ์เหนือ ม.๘ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	

ตารางที่ ๕ โครงการและพื้นที่เป้าหมายตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่า
ดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(ต่อ)

ลำดับ	โครงการ	พื้นที่เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบโครงการ	หมายเหตุ
๕	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.โนนสวรรค์ ม.๕ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ. อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๐	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.หนามแท่ง ม.๑ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๑	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.โพนงาม ม.๔ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๒	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.ดงนา ม.๕ต.หนามแท่ง อ. ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๓	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.หุ่งหลวง ม.๖ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๔	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.พะเนียด ม.๑๐ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๕	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.ร่องคันแยง ม.๖ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ. อุบลราชธานี	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๖	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.สร้างถ่อนอก ม.๑ ต.สร้างถ่อนอก อ.ห้วยสะพาน จ.อำนาจเจริญ	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	
๑๗	เกษตรธรรมชาติ/รักษา สภาพแวดล้อม	บ.ดอนจัว ม.๖ ต.ไพศาล อ.ธวัชบุรีจ.ร้อยเอ็ด	ศอปป.โครงการ พมพ. ป่าดงนาทาม	

โครงการนี้มีพลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร เป็นผู้วางฐานแนวคิดเกษตรธรรมชาติและแนวทางการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ทำการส่งเสริมให้ราษฎรทำการเกษตรอินทรีย์โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) เข้าช่วยในการดำเนินกิจกรรมเป็นการนำพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ส่งเสริมให้ราษฎรประกอบสัมมาอาชีพะ รู้จักพึ่งพาตนเอง รู้จักพอประมาณในการเป็นอยู่ที่พอเพียง ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน โดยการรวมกลุ่มราษฎรกันทำกิจกรรมกลุ่มอาชีพเสริม เช่น การทำเห็ด การทำลวดหนาม การทำธนาคารจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) เป็นต้น จนวิถีชีวิตราษฎรเป็นแบบมัชฌิมาปฏิปทาทางสายกลาง ชีวิตเป็นไปตามหลักศีล (การรักษา กาย วาจา และอาชีพให้ดีงาม) หลักสมาธิ (มีจิตใจเข้มแข็งแน่วแน่) หลักปัญญา (รู้จักเข้าใจตามความเป็นจริง) ที่กล่าวมานี้เป็นการที่พลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร กำลังพลของกองทัพบก ที่เป็นผู้วางรากฐานแนวคิดในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ใช้แนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระตุ้นและส่งเสริมราษฎรให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการเข้าไปอบรมราษฎร จับมือให้ทำ ติดตามประเมินผลและสุดท้ายก็สร้างเครือข่ายผู้ร่วมอุดมการณ์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้กลุ่มราษฎร ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดบทบาทของกองทัพบกโดยรวมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเน้นบทบาทของ พลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร ในฐานะกำลังพลของกองทัพบกที่ทุ่มเท แรงกาย แรงใจ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่ตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

๓.๑ โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม จ.อุบลราชธานี เพื่อคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่

โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามฯ จ.อุบลราชธานีได้ถือกำเนิดมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าไปช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่เรื่องคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่และเรื่องการช่วยกันดูแลป่าไม้ออกโดยกองทัพบกกองทัพบกภาคที่ ๒ เป็นหน่วยงานที่มีความพร้อม จึงได้จัดตั้ง “ กองอำนวยการโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี” ขึ้นเพื่อเป็นหน่วยประสานงานโดย พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เป็นผู้อำนวยการท่านแรก วัตถุประสงค์การจัดตั้งโครงการ คือ เป็นการพัฒนาเพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนและที่สำคัญคือการสนองพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ได้ทำงานด้วยความมุ่งมั่นและเอาใจใส่เพื่อช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบป่าดงนาทาม ทั้ง ๑๓

หมู่บ้าน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันก็ให้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าดงนาทาม ซึ่งมีเนื้อที่กว่า ๕๕,๐๐๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อ.โขงเจียม อ.ศรีเมืองใหม่ และอ.โพธิ์ไทร จ.อุบลราชธานี ดินแดน “ตะวันออกที่สุดของประเทศไทย” สนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้พระราชทานไว้ในคราวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรบ้านโง้งนวม บ้านดงนา อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี เมื่อ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๓๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือราษฎรในด้าน สาธารณสุข สุขภาพอนามัยโภชนาการ และการประกอบอาชีพส่วนราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่วยกันดูแลรักษาป่า ซึ่งการทำงานทุกแผนงานที่กองอำนวยการ โครงการ พัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามฯ ได้ดำเนินมาโดยประสานงานกับ ส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง เกิดจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ทั้งสิ้น ดังนั้นกิจกรรมที่ได้ดำเนินไปในพื้นที่ โครงการ จึงเหมาะสมกับประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนในการ พัฒนาดินเองซึ่งเป็นไปตามแผนงานยุทธศาสตร์พัฒนา ตามระบบการต่อสู้แบบเบ็ดเสร็จที่จะ ก่อให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่อย่างยั่งยืน การพัฒนาในพื้นที่รับผิดชอบของโครงการฯ มีการ ดำเนินการพัฒนาควบคู่กันไปทุกด้านทั้งการส่งเสริมด้านสุขภาพอนามัยซึ่งดำเนินการโดยสำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี และการศึกษาของประชาชนในพื้นที่โครงการฯ ซึ่งดำเนินการโดย วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี วิทยาลัยสารพัดช่างอุบลราชธานี สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี และเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมด้วยองค์กรเอกชนอีกหลายแห่งที่ให้การ สนับสนุนโดยมีการนำเอากิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านความรู้ และการขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ ชุมชน ทั้งในระดับก่อนประถมศึกษาระดับประถมศึกษา รวมไปถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้ง สายสามัญ และสายอาชีพ นอกจากนี้ยังทำการพัฒนาอาชีพให้กับราษฎรโดยการอบรมให้ความรู้ทั้ง ในภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตรเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่โครงการมีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย

สำหรับด้านการคมนาคมทางสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทและสำนักงานโยธาธิการ จ.อุบลราชธานี พร้อมด้วยหน่วยจัดที่ดินจากกรมที่ดิน ได้ให้การสนับสนุน โดยก่อสร้างถนนลูกรัง เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน รวมทั้งปรับปรุงและซ่อมแซมถนนลูกรังภายในหมู่บ้านและพื้นที่เข้าแปลง เกษตรกรรม ตลอดจนก่อสร้างถนนลาดยาง และถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังได้ขยายเขตไฟฟ้าครอบคลุมไปทุกหมู่บ้านในพื้นที่โครงการฯ ยกเว้น บ้านโง้งนวม และบ้านดงนา เนื่องจากอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ซึ่งได้จัดสร้างแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าจาก พลังงานแสงอาทิตย์ให้เป็นแหล่งกำเนิดไฟฟ้าอยู่ภายในหมู่บ้าน ปัจจุบันหมู่บ้าน ต่างๆ ในพื้นที่ โครงการฯ ได้รับบริการระบบสาธารณสุขไปอย่างพอเพียง และครบถ้วน ประการสำคัญทาง โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามฯ โดยพลตรี พิเศษจุฑา ได้ประสานงานกับ

สำนักงานชลประทานที่ ๗ และชลประทานจ.อุบลราชธานี ในการพัฒนาและจัดสร้างแหล่งน้ำให้พอเพียงกับพื้นที่ทำการเกษตร อาทิ การขุดลอกลำห้วยที่บ้านร่องคันแยง และขุดลอกหนองพายใหญ่ บ้านนาโพธิ์ได้ก่อสร้างฝายกักเก็บน้ำ จำนวน ๒ แห่ง ที่ห้วยโพธิ์ บ้านนาโพธิ์กลางและที่ห้วยทราย บ้านนาโพธิ์ใต้ นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการขุดสระเก็บน้ำในไร่นาให้กับราษฎรในพื้นที่โครงการ ฯ จำนวน ๑๐๒ บ่อ และขุดสระเก็บน้ำตามโครงการรวมน้ำใจถวายในหลวง จำนวน ๑๐๐ บ่อและทางกรมพัฒนาที่ดินได้ขุดสระน้ำให้อีก ๑๑๐ บ่อ นอกจากนั้นใน พ.ศ.๒๕๔๒ นี้ กรมชลประทานได้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซึ้ง ที่บ้านทุ่งนาเมือง และก่อสร้างฝายน้ำล้นห้วยแซะ ที่บ้านโพธิ์เหนือ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก กปร. พร้อมกันนี้สำนักงาน เร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดอุบลราชธานี จะดำเนินการขุดลอกอ่างเก็บน้ำห้วยสงยาง ที่บ้านคันท่าเกวียน และก่อสร้างฝายน้ำห้วยแยะ ที่บ้านโพนงาม ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี แต่ถึงกระนั้นก็ไม่เพียงพอสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรในโครงการ ฯ จึงมีการประสานงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะจัดสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยโพธิ์ ที่บ้านหนามแท่ง ขุดลอกลำห้วยโพธิ์ที่บ้านทุ่งหลวง ขุดลอกลำห้วยบุญทัน ที่บ้านนาโพธิ์กลาง และขุดสระเก็บน้ำที่บ้านสะเอิงทอง ใน พ.ศ.๒๕๔๓ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะช่วยเพิ่มปริมาณน้ำให้พอเพียงกับพื้นที่ทำการเกษตรของราษฎร และเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ภัยแล้ง ในห้วงฤดูแล้งของทุก ๆ ปี ทางโครงการ ฯ ได้แนะนำให้ราษฎรนำกระสอบปึกมาใส่ดินหรือทรายแล้วนำไปกั้นที่ร่องห้วย หรือร่องน้ำในหมู่บ้าน ตั้งแต่หลังฤดูน้ำหลาก เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในห้วงฤดูแล้งโดยแบ่งกันเป็นห้วง ๆ คือ ห้วงที่ ๑ ใช้ในการอุปโภคบริโภค ห้วงที่ ๒ ใช้เพื่อการเกษตร ห้วงที่ ๓ เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้ดำเนินการเช่นนี้เป็นประจำทุกปี ทำให้ราษฎรในพื้นที่ป่าดงนาทาม ไม่ต้องประสบกับปัญหาภัยแล้งอีกต่อไป ขณะเดียวกันทางโครงการ ฯ ก็ได้ดำเนินงานร่วมกับสำนักงาน ป่าไม้เขตอุบลราชธานี ตามแผนงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อสนองพระราชดำริ ในอันที่จะให้คนกับป่าอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ด้วยการฝึกจัดตั้ง และทบทวนตามโครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า หรือ รสทป. เพื่อสร้างจิตสำนึก และอุดมการณ์ให้ราษฎรรู้สึกหวงแหนร่วมกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ปรากฏว่าราษฎรในพื้นที่โครงการ ฯ ทั้ง ๑๗ หมู่บ้าน ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งยังได้ดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชนในพื้นที่กันชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ในหมู่บ้านเป้าหมาย ๑๗ หมู่บ้านและทำการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน ตลอดจนทำการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นดูแลรักษา จัดการ และใช้ประโยชน์ป่าชุมชน โดยกองทัพบกที่ ๒ ดำเนินการคัดเลือกหมู่บ้านที่รักษาป่าชุมชนดีเด่นประจำปี เข้ารับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” จากสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทำให้ราษฎรทั้ง ๑๗ หมู่บ้าน รอบป่าดงนาทาม ดูแลรักษาป่าอย่างสุดกำลังความสามารถ อีกทั้งได้ปลูกต้นไม้ในพื้นที่เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ป่าดงนาทามซึ่งมีสภาพสวยงามตามธรรมชาติอยู่แล้ว

อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้พันธุ์ เหมาะที่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต ๒ อุบลราชธานี จึงได้เข้าไปศึกษาสำรวจเพื่อพัฒนาป่าดงนาทาม ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจ.อุบลราชธานีอีกแห่งหนึ่ง มีองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์กลาง เป็นผู้บริหารจัดการ พร้อมจัดอบรมมัคคุเทศก์ให้กับราษฎรในพื้นที่เพื่อเตรียมให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวตั้งแต่เดือนตุลาคม ไปถึงเดือนมีนาคม จุดเด่นที่สำคัญที่สุดของ ป่าดงนาทาม คือ ที่ผาชนะใด เป็นจุดที่เห็นพระอาทิตย์ขึ้นก่อนที่อื่นในประเทศ ทั้งยังมีจุดชมวิวที่สวยงามริมแม่น้ำโขง ทำให้ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวป่าดงนาทามเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ราษฎรที่ร่วมกันดูแลป่ามีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหามหาภัยที่อาจจะเกิดขึ้น เนื่องจากหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการ ตั้งอยู่รอบป่าดงนาทาม ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม จึงมีการจัดระเบียบชุมชนในเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน โดยประสานกับหน่วยจัดที่ดินของกรมที่ดิน นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการด้านการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่โครงการ ฯ โดยจัดอบรมการติดต่อสื่อสารและการข่าวเบื้องต้นให้กับราษฎร เพื่อให้ราษฎรรู้จักการใช้เครื่องมือสื่อสารอย่างถูกวิธี และสามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการป้องกัน หรือแก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา อีกทั้งได้อบรมหลักสูตรการรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน ตามโครงการหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง ตลอดจนดำเนินงานป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อคดีอาญาทั่วไป อาทิ การค้ายาเสพติด การลักลอบเข้าเมือง และการลักลอบ ตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น โดยดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ทำให้ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ลดลง และราษฎรมีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น

จากความร่วมมือร่วมใจของส่วนราชการ และประชาชนในพื้นที่โครงการ ฯ ทำให้ราษฎรในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รายได้เพิ่มสูงขึ้นและได้รับความสะดวกสบาย มีสาธารณูปโภคต่าง ๆ ไว้ใช้สอย ทำให้มีโอกาสในการเข้ารับบริการต่าง ๆ จากภาครัฐที่กระจายสู่ชุมชนมากขึ้น และในช่วงที่เกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทางโครงการ ฯ ได้แนะนำให้ราษฎรลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง โดยการใช้พื้นที่ภายในครัวเรือน เป็นแหล่งผลิตอาหารไว้รับประทาน ตามแนวทฤษฎีใหม่ รวมทั้งได้ทำการฝึกอบรมหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ให้กับหน่วยงานที่ร้องขอ และเปิดอบรมให้กับราษฎรทั่วไปตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๑ เป็นต้นมา มีประชาชนให้ความสนใจเข้ารับ การอบรมไปแล้วจำนวนกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน เนื้อหาที่ให้การอบรม ประกอบด้วย ๔ เรื่องใหญ่ ๆ ดังนี้

- ๑) การลดต้นทุนในการทำนา ทำสวน ทำไร่
- ๒) การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก

๓) การปลูกผักรอบบ่อปลา

๔) การเลี้ยงไก่โดยการเพาะปลวก เพื่อนำไข่มาเป็นอาหาร

ราษฎรส่วนใหญ่ที่เข้ารับการอบรมเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะราษฎรในพื้นที่โครงการ ฯ ได้นำความรู้ที่รับการอบรมไปปฏิบัติ ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับการหาอาหารมาบริโภคภายในครอบครัว และสามารถลดรายจ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันลงได้มาก จึงไม่เดือดร้อนไปตามสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานีโดย พลตรี พิเชษฐ์ฯ มีวัตถุประสงค์หลักที่จะช่วยให้ราษฎรในพื้นที่โครงการอยู่ดีกินดีซึ่งจะส่งผลต่อการเสริมความมั่นคงบริเวณพื้นที่ชายแดนและความมั่นคงของประเทศชาติในที่สุด^๕

๓.๑.๑ แนวคิดเกษตรธรรมชาติ

๓.๑.๑.๑วิธีการเกษตรธรรมชาติ เป็นวิธีการเกษตรกรรมที่ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ได้นำแนวคิดของนักวิชาการชาวญี่ปุ่นที่เป็นต้นกำเนิดโครงการเกษตรธรรมชาติซึ่ง พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้นำแนวทางมาปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๘ ท่าน โมกิชิ โอคาดะ ชาวญี่ปุ่น ได้ริเริ่มทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติขึ้นเป็นครั้งแรก โดยท่านได้ยึดเอากฎเกณฑ์ตามธรรมชาติเป็นแนวทางทำการเกษตรที่ถูกต้องมากกว่าวิธีอื่น ในแนวความคิดพื้นฐานที่ว่าหากการทำงานของจุลินทรีย์ที่มีอยู่ในดินเป็นไปตามธรรมชาติโดยทั่วไปแล้วจะทำให้ดินมีชีวิตมีความสมบูรณ์เพราะฉะนั้นการทำการเกษตรจึงไม่จำเป็นต้องเติมปุ๋ยเคมีลงไป ในดิน คิวเซ แปลว่าช่วยเหลือโลก เกษตรธรรมชาติคิวเซ จึงหมายถึงการเกษตรเพื่อช่วยเหลือโลก หลักการของเกษตรธรรมชาติคิวเซ ได้วางไว้กว้าง ๆ ๓ ประการ คือ

ประการที่ ๑ ต้องมีความสามารถผลิตอาหารที่มีความปลอดภัยได้

ประการที่ ๒ ต้องเป็นเกษตรกรรมที่สามารถรักษาสุขภาพของมนุษย์ให้มีความปลอดภัย

ประการที่ ๓ ต้องเป็นเกษตรที่สามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

จุลินทรีย์เป็นสิ่งที่ชีวิตเซลล์เดียวไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ต้องใช้กล้องจุลทรรศน์ (Microscope) ส่องดูจึงจะมองเห็น มีอยู่ทั่วไปทั้งในดิน ในน้ำ ในอากาศ จุลินทรีย์สามารถแบ่งเซลล์เพื่อเพิ่มจำนวนประชากรได้อย่างมากมายในเวลาอันรวดเร็ว มีคุณสมบัติสามารถย่อยสลายอินทรีย์วัตถุให้มีขนาดเล็กลงได้ ในระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติทั่วไป สรรพสิ่งทุกอย่างต่างพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันประกอบด้วย ผู้ผลิต (พืช) ผู้บริโภค (สัตว์) และผู้ย่อยสลาย (จุลินทรีย์)

^๕ คณะทำงานจัดทำหนังสือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับกองทัพไทย ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗๔.

ทั้งสามสิ่งนี้จะพึ่งพาอาศัยเป็นห่วงโซ่อาหารซึ่งกันและกัน หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งธรรมชาติจะขาดความสมดุล โดยทั่วไปจุลินทรีย์จะแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ประกอบด้วย

ประเภทที่ ๑ จุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ จุลินทรีย์ประเภทนี้จะทำงานในเชิงสร้างสรรค์ มีประโยชน์ เช่น ยีสต์ที่ใช้ในการหมัก แป้งข้าวหมก เต้าเจี้ยว แลคโตบาซิลลัส

ประเภทที่ ๒ จุลินทรีย์ที่เป็นโทษหรือทำลาย จุลินทรีย์ประเภทนี้เป็นจุลินทรีย์กลุ่มเชื้อโรคทำให้เกิดการบูดเน่า สังกัดเหม็น เช่น เชื้อไวรัส

ประเภทที่ ๓ จุลินทรีย์ที่เป็นกลาง จุลินทรีย์ประเภทนี้จะทำงานตามสองประเภทแรก ที่มีจำนวนมากหรือแข็งแรงกว่า เป็นประชากรส่วนใหญ่ของจุลินทรีย์มีประมาณ ๘๐%

แต่ละประเภทที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะแบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ พวกที่ชอบอากาศ (Aerobic Bacteria) และพวกที่ไม่ชอบอากาศ (Anaerobic Bacteria) ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๒๖ ศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ เทรูโอะ ฮิงะ ผู้เชี่ยวชาญสาขาพืชสวน (Horticulture) มหาวิทยาลัยวิทว เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น ได้ศึกษาวิจัยค้นคว้าทดลองการทำงานของจุลินทรีย์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติทั่วไป และได้คัดแยกเอาเฉพาะจุลินทรีย์ประเภทที่มีประโยชน์หรือสร้างสรรค์มาเพาะเลี้ยงด้วยน้ำพรายเวอร์เตอร์ เรียกว่า จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือ EM (Effective Microorganism) ซึ่งมีทั้งพวกชอบอากาศ (Aerobic Bacteria) และไม่ชอบอากาศ (Anaerobic Bacteria) จะแลกเปลี่ยนอาหารซึ่งกันและกันทำให้เกิดความสมดุลแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่มใหญ่ ๆ ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกเชื้อราที่มีเส้นใย (Filamentous Fungi) ทำหน้าที่เป็นตัวเร่งการย่อยสลายอินทรีย์สาร สามารถทำงานได้ดีในสภาพที่มีออกซิเจน (Aerobic condition) มีคุณสมบัติด้านทานความร้อนได้ดี ปกติใช้เป็นหัวเชื้อผลิตเหล้าทำหน้าที่ผลิตปุ๋ยหมักใช้หมักแอลกอฮอล์เป็นส่วนใหญ่ ช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุให้มีอนุเล็กลง และรากพืชสามารถดูดไปใช้เป็นอาหารได้ง่ายจุลินทรีย์เชื้อราที่สำคัญได้แก่ *Penicillium spp.*, *Trichoderma spp.*, *Aspergillus spp.*, *Fusarium spp.*, *Mucor spp.*

กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกสังเคราะห์แสง (Photosynthetic Microorganisms) ทำหน้าที่สังเคราะห์สารอินทรีย์ให้แก่ดิน เช่น ธาตุไนโตรเจน กรดอะมิโน น้ำตาล วิตามิน ฮอร์โมน และอื่น ๆ เพิ่มประสิทธิภาพและความสมบูรณ์ให้แก่ดิน สร้างกระบวนการสังเคราะห์ให้แก่ดิน นอกจากนั้นยังช่วยสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันกับจุลินทรีย์ *Azotobacter* ด้วยในการสังเคราะห์ธาตุไนโตรเจนในดิน เช่น *Chlorobium limicola f. thiosulfa – tophilum*, *chloroflexus aurantiacus*, *Chromatium vinosum*, *Thiocapsa pfennigii*, *Rhodospseudo monas sphaeroides*, *Rhodmicrobium vannielii*, *Rhodospirillum rubum*, *Heliobacterium chlorum*

กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่ใช้ในการหมัก (Zymogenic or fermented Microorganisms) ทำหน้าที่เป็นตัวกระทำให้ดินเปลี่ยนสภาพต้านทานโรค (Disease resistant) เข้าสู่วงจรการย่อยสลายแบบหมักและแบบสังเคราะห์ (Fermentation and synthetic microorganisms) เป็นหัวเชื้อในการผลิตปุ๋ยหมักเป็นตัวกระตุ้น Azotobacter และ mycorrhizae ทำงานได้อย่างดีในดิน ช่วยลดอัตราการพังทลายของดิน ป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชบางชนิดของพืชและสัตว์ รวมทั้งใช้และสามารถบำบัดมลพิษในน้ำเสียที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษต่าง ๆ จุลินทรีย์หลักได้แก่ พวก Ray fungi (Actinomycetes), ยีสต์ (yeast) และพวกราหมักต่าง ๆ เช่น Schizosaccharomyces spp, Saccharomyces cerevisiae, Schizosaccharo – myces spp, Pichia sp, Rhodospirillum sp, Leucosporidium sp, Bullera sp, Sporidiobolus sp, Sporobolomyces sp, Torulopsis sp, Candida sp, Kluyveromyces sp, Rhodotorula sp, Saprolegnia sp, Mucor sp, Neurospora sp, Flammulina velutipes, Lentinus edodes, Aspergillus spp, Penicillium spp, Trichoderma spp

กลุ่มที่ ๔ เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกตรึงธาตุไนโตรเจน (Nitrogen – fixing microorganisms) มีทั้งพวกที่เป็นสาหร่าย (Algae) และพวกแบคทีเรีย (Bacteria) ทำหน้าที่ตรึงก๊าซไนโตรเจนจากอากาศในดิน ผลิตสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืช เช่น โปรตีน, กรดอะมิโน, กรดอินทรีย์, แป้ง, กรดไขมัน, ฮอโมน และวิตามินส่วนใหญ่ ได้แก่ Azotobacter spp, Anabaena spp, Nostoc spp, Azolla spp, Frankia spp, Rhizobium spp, Bradyrhizobium spp, Methylobacterium spp, Thiobacillus thiooxidans, Thiobacillus ferrooxidans, Erythrobacter longus, Bacillus spp, Polymyxa spp, Klebsiella spp, Pneumonia spp, Propionibacterium shermanii, Clostridium spp, Pasteurella spp, Desulfotomaculum euminis, Desulfovibrio vulgaris, Chlorobium limicola, Helicobacterium chlorum, Rhodospirillum rubrum, Rhodopseudomonas spp, Chromatium spp, Plectonema boryanum

กลุ่มที่ ๕ เป็นกลุ่มจุลินทรีย์พวกสร้างกรดแลคติก ซึ่งมีประสิทธิภาพในการต่อต้านเชื้อราและแบคทีเรียที่เป็นโทษ จุลินทรีย์พวกนี้ส่วนใหญ่เป็นพวกไม่ต้องการอากาศหายใจชนิดต่าง ๆ ในสภาวะปกติทำหน้าที่เปลี่ยนสภาพดินจากดินเน่าเปื่อยหรือดินก่อโรคให้กลายเป็นดินที่ต้านทานโรคพืชต่าง ๆ ให้มีจำนวนน้อยลงหรือหมดไป และสามารถทำให้อินทรีย์สารในดินมีประโยชน์มากขึ้น และอยู่ในสภาพไร้ออกซิเจนหรือสภาพไร้อากาศ นอกจากนั้นยังช่วยย่อยสลายเปลือกของเมล็ดพันธุ์พืช ช่วยให้เมล็ดงอกเร็วกว่าปกติอีกด้วย ส่วนใหญ่ ๕๐% ประกอบด้วย จุลินทรีย์แบคทีเรียพวก Lactobacillus spp เช่น Lactobacillus casei, L. bulgaricus, Streptococcus lactis เป็นต้น สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ก.

๓.๑.๑.๒ เกษตรธรรมชาติของกองทัพบกที่ใช้ในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง เฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี

แนวทางการส่งเสริมโครงการเกษตรธรรมชาติ ของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ได้ส่งเสริมและให้ความรู้ในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วยการทำเกษตรธรรมชาติซึ่งสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากภาพกิจกรรมในผนวก ง. โดยมีกิจกรรมหลักประกอบด้วย ๔ กิจกรรมคือ

๓.๑.๑.๒.๑ การลดต้นทุนในการทำนา ทำสวน ทำไร่ กิจกรรมนี้ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมากกว่า ๖๐% มีอาชีพทางการเกษตรในการทำนา ทำสวน ทำไร่ หากสามารถช่วยเหลือเกษตรกรส่วนนี้ได้ พลตรีพิเชษฐ์ฯคิดว่าสภาพเศรษฐกิจสังคม ของประเทศน่าจะดีขึ้นในภาพรวม ในการดำเนินการได้แนะนำให้เกษตรกรไทยทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์บำรุงดิน ซึ่งการทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ก็ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นทำได้ด้วยตนเอง การใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ทำการเกษตรนอกจากจะช่วยลดต้นทุนในการผลิต ยังเพิ่มผลผลิตไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคอีกด้วย

๓.๑.๑.๒.๒ การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สภาพพื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินทรายไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ เกษตรกรเมื่อต้องการจะเลี้ยงปลาจะต้องหาเงินไปจ้างรถแมคโครมาขุดบ่อปลา บางพื้นที่ขุดแล้วไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ก็กลายเป็นบ่อร้าง เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรไทยให้สามารถผลิตอาหารประเภทโปรตีนไว้รับประทานในครัวเรือน จึงได้แนะนำส่งเสริมให้ขุดบ่อเลี้ยงปลาขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาว ๔ เมตร ลึก ๑ เมตร นำพลาสติกมาปูรองก้นบ่อ เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ได้ประมาณ ๕๐๐ ถึง ๗๐๐ ตัว ซึ่งเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างต่ำ

๓.๑.๑.๒.๓ การปลูกพืชผักสวนครัวรอบบ่อปลาและตามแนวรั้ว เพื่อเป็นการใช้น้ำจากบ่อปลาในกิจกรรมที่ ๒ เป็นน้ำต้นทุนให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด จึงได้แนะนำให้เกษตรกรไทยปลูกพืชผักสวนครัวรอบบ่อปลาและตามแนวรั้วไว้รับประทานเป็นวิตามิน ใช้น้ำจากบ่อปลามารดพืชผัก

๓.๑.๑.๒.๔ การเลี้ยงไก่ด้วยปลวกเป็นอาหารเสริม ตามปกติเกษตรกรไทยทั่วไปส่วนใหญ่จะเลี้ยงไก่อยู่แล้ว เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรไทยมีไข่ไว้กินเป็นการพัฒนาสมอง จึงได้แนะนำให้เลี้ยงไก่โดยการเรียกปลวกให้ไก่กิน ตามธรรมชาติโดยทั่วไปปลวกจะมีในดินอยู่แล้ว การเรียกปลวกก็ทำได้ง่าย ๆ โดยทำการขุดหลุมกว้างยาวพอประมาณ แล้วนำเศษไม้เก่ามากองรวมกันปิดด้วยใบไม้หรือฟางข้าว แล้วกลบด้วยดิน รดน้ำให้มีความชื้นพอประมาณ ทิ้งไว้ประมาณ ๒ ถึง ๓ วัน ปลวกก็จะมา ทำหลาย ๆ บ่อหมุนเวียนให้ไก่กินเป็นอาหารเสริม จะช่วยลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อ

อาหารให้ไก่กินได้ ปลูกเป็นสัตว์ที่มีโปรตีนค่อนข้างสูง เมื่อไก่กินเป็นอาหารแล้วไก่จะมีสุขภาพสมบูรณ์โตเร็ว

๓.๑.๒ แนวคิดในการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน

โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานีในส่วนของพัฒนาสภาพแวดล้อม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตราที่ ๗๖ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐจะต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์ของชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ” จากการที่ พลตรี พิเศษ ฐิตวิสัยจร ในฐานะที่เคยรับราชการเป็นผู้บังคับหน่วยที่รับผิดชอบพื้นที่ตามแนวชายแดน และรับผิดชอบการติดตามโครงการพระราชดำริ ฯ ในพื้นที่ขณะนั้น ได้วิเคราะห์แล้วว่าปัญหาสังคมที่มักเกิดขึ้นตามแนวชายแดนอยู่เป็นประจำไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาการลักลอบค้าสินค้าผิดกฎหมาย ปัญหาการอพยพและทิ้งถิ่นฐานมาหางานทำในชุมชนเมืองของราษฎร ล้วนแล้วแต่เกิดจากความยากจนของราษฎรทั้งสิ้น เมื่อปากท้องหิวคนก็จะดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด หากสามารถช่วยเหลือให้ราษฎรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้อย่างพอเพียงแล้ว ปัญหาต่าง ๆ น่าจะลดลงหรือหมดไป จึงได้น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ฯ มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาสภาพแวดล้อมตลอดจนคุณภาพชีวิตของราษฎรชาวนา โดยได้ริเริ่มกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

๑) การแก้ปัญหาภัยแล้ง

ประเทศไทยมักจะเกิดภัยธรรมชาติอยู่เป็นประจำไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย ภัยแล้ง สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดภัยธรรมชาติดังกล่าวก็คือ ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมากจนทำให้ธรรมชาติขาดความสมดุล จากปัญหาภัยแล้งที่มักเกิดขึ้นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือพอถึงฤดูแล้งราษฎรจะไม่มีน้ำกินน้ำใช้ โดยทั่วไปหน่วยงานของรัฐบาลมักจะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการนำรถบรรทุกน้ำไปแจกจ่ายน้ำให้ราษฎร ซึ่งก็ไม่เพียงพอกับความต้องการและต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในแต่ละปี พลตรี พิเศษ ฐิตวิสัยจร ฯ ได้ริเริ่มกิจกรรมในการแก้ปัญหาภัยแล้ง โดยมองว่าตามปกติลักษณะการตั้งหมู่บ้านทั่วไปจะตั้งใกล้แหล่งน้ำไม่ว่าจะเป็นห้วย หนอง ปัญหาที่ราษฎรมีน้ำใช้ไม่เพียงพอในฤดูแล้ง สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องจากน้ำในลำห้วยไหลลงสู่แม่น้ำเร็วกว่าปกติ จึงได้แนะนำให้ราษฎรนำกระสอบไปใส่ดินไปกั้นเป็นเขื่อนทดน้ำ เพื่อชะลอการไหลของน้ำ สำหรับการกั้นจะทำบริเวณแคบที่สุดเพื่อเป็นการประหยัดกระสอบ ลักษณะการกั้นจะแบ่งเป็น ๓ ช่วง ตามลักษณะการใช้ น้ำ ประกอบด้วย ช่วงแรก จะกั้นเขื่อนบริเวณต้นน้ำเก็บน้ำไว้สำหรับบริโภค ช่วงที่สองเก็บไว้สำหรับอุปโภค และช่วงที่สามเก็บไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตร หรือหากหมู่บ้านใดมีน้ำจากแหล่ง

อันอยู่แล้วก็อาจพิจารณาแบ่งการกันขึ้นตามลักษณะการใช้ได้ตามความเหมาะสม ห้วงเวลาในการกันขึ้น จะดำเนินการหลังจากเสร็จสิ้นจากฤดูฝน เพราะหากกันขึ้นในห้วงฤดูแล้งมักจะเกิดปัญหาระหว่างหมู่บ้านที่อยู่ต้นน้ำและท้ายน้ำ เมื่อถึงฤดูฝนเมื่อหมู่บ้านมีน้ำใช้อย่างเพียงพอแล้วก็ให้เก็บกระสอบที่กันขึ้นไว้ใช้ในปีต่อไป หากราษฎรช่วยกันหากระสอบเปล่ามาคนละ ๒ – ๓ ใบ และใช้แรงงานในหมู่บ้าน การดำเนินการดังกล่าวแทบจะไม่ต้องลงทุนและเป็นการแก้ปัญหาให้มีน้ำไว้ใช้ตลอดปีอย่างตรงประเด็น

๒) การพัฒนาสภาพแวดล้อม

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คนเราตั้งแต่เกิดจนตาย จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค บางชนิด ล้วนแล้วแต่ได้จากทรัพยากรป่าไม้ทั้งสิ้น หากทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั่วไป เช่น ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาลทำให้เกิดภัยธรรมชาติ มลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น ในประเทศไทยทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ทรัพยากรป่าไม้ที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบันมีไม่ถึงร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ในประเทศ ทรัพยากรป่าไม้ในความต้องการโดยทั่วไปจะต้องมีถึงร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงจะเกิดความสมดุล สำหรับแนวความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พลตรี พิเชษฐ์ ๑ ได้ดำเนินการตามแนวพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้า ๑ พระบรมราชินีนาถ ในการให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลายคนมองว่าการตัดไม้ทำลายป่าเป็นการตัดไม้ในพื้นที่บริเวณที่เป็นป่ากรณีนี้ก็ถือเป็นส่วนหนึ่ง พลตรี พิเชษฐ์ ๑ มีแนวความคิดว่าปัจจุบันพื้นที่ป่าที่มีเหลือให้ตัดมีจำนวนน้อยมาก คนทั่วไปส่วนใหญ่มักจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ครอบครอง เช่น ในไร่ ในนา ในที่อยู่อาศัย ในความเป็นจริงแล้วหากวิเคราะห์ให้ละเอียดพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศมากกว่า ๖๐% จะเป็นไร่ นา เป็นที่อยู่อาศัย เพราะฉะนั้นการตัดไม้ในบริเวณดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วนับว่าเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ของประเทศอย่างมากมายมหาศาล ในการแก้ปัญหาเรื่องนี้ พลตรี พิเชษฐ์ ๑ ได้ริเริ่มนำราษฎร ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ ครู และนักการเมืองท้องถิ่น ขึ้นเฮลิคอปเตอร์ตรวจภูมิประเทศทางอากาศ เพื่อให้เห็นสภาพป่าที่เหลืออยู่อย่างแท้จริง จากนั้นก็มาประชุมหารือกันเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหานี้ ๑ ทุกคนมีความเห็นเป็นแนวทางเดียวกัน จึงได้แนวความคิดในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ ๓ ประการ

ประการแรก ทุกคนจะต้องช่วยกันรักษาป่าไม้ที่ยังเหลืออยู่ จะมอบให้หน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบคงจะดูแลรักษาไม่ทั่วถึง

ประการที่สอง จะต้องให้ราษฎรที่อยู่ติดกับป่าเป็นผู้ดูแลรักษาป่าไม้โดยตรงในแนวความคิดนี้จึงได้ริเริ่มจัดตั้งราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า หรือ รสทป. ขึ้น การดำเนินการก็คล้าย

กับลูกเสือชาวบ้าน หรือไทยอาสาป้องกันชาติ จะแตกต่างก็ตรงที่ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าจะเน้นในเรื่องของการรักษาทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองเท่านั้น

ประการที่สาม จะต้องฟื้นฟูป่าไม้ทั้งหมดไปให้มากขึ้นในแนวคิดนี้ พลตรี พิเชษฐ์ ๑ ได้รณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ราษฎรปลูกต้นไม้ตามไร่ นา ที่อยู่อาศัย ไร่เป็นมรดกให้ลูกหลาน ต้นไม้สามารถถ่ายโอนเป็นมรดกได้ ราษฎรมักจะบอกว่าไม่มีพื้นที่ปลูก ไม่มีกล้าไม้ปลูก ก็ได้แนะนำให้ปลูกบริเวณที่อยู่อาศัยเป็นแนวรั้ว ปลูกแทรกตามไร่ นา หากบ้านไหนมีพื้นที่น้อยเป็นคอนกรีตก็ให้ปลูกในกระถาง สำหรับกล้าไม้ผู้ที่ไม่มีก็ได้แนะนำให้ไปหาในป่า เพราะตามปกติทั่วไปจะมีกล้าไม้เล็ก ๆ อยู่บริเวณต้นไม้ใหญ่อยู่แล้ว ในการปลูกต้นไม้ได้แนะนำให้ราษฎรปลูกคนละ ๓๐ ต้น เมื่อต้นไม้โตให้แบ่งไว้สร้างบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย ๑๐ ต้น ขยซื้อตะปู สังกะสี ๑๐ ต้น และอีก ๑๐ ต้น ไร่เป็นมรดกให้ลูกหลาน หากทุกคนทำได้เช่นนี้จะเกิดบ้านเล็กในป่าใหญ่ พื้นที่ป่าจะเพิ่มขึ้นอย่างมากมายโดยไม่รู้ตัว

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากการที่ พลตรี พิเชษฐ์ ๑ ได้ดำรงตำแหน่งเป็นทหารราชองครักษ์ในสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทุกครั้งที่พระองค์เสด็จแปรพระราชฐานในการติดตามงานโครงการศิลาปาชีพ ฯ ทหารและเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะนำราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าเข้ารับพระราชทาน “พิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” และถวายสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพระพักตร์ พระองค์จะมีพระราชดำรัสว่า ไม่สบายพระทัยที่เห็นราษฎรมาถวายสัตย์ปฏิญาณว่าจะไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่หาของป่า ไม่รู้ว่าจะอยู่กินกันอย่างไร ให้ไปหาทางช่วยเหลือประกอบกับเมื่อปี ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้มี พระราชดำรัส ฯ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางดำรงชีวิตของปวงชนชาวไทย การดำรงชีวิตแบบพอเพียงเป็นการดำรงชีวิตแบบพออยู่ พอกิน สามารถอุ้มชูตนเองได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการสนองแนวพระราชเสวณีย์ของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ดังกล่าวข้างต้น พลตรี พิเชษฐ์ ๑ จึงได้นำเสนอเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ฯ มาริเริ่มกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เกษตรกรไทยและราษฎรทั่วไปให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย ๔ กิจกรรม ดังนี้

- (๑) การลดต้นทุนในการทำนา ทำสวน ทำไร่
- (๒) การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบในบ่อพาสติกขนาดเล็ก
- (๓) การปลูกพืชผักสวนครัวรอบบ่อปลาและตามแนวรั้ว
- (๔) การเลี้ยงไก่ด้วยปลวกเป็นอาหารเสริม

กิจกรรมทั้ง ๔ กิจกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้นำแนวทางการทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติ ตามแนวทางของกวีเซ โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ หรือ EM (Effective Microorganisms) มาเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ

ในแนวความคิดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้สามารถเข้าถึงเกษตรกรไทยและราษฎรทั่วไปได้อย่างรวดเร็วทั่วถึงเป็นรูปธรรม พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้ประชาสัมพันธ์ทางสื่อวิทยุในรายการ “แดนอีสาน” และได้นำหมอลำ ผู้นำชุมชน ครู สาธารณสุข มาเข้ารับการอบรมถ่ายทอดแนวความคิด จากนั้นให้ไปแนะนำราษฎร และจัดการประกวดหมู่บ้านขึ้น พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ในฐานะเคยที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๖ ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ตามแนวชายแดนในเขต จ.อุบลราชธานี จ. ศรีสะเกษ จ.อำนาจเจริญ เป็นหัวหน้าโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี ได้นำกิจกรรมดังกล่าวไปช่วยเหลือราษฎรในการพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่หมู่บ้านโนนสวรรค์ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี และหมู่บ้านชาด ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี เป็นหมู่บ้านนำร่องจากผลการวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนหมู่บ้านโนนสวรรค์” ของคณะทำงานวิจัยที่จังหวัดอุบลราชธานีได้แต่งตั้งขึ้นพบว่าเกษตรกรไทยที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ฯ ที่ พลตรีพิเชษฐ์ ฯ ริเริ่มขึ้นมีสภาพความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในภาพรวม สำหรับบริเวณที่ตั้งโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม ฯ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้จัดทำเป็นสถานที่อบรมเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจทั่วไปการที่ พลตรีพิเชษฐ์ ฯ ได้เปิดการอบรม ฯ มีส่วนราชการ องค์กรเอกชน และเกษตรกรทั่วไป มาขอรับการอบรมจำนวนประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ คน ผู้ที่เข้ารับการอบรมจะต้องนั่งรถ และห่อข้าว มากินเอง ซึ่งเป็นการต้องการอย่างแท้จริง

งานวิจัยนี้ได้กำหนดกรอบของการศึกษาไว้ว่าจะดำเนินการศึกษาโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม จ.อุบลราชธานี โดยศึกษาแนวคิดของ พล.ต.พิเชษฐ์ ฯ กำลังพลของกองทัพบกกับการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนซึ่งมีหลักการให้ราษฎรมิภูมิคุ้มกันกล่าวคือสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ให้ประโยชน์กับมนุษย์หากสภาพแวดล้อมดีมีการรักษาสมดุลของธรรมชาติก็จะทำให้มนุษย์สามารถอยู่คู่กับธรรมชาติอย่างมีความสุขสามารถหาประโยชน์จากธรรมชาติได้อย่างสมดุลเช่นกัน ราษฎรก็มีภูมิคุ้มกันตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ลำดับต่อไปนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดพัฒนาการของโครงการดังนี้

ก่อนที่จะเกิดโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม โดยมี พลตรีพิเชษฐ์ ฯ เป็นหัวหน้าโครงการ ฯ นั้น บทบาทของทหารที่ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้ปฏิบัติมาตลอดที่รับราชการทหารนั้นมีส่วนสำคัญที่ทำให้มีพัฒนาการทางความคิด ในการพัฒนาหมู่บ้านแถบพื้นที่

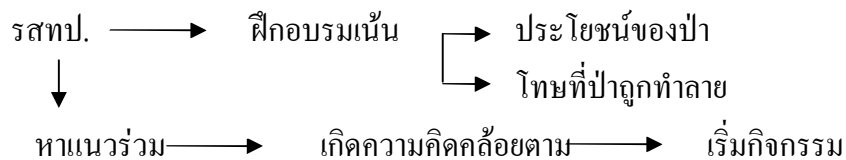

ชายแดน เนื่องจากตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ทำงานรับผิดชอบในแถบแนวชายแดน ได้มองเห็น การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ตามแนวชายแดนไทย – ลาว และ ไทย – กัมพูชา ซึ่งเป็นทั้งป่าต้นน้ำ และป่าที่เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้านที่อาศัยอยู่แถบแนวชายแดนทั้งหมด ซึ่งถ้าหากป่าไม้ถูกทำลาย จะมีผลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ตลอดจนการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรกรรม ดังที่ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้เล่าถึงความเป็นมาของพื้นที่ป่าไม้ โดยให้ชาวบ้านมีการร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะแนวทางและวิธีการในการรักษาป่าถาวรตามลำดับได้ดังต่อไปนี้

ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๒๒ – ๒๕๓๐ มีการสู้รบตามแนวชายแดนขณะนั้นป่าไม้ยังมีอยู่มากภายหลังปี พ.ศ.๒๕๓๐ การสู้รบสงบลง ประมาณปี พ.ศ.๒๕๓๖ – ๒๕๓๗ ได้กลับไปดูอีกครั้งพบว่าป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ดังคำกล่าว “ปี ๓๖ หรือ ๓๗ กลับมาอีกครั้งมาเป็นรองผู้การ ตอนนั้นไม่มีการรบ เห็นว่าป่าไม้ถูกบุกรุกมาก มันท่าใจหาย แต่ก่อนเหลือเยอะเดี๋ยวนี้มีการบุกรุกจากชายป่าจีนไปเกือบถึงยอดภูเขา จากการขึ้น ฮ. เป็นประจำก็เลยเห็น” และในปีนั้น พลตรีสนั่น มะเร็งสิทธิ์ เป็นผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๖ ผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี ได้ให้นโยบายกับทุกหน่วยที่อยู่ตามแนวชายแดนให้ความสำคัญในการดูแลรักษาป่าอย่างจริงจัง จึงเกิดแนวความคิดในเรื่องรักษาป่าไม้ โดยได้นำแนวความคิดการฝึกเกี่ยวกับ ทสพข. (ฝึกชาวบ้านต่อต้านผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) มาปรับเป็นแนวปฏิบัติให้ชาวบ้านรักษาป่า พาผู้นำชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น หัวหน้าส่วนราชการขึ้น ฮ. คุศภาพป่า ดังคำกล่าว “คนส่วนใหญ่พอขึ้นไปดูก็ตกใจมาก เพราะแต่เดิมมองในทางระดับหรือตามพื้นราบมันจะเห็นป่าเยอะ เพราะเป็นภาพเชิงซ้อน พอขึ้นไปเห็นว่าป่าหมด บางครั้งตรงกลางถูกเจาะเป็นไขดาว” ก็มาคุยกันหาข้อสรุปว่าจะช่วยกันรักษาป่าอย่างไร แต่ละกระทรวงจะช่วยอย่างไร ทำทุกอำเภอในพื้นที่รับผิดชอบตามแนวชายแดนถึง ๕ อำเภอได้แก่ อำเภอน้ำยืน อำเภอนาจะหลวย อำเภอบุณฑริก อำเภอลิขิตร์ อำเภोजงเจียม อำเภอสรีเมืองใหม่ อำเภอเขมราฐ อำเภอโพธิ์ไทร และอำเภอชานุมาน โดยเน้นให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วม “ทุกคนต้องช่วยกันรักษาป่าที่อยู่รอบ ๆ บ้าน โดยทุกคนจะต้องได้ประโยชน์จากจุดนี้ จึงเกิดการอบรม รสทป. ขึ้น โดยหลังการอบรมแล้วฝึกราษฎร จะมีการตั้งกฎระเบียบการรักษาป่าขึ้น พื้นที่ที่ทำแล้วประสบผลสำเร็จ คือ ป่าดงใหญ่ อำเภอหัวตะพาน จ.อำนาจเจริญ ซึ่งเดิมชาวบ้านมีการรักษาป่ากันเองอยู่แล้ว ทหารเข้าไปฝึกการจัดตั้ง รสทป.(ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า) เอรูปแบบไปสอนแก้ไขข้อจำกัดให้เขา ซึ่งได้พาผู้นำราษฎรหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่รอบป่าดงนาทาม ๑๗ หมู่บ้านไปดูงานที่นั่น กลับมาชาวบ้านอยากรวมตัวทำแต่ยังไม่เกิดอะไรมากนัก ประกอบกับในปี พ.ศ.๒๕๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ ฯ บ้านดงนา บ้านปากลาและบ้านโพนงาม ทรงเห็นสภาพชีวิตราษฎรยากจนไม่มีโรงเรียน ไม่มีสถานีนอนมัย จึงทรงมีรับสั่งให้แม่ทัพภาคที่ ๒ และผู้ว่าราชการจังหวัด ให้หาทางช่วยเหลือราษฎร กองทัพบกได้ติดต่อกับสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสภาพความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่ง

ได้ลงมาดูพื้นที่จริงและมีความเห็นชอบ ให้จัดตั้งกองอำนวยการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม ฯ ขึ้นและยังได้มีการฝึก ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) ให้กับราษฎรรอบ ๆ ป่าดงนาทามทั้ง ๑๑ หมู่บ้าน โดยมีรูปแบบการฝึกอบรม ดังนี้

ซึ่งนำไปสู่การหาข้อสรุปที่ได้จากชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้าน และหัวหน้าหน่วยงานราชการที่ได้จากการสัมมนา

๑) เรื่องป่าไม้ ทุกคนทุกกระทรวง ทบวง กรม ต้องช่วยกันเท่าที่จะทำได้ ถ้าจะให้ป็นหน้าที่ป่าไม้ฝ่ายเดียว ป่าก็คงจะหมดไปเรื่อย ๆ

๒) ต้องให้ชาวบ้านอยู่รอบ ๆ ช่วยกันรักษาป่า โดยการจัดตั้งเป็นองค์กร

๓) พื้นที่สภาพป่าที่หมดไปในขณะนั้น กลายมาเป็นนา ไร่และสวน ส่วนสถานที่ราชการเอาต้นไม้ไปปลูก โดยที่เขาไม่เสียประโยชน์ ซึ่งชาวบ้านได้เสนอวิธีการปลูกต้นไม้ว่าควรจะดำเนินการดังนี้

(๑) ปลูกรอบ ๆ พื้นที่ครอบครอง แทนเสารั้ว

(๒) ปลูกตามคันนา

(๓) ปลูกแทรกในไร่

(๔) ปลูกรอบบ้านที่อยู่ในนา (เถียงนา)

(๕) ปลูกรอบบ้าน

สถานที่ราชการถาลดพื้นที่ว่างเปล่าลง ๕๐% จะเกิดต้นไม้ขึ้นทั่วประเทศโดยอีกมหาศาลโดยวิธีไม่ต้องเสียงบประมาณถ้ารัฐบาลได้ออกนโยบายและกำกับดูแลโดยเคร่งครัด

อีกประการหนึ่งให้เขาเห็นว่าชาวบ้านตามชนบทการที่ต้องการจะหาทรัพย์สินสมบัติให้ลูกนั้นหายาก แต่ถ้าปลูกต้นไม้ทำได้ง่ายทุกวันนี้ต้นไม้ขนาด ๑ คนโอบประมาณต้นละ ๕,๐๐๐ บาท อีก ๒๐ ปีข้างหน้าจะไม่ต่ำกว่าหมื่นบาท มี ๑,๐๐๐ ต้น ก็มีเงินสิบล้าน ถ้าไม่มีพื้นที่จริง ๆ ก็ปลูกอย่างน้อย ๓๐ ต้น ๒๐ ต้นเอาไว้สร้างบ้าน อีก ๑๐ ต้นเอาไว้ขายซื้อสังกะสี ตะปู ในครั้งแรกของการอบรม รสป. มีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน การอบรม รสป. เพื่อหาแนวร่วมให้เกิดแนวความคิดคล้อยตามก่อนในพื้นที่ตามแนวชายแดน แต่การดำเนินการขาดงบประมาณประมาณ “ต้องเป็นหนี้เขาประมาณแสนกว่าบ้าน” จึงถ่ายรูปไปนำเสนอ อธิบดีกรมป่าไม้ (นายพอง เล้งอี) ได้

งบมา ๘๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งฝึกอบรมได้เกือบ ๑๐๐ หมู่บ้าน และได้พยายามประชาสัมพันธ์โดยใช้หมอลำเป็นสื่อเรื่อยมา

ต่อมา พลตรี พิเศษฐ์ ฯ ได้ตามเสด็จ ฯ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ไปที่หมู่บ้านเนินธัมมัง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของจ.นครศรีธรรมราช ทรงรับสั่งถามว่า “ที่อุบล ฯ ที่ไหนที่จนมาก ๆ อย่างนี้ไหม” ได้ตอบว่ามี จึงทรงรับสั่งว่า พระองค์ท่านจะไปเยี่ยมเพื่อไปช่วยเรื่องศิลปอาชีพ ต่อมาเดือนธันวาคม ๒๕๓๘ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ มาที่ จ.อุบลราชธานี ได้มีการถวายบรรยายเรื่อง รสทป. ให้สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงทราบและทรงรับสั่งว่าเป็นโครงการ ฯ ที่ดีมากขอให้แม่ทัพ (พล.ท.สุรยุทธ์ จุลานนท์) ขยายผลต่อซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด (นายนิธิศักดิ์ ราชพิตร) ยินอยู่ด้วยกัน ก็บอกจะให้งบประมาณในการฝึกในปีนั้นจึงได้ช่วยป่าดงใหญ่ อ.ห้วยตะพาน จ.อำนาจเจริญ โดยได้ติดตามโครงการต่าง ๆ ที่ค้างและไม่ได้ทำ เช่น ฝายลำเซบาย และผนังกันน้ำ ฯลฯ

ในปีต่อมาได้กราบทูลสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถว่าหมู่บ้านในพื้นที่พระองค์ท่านต้องการ คือ บ้านเล็กในป่าใหญ่ มีแล้ว คือ ป่าดงใหญ่ อ.ห้วยตะพาน จ.อำนาจเจริญ

ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ มาที่ จ.อุบลราชธานี ทรงพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” ให้กับราษฎร ๑๒ หมู่บ้านที่รักษาป่าดงใหญ่ อ.ห้วยตะพาน จ.อำนาจเจริญ และหลาย ๆ หมู่บ้านในพื้นที่กองทัพบกที่ ๒ ต่อมาเวลาสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ มาในพื้นที่ ราษฎรมาปฏิบัติตนต่อพระพักตร์ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ท่านทรงรับสั่งกับผู้ใกล้ชิดว่า “ไม่สบายพระทัย เพราะเขาเหล่านี้มาปฏิญาณว่าจะไม่ตัดไม้ทำลายป่า จะดูแลป่า เขาเสียสละ แต่ท่านไม่ได้ช่วยอะไรเขาเลย ให้ไปคิดว่าจะหาทางช่วยเขาอย่างไร”

ในปี พ.ศ.๒๕๓๙ – ๒๕๔๘ ขณะนั้น กองอำนวยการป่าดงนาทาม ฯ ยังไม่เกิด แต่ก็ได้ช่วยเหลือชาวบ้านและทำเรื่องป่าไม้มาเรื่อย ๆ ถือเรื่องป่าเป็นเรื่องใหญ่

หลังพบบ้าน (ก้านหิน ชิน แสงเนตร ก้านหินคำบลนาโพธิ์กลาง) ไปดูงานป่าดงใหญ่จากนั้นชาวบ้านเริ่มกลับไปทำ ไปพัฒนาเพื่อจะรวมตัวกันรักษาป่าอย่างเข้มแข็ง จึงได้ขอว่า พระราชทาน พันธุ์ผักพระราชทาน จากสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ไปให้ โดยให้ ก้านหิน ชิน ดูว่าหมู่บ้านไหนเข้มแข็งก็เอาไปให้ แต่โดยปกติก็แจกผ้าห่ม และเสื้อกันหนาวเป็นประจำอยู่แล้ว นอกจากนี้ก็มีปศุสัตว์อำเภอเข้ามาช่วย กำกับดูแลซึ่งชาวบ้านก็ตื่นตัวกันมากขึ้นเพราะผู้นำเขาตื่นตัวมาขอรักษาป่าอยู่แล้ว เมื่อโครงการ ฯ เกิดขึ้น ก็ยิ่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น โครงการ ฯ ได้ให้ชาวบ้านเขียนแผนงานจากล่างขึ้นมา โดยมีองค์กรเอกชน คือ Nature care เข้ามาช่วยรวมชาวบ้านและ

ดำเนินการ เอาตัวแทนชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านมาช่วยกันคิดว่าต้องการอะไร หนองฝายกั้นน้ำ ถนนหนทาง ฯลฯ ล้วนมาจากชาวบ้านทั้งนั้น แล้วจึงเสนอแผนของ กอ. ป่าดงนาทามในการพัฒนา

ก่อนจะมี กองอำนวยการฯป่าดงนาทาม ฯ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้ช่วยชาวบ้านที่รักษาป่าในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงในการซื้อปุย อดก. โดยได้ประสานให้คุณสหส บุญญาวิวัฒน์ ติดต่อให้ อดก.ช่วยดำเนินการมาประมาณ ๓ ปี ช่วยประหยัดเงินเกือบ ๓ ล้านบาท ต่อมาเกิดวิกฤติเศรษฐกิจประมาณปลายปี พ.ศ.๒๕๔๐ ค่าเงินบาทลด ปุยขาดตลาด และมีราคาแพง

เดิมมีความสนใจเรื่องเกษตรธรรมชาติมานานตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๗ เรื่องเกษตรทิวเขา ได้ให้ทหารไปเรียนรู้และปี พ.ศ.๒๕๓๘ ได้ขอให้อาจารย์ โกวิท อดกไม้ อาจารย์โรงเรียนน้ำเย็นวิทยา อ.น้ำเย็น จ.อุบลราชธานี มาสอนทหาร ที่หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ ๖ บ้านเก่าขาม อ.น้ำเย็น โดยมุ่งให้กำลังพลไม่ใช้ยาฆ่าแมลง และสารเคมี เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ จึงได้นำแนวคิดเกษตรธรรมชาติทิวเขาไปใช้ในการทำนา เพื่อลดต้นทุนการผลิต จึงเป็นที่มาของเศรษฐกิจพอเพียง และขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ช่วยทำเรื่องขอยืมตัว อาจารย์โกวิท อดกไม้ จากกรมสามัญศึกษา มาช่วยราชการซึ่งขณะนั้นยังไม่ได้คิดเรื่องกิจกรรมเรื่อง ปลา กบ ไก่

สรุป ความเป็นมาของโครงการ ฯ มีลำดับ ดังนี้

ปี พ.ศ.๒๕๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ ฯ เยี่ยมราษฎรบ้านโพนงขาม บ้านดงนา อ.ศรีเมืองใหม่ และบ้านปากลา อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ทรงขอให้ช่วยราษฎรด้านคุณภาพชีวิตและให้ช่วยกันรักษาป่า

ปี พ.ศ.๒๕๓๘ ประชุมทุกส่วน ทุกฝ่ายราชการ ทหาร (กองทัพบกที่ ๒) กอ.รมน. จังหวัด ตั้งคณะกรรมการทีมประกอบด้วย ดำรง ทหาร พลเรือน

ปี พ.ศ.๒๕๓๙ – ๒๕๓๘ ได้มีการฝึกเพื่ออบรมจัดตั้งองค์กรพิทักษ์ป่า ๑๐ หมู่บ้าน เน้นเรื่องพิทักษ์ป่า และดูแลราษฎร

ปี พ.ศ.๒๕๔๑ จัดทำแผนงานหรือโครงการ “โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี”

ปี พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๒ ของงบประมาณ ดำเนินงานตามแผนโครงการ ฯ

ปี พ.ศ.๒๕๔๐ - ปัจจุบัน โครงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง^๖

^๖ พันเอก พิเชษฐ์ วิสัยจร, เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนหมู่บ้านโนนสวรรค์ ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี, (อุบลราชธานี:สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, ๒๕๔๒), หน้า ๕๗.

๓.๒ บทบาทของกองทัพบก ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร กำลังพลของกองทัพบกมีบทบาทคือการมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรตามชนบท หรือที่มีบทบาทในการให้ความรู้ราษฎรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามชนบท ตามแนวชายแดน มีบทบาทของกำลังพลกองทัพบกหลายท่านที่รับราชการในพื้นที่ส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่กองทัพบกภาคที่ ๑ (ภาคกลาง) กองทัพบกภาคที่ ๒ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) กองทัพบกภาคที่ ๓ (ภาคเหนือ) กองทัพบกภาคที่ ๔ (ภาคใต้) ที่เป็นผู้เสียสละหยาดเหงื่อแรงกายแรงใจเข้าช่วยเหลือราษฎรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดของกำลังพลของกองทัพบกแต่ละท่าน สำหรับงานวิจัยนี้มีขอบเขตในการศึกษาบทบาทของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี โดยศึกษาแนวคิดและบทบาทซึ่งบทบาทมี ๒ บทบาท คือ บทบาทด้านโครงการเกษตรกรรมชาติ และบทบาทด้านโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลแนวคิดและบทบาท พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรจากแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่ได้ออกแบบไว้ตามภาคผนวก ข. โดยทำการสัมภาษณ์ พลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร รวมทั้งสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติ และผลงานรวมทั้งประสบการณ์ การทำงานของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ซึ่งสามารถศึกษาได้ในภาคผนวก ค. สำหรับแนวคิดและบทบาทมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

แนวคิดและบทบาทของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร

แรงจูงใจของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร มีแรงจูงใจที่มีช่วยเหลือชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรเนื่องด้วยการประสบการณ์ทำงานที่รับราชการเป็นผู้บังคับหน่วยทหารในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเวลานานจึงได้เห็นความยากจนของราษฎรในพื้นที่ ที่เกิดจากการทำการเกษตรที่ล้มเหลว จนเกิดแนวคิดการช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ที่เป็นเกษตรกรโดยการให้ความรู้ในเรื่อง การทำเกษตรกรรมชาติ แบบพึ่งพาตนเอง ซึ่งต้นทุนการผลิตต่ำ ผลผลิตสูง สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพดี

แนวคิดของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนา

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เห็นว่าปัจจุบันกองทัพบกได้ให้หน่วยทหารในพื้นที่ลงไปในพื้นที่จนถึงในระดับหมู่บ้านซึ่งเป็นรากแก้ว (รากหญ้า) เพราะราษฎรส่วนใหญ่ในท้องถิ่นจะเชื่อทหารทหารต้องใช้โอกาสนี้ไปสอนให้ชาวบ้านนำการเกษตรกรรมชาติแบบพึ่งพาตนเองไปใช้ในการทำเกษตรกรรม ราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ ๖๐ – ๗๐ % เป็นเกษตรกร ทหารจึงควรนำการเกษตร

ธรรมชาติไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ความเป็นอยู่ของราษฎรจะได้พัฒนาขึ้น ประเทศชาติจะได้พัฒนา ประการสำคัญทางยุทธศาสตร์ทหารคือ เมื่อหน่วยทหารที่เกี่ยวข้องกับราษฎรในพื้นที่โดยเฉพาะตามแนวชายแดนสามารถทำให้ราษฎรมีความเข้มแข็งไม่ทิ้งถิ่นฐาน ราษฎรเหล่านั้นก็จะเป็ฯหูเป็นตาให้กับทางราชการทหาร โดยราษฎรจะต้องอยู่ดีกินดี สุขภาพดี จิตใจดี ไม่ละทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาทีหลัง

แนวคิดด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งแล้วแต่ผู้จะนำไปประยุกต์กับคนกลุ่มใด เช่น กับเกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ กับพ่อค้า กับข้าราชการ ซึ่งจะแตกต่างกันไปแล้วแต่การประยุกต์ใช้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีหลักการสำคัญ คือ ความพอเพียงที่หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังนั้นจะดำเนินไปได้ตามหลักการข้างต้นได้ ราษฎรจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องได้ด้วยการพึ่งพาตนเองก่อน จึงได้เกิดความคิดในการช่วยเหลือราษฎรแก้ไขปัญหาปากท้อง โดยใช้ปัญญาลัทธิที่มีประสิทธิภาพ หรืออีเอ็ม (EM) ในการทำเกษตรกรรม เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต การปลูกผักรั้วกินได้ เลี้ยงปลา กบในบ่อพลาสติก และการเลี้ยงไก่ไข่ปลวก เป็นอาหารเสริม โดยมีโครงการหลายโครงการ เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ (เกษตรธรรมชาติ) โครงการเลี้ยงปลา – กบ ในบ่อพลาสติก โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ โครงการบำบัดน้ำเสียในชุมชน เป็นต้น

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร (เกษตรธรรมชาติ

และการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน)

พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร มีแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรโดยการประยุกต์ใช้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การให้ราษฎรทำการเกษตรแบบพอเพียง หรือการทำเกษตรธรรมชาติ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ราษฎรพึ่งพาตนเองได้โดยนำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพมาช่วย ในการทำเกษตรกรรมพร้อมทั้งส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ด้วย โดยมีกิจกรรมหลัก ๔ ประการ กิจกรรมเสริมอีกหลายประการ

๑) กิจกรรมหลัก (ด้านเกษตรธรรมชาติ)

(๑) การลดต้นทุนในการทำนา ทำไร่ ทำสวน

(๒) การปลูกผักรอบ ๆ บ่อปลา หรือรอบบ้าน

(๓) การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ในบ่อพลาสติก

(๔) การเลี้ยงไก่ โดยการเรียกปลวกมาจากดิน เพื่อเป็นอาหารไก่

๒) กิจกรรมเสริม (ด้านรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน)

- (๑) สร้างป่าชุมชน
- (๒) ปลุกต้นไม้ในบริเวณชุมชน
- (๓) ปรับปรุงสภาพป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- (๔) การบำบัดน้ำเสีย
- (๕) การทำฝายเก็บน้ำไว้ใช้และไว้เพื่อทำความชุ่มชื้นให้ผืนป่ามีสภาพแวดล้อมที่ดี
- (๖) ฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
- (๗) กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมรวมกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ที่นอกเหนือจากกิจกรรมในโครงการ ฯ แล้วแต่แนวคิดของราษฎรที่จะประยุกต์ใช้โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) เข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต

บทบาทของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร

ตั้งแต่เริ่มโครงการเกษตรธรรมชาติ และโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐ เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ได้นำเกษตรทิวเขโดยใช้อีเอ็ม (EM) เข้าช่วยในการทำเกษตรกรรมและรักษาสภาพแวดล้อม เช่น การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น ขั้นตอนการปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทสำคัญให้การส่งเสริมโครงการคือ

๑) การให้ความรู้เบื้องต้นราษฎร โดยการอบรมการทำเกษตรแบบธรรมชาติและการใช้อีเอ็ม เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน (สอนภาคทฤษฎี)

๒) ลงไปจับมือทำกล่าวคือ ลงไปสอนให้ลงมือทำจริงในพื้นที่เพาะปลูกจริง (สอนภาคปฏิบัติ)

๓) ติดตามกำกับดูแล

๔) สร้างเครือข่ายเพื่อนร่วมอุดมการณ์เกษตรธรรมชาติ และการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนเพื่อเป็นทีมงานช่วยเหลือและกำกับดูแลราษฎรที่เข้าร่วมโครงการ ฯ

สำหรับบทบาทของ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ นั้น มีบทบาทตามโครงการต่าง ๆ ที่ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ได้เข้าไปส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักพึ่งตนเอง โดยประกอบสัมมาอาชีพทำเกษตรกรรมแบบเกษตรธรรมชาติ เพื่อความเป็นอยู่แบบพอเพียงพอประมาณ ไม่เบียดเบียนรู้จักแบ่งปันโดยการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเสริมอาชีพและกิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน จนราษฎรมีชีวิตแบบทางสายกลาง (กาย วาจา ใจเป็นไปในทางที่ดี , จิตใจเข้มแข็ง และมีปัญญา รู้คิดเข้าใจตามความเป็นจริง) ซึ่งมีโครงการที่เข้าไปส่งเสริมให้ความรู้ดังนี้

๑) บทบาทในโครงการตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในเวที ของสหประชาชาติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวติมอร์ตะวันออก

๒) บทบาทในโครงการตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โครงการป่าดงนาทาม จ.อุบลราชธานี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่

๓) บทบาทในโครงการตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๔) บทบาทในการส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน

ความคาดหวังของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร คาดหวังให้ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรธรรมชาติลดต้นทุนการผลิตได้โดยใช้เอ็ม (EM) ลดการใช้สารเคมี หลดหนี้สิน มีกินเพียงพอ พอมีทรัพย์ใช้จ่ายในครอบครัว ส่วนด้านการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนนั้นคาดหวังให้ราษฎรมีความเข้าใจเรื่องป่าไม้ว่ามีประโยชน์กับโลกเพียงใด รวมทั้งการรวมตัวกันเพื่อเป็นกลุ่มอนุรักษ์รักษาป่าอย่างเข้มแข็งหลาย ๆ พื้นที่

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ฯ

๑) พิจารณาได้จากยอดผู้มาเข้าอบรมโครงการเกษตรธรรมชาติที่กองอำนวยการโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี และการร้องขอเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมของโครงการ ฯ ไปอบรมให้ความรู้นอกสถานที่ มียอดผู้เข้าอบรมประมาณ ๑ ล้านกว่าคน และที่เห็นได้ชัดคือ ประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ คน ที่อบรมอยู่ที่กองอำนวยการโครงการ เพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม ห่อข้าวมากินเอง เสียค่ารถมาเอง ราษฎรที่เข้ารับการอบรมแล้วนำไปปฏิบัติเมื่อได้ผลดีก็บอกเล่าต่อ ๆ กันไป แล้วก็มาอบรมกันเพิ่มขึ้นมากมาจนถึงปัจจุบันนี้

๒) พิจารณาจากภาพรวมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ณ หมู่บ้านชาด อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี จะเป็นได้ว่าชีวิตของราษฎรได้ถูกพัฒนาไม่ว่าจะเป็น

(๑) ด้านเศรษฐกิจปากท้อง มีการกินคืออยู่ดี มีพืชผลทางการเกษตรบริโภค และขายออกนอกชุมชนไม่ทำให้เกิดมลภาวะเพราะใช้จุลินทรีย์ในการประกอบกิจการเกษตรตลอดโครงการ ฯ

(๒) ด้านสังคม เกิดความเข้มแข็งในชุมชน มีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพรายได้ มีความแน่นแฟ้นกันในชุมชนมีการช่วยเหลือ ดูแล สอดส่องความเป็นอยู่ซึ่งกันและกัน เมื่อชุมชนเข้มแข็งปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหายาเสพติดก็เกิดขึ้นได้ยาก

(๓) ด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการรักษาผืนป่าให้อุดมสมบูรณ์อีกทั้งจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือเอ็ม (EM) สามารถช่วยรักษาสมดุลให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย^๓

^๓ สัมภาษณ์ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร, รองแม่ทัพภาคที่ ๒ (๓), ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐.

๓.๓ ข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาการของโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานีและโครงการในพื้นที่ใกล้เคียง

๓.๓.๑ ข้อมูลพื้นฐานของโครงการ

พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ได้จัดทำโครงการเกษตรธรรมชาติโครงการย่อยในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานีและโครงการตามแนวคิดในพื้นที่ใกล้เคียงคือ โครงการที่ทำการเกษตรกรรมโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ หรือ EM ช่วยในการลดต้นทุนการผลิตเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก, ปลูกล้อมรอบบ่อปลารอบบ้าน และเลี้ยงไก่โดยเรียกปลวกมาเป็นอาหารเสริมของไก่ในระหว่างดำเนินการโครงการเกษตรธรรมชาตินี้ได้ทำกิจกรรมโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนควบคู่กันไปด้วย ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลพื้นฐานโครงการตามแนวคิดของ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร จากจำนวน ๑๗ โครงการเลือกนำเสนอเพียงจำนวน ๔ โครงการ คือ

๑) โครงการเกษตรธรรมชาติ และการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ณ หมู่บ้านชาด ต. หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ซึ่งโครงการนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทำการวิจัยภาคสนาม

๒) โครงการเกษตรธรรมชาติและการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ณ หมู่บ้านสมพรรัตน์ ต.หนองสะโน อ.บุญศรี จ.อุบลราชธานี

๓) โครงการเกษตรธรรมชาติและการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ณ หมู่บ้านสร้างถ่อนอก หมู่ที่ ๑ ต.สร้างถ่อนอก อ.หัวตะพาน จ.อำนาจเจริญ

๔) โครงการเกษตรธรรมชาติ และการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ณ หมู่บ้านคอนจัว (บ้านแก่น้อย) หมู่ที่ ๖ ต.ไพศาล อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด

สรุปได้ว่าในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลพื้นฐานโครงการพร้อมทั้งรายละเอียดของพัฒนาการโครงการตามแนวคิด พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๓.๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ หมู่บ้านชาด หมู่ที่ ๓ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี

๑) ข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้านชาด หมู่ที่ ๓ ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ จ.อุบลราชธานี ห่างจาก อ.ศรีเมืองใหม่ ๓๐ กิโลเมตร ห่างจาก จ.อุบลราชธานี ๑๑๒ กิโลเมตร ภายในหมู่บ้านแบ่งการปกครองออกเป็นคุ้ม จำนวน ๖ คุ้ม ประกอบด้วย คุ้มพลังบูรพา คุ้มศรีสมุทร คุ้ม ๑๓ พลัง คุ้มศรีสว่างจิต คุ้มนิคมพัฒนา และคุ้มโพธิ์ทะเล มีนายอุทัย นามพิมพ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

๒) อาณาเขต

ทิศเหนือ จรดบ้านนาคอ

ทิศใต้ จรดลำห้วยแซะ

ทิศตะวันออก จรดบ้านนาคอและบ้านสร้างถ่อ

ทิศตะวันตกจรดลำห้วยแซะและบ้านนาทอย

๓) ประชากร

(๑) จำนวนครัวเรือน ๑๖๗ ครัวเรือน

(๒) จำนวนครัวเรือนที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ๑๒๐ ครัวเรือน

(๓) จำนวนประชากร ๘๔๕ คน

๔) อาชีพ

(๑) ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ จำนวน ๑๖๐ ครอบครั

(๒) ค้าขาย จำนวน ๗ ครอบครั

(๓) รับจ้าง จำนวน ๒ ครอบครั

(๔) รับราชการ จำนวน ๓ คน

๕) รายได้ ประชากรในหมู่บ้านมีรายได้หลักจากการทำนา รายได้เสริมได้จากการค้าขาย รายได้เฉลี่ยครอบครัวละประมาณ ๑๒,๐๐๐ บาท/ปี

๖) พื้นที่และการใช้ประโยชน์ จำนวนประมาณ ๖,๔๔๖ ไร่ ๓ งาน ดังนี้

(๑) ที่ทำการเกษตร จำนวนประมาณ ๓,๐๐๐ ไร่

(๒) ที่อาศัย จำนวนประมาณ ๓๐๐ ไร่

(๓) พื้นที่สาธารณประโยชน์ จำนวนประมาณ ๑๔๖ ไร่

(๔) พื้นที่ป่าชุมชน จำนวนประมาณ ๓,๐๐๐ ไร่

เขตอนุรักษ์ยั่งยืน จำนวนประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่

ทำเลเลี้ยงสัตว์ จำนวนประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่

พื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ จำนวนประมาณ ๑๐๐ ไร่

๓) ป่าชุมชน

(๑) ความเป็นมา

ป่าชุมชนหมู่บ้านชาดได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยคณะกรรมการหมู่บ้านได้เห็นตัวอย่างและรูปแบบป่าชุมชนที่หน่วยงานทางทหารร่วมกับ ป่าไม้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นจึงได้ขอจัดตั้งป่าชุมชนประจำหมู่บ้านไปยังโครงการส่งเสริมและพัฒนา ป่าชุมชน สำนักงานป่าไม้เขตอุบลราชธานีรายละเอียดตามแผนผังด้านหลัง

(๒) อาณาเขต

ทิศเหนือ จรดลำห้วยใส

ทิศใต้ จรดแนวกันไฟ

ทิศตะวันออก จรดร่องภูจันทร์แดง

ทิศตะวันตก จรดลำห้วยสุบ

(๓) การบริหารจัดการป่าชุมชน

ก. จัดคณะกรรมการบริหารป่าชุมชน และที่ปรึกษา จำนวน ๑๗ คน

ข. จัดทำแนวกันไฟโดยรอบพื้นที่ป่าชุมชนระยะทาง

๓,๕๐๐ เมตร กว้าง ๔ เมตร ปีละ ๒ ครั้ง ในระหว่าง

เดือนมกราคม – เมษายน

ค. ออกกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า และจัดทำป้ายติด

ประกาศ

ง. จัดทำแนวเขตและเส้นทางเพื่อเป็นแนวป้องกันไฟป่าและใช้

สัญจร

จ. สร้างฝายน้ำล้นบริเวณแซ่ฟ้าผ่า เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้เลี้ยงสัตว์

ในฤดูแล้ง

ฉ. ปลุกต้นไม้ในบริเวณป่าชุมชนในวันสำคัญปีละ ๑ ครั้ง

ครั้งละไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ ต้น

ช. แบ่งพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน ๓,๐๐๐ ไร่ เป็นสัดส่วน ดังนี้

แปลงที่ ๑ เขตอนุรักษ์ยั่งยืน ห้ามตัดต้นไม้และทำประโยชน์

จำนวน ๑,๕๐๐ ไร่

แปลงที่ ๒ เขตทำเลเลี้ยงสัตว์และทำประโยชน์ จำนวน

๑,๕๐๐ ไร่

แปลงที่ ๓ เขตอรัญญ์พันธุ์สัตว์ ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิด
จำนวน ๑๐๐ ไร่

๘. การพัฒนาหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ.๒๕๔๒ หมู่บ้านชาดได้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ฯ โดยความช่วยเหลือของศูนย์อำนวยการประสานงานโครงการ โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ จังหวัดอุบลราชธานี นำโดย พลตรี พิเชษฐ ฯ และได้ดำเนินการต่อมาจนถึงปัจจุบัน

๙. กลุ่มอาชีพและกองทุนต่าง ๆ

- ก. กองทุนเงินสงเคราะห์ เงินทุน ๑๓,๕๐๐ บาท
- ข. กองทุนปฎิภัยกฐินทรีย์ เงินทุน ๕๐,๐๐๐ บาท
- ค. กลุ่มทุนป่า (เมนู ๕)
- ง. กลุ่มเพาะเห็ด
- จ. กลุ่มทอผ้า เงินทุน ๖๒,๑๕๐ บาท
- ฉ. กลุ่มแปรรูปผ้าที่ทอ เงินทุน ๑๑๔,๖๘๐ บาท
- ช. กลุ่มผลิตลวดหนามเพื่อจำหน่าย เงินทุน ๖๗,๗๕๐ บาท
- ซ. กลุ่มเพาะพันธุ์ปลา – กบ จำนวน ๑๗,๓๕๖ บาท

๑๐. ผลงานและรางวัลที่ได้รับ

- ก. รางวัลชนะเลิศหมู่บ้านอนุรักษ์ป่าดีเด่น จากสำนักงานป่าไม้เขตอุบลราชธานี เมื่อ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๑
- ข. รางวัลชนะเลิศหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๔๓
- ค. รางวัลชนะเลิศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ฯ ประจำปี ๒๕๔๓ เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๓
- ง. รางวัลชุมชนที่สร้างชื่อเสียงให้กับจ.อุบลราชธานี ด้านชุมชนพึ่งตนเองเศรษฐกิจพอเพียง จากสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี เมื่อ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๓
- จ. รางวัลชนะเลิศหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานดีเด่น ระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๔

คำขวัญประจำหมู่บ้าน “สืบสานวัฒนธรรม ผู้นำเศรษฐกิจพอเพียง เสาเถียงงามล้ำโบกหินงาแซ่ฟ้าผ่า ป่าชุมชนล้ำค่าผ้า ทอมีกลุ่มสตรี สามัคคีสามประสาน บ้านวัดโรงเรียน”

๓.๓.๑.๒ ข้อมูลพื้นฐานโครงการในพื้นที่ใกล้เคียง

ข้อมูลพื้นฐาน โครงการในพื้นที่ใกล้เคียงคือโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยการนำของพลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ที่เป็นผู้วางรากฐานแนวคิดและวิธีการเกษตรธรรมชาติรวมทั้งการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน นอกเหนือจากโครงการในพื้นที่ ณ.หมู่บ้านชาด แล้วยังมีโครงการอีก ๑๖ โครงการ ผู้วิจัยจะขอ นำเสนอ ๓ โครงการ คือ

๑) ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ หมู่บ้านสมพรรัตน์ ต.หนองสะโน

อ.บุญทรirk จ.อุบลราชธานี สามารถศึกษาเพิ่มได้ในภาคผนวก ง.

๒) ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ หมู่บ้านสร้างถ่อนอก ต.หัวสะพาน

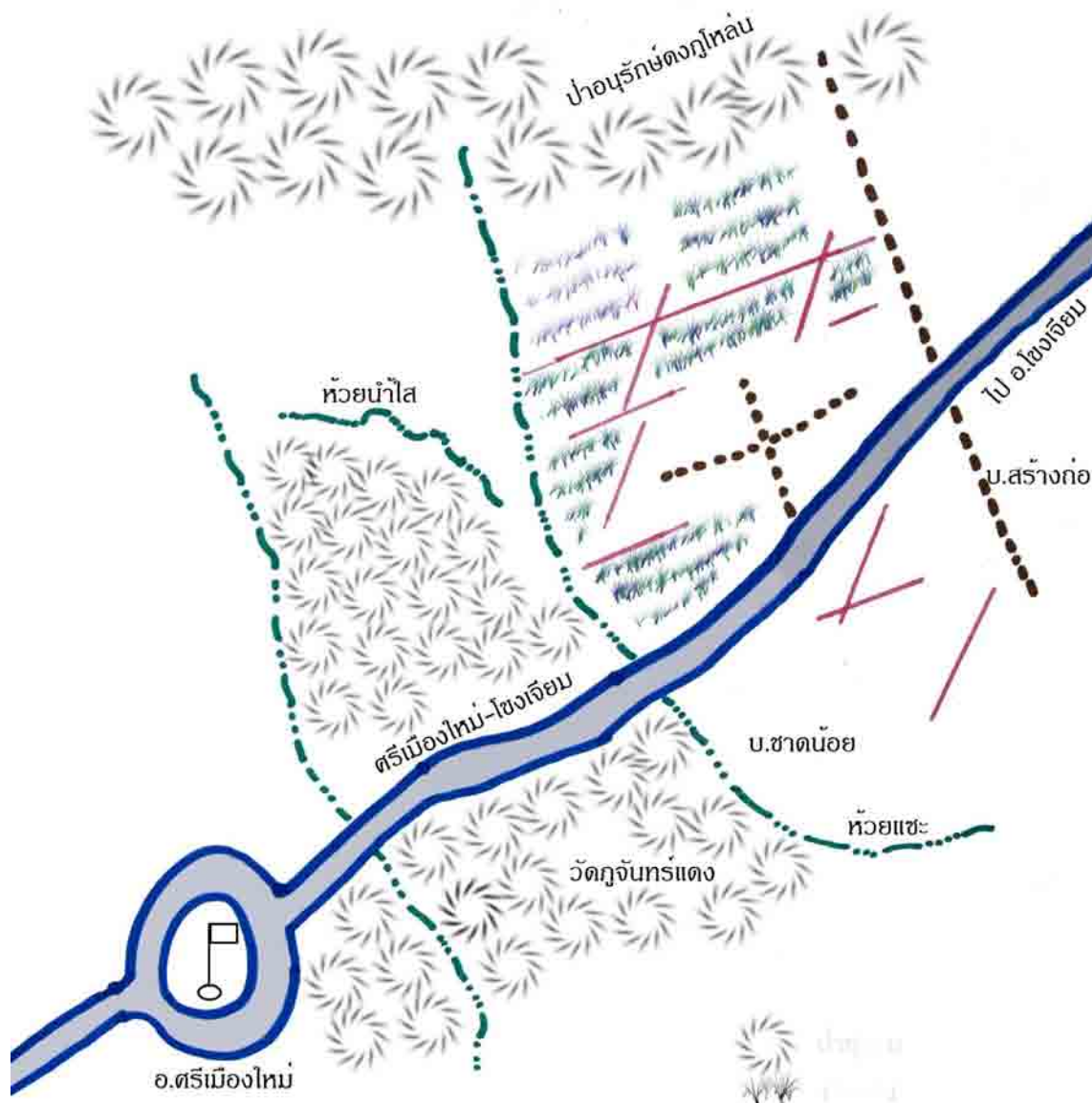
จ.อำนาจเจริญ สามารถศึกษาเพิ่มได้ในภาคผนวก จ.

๓) ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ หมู่บ้านดอนจัว(บ้านเก่าน้อย) ต.ไพศาล

อ.ธวัชบุรี จ.อุบลราชธานี สามารถศึกษาเพิ่มได้ในภาคผนวก ฉ.

แผนที่สังเขป

บ้านชาติ หมู่ที่ ๓ ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี

๓.๓.๒ พัฒนาการของโครงการ

๓.๓.๒.๑ กองทัพบกได้นำแนวคิดเกษตรธรรมชาติและการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนเข้าไปดำเนินการในหลายพื้นที่ โดยมีกองอำนวยการโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ ปาดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นหน่วยงานหลัก ซึ่งโครงการตามแนวคิดของ พลตรี พิเศษฐ์ ฯ มีกิจกรรมหลัก(ด้านเกษตรธรรมชาติ) ๔ ประการ และกิจกรรมเสริม(ด้านรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน)รายละเอียดสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ง, ภาคผนวก จ. และภาคผนวก ฉ

๑) กิจกรรมหลัก (ด้านเกษตรธรรมชาติ)

(๑.) ลดต้นทุนในการทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) ช่วยในการทำเกษตรกรรม

(๒.) การปลูกผักสวนครัวรอบ ๆ บ่อปลา และรอบบ้าน

(๓.) การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ในบ่อพลาสติก

(๔.) การเลี้ยงไก่ โดยการเรียกปลวกมาจากดิน เพื่อเป็นอาหารไก่

๒) กิจกรรมเสริม (ด้านรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน)

(๑) สร้างป่าชุมชน แห่งพื้นที่เป็น ๓ แปลง คือ

แปลงที่ ๑ เขตอนุรักษ์ยั่งยืน (ห้ามตัดต้นไม้และทำประโยชน์)

แปลงที่ ๒ เขตทำเลเลี้ยงสัตว์และทำประโยชน์

แปลงที่ ๓ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ (ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิด)

(๒) ปลูกต้นไม้ในบริเวณป่าชุมชน

(๓) การทำฝายเก็บน้ำไว้ใช้และเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่ป่า

(๔) ปรับปรุงสภาพป่าไม้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนเข้ามาช่วยใน

การผลิต

(๕) ฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า

(๖) การบำบัดน้ำเสีย

(๗) กิจกรรมอื่น เช่น กิจกรรมรวมกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้นนอกเหนือจากกิจกรรมในโครงการ ฯ แนวคิดที่ราษฎรประยุกต์โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM)

๓.๓.๒.๒ ขั้นตอนในการปฏิบัติของกองทัพบกในการส่งเสริมแนวคิดเกษตรธรรมชาติและการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง เฉพาะพื้นที่ปาดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ จ.อุบลราชธานี

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร มีขั้นตอนในการปฏิบัติใน การส่งเสริมโครงการให้กับราษฎรเพื่อนำไปใช้ในการทำเกษตรกรรมจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ในการส่งเสริมโครงการเกษตรธรรมชาติมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การฝึกอบรมภาคทฤษฎีให้ความรู้เบื้องต้นในการทำเกษตรแบบธรรมชาติโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) เป็นตัวช่วยในการเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) ในการบำบัด น้ำเสียหรือใช้ทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ

๒. ลงไปจับมือให้ทำหรือสอนให้ทำในภาคทางปฏิบัติจริงในพื้นที่เพาะปลูกของราษฎรจริง ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

๓. มีการติดตามกำกับดูแล โดยใช้วิธีการเยี่ยมเยียนเป็นราย ๆ จาก พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เองหรือไม่ก็เจ้าหน้าที่ของกองอำนวยการโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี

๔. สร้างเครือข่ายขององค์กรเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เกษตรธรรมชาติเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนกลุ่มราษฎรที่เข้าร่วมโครงการสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองตามหลักพึ่งตนเอง

บทที่ ๔ วิเคราะห์ผลการศึกษา

ผลการวิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยจะนำเสนอผลของการศึกษาในครั้งนี้ เป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ โดยการพรรณนาเชิงคุณภาพจาก พระไตรปิฎก หนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ ๒ ศึกษาบทบาทโดยรวมของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการนำของพลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ผู้วางรากฐานแนวคิดในการดำเนินงาน โดยการพรรณนาเชิงคุณภาพจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พลตรี พิเศษฐ์ ฯ ตอนที่ ๓ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกเป็น ๕ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรม ที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ได้ทำการวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีหลักพุทธธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นหลักการสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงนำมาใช้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่หลายประการ ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งสิ้น ๑๐ ประการ โดยแบ่งเป็นหลักการหลัก ๕ ประการ และหลักการเสริมอีก ๕ ประการ รายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

๑. หลักการหลัก ๕ ประการ คือ หลักการสำคัญที่ใช้ในการดำเนินชีวิตตามแนว พุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีรายละเอียดดังนี้

๑.๑หลักมัชฌิมาปฏิทา หลักการที่ทำให้ราษฎรดำเนินชีวิตตามหลักสี่ (พัฒนากาย วาจา อาริยาให้เป็นไปในทางที่ชอบ) หลักสมาธิ (พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย) หลักปัญญา (พัฒนาปัญญาให้รู้คิดเข้าใจตามความเป็นจริง) ก่อให้เกิดความพอดี ไม่ตึงไม่หย่อน ยานเกินไป ซึ่งหลักมัชฌิมาปฏิทา ก็คือ การพัฒนาของชีวิตหรือพัฒนาการของชีวิตภายใต้กรอบ

กระบวนการของธรรมชาติที่ดำเนินไปตามวิถีสรรพธรรมที่เป็นหลักพุทธธรรมที่ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามุ่งให้ใช้ปฏิบัติซึ่งจะให้ผลสำเร็จเป็นประโยชน์กับทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

๑.๒ หลักความพอประมาณในสัปตปริสสธรรม ๗ (ข้อมัตตัญญู คือ ความรู้จักประมาณ) คือ หลักการที่ทำให้ราษฎรรู้จักประมาณในการใช้จ่าย พอประมาณ ในการบริโภคและดำรงชีพแบบพอดี พอประมาณแบบสายกลาง ได้สมดุลด้วยการรู้จักอดออมประหยัด ควบคุมกัน การรู้จักพอซึ่งเป็นไปเพื่อลดละความโลภและวัฒนธรรมการบริโภคตามกระแสเศรษฐกิจที่ฟุ้งเฟ้อ สร้างความมั่นคงด้านจิตใจให้มีความเสียสละรู้จักให้ประสานประโยชน์ระหว่างคนในสังคมและระหว่างสังคมกับสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญคือต้องเพียงพอทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจดังพระราชดำรัสที่ว่า “ทำอะไรต้องเพียงพอ หมายความว่า เพียงพอ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข ความเพียงพอนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีขอหุรหุราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ ตามอัธยาศัย พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

๑.๓ หลักความไม่เบียดเบียน (ดำริชอบในมรรคมืองค์ ๘) คือ หลักการที่ทำให้ราษฎรอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายกัน อีกทั้งมีความเอื้อเฟื้อแผ่กันความไม่เบียดเบียนทางพุทธศาสนาพบในอริยมรรคมืองค์ ๘ ข้อสัมมาสังกัปปะ (ความดำริในความไม่เบียดเบียน)และในหลักพุทธธรรมทศพิธราชธรรมข้อ ๘ (อวิหิงสา) กับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นไปในทางแนวเดียวกัน คือนั้นให้ไม่เห็นแก่ตัว เมื่อไม่เห็นแก่ตัว โลกนี้ก็ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน วิฤตการณ์ต่าง ๆ ในโลกนี้ก็ยุติลงไปได้หมดสิ้น จนเกิดสันติภาพถาวรในโลก สรุปได้ว่า หากถอนความเห็นแก่ตัวได้เมื่อไร ความเบียดเบียนกันก็ไม่เกิดขึ้นนั่นเอง

๑.๔ หลักสัมมาอาชีพะ หลักการที่ทำให้ราษฎรประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงชีพในทางที่เที่ยงม เกื้อกูลกับชีวิตตนเอง และเกื้อกูลต่อสังคมชุมชนของตนเอง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสแนะนำให้ราษฎรยึดการประกอบอาชีพด้วย ความถูกต้องสุจริตมาโดยตลอด ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ “ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้เหมาะสม” นั้น แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเน้นให้ราษฎรทุกฝ่ายใฝ่ในความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตในที่นี้หมายรวมถึง การประกอบอาชีพสุจริต โดยใช้ความรอบรู้ที่เหมาะสมในการประกอบกิจการงานอาชีพด้วย ตรงกับหลักทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการประกอบอาชีพที่กล่าวถึงหลักสัมมาอาชีพะ ว่าเป็นการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ทางที่ชอบคือ ชอบในทางกฎหมายบ้านเมือง ศีลธรรม จารีตประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคม เป็นต้น

๑.๕ หลักการพึ่งพาตนเอง คือ หลักการที่ทำให้ราษฎรรู้จักพึ่งตนเอง ยืนได้ด้วยลำแข้งตนเอง เพียรที่จะฝึกฝนตนเองเพื่อพัฒนาอาชีพจนไม่ต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากภาครัฐและ

เอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหลักการพึ่งพาตนเองในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้อ้างอิงหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วย ธรรมอันเป็นการสร้างที่พึ่ง (นาถกรรมธรรม) และยังมีหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาตนเอง เช่น พุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นไร ย่อมได้รับผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่ว ย่อมได้ชั่ว” หลักการพึ่งพาตนเองที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นคือการสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านวัตถุ หรือ เศรษฐกิจ ขณะเดียวกันสามารถพึ่งพาตนเองในด้านจิตใจด้วยความหมายกว้างออกไปถึงการสามารถ พึ่งพากัน ระหว่างคนในชุมชนเอง รวมทั้งสามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยไม่ทำลายพร้อมทั้งอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบตัว

๒. หลักการเสริม ๕ ประการ คือ หลักการที่เป็นส่วนช่วยเสริมหลักการหลัก กล่าวคือเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักการหลัก เสริมสร้างให้คุณภาพราษฎรดีขึ้นอีกโดยปฏิบัติควบคู่กัน หลักการหลักเป็นพลังผลักดันให้ความเป็นอยู่ของราษฎรดียิ่งๆขึ้นไปอีกมีหลักการ ๕ ประการรายละเอียดดังนี้

๒.๑ สุขของคฤหัสถ์ ๔ คือ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ได้แก่

๒.๑.๑ อตฺถิสุข สุขที่เกิดขึ้นจากความมั่งคั่งทรัพย์สามารถเกิดจากการประกอบอาชีพสุจริตและการไม่หยุดนิ่ง ขวนขวายใฝ่หาความรู้เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มพูนตามแนวทางการปฏิบัติตนของราษฎรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำ

๒.๑.๒ โภคสุข สุขที่เกิดขึ้นจากการบริโภค ใช้สอยทรัพย์สมบัติ สามารถเกิดได้จากการบริโภคแบบใช้จ่ายเป็นสัดส่วน เช่น ดูแลครอบครัว สงเคราะห์ญาติ เป็นต้น ตามแนวทางการปฏิบัติตนของราษฎรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำ

๒.๑.๓ อานันฺนยสุข สุขที่เกิดขึ้นจากความไม่เป็นหนี้สามารถเกิดได้จากการบริโภคอย่างฉลาดประหยัด อดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ตามแนวทางการปฏิบัติตนของราษฎรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำ *

๒.๑.๔ อนวัชชสุข สุขที่เกิดขึ้นจากความประพฤตินิยามไม่มีโทษ สามารถเกิดได้จากการละการแก่งแย่งผลประโยชน์ การแข่งขันกันในทางค้าขายประกอบอาชีพ และการละสิ่งชั่ว ปฏิบัติตนในแนวทางที่ศึกษาความดีให้จงกาม ตามแนวทางการปฏิบัติตนของราษฎรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำ

๒.๒ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่นำพาผู้ปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จสอดคล้องตรงกันกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีรายละเอียดดังนี้

* พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ พ.ศ.๒๕๒๓ อัง.จุฑกกะ ๒๑/๑๖๒/๔๐-๔๑ ใช้คำว่า “อนนฺนย”

๒.๒.๑ ฉันทะ ความพอใจตรงกับประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้อความบางประการว่า “เสริมสร้างจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์”

๒.๒.๒ วิริยะ ความเพียร ตรงกับประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้อความบางประการว่า “การดำเนินการชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร” และอีกข้อความว่า “ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ”

๒.๒.๓ จิตตะ การเอาใจฝึกลงในกิจนั้น ๆ ตรงกับประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ข้อความบางประการว่า “การต้องอาศัยความรอบรู้และรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง”

๒.๒.๔ วิมังสา การไตร่ตรองหาเหตุผล ตรงกับประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ข้อความบางประการว่า “การดำเนินชีวิตด้วยปัญญาและ ความรอบคอบ”

๒.๓ เมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเน้นหลักเมตตาธรรม เพื่อให้เกิดความพอเพียง ความสงบ ความไม่เบียดเบียนเพราะทุกประการล้วนเกิดจากราษฎร มีหลักเมตตาธรรมทั้งสิ้น

๒.๔ กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ คือ หลักการที่ทำให้ตระกูลมีความมั่งคั่ง ยั่งยืน มีอยู่ ๔ ประการ ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่าง ๆ รายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

๒.๔.๑ นัฏฐกเวสนา แสวงหาพัสดุที่หายไปกล่าวคือ การรู้จักทำมาหากิน หาทรัพย์สินเข้าบ้าน ตรงกับพระราชดำรัสเมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ ที่พระองค์ทรงต้องการให้ราษฎรทำมาหากินโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด

๒.๔.๒ ชินณปฏิสังขรณา รู้จักใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า กล่าวคือ การรู้จักใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า พยายามใช้อย่างเพิ่มอายุการใช้งานของทรัพย์สินให้ได้ประโยชน์อย่างสูงสุด ตรงกับพระราชดำรัสเมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ที่พระองค์ทรงต้องการให้ราษฎรผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคใช้เอง ที่ผลิตได้เกินก็นำไปขายเพื่อเป็นรายได้ต่อไป

๒.๔.๓ ปริมิตปานโกชนา รู้จักประมาณในการบริโภคตรงกับพระราชดำรัสเมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ที่พระองค์ทรงต้องการให้ราษฎรรู้จักพอเพียง ไม่เบียดเบียนพอประมาณตามอัตภาพ

๒.๔.๔ อธิปจิสต์วันตสถาปนา ผู้นำครอบครัว ต้องมีหลักธรรมนำครอบครัว ตามประเพณีที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ ตรงกับพระราชดำรัสเมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓ ที่พระองค์ทรงต้องการให้ราษฎรที่เป็นผู้นำครอบครัวมีความประพฤติหรือทำอะไรให้เป็นไปแบบมีเหตุมีผล

๒.๕ ทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ ๔ หรือประโยชน์ที่จะได้ในชาตินี้หากปฏิบัติตามหลัก ๔ ประการนี้ คือ มีความเพียร รู้จักรักษาทรัพย์ คบมิตรดี และมีความเป็นอยู่เหมาะสม ซึ่งหลักธรรมนี้ตรงกับความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแตกฉานในหลักพุทธธรรม จึงได้นำหลักพุทธธรรมมาประกอบกันเป็นพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายละเอียดมีดังนี้

๒.๕.๑ อุฏฐานสัมปทา หมายถึงพร้อมความเพียร ตรงกับหลักการให้ราษฎรมีความอดทน มีความเพียร ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๕.๒ อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษาตรงกับหลักการที่ให้ราษฎรมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบคอบ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๕.๓ กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี ตรงกับหลักการที่ให้ราษฎรมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ การมีเพื่อนดี ก็ทำให้ราษฎรมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีนั่นเอง

๒.๕.๔ สมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ตรงกับหลักการที่ให้ราษฎรมีสำนึกในคุณธรรม มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ ๒ บทบาทโดยรวมของกองทัพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

กองทัพได้จัดตั้งกองอำนวยการ โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดย พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เป็นผู้วางรากฐานแนวคิดในการจัดทำโครงการตามแนวคิด ๒ โครงการ คือ แนวคิดด้านเกษตรกรรมชาติ และแนวคิดด้านการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน เพื่อให้ราษฎรทำการเกษตรแบบพอเพียง จนสามารถพึ่งพาตนเอง โดยรู้จักพอประมาณ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน จนวิถีชีวิตเป็นแบบทางสายกลาง ซึ่งมีการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ หรืออีเอ็ม (EM) ช่วยในการทำกิจกรรมตามโครงการ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดและบทบาทของ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ที่เป็นตัวแทนของกองทัพ แบ่งการนำเสนอเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ แนวคิดของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑. แนวคิดด้านเกษตรธรรมชาติ (กิจกรรมหลัก)

๑.๑. การลดต้นทุนในการทำนา ทำสวน ทำไร่ กิจกรรมนี้ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมากกว่า ๖๐% มีอาชีพทางการเกษตรในการทำนา ทำสวน ทำไร่ หากสามารถช่วยเหลือเกษตรกรส่วนนี้ได้ พลตรีพิเชษฐฯ คิดว่าสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศน่าจะดีขึ้นในภาพรวม ในการดำเนินการได้แนะนำให้ราษฎรทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์บำรุงดิน ซึ่งการทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ก็ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นทำได้ด้วยตนเอง การใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ทำการเกษตรนอกจากจะช่วยลดต้นทุนในการผลิต ยังเพิ่มผลผลิตไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคอีกด้วย

๑.๒. การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ทาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สภาพพื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินทรายไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ เกษตรกรเมื่อต้องการจะเลี้ยงปลาจะต้องหาเงินไปจ้างรถแมคโครมาขุดบ่อปลา บางพื้นที่ขุดแล้วไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ก็กลายเป็นบ่อร้าง เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้สามารถผลิตอาหารประเภทโปรตีนไว้รับประทานในครัวเรือน จึงได้แนะนำส่งเสริมให้ขุดบ่อเลี้ยงปลาขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาว ๔ เมตร ลึก ๑ เมตร นำพลาสติกมาปูรองก้นบ่อ เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ได้ประมาณ ๕๐๐ ถึง ๗๐๐ ตัว ซึ่งเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างต่ำ

๑.๓. การปลูกพืชผักสวนครัวรอบบ่อปลาและตามแนวรั้ว เพื่อเป็นการใช้น้ำจากบ่อปลาในกิจกรรมที่ ๒ เป็นน้ำต้นทุนให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด จึงได้แนะนำให้ราษฎรปลูกพืชผักสวนครัวรอบบ่อปลาและตามแนวรั้วไว้รับประทานเป็นวิตามิน ใช้น้ำจากบ่อปลามารดพืชผัก

๑.๔. การเลี้ยงไก่ด้วยปลวกเป็นอาหารเสริม ตามปกติเกษตรกรไทยทั่วไปส่วนใหญ่จะเลี้ยงไก่อยู่แล้ว เพื่อช่วยเหลือให้ราษฎรมีไข่ไว้กินเป็นการพัฒนาสมอง จึงได้แนะนำให้เลี้ยงไก่โดยการเรียกปลวกให้ไก่กิน ตามธรรมชาติโดยทั่วไปปลวกจะมีในดินอยู่แล้ว การเรียกปลวกก็ทำได้ง่าย ๆ โดยทำการขุดหลุมกว้างยาวพอประมาณ แล้วนำเศษไม้เก่ามากองรวมกันปิดด้วยใบไม้หรือฟางข้าว แล้วกลบด้วยดิน รดน้ำให้มีความชื้นพอประมาณ ทิ้งไว้ประมาณ ๒ ถึง ๓ วัน ปลวกก็จะมา ทำหลาย ๆ บ่อหมุนเวียนให้ไก่กินเป็นอาหารเสริม จะช่วยลดค่าใช้จ่ายจากการซื้ออาหารให้ไก่กินได้ ปลวกเป็นสัตว์ที่มีโปรตีนค่อนข้างสูง เมื่อไก่กินเป็นอาหารแล้วไก่จะมีสุขภาพสมบูรณ์โตเร็ว

๒. แนวคิดด้านรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน (กิจกรรมรอง)

๒.๑ สร้างป่าชุมชนโดยแบ่งเป็นพื้นที่ ๓ ส่วนคือ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ และพื้นที่สาธารณประโยชน์ โดยมีการประสานขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชนประจำหมู่บ้าน กับสำนักงานป่าไม้เขตอุบลราชธานี การบริหารจัดการป่าชุมชนประจำหมู่บ้านจะมีการจัดชุดลาดตระเวนตรวจป่าและจัดชุดป้องกันและดับไฟป่า เพื่อดูแลทรัพยากรป่าไม้อย่างใกล้ชิด

๒.๒ ปลุกต้นไม้ในบริเวณชุมชน โดยรณรงค์ปลุกจิตสำนึกให้ราษฎรปลุกต้นไม้ตามไร่นา ที่อยู่อาศัย ซึ่งแนะนำให้ราษฎรปลุกต้นไม้คนละ ๓๐ ต้น เมื่อต้นไม้โตให้แบ่งไว้สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ๑๐ ต้น ขายแล้วนำเงินมาซื้อตะปู สังกะสี ๑๐ ต้น และอีก ๑๐ ต้นเก็บไว้เป็นมรดกลูกหลาน

๒.๓ ปรับปรุงสภาพป่าไม้(ป่าดงนาทาม)เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ราษฎรช่วยกันปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อสภาพป่าจะได้อุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พร้อมกันนี้มีการจัดอบรมมัคคุเทศน์ให้กับราษฎรในพื้นที่เตรียมให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึง เดือนมีนาคม

๒.๔ การบำบัดน้ำเสีย เป็นการบำบัดน้ำเสียโดยการใช้ จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) เข้าช่วย เช่น การนำอีเอ็มไปราดตามท่อระบาย หรือผสมลงในถังชำระล้างต่างๆ หรือนำอีเอ็มไปฉีดพ่นบนกองขยะก็ได้ จะช่วยให้ลดกลิ่นและไม่มีแมลงอีกด้วย เป็นต้น

๒.๕ ทำฝายเก็บน้ำไว้อุปโภคบริโภค เลี้ยงสัตว์ ทำการเกษตรและทำความชุ่มชื้นให้พื้นป่า โดยการให้ราษฎรนำกระสอบใส่ก้นเป็นเขื่อนท่อน้ำ เพื่อชะลอการไหลของน้ำ ไว้เป็นที่กั้นเก็บน้ำ

๒.๖ ฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าหรือ รสทป. เพื่อสร้างจิตสำนึกและอุดมการณ์ให้ราษฎรรู้สึกหวงแหนป่า ร่วมดูแลป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกองทัพอากาศที่ ๒ ได้คัดเลือกหมู่บ้านที่รักษาป่าชุมชนดีเด่นประจำปีเข้ารับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต”จากสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ

๒.๗ กิจกรรมอื่น ๆ คือ ๑.กิจกรรมรวมกลุ่มแม่บ้าน ๒.กิจกรรมกลุ่มอาชีพและกองทุนต่างๆเช่น กองทุนเงินสงเคราะห์ กองทุนป้วยหมักจุลินทรีย์ กลุ่มทอดผ้า กลุ่มแปรรูปผ้าที่ทอ เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ บทบาทของกองทัพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ได้ใช้แนวคิดของตนเองในการส่งเสริมโครงการเกษตร
ธรรมชาติและโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนโดยมีบทบาทตามโครงการพัฒนาเพื่อ
ความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ได้ดำเนินการแล้ว
ดังนี้

๑. บทบาทในการส่งเสริมโครงการเกษตรธรรมชาติ

โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ จ.อุบลราชธานี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่ ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๔๐
เป็นต้นมา โดยการนำของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เป็นผู้วางรากฐานแนวคิดโครงการเกษตร
ธรรมชาติในระยะเริ่มโครงการ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ในฐานะที่เป็นกำลังพลของกองทัพบก ได้
เป็นผู้นำหน่วยทหารที่เข้าไปส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักพึ่งตนเอง โดยประกอบสัมมาอาชีพทำ
เกษตรกรรมแบบเกษตรธรรมชาติ เพื่อความเป็นอยู่แบบพอเพียงพอประมาณ ไม่เบียดเบียน รู้จัก
แบ่งปันโดยการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเสริมอาชีพ จนราษฎรมีชีวิตแบบทางสายกลาง (กาย วาจา
อาชีวะเป็นไปในทางที่ดี จิตใจเข้มแข็ง และมีปัญญาารู้คิดเข้าใจตามเป็นความจริง)

๒. บทบาทในการส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน โดยใช้หลักการให้ราษฎรมี
ภูมิคุ้มกัน กล่าวคือ รักษาสมดุลของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติให้ราษฎรสามารถอยู่คู่กับ
ธรรมชาติอย่างมีความสุข ดำเนินการในพื้นที่ป่าดงนาทาม ให้ราษฎรรักษาป่าพื้นที่ฟูป่า และ
มีการฝึกอบรม “ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า”

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาการของโครงการ ฯ

มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากหมู่บ้านที่ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เข้าไปมีบทบาทจำนวน
๑๗ หมู่บ้าน ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจำนวน ๔ หมู่บ้าน หมู่บ้านที่ผู้วิจัยเลือกทำการวิจัยภาคสนามคือ
หมู่บ้านชาด ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ตลอดจนได้เห็นพัฒนาการโครงการ
ตามแนวคิดของพลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ซึ่งมีลำดับ ดังนี้ ๑. การฝึกอบรมภาคทฤษฎี ๒.การลงไป
จับมือให้ทำหรือสอนให้ทำในภาคปฏิบัติจริงในพื้นที่เพาะปลูก ๓. ติดตามกำกับดูแล ๔. สร้าง
เครือข่ายเพื่อนร่วมอุดมการณ์เกษตรธรรมชาติ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนยืนได้ด้วยตนเอง
นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลราษฎรที่เข้าร่วมโครงการแล้วประสบความสำเร็จซึ่งสามารถศึกษา
เพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ซ. และ ฉ. ตลอดจนผู้วิจัยได้นำเสนอภาพ การดำเนินงานวิจัยภาคสนาม
ณ.หมู่บ้านชาด หมู่บ้านเป้าหมาย ซึ่งสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก ภาคผนวก ฉ.

ตอนที่ ๓ การศึกษาการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนว
พุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทำการศึกษาข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก ก. และ จ. ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น ๕ ตอน ซึ่งศึกษาการรับรู้โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยศึกษาโครงการย่อย ๒ โครงการ คือ โครงการเกษตรธรรมชาติ และโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพทั่วไปของแบบสัมภาษณ์ซึ่งได้จากจำนวนประชากร ๘๒ คน ซึ่งได้แก่ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการ ณ หมู่บ้านชาด ต. หนองแก่ง อ. ศรีเมืองใหม่จ. อุบลราชธานีเป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เมื่อแยกตามเพศ อายุ สถานภาพครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อปี ภาระหนี้สิน การมีเงินออม การประกอบอาชีพตามโครงการของกองทัพบก และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังตารางที่ ๖

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๖๓	๘๑.๓๑
หญิง	๑๙	๑๘.๖๙
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒	๒.๔๔
๒๐ - ๔๐ ปี	๒๓	๓๒.๙๓
๔๑ - ๖๐ ปี	๕๐	๖๐.๙๘
๖๐ ปี ขึ้นไป	๓	๓.๖๖
๓. สถานภาพในครอบครัว		
สามี	๗๑	๘๖.๕๙
ภรรยา	๓	๓.๓๖
ลูก	๖	๗.๓๒
ตา/ยาย	-	-

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา (ต่อ)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
ปู่/ย่า	-	-
ผู้อาศัย	๒	๒.๔๔
อื่น ๆ ระบุ	-	-
๔. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
๒ คน	๖	๗.๓๒
๓ คน	๑๒	๑๔.๖๓
๔ คน	๓๒	๓๙.๐๒
๕ คน	๒๐	๒๔.๓๙
๖ คน	๑๒	๑๔.๖๓
๕. สถานภาพการสมรส		
โสด	๖	๗.๓๒
สมรส	๗๕	๙๑.๔๖
ม่าย	-	-
หย่า	๑	๑.๒๒
๖. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	๑	๑.๒๒
ประถมศึกษา	๔๕	๕๕.๘๘
มัธยมศึกษา	๓๖	๔๓.๙๐
อนุปริญญา	-	-
ปริญญาตรี	-	-
ปริญญาโท	-	-
อื่น ๆ ระบุ	-	-
๗. อาชีพ		
ทำนา	๓๒	๓๙.๐๒
ทำสวน	๓๖	๔๓.๙๐
ทำไร่	๕	๖.๑๗
ค้าขาย	๔	๔.๘๘
รับจ้าง	๑	๑.๒๒

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา (ต่อ)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อื่น ๆ	-	-
๘. รายได้/ปี		
๑,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐	๒	๑.๔๔
๒๐,๐๐๐ – ๓๐,๐๐๐	๑๔	๑๓.๐๓
๔๐,๐๐๐ – ๕๐,๐๐๐	๒๑	๒๕.๖๑
๖๐,๐๐๐ – ๗๐,๐๐๐	๒๖	๓๑.๓๑
๘๐,๐๐๐ – ๙๐,๐๐๐	๑๒	๑๔.๖๓
๑๐๐,๐๐๐ ขึ้นไป	๓	๓.๕๔
๙. ภาระหนี้สิน		
มี	๖๘	๘๒.๕๓
ไม่มี	๑๔	๑๓.๐๓
๑๐. เงินออม		
มี	๑๔	๑๓.๐๓
ไม่มี	๖๘	๘๒.๕๓
๑๑. การประกอบอาชีพตามโครงการของกองทัพบก		
ทำนา	๓๒	๓๕.๐๒
ทำไร่	๕	๑๐.๕๘
ทำสวน	๓๖	๔๓.๕๐
เลี้ยงปลา	๕	๑๐.๕๘
เลี้ยงเป็ด/ไก่	๔	๔.๘๘
เลี้ยงหมู	-	-
อื่น ๆ	-	-
๑๒. ระยะเวลาอาศัยในหมู่บ้าน		
น้อยกว่า ๑๐ ปี	-	-
๑๑-๒๐ ปี	๓๓	๔๕.๑๒
๒๑-๓๐ ปี	๔๑	๕๐.๐๐
๓๑ ปีขึ้นไป	๔	๔.๘๘

จากตารางที่ ๖ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้า มีจำนวน ๘๒ คน ปรากฏผลดังนี้

๑. ด้านเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง กล่าวคือ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓๑ และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖๙

๒. ด้านอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ๔๑ - ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๙๘ รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ ๒๐ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๓ และถัดไปอยู่ในช่วงอายุ ต่ำกว่า ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๖

๓. ด้านสถานภาพในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสามี คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๕๕ รองลงมาคือลูก คิดเป็นร้อยละ ๙.๓๒ และถัดคือ ภรรยา คิดเป็นร้อยละ ๓.๓๖

๔. ด้านสมาชิกในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒ รองลงมาคือ ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๕ และถัดไป คือ ๓ และ ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖๓

๕. ด้านสถานภาพการสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการสมรส คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔๖ รองลงมาคือ โสด คิดเป็นร้อยละ ๙.๓๒ และถัดไปคือ หย่า คิดเป็นร้อยละ ๒.๒๒

๖. ด้านการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘๘ รองลงมาคือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐ และถัดไป คือ มีการศึกษามากกว่าประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๒

๗. ด้านอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐ รองลงมาคือ อาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒ และถัดไปคือ ทำไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๘

๘. ด้านรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ ๖๐,๐๐๐- ๙๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๑ รองลงมาคือ ๔๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖๑ และถัดไปคือ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐๙

๙. ด้านภาระหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕๓ รองลงมา คือ ไม่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๗

๑๐. ด้านเงินออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕๓ รองลงมา คือ มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๗

๑๑. ด้านการประกอบอาชีพตามโครงการของกองทัพบก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐ รองลงมา คือ อาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒ และถัดไปคือ ทำไร่และเลี้ยงปลา คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๘

๑๒. ด้านระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ ๒๑-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๒ รองลงมา คือ อาศัยอยู่ ๑๑-๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๒ และถัดไป คือ ๓๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๔.๘๘

ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของชุมชนของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่คำนวณค่าร้อยละ ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในด้านข้อมูลทั่วไป

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ที่อยู่อาศัยโดยประมาณ		
ต่ำกว่า ๑ ไร่	๔	๔.๘๘
๑ - ๒ ไร่	๑๒	๑๔.๖๓
๓ - ๔ ไร่	๓๒	๓๘.๐๒
๕ - ๖ ไร่	๒๕	๓๐.๔๕
๗ ไร่ขึ้นไป	๕	๖.๐๒
๒. พื้นที่ทำการเกษตร		
ต่ำกว่า ๑ ไร่	๔	๔.๘๘
๑ - ๒ ไร่	๑๒	๑๔.๖๓
๓ - ๔ ไร่	๓๒	๓๘.๐๒
๕ - ๖ ไร่	๒๕	๓๐.๔๕
๗ ไร่ขึ้นไป	๕	๖.๐๒
๓. พื้นที่ที่ใช้เพาะปลูก		
ทำนา ๕ - ๑๐ ไร่	๓๔	๔๑.๔๖
ทำไร่ ๓ - ๕ ไร่	๑๘	๒๑.๕๕
ทำสวน ๒ - ๖ ไร่	๓๘	๔๖.๓๔

ตารางที่ ๗ แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในด้านข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
๔. ปริมาณที่ใช้สารเคมี		
เท่าเดิม	๒	๒.๔๔
เพิ่มขึ้น	-	-
ลดลง	๔๓	๕๒.๔๔
ไม่ได้ใช้	๓๗	๔๕.๑๒
๕. มีการปลูกพืชหมุนเวียน		
มี	๓๔	๕๐.๒๔
ไม่มี	๓	๕.๗๖
๖. วัตถุประสงค์ และลักษณะในการเพาะปลูก		
ปลูกพืชชนิดเดียว		
เพื่อกิน	-	-
เพื่อขาย	๓	๕.๗๖
เพื่อกินและขาย	๑๒	๑๔.๖๓
ปลูกพืชหลายชนิด		
เพื่อกิน	-	-
เพื่อขาย	-	-
เพื่อกินและขาย	๖๒	๗๕.๖๑
๗. สถานที่ที่เอาไปขาย		
ตลาดในหมู่บ้าน	๓	๓.๖๖
ตลาดในชุมชน	๑๘	๒๑.๕๕
ตลาดในอำเภอ	๓๗	๔๕.๑๒
ตลาดในจังหวัด	๒๔	๒๙.๒๗
อื่น ๆ	-	-
๘. ราคาสินค้าทางการเกษตรของท่านกำหนดโดย		
กำหนดเอง	๖	๗.๓๒
พ่อค้าคนกลาง	๕๖	๖๘.๒๕
กลุ่มเกษตรกร	๒๑	๒๕.๖๑
อื่น ๆ	-	-

จากตารางที่ ๗ แสดงจำนวนร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่างด้านข้อมูลทั่วไปของชุมชน ปรากฏผลดังนี้

๑. ด้านที่อยู่อาศัยโดยประมาณ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัย ๓ - ๔ ไร่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒ รองลงมา คือ ๕-๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔๕ และถัดไปคือ ๑-๒ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖๓

๒. ด้านพื้นที่ทำการเกษตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตร ๓ - ๔ ไร่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒ รองลงมา คือ ๕-๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔๕ และถัดไปคือ ๑-๒ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖๓

๓. ด้านพื้นที่ที่ใช้เพาะปลูก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูก คือ ทำสวน ๒-๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๓๔ รองลงมาคือ ทำนา ๕-๑๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๖ และถัดไป คือ ทำไร่ ๓-๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๕

๔. ด้านปริมาณที่ใช้สารเคมี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้สารเคมีลดลง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔๔ รองลงมาคือ ไม่ได้ใช้สารเคมี คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๒ และถัดไปคือ ใช้สารเคมีเท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ ๒.๔๔

๕. ด้านมีการปลูกพืชหมุนเวียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปลูกพืชหมุนเวียน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔ และไม่มีการปลูกพืชหมุนเวียน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๗๖

๖. ด้านวัตถุประสงค์และลักษณะในการเพาะปลูก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปลูกพืชหลายชนิดเพื่อกินและขาย คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๖๑ รองลงมาคือ ปลูกพืชชนิดเดียวเพื่อกินและขาย คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖๓ และถัดไปคือ ปลูกพืชชนิดเดียวเพื่อขาย คิดเป็นร้อยละ ๙.๗๖

๗. ด้านสถานที่ที่เอาไปขาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นำไปขายที่ตลาดในอำเภอ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๒ รองลงมาคือ นำไปขายที่ตลาดในจังหวัด คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๗ และถัดไปคือ นำไปขายตลาดในชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๕

๘. ด้านราคาสินค้าทางการเกษตรกำหนดโดย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะถูกพ่อค้าคนกลางกำหนดราคาสินค้า คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๒๕ รองลงมาคือ กลุ่มเกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดราคา คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖๑ และถัดไปคือ กำหนดราคาเอง คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๒

การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดค่าคะแนนการวิเคราะห์ข้อมูล ตามระดับเกณฑ์คุณภาพตามแนวคิดของเบสต์ ไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	=	๑.๐๐ - ๒.๐๐	คือ ระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	=	๒.๐๑ - ๓.๕๐	คือ ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) = ๓.๕๑ - ๕.๐๐ คือ ระดับสูง

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้บทบาทของกองทัพกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตร ธรรมชาติ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้บทบาทของกองทัพกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้าน แล้วนำมาเปรียบเทียบตามระดับเกณฑ์คุณภาพตามแนวคิดของเบสต์ ที่กำหนดไว้ตามตารางที่ ๘ - ๑๐

ตารางที่ ๘ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ ๑ โครงการเกษตรธรรมชาติ			
๑. ท่านทำนาโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือ อีเอ็ม(EM) ช่วย	๓.๗๒	๒.๐๔	สูง
๒. ท่านทำสวนใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือ อีเอ็ม(EM) ช่วย	๓.๕๕	๓.๑๐	สูง
๓. ท่านทำไร่โดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือ อีเอ็ม(EM) ช่วย	๓.๕๕	๒.๒๓	สูง
๔. ท่านปลูกพืชผักสวนครัวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย	๓.๖๕	๒.๒๑	สูง
๕. ท่านเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก	๓.๒๕	๒.๔๒	ปานกลาง
๖. ท่านเลี้ยงกบในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก	๓.๑๒	๓.๐๑	ปานกลาง
๗. ท่านเลี้ยงไก่ด้วยปลวกเป็นอาหารเสริม	๓.๓๒	๓.๒๒	ปานกลาง
๘. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยลดต้นทุนในการผลิต	๓.๕๖	๓.๒๓	สูง

ตารางที่ ๘ แสดง ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพบก
ในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ (ต่อ)

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ ๑ โครงการเกษตรธรรมชาติ			
๘. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้พืช แข็งแรง และต้านทานโรคได้ดี	๓.๗๑	๓.๓๓	สูง
๑๐. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้ผลผลิต ได้ปริมาณมากขึ้น	๓.๔๐	๓.๒๔	ปานกลาง
๑๑. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้ได้ ผลผลิตปลอดสารพิษ	๓.๕๕	๓.๑๕	สูง
๑๒. โครงการเกษตรธรรมชาติท่านยังใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการทำเกษตร	๓.๒๕	๓.๑๒	ปานกลาง
๑๓. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ท่านผลิต ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM)ใช้เองได้	๓.๖๓	๓.๒๑	สูง
๑๔. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้รู้หลักการ ปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงดิน	๓.๗๒	๓.๒๖	สูง
๑๕. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้ลด ค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารจากภายนอก มาบริโภค	๓.๘๒	๓.๒๒	สูง
๑๖. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ครอบครัว ของท่านมีอาหารการกินอย่างพอเพียง	๓.๗๖	๓.๑๕	สูง
๑๗. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยแก้ปัญหา การว่างงาน	๓.๖๒	๓.๐๑	สูง
๑๘. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิกใน ครอบครัวของท่านไม่ต้องไปรับจ้างหรือ ประกอบอาชีพอื่น	๓.๒๖	๓.๐๗	ปานกลาง

ตารางที่ ๘ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพบก
ในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ (ต่อ)

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ ๑ โครงการเกษตรธรรมชาติ			
๑๕. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิก ในชุมชนได้พึ่งพาอาศัยกัน	๓.๕๘	๓.๔๔	สูง
๒๐. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้มีรายได้ ดีขึ้น	๓.๕๓	๓.๔๐	สูง

จากตารางที่ ๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านโครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิกในชุมชนได้พึ่งพาอาศัยกันมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๘$) รองลงไปคือ โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยทำให้ได้ผลผลิตปลอดสารพิษ ($\bar{X} = ๓.๕๕$) และถัดไป คือ โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารจากภายนอกมาบริโภค ($\bar{X} = ๓.๘๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๙ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพบก
ในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ ๒ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน			
๑. ชุมชนในโครงการฯ มีการรวมกลุ่มในการ อนุรักษ์ดิน	๓.๕๒	๒.๕๘	สูง
๒. ชุมชนในโครงการฯ มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์น้ำ	๓.๕๖	๓.๒๔	สูง
๓. ชุมชนในโครงการฯ มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ ป่าไม้	๓.๖๔	๓.๐๒	สูง

ตารางที่ ๕ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพบก
ในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ (ต่อ)

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ 2 โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน			
๔. ชุมชนในโครงการฯ มีจิตสำนึกในการรักษา สภาพแวดล้อมชุมชน	๓.๗๓	๓.๒๑	สูง
๕. ท่านเห็นความสำคัญว่าการรักษา สภาพแวดล้อมชุมชนมีผลต่อการดำรงชีวิต ที่ดีของชุมชน	๓.๘๓	๓.๐๘	สูง
๖. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ ต้นไม้ในชุมชนในโครงการฯ เพิ่มขึ้น	๓.๗๔	๓.๒๕	สูง
๗. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ ดิน น้ำ ป่าไม้ ในชุมชนในโครงการฯ อุดมสมบูรณ์	๔.๒๕	๒.๕๕	สูง
๘. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในชุมชนในโครงการฯ สวยงามและน่าอยู่	๓.๘๕	๓.๐๕	สูง
๙. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชนใน โครงการฯ ดีขึ้นกว่าอดีต	๓.๗๔	๓.๐๑	สูง
๑๐. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ ช่วยลดปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า	๔.๐๖	๓.๒๘	สูง
๑๑. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ช่วยทำให้ลดการสูญเสียความสมดุลทาง ธรรมชาติในชุมชนในโครงการฯ ได้	๓.๗๑	๓.๐๔	สูง
๑๒. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ ชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สมบูรณ์เหมือนอดีต	๓.๖๖	๓.๒๖	สูง

ตารางที่ ๕ แสดง ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพบก
ในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ (ต่อ)

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ 2 โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน			
๑๓. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ ท่านสามารถเก็บของป่ามาบริโภค ได้เหมือนอดีต	๓.๕๕	๓.๖๘	สูง
๑๔. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนช่วย ทำให้ชุมชนในโครงการฯ ร่วมเย็นแม้จะ เป็นฤดูร้อน	๓.๕๕	๓.๐๑	สูง
๑๕. ท่านต้องการให้ชุมชนอื่น ๆ นำโครงการ รักษาสภาพแวดล้อมชุมชนไปปรับใช้ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน	๓.๘๖	๓.๓๔	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๖๕	๓.๑๖	สูง

จากตารางที่ ๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงาน
โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๕$) เมื่อพิจารณาเป็น
รายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานในโครงการ
รักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ในด้านโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ช่วยลดปัญหาการ
ลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามากที่สุด($\bar{X} = ๔.๐๖$) รองลงไปที่คือ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำ
ให้สามารถเก็บของป่ามาบริโภคได้เหมือนอดีต ($\bar{X} = ๓.๕๕$) และถัดไป คือ โครงการ
รักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้เห็นความสำคัญว่าการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนมีผลต่อการ
ดำรงชีวิตที่ดีของชุมชน และต้องการให้ชุมชนอื่น ๆ นำโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนไปปรับ
ใช้เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ($\bar{X} = ๓.๘๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๐ แสดงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ และ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในภาพรวม

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ 1 โครงการเกษตรธรรมชาติ	๓.๕๘	๓.๐๐	สูง
ส่วนที่ 2 โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน	๓.๗๕	๓.๑๓	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๖๕	๓.๐๕	สูง

จากตารางที่ ๑๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ และโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานในโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนมากที่สุด ($\bar{X}=๓.๗๕$) รองลงไปที่คือ โครงการเกษตรธรรมชาติ ($\bar{X}=๓.๕๘$) ตามลำดับ

ตอนที่ ๔ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้ใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้าน แล้วนำมาเปรียบเทียบตามระดับเกณฑ์คุณภาพตามแนวคิดของเบสต์ ที่กำหนดไว้ตามตารางที่ ๑๑- ๑๕

ตารางที่ ๑๑ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
หลักมัชฌิมาปฏิปทา			
๑. ชุมชนในโครงการประกอบอาชีพสุจริต	๓.๕๓	๓.๐๘	สูง
๒. ชุมชนในโครงการมีความขยันขันแข็งในการทำงาน	๓.๗๓	๓.๒๕	สูง
๓. ชุมชนในโครงการประพฤติปฏิบัติตนตามจารีตประเพณี	๓.๘๕	๓.๘๓	สูง
๔. ท่านมีความเพียรพยายามในการประกอบอาชีพ	๓.๗๕	๓.๖๕	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๘๓	๓.๔๓	สูง

จากตารางที่ ๑๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฏิปทาในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฏิปทาในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านชุมชนในโครงการประกอบอาชีพสุจริต ($\bar{X}=๓.๕๓$) รองลงไปคือ ในด้านชุมชนในโครงการประพฤติปฏิบัติตนตามจารีตประเพณี ($\bar{X}= ๓.๘๕$) และในด้านมีความเพียรพยายามในการประกอบอาชีพ ($\bar{X}= ๓.๗๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๒ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
หลักการรู้จักพอประมาณ			
๑. ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของท่าน	๓.๘๐	๒.๕๕	สูง
๒. ท่านพึงพอใจในเรื่องอาหารการกินตามโครงการเกษตรธรรมชาติ	๓.๗๘	๓.๒๔	สูง
๓. ท่านมีความพึงพอใจในเรื่องรายได้ตามโครงการเกษตรธรรมชาติ	๓.๖๘	๓.๗๘	สูง
๔. ครอบครัวของท่านรู้จักประมาณการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	๓.๕๕	๓.๒๒	สูง
๕. ครอบครัวของท่านรู้จักประหยัดและอดออม	๓.๖๒	๓.๗๖	สูง
๖. ชุมชนในโครงการฯรู้จักประมาณตนและไม่ฟุ้งเฟ้อ	๓.๖๐	๓.๒๑	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๖๘	๓.๓๗	สูง

จากตารางที่ ๑๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านหลักการรู้จักพอประมาณ ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักการรู้จักพอประมาณ ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของท่าน ($\bar{X} = ๓.๘๐$) รองลงไปคือ ในด้านมีความพึงพอใจในเรื่องอาหารการกินตามโครงการเกษตรธรรมชาติ ($\bar{X} = ๓.๗๘$) และในด้านมีความพึงพอใจในเรื่องรายได้ตามโครงการเกษตรธรรมชาติ ($\bar{X} = ๓.๖๘$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๓ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
หลักไม่เบียดเบียน			
๑. ท่านให้ความเมตตาต่อผู้อื่นตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา	๓.๓๘	๓.๐๔	สูง
๒. ท่านให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ	๓.๕๐	๓.๔๕	สูง
๓. ชุมชนในโครงการฯ มีความเมตตาซึ่งกันและกัน	๓.๓๖	๓.๒๓	สูง
๔. ชุมชนในโครงการฯ ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ	๓.๓๒	๓.๑๒	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๓๕	๓.๒๑	สูง

จากตารางที่ ๑๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักไม่เบียดเบียน ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๓๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักไม่เบียดเบียน ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านการให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ ($\bar{X}=๓.๕๐$) รองลงไปคือ ในด้านการให้ความเมตตาต่อผู้อื่นตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๓.๓๘$) และในด้านชุมชนในโครงการฯ มีความเมตตาซึ่งกันและกัน ($\bar{X}=๓.๓๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๔ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
หลักสัมมาอาชีวะ			
๑. ท่านพอใจในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๓.๘๔	๓.๐๕	สูง
๒. ชุมชนในโครงการฯพอใจในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๓.๘๔	๓.๔๔	สูง
๓. ชุมชนในโครงการฯให้ความร่วมมือกับรัฐในการแก้ปัญหาผู้กระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง	๓.๘๒	๓.๐๕	สูง
๔. ชุมชนในโครงการฯไม่ประกอบอาชีพทุจริตคอร์รัปชัน นื้อราชบังหลวง	๓.๗๕	๒.๖๘	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๘๒	๓.๐๕	สูง

จากตารางที่ ๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักสัมมาอาชีวะ ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๘๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักสัมมาอาชีวะ ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านพอใจในการประกอบอาชีพตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านชุมชนในโครงการฯพอใจในการประกอบอาชีพตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = ๓.๘๔$) รองลงไปคือ ในด้านชุมชนในโครงการฯให้ความร่วมมือกับรัฐในการแก้ปัญหาผู้กระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง ($\bar{X} = ๓.๘๒$) และในด้านชุมชนในโครงการฯไม่ประกอบอาชีพทุจริต คอร์รัปชันนื้อราชบังหลวง ($\bar{X} = ๓.๗๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๕ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้หลัก
พุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
หลักพึ่งตนเอง			
๑. สมาชิกในครอบครัวของท่านประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง	๓.๘๒	๓.๒๕	สูง
๒. ท่านประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้	๓.๗๗	๓.๒๒	สูง
๓. ชุมชนในโครงการฯประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง	๓.๗๑	๓.๒๐	สูง
๔. ท่านประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้	๓.๗๔	๒.๗๖	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๗๖	๓.๑๑	สูง

จากตารางที่ ๑๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักพึ่งตนเอง ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๗๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักพึ่งตนเอง ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านสมาชิกในครอบครัวของท่านประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง ($\bar{X} = ๓.๘๒$) รองลงไปคือ ในด้านการประกอบอาชีพตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้ ($\bar{X} = ๓.๗๗$) และในด้านการประกอบอาชีพตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้ ($\bar{X} = ๓.๗๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๖ แสดงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
หลักมัชฌิมาปฎิปปทา	๓.๘๓	๓.๔๓	สูง
หลักการรู้จักพอประมาณ	๓.๖๘	๓.๓๓	สูง
หลักไม่เบียดเบียน	๓.๗๕	๓.๒๑	สูง
หลักสัมมาอาชีวะ	๓.๘๒	๓.๐๕	สูง
หลักพึ่งตนเอง	๓.๗๖	๓.๑๑	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๗๘	๓.๒๕	สูง

จากตารางที่ ๑๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๗๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฎิปปทา สูงสุด ($\bar{X}=๓.๘๓$) รองลงไปคือ ด้านหลักสัมมาอาชีวะ ($\bar{X} = ๓.๘๒$) และด้านหลักไม่เบียดเบียน ($\bar{X} = ๓.๗๕$) ตามลำดับ

ตอนที่ ๕ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้าน แล้วนำมาเปรียบเทียบตามระดับเกณฑ์คุณภาพตามแนวคิดของเบสต์ ที่กำหนดไว้ตามตารางที่ ๑๗ -๑๘

ตารางที่ ๑๓ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
เศรษฐกิจดีพอมีพอใช้			
๑. การประกอบอาชีพตามโครงการฯ ช่วยลดต้นทุนในการผลิต	๓.๖๘	๓.๒๒	สูง
๒. ผลผลิตจากการประกอบอาชีพตามโครงการฯ พอเพียงต่อการบริโภคในครอบครัว	๓.๔๔	๓.๔๒	ปานกลาง
๓. ผลผลิตจากการประกอบอาชีพตามโครงการฯ พอเพียงต่อการบริโภคในครอบครัวและเหลือนำไปจำหน่ายได้	๓.๖๒	๓.๒๕	สูง
๔. รายได้จากผลิตตามโครงการฯ ท่านสามารถนำไปฝากเป็นเงินออมเพื่อการลงทุนได้	๓.๔๕	๓.๐๑	ปานกลาง
๕. ท่านมีความพึงพอใจต่อผลผลิตและรายได้จากโครงการ	๓.๗๓	๓.๔๔	สูง
๖. ชุมชนในโครงการฯ มีผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภค	๓.๖๐	๓.๒๕	สูง
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีรายได้จากผลิตตามโครงการฯท่านสามารถนำไปฝากเป็นเงินออม	๓.๓๓	๓.๔๓	ปานกลาง
๘. ชุมชนในโครงการฯมีความพึงพอใจต่อผลผลิตและรายได้จากโครงการ	๓.๕๓	๒.๘๓	สูง
๙. ชุมชนในโครงการฯ ร่วมแรงร่วมใจกันในการเพิ่มผลผลิตตามโครงการเกษตรธรรมชาติ	๓.๖๑	๓.๐๖	สูง
๑๐. ชุมชนในโครงการมีการรวมกลุ่มในการลดต้นทุนการผลิต	๓.๕๕	๓.๓๓	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๕๓	๓.๒๔	สูง

จากตารางที่๑๗ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านเศรษฐกิจดีพอมีพอใช้ ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านเศรษฐกิจดีพอมีพอใช้ในโครงการเกษตรธรรมชาติในด้านมีความพึงพอใจต่อผลผลิตและ รายได้จากโครงการสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๗๓$) รองลงไปคือ ในด้านการประกอบอาชีพตามโครงการฯ ช่วยลดต้นทุนในการผลิต ($\bar{X} = ๓.๖๘$) และในด้านผลผลิตจากการประกอบอาชีพตามโครงการฯ พอเพียงพอต่อการบริโภคในครอบครัวและเหลือนำไปจำหน่ายได้ ($\bar{X} = ๓.๖๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๘ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
สังคม/ชุมชนดี			
๑. ชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพสุจริต	๓.๖๘	๒.๖๕	สูง
๒. ชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง	๓.๗๕	๓.๔๒	สูง
๓. ชุมชนในโครงการฯ รู้จักประมาณตน ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยเกินฐานะ	๓.๖๓	๓.๒๘	สูง
๔. ชุมชนในโครงการฯ ใช้จ่ายพอสสมควรแก่ฐานะในการบริโภคใช้สอย	๓.๕๕	๒.๔๕	สูง
๕. ชุมชนในโครงการฯ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	๓.๗๘	๒.๘๓	สูง
๖. ชุมชนในโครงการฯ สามารถพึ่งพาตนเองได้	๓.๘๕	๓.๒๑	สูง
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีความเมตตา กรุณา กันดี	๓.๗๒	๓.๔๘	สูง
๘. ชุมชนในโครงการฯ รู้จักประหยัดและอดออม	๓.๗๕	๓.๐๔	สูง
๙. ชุมชนในโครงการฯ มีความสัมพันธ์อันดี	๓.๘๔	๓.๑๕	สูง
๑๐. ชุมชนในโครงการฯ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน	๓.๗๘	๓.๑๖	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๗๕	๓.๐๘	สูง

จากตารางที่ ๑๘ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านสังคม/ชุมชนดี ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๗๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านสังคม/ชุมชนดี ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านชุมชนในโครงการฯ สามารถพึ่งพาตนเองได้สูงสุด ($\bar{X} = ๓.๘๕$) รองลงไปคือ ในด้านชุมชนในโครงการฯ มีความสัมพันธ์อันดี ($\bar{X} = ๓.๘๔$) และในด้าน

ชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง และชุมชนในโครงการฯ รู้จักประหยัดและอดออม ($\bar{X} = ๓.๗๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๕ แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรกรรมชาติ

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
สภาพแวดล้อมที่อยู่			
๑. ท่านมีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัย	๓.๗๔	๒.๕๖	สูง
๒. ชุมชนในโครงการฯ มีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัย	๓.๗๐	๓.๑๔	สูง
๓. ชุมชนในโครงการฯ บริการด้านสาธารณสุขมูลฐานพอเพียงในการให้บริการ	๓.๔๕	๓.๒๒	ปานกลาง
๔. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพอเพียงในการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน	๓.๗๒	๒.๔๓	สูง
๕. ชุมชนในโครงการฯ ถนนหนทางติดต่อกับชุมชนอื่นๆ สะดวกและปลอดภัย	๓.๕๑	๓.๐๑	สูง
๖. ชุมชนในโครงการฯ มีสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ฯลฯ พอเพียงในการให้บริการ	๓.๕๕	๒.๖๓	สูง
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ออกกำลังกายเล่นกีฬา พอเพียง	๓.๕๐	๓.๔๕	สูง
๘. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานพักผ่อนหย่อนใจเพียงพอต่อการให้บริการ	๓.๓๕	๓.๖๕	ปานกลาง
๙. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางวิชาการเพียงพอต่อการให้บริการ	๓.๔๕	๓.๑๔	ปานกลาง
๑๐. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ประชุมพบปะสังสรรค์เพียงพอ	๓.๕๕	๓.๒๒	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๕๖	๓.๐๕	สูง

จากตารางที่ ๑๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านสภาพแวดล้อมน่าอยู่ ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านสภาพแวดล้อมน่าอยู่ ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านมีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๗๔$) รองลงไปที่ ด้านชุมชนในโครงการฯ มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพอเพียงในการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน ($\bar{X} = ๓.๗๒$) และในด้านชุมชนในโครงการฯ มีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัย ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๒๐ แสดงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวม

การรับรู้	N = ๘๒		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
เศรษฐกิจดีพอมีพอใช้	๓.๕๗	๓.๒๔	สูง
สังคม/ชุมชนดี	๓.๗๕	๓.๐๘	สูง
สภาพแวดล้อมน่าอยู่	๓.๕๖	๓.๐๕	สูง
รวมเฉลี่ย	๓.๖๓	๓.๑๒	สูง

จากตารางที่ ๒๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติในด้านสังคม/ชุมชนดี สูงสุด ($\bar{X} = ๓.๗๕$) รองลงไปที่ ด้านเศรษฐกิจดีพอมีพอใช้ ($\bar{X} = ๓.๕๗$) และด้านสภาพแวดล้อมน่าอยู่ ($\bar{X} = ๓.๕๖$) ตามลำดับ

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ในงานวิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒. เพื่อศึกษาบทบาทโดยรวมของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยการนำของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ผู้วางรากฐานแนวคิดเกษตรกรรมชาติและแนวคิดรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน

๓. เพื่อศึกษาการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพกับงานวิจัยเชิงปริมาณซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมจากพระไตรปิฎก วรรณคดี หนังสือเอกสาร สิ่งพิมพ์ และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ตลอดจนแบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร และงานวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การวิจัยที่ส่งถึงประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๘๒ ฉบับ ได้รับกลับคืนมาจำนวน ๘๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๒. เครื่องมือที่ใช้มี ๒ ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์การวิจัย และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

๓. การทดสอบเครื่องมือโดยการทดสอบแบบสัมภาษณ์การวิจัยก่อนรวบรวมข้อมูลจริง

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยเชิงคุณภาพคือการวิเคราะห์เอกสาร ตลอดจนวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการพรรณนา ส่วนงานวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานภาคสนามโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์การวิจัยด้วยการใช้สถิติพื้นฐาน

๕.สรุปและรายงานผลการศึกษาที่ได้ทำการวิจัย

สรุปผล

จากผลการศึกษาผู้วิจัยขอสรุปผลในประเด็นสำคัญแบ่งออกเป็น 3 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์หลักพุทธธรรม ที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ได้ทำการวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีหลักพุทธธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นหลักการสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงนำมาใช้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่หลายประการ ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งสิ้น ๑๐ ประการ โดยแบ่งเป็นหลักการหลัก ๕ ประการ และหลักการเสริมอีก ๕ ประการ รายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

๑. หลักการหลัก ๕ ประการ คือ หลักการสำคัญที่ใช้ในการดำเนินชีวิตตาม พุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

๑.๑ หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักการที่ทำให้ราษฎรดำเนินชีวิตตามหลักศีล (พัฒนากาย วาจา อหิพให้เป็นไปในทางที่ชอบ) หลักสมาธิ (พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งไม่หวั่นไหวง่าย) หลักปัญญา (พัฒนาปัญญาให้รู้คิดเข้าใจตามความเป็นจริง) ก่อให้เกิดความพอดี ไม่ถึงไม่หย่อนยานเกินไป

๑.๒ หลักความพอประมาณในสัปปริสสธรรม ๗ (ข้อมัตตัญญูดา คือ ความรู้จักประมาณ) คือ หลักการที่ทำให้ราษฎรรู้จักประมาณในการใช้จ่าย พอประมาณในการบริโภคและดำรงชีพ แบบพอดี พอประมาณ ได้สมดุลด้วยการรู้จักอดออมประหยัดควบคู่กัน การรู้จักพอ

๑.๓ หลักความไม่เบียดเบียน (คำริขอบในมรรคมีองค์ ๘) คือ หลักการที่ทำให้ราษฎรอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายกัน อีกทั้งมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

๑.๔ หลักสัมมาอาชีวะ หลักการที่ทำให้ราษฎรประกอบอาชีพสุจริต เลี้ยงชีพในทางที่ดีงาม เกื้อกูลกับชีวิตตนเอง และเกื้อกูลต่อสังคมชุมชนของตนเอง

๑.๕ หลักการพึ่งพาตนเอง คือ หลักการที่ทำให้ราษฎรรู้จักพึ่งตนเอง ยืนได้ด้วยลำแข้งตนเอง เพียรที่จะฝึกฝนตนเองเพื่อพัฒนาอาชีพจนไม่ต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๒. หลักการเสริม ๕ ประการ คือ หลักการที่เป็นส่วนช่วยเสริมหลักการหลัก กล่าวคือเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักการหลัก เสริมสร้างให้คุณภาพราษฎรดีขึ้นอีกโดยปฏิบัติควบคู่กัน หลักการหลักเป็นพลังผลักดันให้ความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้นอีกมีหลักการ ๕ ประการ ได้แก่

๒.๑ สุขของคฤหัสถ์ ๔ คือ ความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมิได้แก่ อตติสุข โภคสุข อานันทยสุขและ อนวัชชสุข ซึ่งสามารถเกิดได้จากการปฏิบัติตนของราษฎรตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำ

๒.๒ อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่นำพาผู้ปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องที่ตรงกันกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ ฉันทะ(ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (การเอาใจใส่ในกิจนั้น ๆ) และวิมังสา(การไตร่ตรองหาเหตุผล)ซึ่งทั้งหมดล้วนตรงกับ ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๓ เมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเน้น หลักเมตตาธรรม เพื่อให้เกิดความพอเพียง ความสงบ ความไม่เบียดเบียนเพราะทุกประการล้วนเกิด จากราชกรมมีหลักเมตตาธรรมทั้งสิ้น

๒.๔ กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ คือ หลักการที่ทำให้ตระกูลมีความมั่งคั่ง ยั่งยืน มีอยู่ ๔ ประการ ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่ อนุรักษ์เวสนา แสวงหาพัสดุที่หายไป (การรู้จักทำมาหากิน หาทรัพย์สินเข้าบ้าน) ชินณปฏิสังขรณา รู้จักใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า (การรู้จักใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า พยายามใช้อย่างเพิ่มอายุงานของทรัพย์สินให้ได้ประโยชน์สูงสุด ปริमितปานโกชนา(รู้จักประมาณในการบริโภค) และ อธิปัจจสีลวันตสถาปนา (ผู้นำครอบครัว ต้อง มีหลักธรรมนำครอบครัว ตามประพฤติดี มีความคิดสร้างสรรค์)

๒.๕ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ หรือประโยชน์ที่จะได้ในชาตินี้หาก ปฏิบัติตามหลัก ๔ ประการนี้ คือ มีความเพียร รู้จักรักษาทรัพย์ คบมิตรดี และมีความเป็นอยู่ เหมาะสม ซึ่งหลักธรรมนี้ตรงกับความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแตกฉานในหลักพุทธธรรม จึงได้นำหลักพุทธธรรมมาประกอบ กันเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ ๒ บทบาทโดยรวมของกองทัพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

กองทัพบกโดยการนำของพลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ผู้ที่วางรากฐานแนวคิดเกษตรกรรมชาติและการ รักษาสภาพแวดล้อมชุมชนใน โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อัน เนื่องมาจากพระราชดำริ โดยให้ราษฎรทำเกษตรแบบธรรมชาติจนสามารถพึ่งตนเองด้วยการ ประกอบสัมมาอาชีพซึ่งมีการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) ช่วยโดยมีจิตสำนึกใน การรู้จักเพียงพอประมาณ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ จนวิถีชีวิต ของราษฎรเป็นแบบเดินสายกลาง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและบทบาทของกองทัพบก โดย

ทำการศึกษา พลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร ในฐานะกำลังพลของกองทัพบกที่เป็นผู้นำและเป็นผู้วางรากฐานให้โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม ฯ โดยแบ่งการศึกษาเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแนวคิดและส่วนบทบาทในด้านเกษตรธรรมชาติตลอดจนการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑ แนวคิดของ กองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑. แนวคิดด้านเกษตรธรรมชาติ (กิจกรรมหลัก)

- ๑.๑ การลดต้นทุนในการทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) ช่วยเพื่อให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้
- ๑.๒ การปลูกผักรอบ ๆ บ่อปลา หรือรอบบ้าน
- ๑.๓ การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบในบ่อพลาสติก
- ๑.๔ การเลี้ยงไก่ โดยการเรียกปลวกมาจากดิน เพื่อเป็นอาหารไก่

๒. แนวคิดด้านรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน (กิจกรรมรอง)

- ๒.๑ สร้างป่าชุมชน
- ๒.๒ ปลูกต้นไม้ในบริเวณชุมชน
- ๒.๓ ปรับปรุงสภาพป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- ๒.๔ การบำบัดน้ำเสีย
- ๒.๕ ทำฝายเก็บน้ำไว้ใช้และทำความชุ่มชื้นให้พื้นป่า
- ๒.๖ ฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
- ๒.๗ กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมรวมกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ได้ใช้แนวคิดของตนเองในการส่งเสริมการทำเกษตรธรรมชาติ และการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนโดยมีบทบาทตาม โครงการเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ได้ดำเนินการแล้วดังนี้

๑. บทบาทในการส่งเสริมโครงการเกษตรธรรมชาติ

บทบาทในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ซึ่ง พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เป็นผู้วางรากฐานโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้เป็นตัวแทนของกองทัพบกที่เข้าไปส่งเสริมให้ราษฎรทำเกษตรแบบธรรมชาติ ประกอบสัมมาอาชีพเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเป็นอยู่แบบพอเพียง ไม่เบียดเบียนเพื่อวัตถุประสงค์อันสูงสุดคือ ราษฎรมีชีวิตแบบทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิทา ตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา

๒. บทบาทในการส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน โดยใช้หลักการให้ราษฎรมีภูมิคุ้มกัน กล่าวคือ รักษาสมดุลของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติให้ราษฎรสามารถอยู่คู่กับธรรมชาติอย่างมีความสุข ดำเนินการในพื้นที่ป่าดงนาทาม ให้ราษฎรรักษาป่าฟื้นฟูป่า และมีการฝึกอบรม “ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า” นั้น เพื่อให้ราษฎรเป็นผู้ปกป้องผืนป่าด้วยตนเอง

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาการของโครงการ ฯ

มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านที่ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร เข้าไปมีบทบาทจำนวน ๔ หมู่บ้าน จากจำนวน ๑๗ หมู่บ้าน หมู่บ้านสุดท้ายเป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยเลือกทำการวิจัยภาคสนาม คือ หมู่บ้านชาด ตำบลหนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ตลอดจนได้เห็นพัฒนาการโครงการตามแนวคิดของพลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร ซึ่งมีลำดับ ดังนี้ ๑. การฝึกอบรมภาคทฤษฎี ๒. การลงไปจับมือให้ทำหรือสอนให้ทำในภาคปฏิบัติจริงในพื้นที่เพาะปลูก ๓. ติดตามกำกับดูแล ๔. สร้างเครือข่ายเพื่อนร่วมอุดมการณ์เกษตรธรรมชาติ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนยืนได้ด้วยตนเอง

ตอนที่ ๓ การศึกษาการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพทั่วไปของแบบสัมภาษณ์ซึ่งได้จากจำนวนประชากร ๘๒ คน ซึ่งได้แก่ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวคิดของ พลตรีพิเชษฐ์ วิสัยจร ณ หมู่บ้านชาด ต. หนามแท่ง อ. ศรีเมืองใหม่ จ. อุบลราชธานี เป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ปรากฏผลดังนี้

๑. ด้านเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง กล่าวคือ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๗๑ และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๒๙

๒. ด้านอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ๔๑ - ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๕๘
๓. ด้านสถานภาพในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสามี คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๕๕
๔. ด้านสมาชิกในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒
๕. ด้านสถานภาพการสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการสมรส คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔๖
๖. ด้านการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘๘ รองลงมาคือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐ และถัดไปคือ มีการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๒
๗. ด้านอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐
๘. ด้านรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ ๖๐,๐๐๐- ๗๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗๑
๙. ด้านภาระหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕๓
๑๐. ด้านเงินออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕๓
๑๑. ด้านการประกอบอาชีพตามโครงการของกองทัพบก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐
๑๒. ด้านระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ ๒๑-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๒

ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของชุมชนของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่คำนวณค่าร้อยละ ปรากฏผล ดังนี้

๑. ด้านที่อยู่อาศัยโดยประมาณ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัย ๓ - ๔ ไร่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒
๒. ด้านพื้นที่ทำการเกษตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตร ๓ - ๔ ไร่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๒
๓. ด้านพื้นที่ที่ใช้เพาะปลูก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกคือ ทำสวน ๒-๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๓๔

๔. ด้านปริมาณที่ใช้สารเคมี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้สารเคมีลดลง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔๔

๕. ด้านมีการปลูกพืชหมุนเวียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปลูกพืชหมุนเวียน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔

๖. ด้านวัตถุประสงค์และลักษณะในการเพาะปลูก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปลูกพืชหลายชนิดเพื่อกินและขาย คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๖๑

๗. ด้านสถานที่ที่เอาไปขาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นำไปขายที่ตลาดในอำเภอ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๒

๘. ด้านราคาสินค้าทางการเกษตรกำหนดโดย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะถูกพ่อค้าคนกลางกำหนดราคาสินค้า คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๒๕

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้าน แล้วนำมาเปรียบเทียบตามระดับเกณฑ์คุณภาพตามแนวคิดของเบสต์ ปราบกุล ผลดังนี้

๑. การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงาน โครงการเกษตรธรรมชาติโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านโครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิกในชุมชนได้พึ่งพาอาศัยกันมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๘$)

๒. การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานในโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ในด้านโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ช่วยลดปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๐๖$)

๓. การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ และโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ และโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๕$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานในโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๓๕$)

ตอนที่ ๔ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยรวม และเป็นรายด้าน แล้วนำมาเปรียบเทียบตามระดับเกณฑ์คุณภาพตามแนวคิดของเบสต์ ปราบกุล ดังนี้

๑. การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฏิปทาในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฏิปทาในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพสุจริต ($\bar{X} = ๓.๕๓$)

๒. การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักการรู้จักพอประมาณ ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักการรู้จักพอประมาณ ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของท่าน ($\bar{X} = ๓.๘๐$)

๓. การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามหลักพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักไม่เบียดเบียน ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๓๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามหลักพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักไม่เบียดเบียน ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านการให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ ($\bar{X} = ๓.๕๐$)

๔. การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักสัปปายะ ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๘๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักสัปปายะ ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านพอใจในการประกอบอาชีพตาม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านชุมชนในโครงการฯพอใจในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X}=๓.๘๔$)

๕. การรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักพึ่งตนเอง ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ใน ระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๗๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักพึ่งตนเอง ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านสมาชิกในครอบครัวของท่านประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง ($\bar{X}=๓.๘๒$)

๖. เปรียบเทียบการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๗๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฏิปทา สูงสุด ($\bar{X}=๓.๘๓$)

ตอนที่ ๕ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ ปรากฏผลดังนี้

๑. การรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านเศรษฐกิจดีพอมีพอใช้ ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านเศรษฐกิจดีพอมีพอใช้ ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านมีความพึงพอใจต่อผลผลิตและรายได้จากโครงการสูงสุด ($\bar{X}=๓.๗๓$)

๒. การรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านสังคม/ชุมชนดี ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๗๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชีวิตราษฎร ด้านสังคม/ชุมชนดี ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านชุมชนในโครงการฯ สามารถพึ่งพาตนเองได้สูงสุด ($\bar{X}=๓.๘๕$)

๓. การรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในโครงการเกษตรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า

กลุ่มตัวอย่างรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในโครงการเกษตรธรรมชาติ ในด้านมีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัยสูงสุด ($\bar{X}=๓.๓๔$)

๔. การรับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ
ในภาพรวม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติในด้านสังคม/ชุมชนดี สูงสุด ($\bar{X}=๓.๓๕$)

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบถราชนาณี เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษาบทบาทโดยรวมของกองทัพบก โดยมี พล.ต.พิเชษฐ์ วิสัยจร กำลังพลของกองทัพบกเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่โครงการ ฯ ซึ่งได้ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้ทรงพระราชทานเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของปวงชนชาวไทย ในทางสายกลาง แบบพออยู่พอกิน สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยตนเอง การดำรงชีวิตตามแนวทางดังกล่าวเป็นวิถีชีวิตของราษฎรในอดีต ปัจจุบันสภาวะด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของราษฎรเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ราษฎรจึงมีคุณภาพชีวิตค่อนข้างต่ำจากประสบการณ์ของ พลตรี พิเชษฐ์ ฯ ที่เคยทำงานช่วยเหลือราษฎร ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และตามเสด็จฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปทั่วประเทศ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร มีแนวคิดหาปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม การลักลอบค้าสินค้าผิดกฎหมาย การตัดไม้ทำลายป่า การอพยพละทิ้งถิ่นฐานไปหางานทำในชุมชนเมือง ล้วนแล้วแต่เกิดจากความยากจนทั้งสิ้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวที่สำคัญประการหนึ่งคืออาหารที่มีบริโภคไม่เพียงพอต่อความต้องการ เมื่อปากท้องหิวคนเราจะดิ้นรน เกิดการแก่งแย่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร จึงได้น้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ มาเป็นแนวทางในการช่วยเหลือราษฎรให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดย

ได้ริเริ่มกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือราษฎรให้สามารถผลิตอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนได้อย่างเพียงพอ จนเกิดโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๒ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมตามโครงการเกษตรกรรมชาติ ประกอบด้วย การลดต้นทุนในการทำนา ทำสวน ทำไร่ การเลี้ยงปลาบ่อพลาสติกขนาดเล็ก การปลูกพืชผักสวนครัวรอบบ่อปลา และตามแนวรั้วและการเลี้ยงไก่ด้วยปลวกเป็นอาหารเสริม ในการดำเนินกิจกรรมฯ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ได้นำจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรือ EM (Effective Microorganisms) มาเป็นตัวช่วยที่สำคัญรวมทั้งกิจกรรมตาม โครงการรักษา สภาพแวดล้อมชุมชน

เพื่อให้มีความยั่งยืนและง่ายต่อการเข้าไปแนะนำส่งเสริมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี ที่ พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ริเริ่มขึ้น จึงเป็นกิจกรรมที่ง่าย ประหยัด สามารถดำเนินการได้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน และที่สำคัญ ต้องเป็นความต้องการของราษฎรอย่างแท้จริง ราษฎรไทยส่วนใหญ่ดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว ลดการพึ่งพิงจากภายนอกให้มากที่สุด จากผลการศึกษาวิจัยภายหลังการดำเนินกิจกรรมในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามแนวคิดของพลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร แล้ว ราษฎรมีความพึงพอใจและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นในภาพรวม อย่างไรก็ตามยังมีราษฎร บางส่วนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมฯ สาเหตุอาจจะเนื่องมาจากปัจจัยหลาย ประการที่สำคัญ เช่น ยังไม่มีความเชื่อมั่นต่อกิจกรรมฯ และไม่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมฯ อย่างเต็มรูปแบบ ราษฎรไทยส่วนนี้จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลอย่างจริงจังและ ต่อเนื่อง

การนำแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการประกอบอาชีพสุจริตยึดหลัก พึ่งพาตนเอง รู้จักพอ ไม่เบียดเบียน จนชีวิตเป็นแบบทางสายกลางตามที่ปรากฏในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาเป็นยุทธศาสตร์ในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็น **หมัดพิฆาต** ที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ของราษฎรได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าว เป็นการดำเนินการที่ ตรงตามวิถีชีวิตของราษฎร ที่นับถือพระพุทธศาสนาและสามารถช่วยเหลือให้ราษฎรมีสภาพความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้จริง ยุทธศาสตร์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้ตามสภาพชนบทในปัจจุบัน

ตอนที่ ๒ ด้านการศึกษาการรับรู้บทบาทของกองทัพในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตาม แนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้จำแนกอภิปรายผลเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

ด้านที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติ จากการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้บทบาทของกองทัพบกในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรธรรมชาติโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๕๘$) และการรับรู้โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๕$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากองทัพบกได้กำหนดภารกิจหลักในการช่วยพัฒนาประเทศจากนโยบายหลัก ๔ ประการ และได้กำหนดนโยบายการปฏิบัติงานกองทัพบกกิจการพลเรือนไว้ ๑๐ ข้อ และที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศไว้ ๗ ข้อ คือ และในข้อที่ ๒ คือ กองทัพบกได้ดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการอย่างเต็มขีดความสามารถและให้ความสำคัญสูงสุด โดยถือเป็นความเร่งด่วนแรกที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเร็ว จึงอาจส่งผลทำให้ราษฎรในโครงการรับรู้ต่อการปฏิบัติงานของกองทัพบกในการปฏิบัติงานตามโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูงและรับรู้ต่อโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนอยู่ในระดับสูงเช่นกัน

ด้านที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการวิจัยที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๗๘$) และรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฏิปทา สูงสุด ($\bar{X} = ๓.๘๓$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หลักมัชฌิมาปฏิปทาเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ที่กล่าวว่า มัชฌิมาปฏิปทา เป็นประมวลคำสอนภาคปฏิบัติ คือระบบ “จริยธรรม” ทั้งหมดของพระพุทธศาสนา มีรายละเอียด ขอบเขตกว้างขวาง มากเกินกว่าที่จะพูดถึงให้ครบถ้วนกระบวนความได้ แต่สามารถที่จะอธิบาย “ทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง “อันเป็นหัวข้อสำคัญของ อริยสัจจกัมมคค์ หรือ อารยอัษฎางคิกมรรค มีองค์ประกอบ ๘ อย่างคือ ๑) สัมมมทิจฺฐิ ความเห็นชอบ (Right View) ๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ (Right Thought) ๓) สัมมาวาจา วาจาชอบ (Right Speech) ๔) สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ (Right Action) ๕) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพ (Right Livelihood) ๖) สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ (Right Effort) ๗) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ (Right Mindfulness) และ ๘) สัมมาสมาธิ จิตมั่นชอบ (Right Concentration) และท่านพระธรรมปิฎก ให้อธิบายในเรื่องนี้ว่าการศึกษาพัฒนาองค์ธรรมภายในมัชฌิมาปฏิปทานี้ ก็คือ การพัฒนาของชีวิต หรือพัฒนาการของชีวิตภายใต้กรอบกระบวนการของธรรมชาติ ที่ดำเนินไปตามวิถีแห่งมรรค จึงอาจกล่าวได้ว่า การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และรับรู้

การใช้หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านหลักมัชฌิมาปฏิปทาอยู่ในระดับสูงเช่นกัน

ด้านที่ ๓ การวิเคราะห์การรับรู้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติ จากการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = ๓.๖๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในโครงการเกษตรธรรมชาติในด้านสังคม/ชุมชนดี สูงสุด ($\bar{X}=๓.๖๕$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ราษฎรในโครงการได้ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทา หลักสัมปริสสธรรม ๘(ข้อมัตตัญญตา) หลักความไม่เบียดเบียน หลักสัมมาอาชีวะ หลักพึ่งพาตนเอง หลักสุขของภคุหัส ๔ หลักอิทธิบาท ๔ หลักเมตตาธรรมในพรหมวิหาร ๔ หลักกุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ และหลักทฤษฎีหมักตบประโยชน์ ๔ เป็นแนวทางในการประพุดิและปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ ในโครงการเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และรับรู้การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสังคม/ชุมชนอยู่ในระดับสูงเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอแนวความคิดเพื่อเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้พิจารณาซึ่งภาครัฐหรือภาคเอกชนสามารถนำไปใช้กำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมดังนี้

๑. ภาครัฐบาลควรส่งเสริมให้ราษฎรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในการดำรงชีวิต และการทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติอย่างจริงจัง

๒. ส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยให้ราษฎร สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างเพียงพอ โดยกิจกรรมดังกล่าวควรเป็นกิจกรรมที่ง่าย ประหยัด สามารถดำเนินการได้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นดำเนินการและเป็นความต้องการของราษฎรอย่างแท้จริง ที่สำคัญจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓. ส่งเสริมให้มีองค์กรและการรวมกลุ่มองค์กรภาคี ตลอดจนสนับสนุนให้มีกองทุนที่หลากหลาย เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมฯ

๔. ขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ โดยเพิ่มโอกาสการจ้างงานและการมีงานทำ ปฏิรูประบบการถือครองที่ดิน ปลดปล่อยหนี้สินให้กับราษฎร

๕. รักษาและฟื้นฟูการทำเกษตรตามภูมิปัญญาชาวบ้านของราษฎร โดยใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่นดำเนินการ

๖. สร้างกลไกและภูมิคุ้มกัน มิให้ราษฎรถูกรอบงำจากกระแสบริโภคนิยม และวัตถุนิยม

๗. ส่งเสริมให้ราษฎรหวงแหน และรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ตลอดจนการอนุรักษ์ให้มีความยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง

๘. ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของราษฎร ในการดำเนิน การตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริฯ โดยบรรจุเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอนในการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนพิจารณาจัดบุคคลที่มีความรู้ มีอุดมการณ์เป็นชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่ออกให้คำแนะนำช่วยเหลือราษฎรในการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง

๙. ปรับเปลี่ยนแนวความคิด แนวทางการปฏิบัติหน่วยงานของรัฐ โดยยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ

๑๐. เสริมการผลิตของราษฎรทั่วประเทศให้ทำการเกษตรแบบธรรมชาติ ทั้งนี้รวมถึงเกษตรอินทรีย์และเกษตรชีวภาพ พร้อมทั้งยกระดับชุมชนให้ป็นศูนย์กลางความมั่นคงอาหารปลอดสารพิษ และกำหนดยุทธศาสตร์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความมั่นคงอาหารปลอดสารพิษของโลก

๑๑. ลดการนำเข้าปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมีที่ใช้ทำการเกษตร ตลอดจนกำหนดมาตรการที่เข้มงวดในการใช้

๑๒. ส่งเสริมการอุตสาหกรรมให้มีการผลิตปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้ราษฎรได้มีใช้อย่างเพียงพอทั่วประเทศ

๑๓. สนับสนุนปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐานให้กับชุมชนอย่างทั่วถึง เช่นระบบชลประทานอ่างเก็บน้ำ ปุ๋ยและวัสดุอื่นๆ เพื่อช่วยให้ราษฎรสามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี และได้ ผลผลิตสูงขึ้น

๑๔. ส่งเสริมการตลาดในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดสารพิษ ตลอดจนสร้างเครือข่ายจากระดับชุมชน สู่ระดับภูมิภาคและระดับโลกตามลำดับ

๑๕. ประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อทุกประเภท ให้ราษฎรและประชาชนทั่วไปทราบถึงแนวทางการดำรงชีวิต โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริฯ และ ประโยชน์ของการทำการเกษตรด้วยวิถีธรรมชาติ ตลอดจนพิษภัยที่เกิดจากการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมีทำการเกษตร รวมทั้งอันตรายที่เกิดจากการบริโภคอาหารที่มีสารพิษปนเปื้อน

๑๖. ส่งเสริมและปลูกฝังหลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับราษฎร คือ หลักพึ่งตนเอง หลักสัมาอาชีวะ หลักไม่เบียดเบียน หลักพอประมาณ และหลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นต้น ให้ใช้เป็นหลักยึดถือในการดำเนินชีวิต

๑๗. ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานเข้าไปส่งเสริมให้ราษฎรทำการเกษตรอินทรีย์ โดยใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ จึงควรมีหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วยรับผิดชอบประสานงาน กำกับดูแล ติดตาม ประเมินผลการทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อจะได้ดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอินทรีย์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๑๘. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมว่า หลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนช่วยต่อต้านกระแสบริโภคนิยมมากน้อยเพียงใด หากมีส่วนช่วยจะแนวคิดที่จะกระตุ้นเตือนราษฎรอย่างไรให้มายึดหลักพุทธธรรมตามพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๐๐,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรค แปลภาค ๑ ตอน ๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. วิสุทธิมรรค แปลภาค ๒ ตอน ๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กองทัพบก. นโยบายการปฏิบัติงานกองทัพบก พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก.

กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๔๘.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพ

(๑๕๘๔) จำกัด, ๒๕๓๑.

คณะทำงานจัดทำหนังสือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับ

กองทัพบกไทยในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

โอ.เอส.พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๒.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (และคนอื่น ๆ). สังคมวิทยา Sociology. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.

ชูเกียรติ เต็งไตรสรณ์. จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology). นาน : มรรยการพิมพ์, ๒๕๔๕

เดโช สวานนท์. หลักคำสอนของนักจิตวิทยาคนสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์

วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๖

นิพนธ์ คันทะเสวี. คุณภาพชีวิตใน “การศึกษา และวัฒนธรรม ประมวลบทความทางวิชาการ”

(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ). กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชน จำกัด,

๒๕๒๖.

พันโท พิพัฒน์ จงวัฒน์ไพศาล. ๒๓ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก. กรุงเทพมหานคร :

กองทัพบก, ๒๕๔๘.

พันโท ไพศาล ป่าแดง. ๒๕ ปี ๑๓ มกราคม ๒๕๕๐ กรมกิจการพลเรือนทหารบก.

กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, ๒๕๕๐.

พันโท ภัทรเดช สุขคนธเสนี. ๒๓ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก. กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก,

๒๕๔๘.

_____. ๒๔ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก. กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก,

๒๕๔๘.

พันเอก นิรันดร์ ศรีรักษา. ๒๔ ปี กรมกิจการพลเรือนทหารบก. กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก,

๒๕๔๘.

พันเอก พิเชษฐ์ วิสัยจร. เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชน จำกัด,

๒๕๔๕.

พุทธทาสภิกขุ. ธรรมทัศน์ของพุทธทาสอยู่อย่างพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๔.

พระเทพคิลก (ระแบบ จิตญาโณ). อธิบายหลักธรรม ตามหมวดจากนวกวาท. กรุงเทพมหานคร :

ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). เราจะครอบแผ่นดินโดยธรรม ตามรอยพระยุคลบาทด้วย

ทศพิธราชธรรม. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด,

๒๕๒๘.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

_____. พุทธธรรม(ฉบับขยายความ). กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๓๘

_____. มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก

จำกัด, ๒๕๔๑.

..... รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๗.

..... . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด,
๒๕๔๑.

พระไพศาล วิสาโล. พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง,
๒๕๓๓.

พระอาจารย์ชา สุภทฺโท. นอกเหนือเหนือผล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
๒๕๔๑.

มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์. รัฐบุรุษชื่อเปรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เจ.พลัส
อิมเมจแอนด์พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ สังคมวิทยา อังกฤษไทย. กรุงเทพมหานคร : หจก.
ไอเดียสแควร์, ๒๕๔๕.

ลักขณา สรวิวัฒน์. จิตวิทยาเบื้องต้น (จิต.๑๐๑). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอเดียสแควร์,
๒๕๓๐

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สำนักงาน กปร. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท โรงพิมพ์กรุงเทพ ๑๕๘๔ จำกัด, ๒๕๓๐.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลการพัฒนาประเทศใน
ระยะแผนพัฒนา, ฉบับที่ ๗ พ.ศ.๒๕๓๕ – ๒๕๓๕.

..... . แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ “ฉบับสมบูรณ์” พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๕.

..... . แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙). กรุงเทพมหานคร : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕.

สุนทรี (ศิลปพัฒนา) พรหมเมศ, ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ –
ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕.

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๕.

โสภา ชูพิกุลชัย. ความรู้เบื้องต้นทางจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศ.ส. ,
๒๕๒๕

สมพร เทพสิทธิ. การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจน
และการทุจริต ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : กองทุนอริยมรรค ๒๕๔๘.

_____. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๘.

สุวรรี ฤกษ์จารี. จิตวิทยาทั่วไป (Genreal Psychology). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น ,
๒๕๔๑

(๑) วิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัย

นายมนูญ มุกประดิษฐ์. ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
กับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา
พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พันเอก พิเศษชัย วิสัยจร. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยอย่างยั่งยืน.

เอกสารวิจัย วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๘.

_____. ศึกษายุทธศาสตร์การแก้ปัญหาเพื่อเอาชนะความยากจนของชาวนาไทย
อย่างยั่งยืน ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านชาด อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี.

เอกสารวิจัย วิทยาลัยเสนาธิการทหาร. ๒๕๔๖.

_____. เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนหมู่บ้านโนนสวรรค์
ตำบลโนนสวรรค์ ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.

รายงานวิจัย ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี. ๒๕๔๖.

พระมหาสมโภช ฐิตญาโณ (ศิริพันธ์). ศึกษาเชิงวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระมหาสำรวย จารุณโณ (บุญส่ง). การศึกษาความสัมฤทธิ์ผลในการเปิดรับ – ข่าวสารด้าน
พุทธธรรมเพื่อพัฒนาคูณภาพชีวิตและสังคม ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, กรุงเทพมหานคร,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธรรมนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

(๒) สัมภาษณ์

พันโท พิษณุตษ์ เงินแถบ, หัวหน้าข่าวและรักษาความปลอดภัย กองยุทธการและการข่าว

กรมสรรพาวุธทหารบก. ๒๕ เมษายน ๒๕๕๐.

พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร. รองแม่ทัพภาคที่ ๒ (๓). ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐.

พลเอก พิจิตร กุลละวณิชย์. องคมนตรี. ๑๘ เมษายน ๒๕๕๐.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

เกษตรธรรมชาติ

จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ หรือ EM (Effective Microorganisms)

จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ หรือ EM (Effective Microorganisms) ก็คือ จุลินทรีย์ที่มีประโยชน์หรือสร้างสรรค์ ที่ได้คัดเลือกแล้วว่า มีประโยชน์ต่อพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม จุลินทรีย์ EM ไม่ใช่ปุ๋ยแต่จะช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุให้กลายเป็นสารอาหารของพืชหรือปุย ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ร่วนซุย

๑. ลักษณะโดยทั่วไปของจุลินทรีย์ EM

- ๑.๑ เป็นของเหลวสีน้ำตาล กลิ่นหอม อมเปรี้ยว อมหวาน
- ๑.๒ เป็นสิ่งที่มีชีวิตไม่สามารถใช้ร่วมกับสารเคมี ยาปฏิชีวนะและยาฆ่าแมลงได้
- ๑.๓ ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิต เช่น คน สัตว์ พืช และแมลงที่เป็นประโยชน์
- ๑.๔ ช่วยปรับสภาพความสมดุลของสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม
- ๑.๕ สามารถนำไปเพาะขยายใช้ได้ด้วยตนเอง

๒. การเก็บรักษาจุลินทรีย์ EM

๒.๑ สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน ๑ ปี อย่างน้อย ๖ เดือน ในอุณหภูมิปกติไม่เกิน ๔๕ – ๕๐ องศาเซลเซียส โดยปิดฝาให้สนิทอย่าให้อากาศเข้าและอย่าเก็บไว้ในตู้เย็น ทุกครั้งที่แบ่งไปใช้ต้องรีบปิดฝาให้สนิท

๒.๒ การขยาย EM ควรใช้ภาชนะที่สะอาด และใช้ให้หมดภายในเวลาที่เหมาะสม

๒.๓ เมื่อเก็บรักษา EM ไว้นาน ๆ โดยไม่มีการเคลื่อนไหว จะมีฝ้าขาวเกิดขึ้นเหนือผิวน้ำ นั่นคือการทำงานของจุลินทรีย์ที่พอกตัว เมื่อเขย่าแล้วทิ้งไว้ชั่วขณะ ฝ้าสีขาวจะสลายตัวเหมือนเดิม

๒.๔ เมื่อนำไปขยายเป็นหัวเชื้อในน้ำและกากน้ำตาล จุลินทรีย์จะมีกลิ่นหอมและเป็นฟองขาว ๆ ภายในประมาณ ๒ – ๓ วัน ถ้าไม่มีฟองดังกล่าวแสดงว่า การหมักขยายเชื้อยังไม่ได้ผล

๒.๕ จุลินทรีย์ EM ที่นำไปขยายเป็นหัวเชื้อแล้วควรใช้ภายใน ๗ วัน หลังจากหมักได้ที่แล้ว ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเสื่อมคุณภาพที่อาจเกิดจากความไม่สะอาดของน้ำ ภาชนะและสิ่งแปลกปลอมจากอากาศ

๒.๖ ถ้าใช้ไม่หมดต้องปิดฝาภาชนะให้สนิทด้วยพลาสติก เพื่อไม่ให้จุลินทรีย์ในอากาศเข้าไป ก่อนนำไปใช้ทุกครั้งต้องตรวจดูก่อนว่ายังมีกลิ่นหอมอมเปรี้ยว อมหวาน และมีรสเปรี้ยวหรือไม่ ถ้ามีแสดงว่ายังใช้ไม่ได้

๓. ประโยชน์ของจุลินทรีย์ EM โดยทั่วไป

๓.๑ ด้านการเกษตร

๓.๑.๑ ช่วยปรับสภาพความเป็นกรดด่างในดินและน้ำ

๓.๑.๒ ช่วยแก้ปัญหาจากแมลงศัตรูพืชและโรคระบาดต่าง ๆ

๓.๑.๓ ช่วยปรับสภาพดิน ให้ร่วนซุยอุ้มน้ำ และให้อากาศผ่านได้อย่างเหมาะสม

๓.๑.๔ ช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุให้เป็นอาหารแก่พืช พืชจะสามารถดูดซึมไปใช้ได้เลย โดยไม่ต้องใช้พลังงานมากเหมือนการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์

๓.๑.๕ ช่วยสร้างฮอร์โมนพืชให้ผลผลิตสูงและคุณภาพดีขึ้น

๓.๑.๖ ช่วยให้ผลผลิตคงทน สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน มีประโยชน์ต่อการขนส่งไกล ๆ เช่น ส่งออกต่างประเทศ

๓.๒ ด้านปศุสัตว์

๓.๒.๑ ช่วยกำจัดกลิ่นเหม็นจากฟาร์มปศุสัตว์ ไก่ และสุกร ได้ภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมง

๓.๒.๒ ช่วยกำจัดน้ำเสียจากฟาร์มได้ภายใน ๑ – ๒ สัปดาห์

๓.๒.๓ ช่วยป้องกันโรคอหิวาห์และโรคระบาดต่าง ๆ ในสัตว์แท่นยาปฏิชีวนะและอื่นได้

๓.๒.๔ ช่วยกำจัดแมลงวันด้วยการตัดวงจรชีวิตของหนอน แมลงวันไม่ให้เข้าดักแด้เกิดเป็นตัวแมลง

๓.๒.๕ ช่วยเสริมสุขภาพสัตว์เลี้ยงทำให้สัตว์แข็งแรง มีความต้านทานโรคให้ผลผลิตสูงและอัตราการตายต่ำ

๓.๓ ด้านการประมง

๓.๓.๑ ช่วยควบคุมคุณภาพน้ำในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำได้

๓.๓.๒ ช่วยแก้ปัญหาโรคพยาธิในน้ำซึ่งเป็นอันตรายต่อกุ้ง ปลา กบ หรือสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ

๓.๓.๓ ช่วยรักษาโรคแผลต่าง ๆ ในปลา กบ ได้

๓.๓.๔ ช่วยลดประมาณจีเลนในบ่อช่วยให้เลนไม่เน่าเหม็น สามารถนำไปผสมเป็นปุ๋ยหมักใช้กับพืชต่าง ๆ ได้ดี

๓.๔ ด้านสิ่งแวดล้อม

๓.๔.๑ ช่วยบำบัดน้ำเสียจากวิธีการเกษตร การปศุสัตว์ การประมง โรงงานอุตสาหกรรม ชุมชน และสถานประกอบการทั่วไป

๓.๔.๒ ช่วยกำจัดกลิ่นจากกองขยะ การเลี้ยงสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนต่าง ๆ

๓.๔.๓ ปรับสภาพของเสีย เช่น เศษอาหารจากครัวเรือนให้เป็นประโยชน์ต่อการเลี้ยงสัตว์ และการเพาะปลูก

๓.๔.๔ กำจัดขยะด้วยการย่อยสลายให้มีจำนวนลดน้อยลง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๓.๔.๕ ช่วยปรับสภาพอากาศที่เสียให้สดชื่นและมีสภาพดีขึ้น

๔. การประยุกต์ใช้จุลินทรีย์ EM

จุลินทรีย์ EM (EM สด) เป็นของเหลวสีน้ำตาล บรรจุอยู่ในกระป๋องพลาสติกสีขาว มีฝาปิด ๒ ชั้น เพื่อป้องกันการปลอมแปลง ข้างกระป๋องด้านนอกจะมีรายละเอียดการใช้ และวันเดือนปีที่ผลิต สามารถนำไปใช้ได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์และความเหมาะสม ดังนี้

๔.๑ การใช้จุลินทรีย์ EM (EM สด)

๔.๑.๑ ใช้ในการบำบัดโรคสัตว์ เช่น ไก่ สุกร ประเภทโรคทางเดินอาหาร

๔.๑.๒ นิดเข้าตัวไก่ ประมาณตัวละ ๓ – ๕ ซีซี.

๔.๑.๓ นิดเข้าตัวสุกร ประมาณตัวละ ๕ – ๑๐ ซีซี.

๔.๒ การขยายจุลินทรีย์ EM (เป็นหัวเชื้อ)

๔.๒.๑ วัสดุและส่วนผสม

- ใช้จุลินทรีย์ EM ๒ ช้อนโต๊ะ
- กากน้ำตาล ๑ ช้อนโต๊ะ
- ขวดเปล่า ๑ ลิตร ๑ ใบ
- น้ำสะอาด ๑ ลิตร

๔.๒.๒ วิธีทำ : นำน้ำสะอาดใส่ขวด ๑ ลิตร (ให้เหลือช่องอากาศพอประมาณ)

นำมาผสมแล้วเขย่าให้เข้ากัน เก็บไว้ในที่ร่มประมาณ ๓ วัน (ไม่ให้ถูกแดดและไม่ต้องเข้าตู้เย็น)

๔.๒.๓ วิธีนำไปใช้ : การใช้และคุณสมบัติเท่ากับจุลินทรีย์ EM สามารถนำไปขยายเป็นหัวเชื้อได้อีกประมาณ ๔ ช่วง เก็บไว้ได้นานประมาณ ๑ เดือน หรือมากกว่า (ขึ้นอยู่กับความสะอาดของวัสดุในการขยาย การใช้ และการเก็บรักษา)

๔.๓ การใช้ทันที

๔.๓.๑ วัสดุและส่วนผสม

- จุลินทรีย์ (EM สดหรือหัวเชื้อ) ๑ ช้อน
- กากน้ำตาล ๑ ช้อน
- น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร หรือ ๑ ถัง

๔.๓.๒ วิธีทำ : นำวัสดุตามส่วนผสมมาละลายในภาชนะสะอาดให้เข้ากัน

๔.๓.๓ วิธีใช้ : นำไปฉีด รด ราด พ่น พืชผักสัปดาห์ละครั้ง นำไปให้สัตว์เลี้ยงกิน โดยผสมวันต่อวัน อย่าใช้ข้ามวันเพราะหากจุลินทรีย์ตายน้ำจะเน่าเสียเป็นพิษต่อสัตว์เลี้ยง

๔.๔ การทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM (โบกาฉี)

๔.๔.๑ วัสดุและส่วนผสม

- มูลสัตว์ (ทุกชนิด) ๑ ส่วน
- แกลบดิบ ๑ ส่วน
- รำละเอียด ๑ ส่วน หรือมันสำปะหลังสับ ๑/๒ ส่วน
- กากน้ำตาล ๑ – ๒ ช้อนโต๊ะ
- น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร หรือ ๑ ถัง

๔.๔.๒ วิธีทำ

- นำรำละเอียดหรือมันสำปะหลังสับ ผสมกับมูลสัตว์ให้เข้ากัน
- ผสมจุลินทรีย์ EM กับกากน้ำตาล และน้ำ ๑๐ ลิตร ที่เตรียมไว้ คลุกเคล้ากับรำและมูลสัตว์
- นำไปใส่กระสอบป่านแล้วเก็บไว้ในที่ร่มประมาณ ๕ วัน อย่าให้ถูกความร้อน และความชื้นหลังจากนั้นสามารถนำไปใช้ได้เลย

๔.๔.๓ วิธีใช้

- ใช้รองก้นหลุมเพื่อปลูกผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ดอก และไม้ประดับ
- ใช้ผสมดินเตรียมแปลงผัก และผสมหญ้าแห้งหรือฟางคลุมแปลงผัก คลุมโคลนดิน ไม้ผลทุกชนิด
- ใช้ในการปลูกข้าว ทำนา ช่วยให้ผลผลิตงอกงาม

๔.๕ การทำปุ๋ยหมัก ๒๔ ชั่วโมง

๔.๕.๑ วัสดุและส่วนผสม

- หญ้า ฟางแห้ง หรือใบไม้แห้งสับให้มีขนาดเล็ก ๑๐ ส่วน
- ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM หรือ โบกาฉิ ๑ ส่วน
- รำละเอียด ๑ ส่วน หรือมันสำปะหลังสับ ๑/๒ ส่วน
- จุลินทรีย์ (EM สดหรือหัวเชื้อ) ๑ – ๒ ช้อนโต๊ะ
- กากน้ำตาล ๑ – ๒ ช้อนโต๊ะ
- น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร หรือ ๑ ถัง

๔.๕.๒ วิธีทำ

- ผสมจุลินทรีย์ EM กากน้ำตาล และน้ำ ในภาชนะ (กาละมัง)
- นำหญ้าหรือฟางแห้งจุ่มลงในน้ำผสมจุลินทรีย์ ๑ จนชุ่ม แล้วยกขึ้น

กองไว้

- ผสมรำละเอียดกับโบกาฉิให้เข้ากันดี แล้วนำไปโรยกับหญ้า หรือฟาง

เปียกที่กองไว้

- นำโบกาฉิ และฟางวางโรยซ้อนกันไม่เกิน ๑ สอก
- คลุมทับด้วยกระสอบป่านให้มิด เมื่อครบ ๒๔ ชั่วโมง แล้วสามารถ

นำไปใช้ได้

๔.๕.๓ วิธีใช้

- ใช้ปลูกพืชทุกชนิด โดยการโรยโบกาฉิประมาณ ๒ กำมือต่อพื้นที่ ๑ ตารางเมตร พรวนให้เข้ากับดิน เอาหญ้าหรือฟางแห้งคลุมทับอีกชั้นหนึ่งแล้วรดด้วยน้ำผสมจุลินทรีย์ ๑ ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ ๑๐ ลิตร ทิ้งไว้ ๗ วัน แล้วจึงทำการปลูกผักหรือพืชต่าง ๆ ได้

- ในกรณีที่ใช้กับแปลงปลูกผักที่ปลูกแล้วใช้โบกาฉิโรยรอบ ๆ ทรงพุ่มระวังอย่าให้โคนใบและโคนต้นผัก คลุมทับด้วยฟางหรือหญ้า แล้วรดด้วยน้ำจุลินทรีย์ EM อีกครั้ง ประมาณ เดือนละ ๑ – ๒ ครั้ง

- สำหรับไม้ผล และพืชยืนต้นอายุประมาณ ๒ ปี ใช้โบกาฉิโรยรอบ ๆ ทรงพุ่มต้นละประมาณ ๑ – ๒ กิโลกรัมต่อปี ใส่ครั้งเดียวหรือแบ่งใส่ก็ได้ จากนั้นใส่ปีละ ๑ กิโลกรัม หรือจะใช้โบกาฉิ มากกว่านี้ ขึ้นอยู่กับสภาพของดิน ใส่จนกว่าดินจะร่วนซุย

๔.๕.๔ วัสดุที่ใช้แทนรำละเอียด

- ฟูนางข้าวโพด
- กากข้าว หรือละอองข้าว

- มันสำปะหลังป่น
- กากเนื้อมะพร้าวขูด

๔.๕.๕ วัสดุที่ใช้แทนแกลบ

- ใบไม้แห้ง
- จี้เลื่อย
- ฟางข้าว
- ช้างข้าวโพด

๔.๕.๖ วัสดุที่ใช้แทนกากน้ำตาล (ต่อกากน้ำตาล ๑ ช้อน)

- น้ำอ้อย หรือน้ำผลไม้ทุกชนิด ๑/๒ แก้ว
- น้ำตาลอ้อย ๒ ก้อน
- น้ำชาข้าว ๔ แก้ว
- นมเปรี้ยว ๒ ช้อน
- น้ำมะพร้าว ๑/๒ แก้ว
- น้ำตาลสด ๑/๒ แก้ว
- น้ำตาลทรายแดง ๑/๒ แก้ว
- น้ำผึ้ง ๑/๒ แก้ว
- น้ำปัสสาวะ ๑ แก้ว

๔.๖ การทำสุโตจู (เชื้อหมักไล่แมลง)

๔.๖.๑ วัสดุและส่วนผสม

- จุลินทรีย์ (EM สดหรือหัวเชื้อ) ๑ ลิตร
- กากน้ำตาล ๑ ลิตร
- เหล้าขาว ๒๘ – ๔๐ ดีกรี ๑ ลิตร
- น้ำส้มสายชูกลั่น ๕% จำนวน ๑ ลิตร
- น้ำสะอาด ๖ ลิตร

๔.๖.๒ วิธีทำ

- เอากากน้ำตาลผสมกับน้ำคนจนละลายให้เข้ากันแล้วใส่เหล้าขาวและน้ำส้มสายชูกลั่น ๕%
- นำจุลินทรีย์ ๑ ลิตรคนเข้ากัน
- ปิดฝาให้สนิทหมักไว้ ๑๕ วัน (ภาชนะที่ใช้หมักนั้นควรใช้ถังพลาสติก)

- ในระหว่างการหมักให้เขย่าทุกวันเช้า – เย็น เพื่อไม่ให้เกิดการนอนก้นแล้วเปิดฝาเพื่อระบายก๊าซออก วันละ ๒ ครั้ง หลังจากเขย่า
- เมื่อครบกำหนดก็นำไปใช้ได้ สามารถเก็บไว้ได้นานถึง ๓ เดือน หรือมากกว่า แต่ต้องเปิดฝาระบายก๊าซออกเป็นครั้งคราว

๔.๖.๓ วิธีใช้

- ใช้สุโตจุอัตรส่วน ๑๐ – ๕๐ ซีซี หรือ ๑ – ๕ ช้อนโต๊ะ ผสมด้วยน้ำสะอาด ๕ – ๑๐ ลิตร นำไปฉีดพ่นเพื่อเป็นสารจับใบหรือสามารถใช้ร่วมกับสมุนไพรก็ได้ได้แก่ สะเดา ดีปลี ตะไคร้หอม ก็ได้
- นำส่วนผสมไปฉีดพ่นต้นไม้ทุกวัน หรืออาทิตย์ละ ๑ – ๒ ครั้ง ตามความต้องการ
- ทำการฉีดพ่นให้ชุ่มและทั่วถึงทั้งนอกทรงพุ่มและในทรงพุ่มเพื่อป้องกันแมลง เชื้อรา หรือแคงเกอร์

๔.๗ การทำฮอร์โมนผลไม้

๔.๗.๑ วัสดุและส่วนผสม

- กัลยน้ำว่าสุก ๒ กิโลกรัม
- ฟักทองแก่จัด ๒ กิโลกรัม
- มะละกอสุก ๒ กิโลกรัม
- จุลินทรีย์ (EM สดหรือหัวเชื้อ) ๑ แก้ว
- กากน้ำตาล ๑ แก้ว
- น้ำ ๑๐ ลิตร หรือ ๑ ถัง

๔.๗.๒ วิธีทำ

- สับกล้วย ฟักทอง มะละกอ ทั้งเปลือกและเมล็ดเข้าด้วยกันจนละเอียดผสม จุลินทรีย์ EM และกากน้ำตาล คลุกให้เข้ากัน
- บรรจุในถังพลาสติก ปิดฝาหมักไว้ ๗ – ๘ วัน จะมีน้ำหมักเกิดขึ้น กรองน้ำหมักใส่ขวดไว้ใช้ ส่วนกากนำไปฝังดินเป็นปุ๋ย น้ำหมักฮอร์โมนพืชเก็บไว้นาน ๓ เดือน

๔.๗.๓ วิธีใช้

- นำส่วนที่เป็นน้ำ ๔ – ๑๐ ช้อนโต๊ะ ผสมน้ำสะอาด ๑๐ ลิตร ฉีดพ่นหรือรดต้นไม้ช่วงติดดอกจะทำให้ติดผลดี และป้องกันแมลงเต่าทอง และเชื้อรา
- ส่วนที่เป็นไขมันเหลือง ๆ ในถังโบกฉาใช้ทากิ่งตอน กิ่งปักชำ ฯ ช่วยให้การแตกรากดีมาก

๔.๘ สมุนไพรแก้ปัญหาลิ้นไฟและหอยเชอรี่

๔.๘.๑ วัสดุและส่วนผสม

- ใบสะเดา (ทั้งใบ ทั้งก้าน) ๒๐ กิโลกรัม
- ใบยูคาลิปตัส ๒ กิโลกรัม
- ข่าแก่ ๒ กิโลกรัม
- เครื่องบด ๒ กิโลกรัม
- จุลินทรีย์ EM ๑ แก้ว
- กากน้ำตาล ๑ แก้ว

๔.๘.๒ วิธีทำ

- นำสะเดาใส่ปั่นเติมน้ำให้เต็ม ต้มให้น้ำเหลือครึ่งปั่น
- นำข่าแก่และเครื่องบดมาทุบให้พอแตก และใบยูคาลิปตัส ต้มให้น้ำเหลือครึ่งปั่น
- นำวัสดุทั้งสองปั่นมารวมในภาชนะ (โอ่งน้ำ) ปิดฝาให้สนิท ทิ้งไว้ ๑ คืน
- นำจุลินทรีย์ EM และกากน้ำตาลอย่างละแก้ว เทใส่ในโอ่ง เติมน้ำให้เต็มแล้วหมักทิ้งไว้อีก ๑ คืน

๔.๘.๓ วิธีใช้ : นำจุลินทรีย์ EM ที่หมักไว้จำนวน ๑ ขวด (ลิตร) ผสมน้ำ ๒๐ ลิตรนำไปฉีดพ่นเพลี้ยเข้า – เย็น ๓ วันจะเห็นผลหรือใส่บัวรดน้ำ ๓ วัน ต้นข้าวที่ถูกหอยเชอรี่กัดขาดจะฟื้นและหอยเชอรี่จะหายไปจากนา

๔.๙ กากทำฮอร์โมนยอดพืช

๔.๙.๑ วัสดุและส่วนผสม

- ยอดพืชตามธรรมชาติ ๔ กิโลกรัม
- ยอดยูคาลิปตัส ๑ กิโลกรัม
- ยอดสะเดา ๑ กิโลกรัม
- ถังพลาสติกขนาด ๒๐ ลิตร ๑ ใบ
- จุลินทรีย์ EM ๑ แก้ว (๒๐๐ cc.)
- กากน้ำตาล ๑ แก้ว (๒๐๐ cc.)
- น้ำสะอาด ๑๕ ลิตร

๔.๘.๒ วิธีทำ

- เก็บยอดพืชตอนเช้าตรู่ประมาณ ๖ กิโลกรัม เช่น สอร์โมนใช้ในการปลูกพืชผักสวนครัวใช้ยอดผักบุ้ง ยอดพืชตะกวดหัว สอร์โมนใช้กับไม้ผล ใช้ยอดมะม่วงขนุน ฯลฯ สอร์โมนใช้ในนาข้าวใช้ยอดหญ้า ใบข้าว ใบไผ่ แล้วนำยอดพืชล้างให้สะอาดบรรจุลงใส่ถัง
- เติมน้ำจุลินทรีย์ EM และกากน้ำตาลอย่างละ ๑ แก้ว
- เติมน้ำสะอาดลงในถังเกือบเต็มให้มีช่องประมาณ ๔ เซนติเมตร เอาพลาสติกปิดปากถังแล้วเอายางรัดไม่ให้อากาศเข้า-ออก ได้ คลุมทับด้วยผ้าปิดอีกชั้นหนึ่ง
- เมื่อการหมักครบ ๑๐ วัน บรรจุลงขวดประมาณ ๑ ลิตรได้ประมาณ ๑๕ ขวด มีอายุการเก็บรักษาได้ ๓ เดือน

๔.๘.๓ วิธีใช้

- นำสอร์โมนยอดพืช ๔ ช้อนโต๊ะผสมกับน้ำ ๒๐ ลิตร รดฉีดพ่นต้นไม้
- ใช้กับพืชผักสวนครัวรดฉีดพ่นสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ป้องกันแมลงและโรคพืช
- ใช้กับผลไม้ ไม้ยืนต้นรดหรือฉีดพ่นทุกๆ ๓๐ วัน ห้ามฉีดพ่นดอกบานของไม้ผล
- สอร์โมนที่ดีต้องมีกลิ่นหอม อมเปรี้ยว และราสีขาวอยู่ผิวหน้าถ้าสารสกัดยอดพืชมีกลิ่นเหม็นห้ามนำมาใช้กับพืช จะทำให้พืชตายได้

๔.๑๐ จุลินทรีย์ EM กับการเลี้ยงสุกร

๔.๑๐.๑ ใช้จุลินทรีย์ EM ขยาย ๑ ลิตร น้ำ ๑๐๐ ลิตร นำไปฉีดล้างให้ทั่วคอกจะสามารถกำจัดกลิ่นมูลเก่าภายใน ๒๔ ชั่วโมง เมื่อสะอาดปลอดกลิ่นดีแล้วต่อไปใช้เพียงสัปดาห์ละ ๑ – ๓ ครั้งก็พอ โดยน้ำล้างคอกที่มีจุลินทรีย์ EM ผสมอยู่ด้วยจะลงไปช่วยบ่อบำบัดน้ำเสียตามท่อและบ่อบำบัดพักให้สะอาดขึ้น

๔.๑๐.๒ ใช้จุลินทรีย์ EM ๑ ลิตรกับน้ำสะอาด ๕,๐๐๐ / ๑๐,๐๐๐ ลิตร ให้ลูกสุกรกินทุกวันเพื่อช่วยให้สุกรแข็งแรงและมีความต้านทานโรค สามารถป้องกันกลิ่นเหม็นจากมูลสัตว์ที่เกิดขึ้นใหม่

๔.๑๐.๓ ผสมสุโตจุ จำนวน ๑ ลิตร กับน้ำสะอาด ๑๐๐ ลิตร ฉีดพ่นตามบ่อน้ำทิ้งเพื่อกำจัดหนอนแมลงวัน จะช่วยลดจำนวนลงได้ภายใน ๑ – ๒ สัปดาห์

๔.๑๐.๔ กรณีลูกสุกรที่มีอาการท้องเสีย ใช้จุลินทรีย์ EM จำนวน ๑ ช้อนชามหอยอดเข้าทางปากจะช่วยได้

๔.๑๐.๕ มูลสุกรที่ใช้จุลินทรีย์ EM แล้ว สามารถนำไปใช้ทำไบโอแก๊สหมักต่าง ๆ หรือทำเป็นอาหาร ปลา กุ้ง กบ ได้

๔.๑๑ การใช้จุลินทรีย์ EM บำบัดน้ำเสีย^๑

การบำบัดน้ำเสียจากแหล่งชุมชนนำจุลินทรีย์ EM ที่ขยายแล้ว ไปราดตามท่อระบายน้ำ หรือผสมลงในถังชำระล้างต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยให้น้ำผสมจุลินทรีย์ EM ทำการบำบัด และไหลลงไปรวมในบ่อบำบัดต่อไป

ขยะที่ได้จากครัวเรือน ร้านอาหาร และโรงแรม ส่วนใหญ่จะเป็นขยะเปียกจำพวกเศษอาหารซึ่งทำให้เกิดกลิ่นเหม็น และแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวัน จุลินทรีย์ EM สามารถบำบัดกลิ่นเหม็นและกำจัดแมลงวันได้ โดยการตัดวงจรชีวิตของแมลง อีกทั้งยังสามารถทำการย่อยสลายอาหาร นำไปใช้เป็นปุ๋ยแก่พืชผักและผลไม้ต่าง ๆ ได้อีกด้วย

โดยการใช้จุลินทรีย์ EM ที่ขยายแล้ว ผสมน้ำ ๑ : ๑๐๐๐ นิดพ่นบริเวณกองขยะ หรือพ่นให้คลุกเคล้ากับขยะที่จะนำไปทิ้ง หรือนำไปฉีดบนกองขยะที่รถขนขยะของเทศบาลนำไปทิ้งในที่ทิ้งขยะจุลินทรีย์ EM จะทำการบำบัดขยะ ลดกลิ่นเหม็น และไม่มีแมลงวัน ขยะที่ฉีดด้วยจุลินทรีย์ EM แล้วนำไปฝังกลบก็จะยิ่งเป็นผลดี

๔.๑๒ การบำบัดน้ำเสียภายในครัวเรือน^๒

โดยปกติแล้วทุกครัวเรือนจะมีน้ำเสีย หากชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ทุกครัวเรือนปล่อยน้ำเสีย จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่น่าอยู่อาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำหากปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำจำนวนมากแล้วจะเน่าเสีย สัตว์น้ำลดน้อยลงหากทุกบ้านช่วยกันบำบัดน้ำเสียจะทำให้ช่วยกันขจัดปัญหาเหล่านี้ด้วยวิธีง่าย ๆ คือ ให้ขุดหลุมกักน้ำเสียขนาด ๑ x ๑ x ๑ เมตร ให้น้ำเสียไหลลงทิ้งลงสกรกตกตะกอนและปลูกต้นไม้รอบ ๆ ไม้จะดูดซับน้ำได้เป็นจำนวนมาก หากมีน้ำที่ตกตะกอนแล้วไหลล้นออกมา ให้ขุดร่องระบายน้ำลงสู่ที่ต่ำและข้างร่องน้ำปลูกไม้ผลหรือกล้วย มะละกอ ข่า ตะไคร้ ฯลฯ เป็นระยะเพื่อดูดซับน้ำจะช่วยแก้ปัญหาน้ำเสียได้ และถ้ามีจุลินทรีย์ EM ให้ผสมน้ำในอัตราส่วนจุลินทรีย์ EM ๑ ช้อน กากน้ำตาล ๑ ช้อน ต่อน้ำ ๑๐ ถึง ๒๐ ลิตร เป็นการช่วยบำบัดน้ำเสียอีกทางหนึ่ง

๔.๑๓ การใช้จุลินทรีย์ EM กำจัดกลิ่นเหม็น และกำจัดแมลงวันจากเศษอาหาร

^๑ พ.อ.พิเชษฐ์ วิสัยจร, เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพฯ : บริษัท ประชาชน จำกัด, ๒๕๔๕),

หน้า ๓๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

๔.๑๓.๑ ทุกครัวเรือน ร้านอาหาร และภัตตาคาร ล้วนมีเศษอาหารที่เป็นผัก ผลไม้ และเศษอาหารอื่น ๆ จำนวนมากน้อยแล้วแต่สถานที่ สามารถนำไปหมักเป็นปุ๋ยหมักชั้นเลิศ เพื่อใส่พืชผักและไม้ผลที่ปลูกไว้ได้

๔.๑๓.๒ วิธีทำ

- ถังพลาสติกมีฝาปิดขนาด ๒๐ – ๒๐๐ ลิตร แล้วแต่ปริมาณเศษอาหารที่จะได้หรือต้องการ
- เจาะรูติดก๊อคน้ำบริเวณก้นถังเพื่อไว้ระบายน้ำปุ๋ยหมัก ใช้ก๊อกให้มีขนาดโตพอสมควรเพื่อป้องกันการอุดตัน
- ถูขยะพลาสติกสีดำ เจาะรูเล็ก ๆ ที่ก้นถัง ๒ – ๓ รู เพื่อให้ น้ำปุ๋ยหมักผ่านทะลุได้หรือจะใช้ตาข่ายในลอนตาลีนามาตัดเย็บเป็นถุงก็ได้ หรือจะใช้กระสอบปุ๋ยที่น้ำซึมผ่านได้ก็ใช้ได้เช่นกัน
- นำเอาถุงใส่อาหารที่เตรียมไว้ใส่ลงในถังหมัก ที่มีวัสดุรองก้นถัง ให้สูงจากระดับก๊อกน้ำเล็กน้อย
- ใช้โบกาฉิประมาณ ๑ กำมือ ใส่คลุกกับเศษอาหาร ๑ กิโลกรัม ใส่ลงในถังทุกวันจนเต็มถัง
- ปิดฝาดังปุ๋ยหมักไว้ตลอดเวลา หมักไว้ประมาณ ๕ – ๗ วัน ก็จะมีน้ำปุ๋ยหมักซึมออกมาอยู่ที่ก้นถังหมัก
- ไขก๊อกเอาน้ำที่ได้ไปผสมน้ำในอัตราส่วน น้ำปุ๋ย ๑ ลิตร ผสมน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร รดพืชผักและต้นไม้ ทุก ๆ วัน
- ผสมน้ำปุ๋ยหมักกับน้ำในอัตราส่วน น้ำปุ๋ย ๑ ลิตร ผสมน้ำ ๒๐ – ๕๐ ลิตร หรือไม่ผสมก็ได้ นำไปราดพื้นห้องส้วม ชักโครกหรือจุดที่มีกลิ่นเหม็นบริเวณบ้าน เปรดาอ่างล้างจาน ขจัดคราบไขมันเกาะติด หรือราดในท่อน้ำทิ้งเพื่อดับกลิ่นก็ได้ผลดี
- กากอาหารที่เหลือ สามารถนำไปฝังหรือคลุกกับดินเป็นปุ๋ยต้นไม้ได้ดี
- หากไม่มีโบกาฉิ ให้เติมน้ำท่วมเศษอาหาร แล้วเติมจุลินทรีย์ EM ครึ่งแก้ว กากน้ำตาลครึ่งแก้ว คนให้เศษอาหารและน้ำจุลินทรีย์เข้ากัน

๔.๑๔ เทคนิคการทำนาโดยใช้ฟางในนาข้าวและจุลินทรีย์ EM

๔.๑๔.๑ หวัง ธ.ค. – ม.ค. นำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM (โบกาฉิ) หรือใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM ๒๔ ช.ม. หว่านลงในแปลงนาที่เกี่ยวข้องแล้ว (เหลือแต่ฟางข้าว) ประมาณ ๑๐๐ กก./ไร่ ฉีดพ่นจุลินทรีย์ EM ขยายประมาณ ๔ ปี๊บ/ไร่ แล้วไถกลบ ในกรณีที่ทำไมทันในห้วงนี้ให้ทำในห้วง

เม.ย. – พ.ค. โดยเพิ่มปริมาณปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM (โบกาลิ) หรือใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM ๒๔ ช.ม. เป็นประมาณ ๑๕๐ กก./ไร่

๔.๑๔.๒ ห้วง มิ.ย. – ก.ค. เมื่อมีฝนตกจะมีหญ้าเกิดขึ้นจำนวนมาก ให้ฉีดพ่น จุลินทรีย์ EM ขยายประมาณ ๔ ปีบ/ไร่ แล้วไถกลบ (หญ้าที่ไถกลบจะกลายเป็นปุ๋ย)

๔.๑๔.๓ ห้วง ก.ค. – ส.ค. ไถ – คราด – ปักดำ ตามปกติ

๔.๑๔.๔ ห้วง ก.ย. – ต.ค. ห่างจากช่วงแรกประมาณ ๒๐ วัน ฉีดพ่นจุลินทรีย์ EM ขยายประมาณ ๔ ปีบ/ไร่ อีกครั้ง

๔.๑๔.๕ ห้วง พ.ย. เก็บเกี่ยวผลผลิตและเตรียมทำตามขั้นตอนแรก

๔.๑๕ เทคนิคการปลูกพริกปลอดสารเคมี (นายมี กนกหงส์ หมู่บ้านนาไททอง ตำบลชีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี)

๔.๑๕.๑ การเตรียมดิน

- สภาพดินไม่จำกัดอยู่ที่การรักษา
- ไถ คราด แล้วทิ้งดินไว้จนหญ้าขึ้น แล้วไถอีกครั้ง
- ให้ทำเป็นแปลง (ยกทรง) กว้าง ๑ เมตร ความยาวแล้วแต่พื้นที่
- นำจุลินทรีย์ที่ขยาย (๑ : ๑ : ๑,๐๐๐) ไปฉีดพ่นใต้ดินสัก ๓-๕ วัน

๔.๑๕.๒ การเพาะเมล็ด

- หาเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์แข็งแรง
- นำผ้าขาวบางมาห่อเมล็ด แล้วนำไปแช่ในจุลินทรีย์ EM (ขยาย) พอประมาณ ทิ้งไว้ ๑ คืน หลังจากนั้นนำออกมา สลัดน้ำพอกหมาด ๆ แล้วนำไปหว่านในดินที่เตรียมไว้
- หาฟางข้าวมาคลุม แล้วรดน้ำจุลินทรีย์ EM (ขยาย) สัปดาห์ละ ครั้ง นอกนั้นให้รดด้วยน้ำธรรมดา

- เมื่อพริกแตกยอดแล้วให้อาบน้ำมาบ่มเป็นหลังคาป้องกันฝนตกลงมาแรง ๆ จะทำให้ใบร่วง เนื่องจากน้ำฝนมีรสเค็มจะทำให้เกิดโรคได้

๔.๑๕.๓ วิธีปลูก

- ภายหลังจากหว่านกล้าพริก ประมาณ ๔๕ วัน ให้ถอนกล้าพริก ออกมาปลูก (เหมือนดำนา) ในแปลงที่เตรียมไว้
- ปลูกห่างกันประมาณ ๑ ศอก (พื้นที่ ๑ เมตร ปลูกได้ ๓ แถว)
- ปลูกถี่ไม่เป็นไร ถ้าปลูกห่างจะมีผลเสียมากกว่า
- ประมาณ ๑๐ วัน ให้นำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM (โบกาลิ) มาหว่าน รอบต้นพริก ห้ามใส่บริเวณโคนต้นเด็ดขาด จะทำให้รากเน่า

๔.๑๕.๔ การรดน้ำ

- ให้ใช้น้ำใส่ อาจเป็นน้ำบ่อ หรือน้ำบาดาลก็ได้ อย่าใช้น้ำขุ่น เพราะจะทำให้เกิดโรคพืช
- ให้รดน้ำทุกวัน (หากฝนตกให้รดน้ำซ้ำอีกครั้งเพื่อป้องกันโรคพืช)

๔.๑๕.๕ การใช้จุลินทรีย์ (แทนสารเคมี)

- การฉีดพ่นฮอร์โมนพืชให้ฉีดได้เรื่อย ๆ และให้ฉีดหลังฝนตกทุกครั้งเพื่อป้องกันโรคพืชที่มากับฝน
- ใช้ฮอร์โมนในอัตราส่วน ฮอร์โมน ๑๐ ซ่อน ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร
- ให้ฉีดอย่างต่อเนื่อง จะไม่ทำให้เกิดโรคใบหงิก
- ใช้ฮอร์โมนพืชสมุนไพรแก้ปัญหาเพลี้ยไฟจะช่วยขจัดเพลี้ยไฟได้
- ถ้ามีหนอนหรือเชื้อราให้ใช้สูตรสุโตจูฉีดพ่น ถ้าพริกยังอ่อนอยู่อย่าฉีดมากจะทำให้ใบกรอบ
- ถ้าพริกแก่เต็มที่แล้ว ให้เพิ่มปริมาณสุโตจูได้
- พริกหน้าร้อนจะสุกเร็วกว่าหน้าหนาว

๔.๑๕.๖ การพรวนดิน : ต้องพรวนดินตั้งแต่ต้นพริกยังเล็กห้ามพรวนดินใกล้ต้นจะทำให้รากต้นพริกขาด ดินมันจะรวนเอง เพราะเกิดจากการใช้จุลินทรีย์

๔.๑๕.๗ ไม่ต้องบังคับให้พริกโตเร็ว เพราะการเร่งจะทำให้ต้นพริกไม่แข็งแรง และไม่สามารถต้านทานโรคได้

๔.๑๕.๘ ควรปลูกพริกหลังจากทำนาประมาณเดือน พ.ย. เพราะดินยังมีสารอาหารมีจุลินทรีย์ และฟางข้าว ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ใช้เวลา ๔ เดือนก็สามารถเก็บผลผลิตได้

๔.๑๖ เทคนิคการปลูกแตงโมปลอดสารเคมี (นายประเดิม ชินพาส หมู่บ้านโนนสวรรค์ ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี)

๔.๑๖.๑ การเตรียมดิน

- ให้โดยกร่อนกลีประมาณ ๕๐ เซนติเมตร
- หว่านปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ EM (โบกาฉิ) ให้ทั่ว แล้วฉีดด้วยน้ำจุลินทรีย์ EM (ขยาย) แล้วไถกลบ

๔.๑๖.๒ การเตรียมเมล็ดพันธุ์ (ไม่ต้องหมัก)

- นำเมล็ดพันธุ์มาหยอดใส่หลุม ๆ ละ ๓ เมล็ด
- ปล่อยน้ำใส่ตามร่องแปลง

๔.๑๖.๓ การนำจุลินทรีย์ EM ไปใช้ (แทนสารเคมี)

- ประมาณ ๗ วัน หลังจากปลูก แดงโมจะแตกยอดให้ฉีดพ่นด้วยน้ำจุลินทรีย์ EM ในประมาณจุลินทรีย์ EM ๑ ช้อน กากน้ำตาล ๑ ช้อน น้ำสะอาด ๑ ถึง (๑๐ ลิตร)
- ถ้าเริ่มมีแมลงมารบกวน ให้ฉีดทุก ๆ ๓ วัน
- ให้เริ่มใช้สารสะเดา หรือสอร์โมนฟิช ฉีดพ่นเมื่อปลูกไว้ ๑๕ วัน
- เมื่อแดงโมมีอายุ ๒๐ วัน ให้สังเกตว่าลำต้นไหนอ่อนแอให้เด็ดออก
- ตรงร่องแปลงให้ใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ฯ (โบกาลี) หว่านพอประมาณ โดยไม่ให้ถูกโคนต้น แล้วไถกลบ

- การฉีดสอร์โมนฟิช สามารถฉีดได้เรื่อย ๆ ป้องกันแมลงเต่าทอง
- ถ้ามีเพลี้ยให้ใช้สอร์โมนสมุนไพรป้องกันเพลี้ยไฟ ฉีดพ่น
- แดงโมจะให้ผลผลิตประมาณ ๑๕ วัน
- แดงโมที่ใช้จุลินทรีย์ เมื่อออกผลครั้งแรก ผลจะมีขนาดเล็ก และจะใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ในครั้งที่ ๒, ๓, ๔ เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ถึง ๗ ครั้ง
- อย่าให้แดงโมขาดน้ำ ระวังหนอน และแมลงเต่าทอง (ให้ใช้สอร์โมนแทนสารเคมี จะปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค)

การเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติ ตามแนวทางของคิวงเซ เป็นการทำการเกษตรที่ใช้เทคนิคแนวใหม่ โดยนำ จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ หรือ EM (Effective Microorganism) มาใช้เพื่อช่วยปรับปรุงเสริมสร้างโครงสร้างของดินให้มีความสมบูรณ์ ช่วยให้พืชเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว แข็งแรง ปลอดภัยและศัตรูพืช โดยยึดหลัก ๓ ประการ คือ

ประการที่ ๑ การคลุมดิน เพื่อรักษาความชื้นและรักษาหน้าดินไม่ให้ถูกชะล้างช่วยให้จุลินทรีย์สามารถย่อยสลายอินทรีย์วัตถุเป็นอาหารของพืชได้ดี

ประการที่ ๒ ไม่ไถพรวน ยกเว้นเพื่อกำจัดวัชพืชหรือยกแปลง

ประการที่ ๓ งดใช้สารเคมี เพื่อคืนสภาพความเป็นธรรมชาติ

การทำการเกษตรตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น พลตรี พิเชษฐ์ฯ ได้นำไปเป็นแนวทางในการช่วยเหลือเกษตรกรให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกษตรกรหลายรายนำไปใช้และประสบความสำเร็จ และผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นวิธีการทำการเกษตรที่ค่อนข้างง่าย ประหยัด นอกจากจะช่วยลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกรได้เป็นจำนวนมากแล้ว ยังช่วยรักษาสภาพแวดล้อมไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคอีกด้วย

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแนวคิดและบทบาทของพลตรี พิเศษฐ วัสัยจร
ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

ส่วนที่ ๑ ประวัติและแนวคิด

ก. ประวัติและการทำงาน

คำถาม อยากทราบประวัติส่วนตัวของท่านและประวัติการทำงานของท่าน

คำตอบ
.....
.....

คำถาม ประสบการณ์ทำงานของท่านมีผลกับความคิดที่อยากจะช่วยเหลือ
ชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

คำตอบ
.....
.....

ข. แนวคิด

ด้านทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนา

คำถาม ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการช่วยพัฒนาประเทศตามนโยบาย
ของกองทัพบกและตามนโยบายของผู้บัญชาการทหารบก อย่างไร

คำตอบ
.....
.....

คำถาม ท่านมีแนวคิดที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างไร

คำตอบ
.....
.....

คำถาม ท่านมีแนวคิดอย่างไรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

คำตอบ
.....
.....

ด้านพุทธธรรม

คำถาม ท่านเห็นว่าหลักพุทธธรรมใดบ้างที่ปรากฏในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำตอบ

.....

.....

คำถาม ท่านเห็นว่าหลักพุทธธรรมใดบ้างในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คำตอบ

.....

.....

ด้านพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

คำถาม ท่านมีแนวคิดด้านพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจเป็นอย่างไรบ้าง

คำตอบ

.....

.....

คำถาม ท่านนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจมาจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรใช้หรือไม่ มีโครงการอะไรบ้าง

คำตอบ ๑).....

๒).....

๓).....

บทบาททั้ง ๓ ด้าน

คำถาม เริ่มโครงการฯ เริ่มต้นมีที่มาอย่างไร

คำตอบ

.....

คำถาม การดำเนินการขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร

คำตอบ

.....

คำถาม ผลการดำเนินการเป็นอย่างไร

คำตอบ

.....

คำถาม ปัญหา อุปสรรค เป็นอย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัยที่ควรแก้ไขปรับปรุง

คำตอบ

.....

คำถาม ผลสัมฤทธิ์ของโครงการเป็นอย่างไร

คำตอบ

.....

ภาคผนวก ก.

ประวัติและผลงานของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร

ประวัติการทำงานของ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร

ยศ - ชื่อ พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร

วัน เดือน ปีเกิด ๑๓ ตุลาคม ๒๔๕๓

- การศึกษา - โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๑๑
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ ๒๒ วทบ.(ทบ.)
 - โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ ๖๑
 - วิทยาลัยเสนาธิการทหาร รุ่นที่ ๔๔
 - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๔๗

ประวัติการทำงาน

ตำแหน่งปกติ

- ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๖
- ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๖
- ผู้บังคับศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารราบที่ ๒๒
- ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๖
- ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๖
- รองแม่ทัพภาคที่ ๔

ตำแหน่งพิเศษ

- นายทหารเสริมกำลังพิเศษในสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
- ผบ.กองกำลัง ๙๗๒ ไทย – ตีมอร์ตะวันออก ผลัดที่ ๒ ปี ๒๕๔๓
- หัวหน้าโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.อุบลราชธานี
- กรรมการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

ตำแหน่งปัจจุบัน

- รองแม่ทัพภาคที่ ๒

ผลงานที่สำคัญ

- ปี พ.ศ.๒๕๓๘ จัดตั้งกลุ่มคนรักต้นไม้ เพื่อรณรงค์ในการอนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม โดยจัดรายการวิทยุรายการ “แดนอีสาน” เป็นรายการเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี และยาฆ่าแมลง
- ปี พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๒ นำศิลปินอีสาน (หมอลำ) มาใช้ในการรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ สิ่งแวดล้อม การทำเกษตรกรรมธรรมชาติ การใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ
- ปี พ.ศ.๒๕๓๗ ริเริ่มจัดตั้งและฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) ตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในการที่จะให้ราษฎรที่อยู่ติดกับป่าเป็นผู้ดูแลรักษาป่าไม้ช่วย จนท.ของรัฐ
- เป็นผู้ริเริ่มรวมกลุ่มหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี ปลุกต้นไม้ในเมืองเพื่อสร้างความร่มรื่นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๘
- เป็นผู้ริเริ่มให้ความแก่ทหารกองประจำการที่จะปลดประจำการในช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๘ – ๒๕๔๒ เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พาไปศึกษาดูงานการดูแลป่าไม้ในชุมชน เพื่อให้ทหารที่จะปลดประจำการนำความรู้ไปพัฒนาพื้นที่ป่าในท้องถิ่นของตนเอง
- เป็นผู้นำราษฎร และส่วนราชการปลุกต้นไม้ ตามแนวในเขตอนุรักษ์ที่ทำการของราษฎรจากอำเภอน้ำยืน จนถึงอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี ระยะทาง ๑๐๗ กม.
- เป็นผู้ให้การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง การใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพให้แก่ราษฎรตามแนวชายแดนในบริเวณอีสานใต้ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนรักษาป่า
- อบรมและเป็นที่ปรึกษาให้กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตในโครงการ “ชีววิถี” ในการนำโครงการเศรษฐกิจแบบพอเพียงช่วยเหลือราษฎร
- เป็นที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือการเคหะแห่งชาติในการแก้ไขปัญหาหนี้เสียตามชุมชนต่าง ๆ ที่การเคหะแห่งชาติรับผิดชอบ โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ
- ปี พ.ศ.๒๕๔๑ ให้ความช่วยเหลือแขวงจำปาสัก สปป.ลาว ในเรื่องการผลิตอบรมเศรษฐกิจพอเพียง การใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ
- ปี พ.ศ.๒๕๔๕ ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว จากการปีโตรเลียมแห่งประเทศไทยในผลงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทบุคคล และได้รับการยกย่องเป็นคนดีสังคมไทยสาขาเสริมความมั่นคงแห่งชาติ จากมูลนิธิเพื่อสังคมไทย

- ปี พ.ศ.๒๕๔๖ ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพัฒนบูรณาการศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๐ เป็นต้นมา เป็นวิทยากรอบรมราษฎรกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพเป็นการอบรมแบบไม่ใช้งบประมาณ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือราษฎรในการพัฒนาการเกษตร การลดต้นทุนการผลิตและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ปี พ.ศ.๒๕๔๘ ได้นำเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจัดตั้งวิทยากรทุกตำบลของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก

ภาคผนวก ง.

ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ หมู่บ้านสมพรรัตน์ ต.หนองสะโน อ.บุญทริก จ.อุบลราชธานี

๑. ข้อมูลทั่วไป

๑.๑ บ้านสมพรรัตน์ หมู่ที่ ๑๐ ต.หนองสะโน อ.บุญทริก จ.อุบลราชธานี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของ จ.อุบลราชธานี ห่างจากอ.บุญทริก ๒๓ กิโลเมตร ห่างจาก จ.อุบลราชธานี ๑๐๕ กิโลเมตร ภายในหมู่บ้านแบ่งการปกครองออกเป็น ๒๒ กลุ่ม มีนายคัค บุญเดิม เป็นผู้ใหญ่บ้าน

๒. อาณาเขต

๒.๑ ทิศเหนือ จรดบ้านหนองม่วง ต.หนองสะโน อ.บุญทริก
๒.๒ ทิศใต้ จรดบ้านโคกสว่าง ต.หนองสะโน อ.บุญทริก
๒.๓ ทิศตะวันออก จรดบ้านโนนหมากเคียว ต.โนนค้อ อ.บุญทริก

๒.๔ ทิศตะวันตก จรดบ้านโนนสว่าง ต.โสกแสง อ.นาจะหลวย

๓. ประชากร

๓.๑ จำนวนครัวเรือน ๒๓๕ ครัวเรือน
๓.๒ จำนวนครัวเรือนที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ๘๐ ครัวเรือน

๓.๓ จำนวนประชากร ๑,๒๖๓ คน

๔. อาชีพ

๔.๑ ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ จำนวน ๒๓๕ ครอบครัว
๔.๒ ค้าขาย จำนวน ๕ ครอบครัว
๔.๓ รับจ้าง จำนวน ๑๐ ครอบครัว
๔.๔ รับราชการ จำนวน ๒ คน

๕. รายได้ ประชากรในหมู่บ้านมีรายได้หลักจากการทำนา รายได้เสริมได้จากปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเลี้ยงโค กระบือและรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ยครอบครัวละประมาณ ๒๖,๕๙๕ บาท/ปี

๖. พื้นที่และการใช้ประโยชน์ จำนวนประมาณ ๔,๐๘๕ ไร่ ดังนี้

๖.๑ ที่ทำการเกษตร จำนวนประมาณ ๓,๓๑๐ ไร่
๖.๒ ที่อาศัย จำนวนประมาณ ๒๓๗ ไร่
๖.๓ พื้นที่ป่าชุมชน จำนวนประมาณ ๒๕ ไร่
๖.๓.๑ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวนประมาณ ๔ ไร่

๖.๓.๒ ทำเลื่อยงัดตัว จำนวนประมาณ ๓๐ ไร่

๖.๓.๓ พื้นที่สาธารณประโยชน์ จำนวนประมาณ ๔๒ ไร่

๗. ป่าชุมชน

๗.๑ ความเป็นมา

ป่าชุมชนบ้านสมพรรัตน์ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๑ โดยคณะกรรมการหมู่บ้านได้เห็นตัวอย่างรูปแบบป่าชุมชน ที่หน่วยงานทางทหารร่วมกับ ป่าไม้ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น จึงได้ขอจัดตั้งป่าชุมชนประจำหมู่บ้าน ไปยังโครงการส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชนสำนักงานป่าไม้เขตอุบลราชธานี

๗.๒ อาณาเขต

๗.๒.๑ ทิศเหนือ จรด อนามัยสมพรรัตน์

๗.๒.๒ ทิศใต้ จรด ศูนย์ศิลปาชีพ ฯ

๗.๒.๓ ทิศตะวันออก จรด วัด

๗.๒.๔ ทิศตะวันตก จรด อ่างน้ำห้วยยอดเทียม

๗.๓ การบริหารจัดการป่าชุมชน

๗.๓.๑ จัดคณะกรรมการบริหารป่าชุมชน จำนวน ๗ คน

๗.๓.๒ ตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา จำนวน ๕ คน

๗.๓.๓ ออกกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า (ไม่มี)

๗.๓.๔ ตั้งกรรมการชุดลาดตระเวนตรวจป่า ๖ กลุ่ม ๆ ละ ๖ คน

๗.๓.๕ ตั้งชุดป้องกันและดับไฟป่า จำนวน ๓๖ คน

๗.๓.๖ จัดทำแนวกันไฟโดยรอบพื้นที่ป่าชุมชนระยะทาง (ไม่มี)

๗.๓.๗ มีจัดทำแนวเขตป่าชุมชน

๗.๓.๘ จัดทำป้ายกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า

ชุมชน เพื่อให้บุคคลภายนอกได้ทราบ

๗.๓.๙ จัดทำเส้นทางเพื่อนำคณะผู้สนใจเข้าศึกษาดูงาน

๗.๓.๑๐ สร้างศาลาพักผ่อนหลังพวงโปกกลางป่าชุมชน (ไม่มี)

๗.๓.๑๑ ปลูกต้นไม้ในบริเวณป่าชุมชนในวันสำคัญปีละ ๓

ครั้ง ครั้งละไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ ต้น

๗.๓.๑๒ ปรับปรุงสถานที่ในป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

และพักผ่อน

๗.๓.๑๓ แบ่งพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน ๑๕๖ ไร่ เป็นสัดส่วน

ดังนี้

แปลงที่ ๑ เขตอรัญญ์ยั่งยืนห้ามตัดต้นไม้และทำ
ประโยชน์ จำนวนประมาณ ๑๐๑ ไร่

แปลงที่ ๒ เขตทำเลเลี้ยงสัตว์และทำประโยชน์
จำนวนประมาณ ๓๐ ไร่

แปลงที่ ๓ เขตอรัญญ์พันธุ์สัตว์ ห้ามล่าสัตว์ทุก
ชนิด จำนวนประมาณ ๒๕ ไร่

๗.๓.๑๔ จัดฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า

๗.๓.๑๕ จัดวิทยากรให้ความรู้แก่หมู่บ้านที่สนใจในการ
จัดตั้งป่าชุมชน

๘. การพัฒนาหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ บ้านสมพรรัตน์ ได้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจ
พอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ฯ โดยความช่วยเหลือของกองอำนวยการโครงการพัฒนาเพื่อ
ความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ จังหวัดอุบลราชธานี นำโดย
พลตรีพิเชษฐ์ ฯ(ยศปัจจุบัน) และได้ดำเนินการต่อมาจนถึงปัจจุบัน

๘. กลุ่มอาชีพและกองทุนต่าง ๆ

๘.๑ กองทุนเงินสงเคราะห์ เงินทุน ๑๒,๕๐๐ บาท

๘.๒ กองทุนปฎิพัทธ์กฐินทรีย์ เงินทุน ๙๐,๐๐๐ บาท

๘.๓ กลุ่มทอผ้า เงินทุน ๕๘,๖๐๐ บาท

๑๐. ผลงานและรางวัลที่ได้รับ

รางวัลชนะเลิศการประกวดหมู่บ้าน อปพ. ตามโครงการ
อปพ.แห่งชาติ รางวัลที่ ๒ พร้อมเงินสด ๙,๐๐๐ และโล่เกียรติยศเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๖^๑

คำขวัญประจำหมู่บ้าน

สมพรรัตน์นามระบือ
แซ่ซ้องนามเกรียงไกร
งามเลิศประเสริฐแท้
เศรษฐกิจเริ่มเพียงพอ

เลื่องชื่อด้านผ้าไหม
ทั้งสาวไหมและถักทอ
สมเด็จพระแม่ช่วยเกิดก่อ
ด้วยแรงทอฝีมือลือชื่อเอย

^๑ พันเอก พิเชษฐ์ วิสัยจร, ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยอย่างยั่งยืน, (เอกสาร
วิจัย วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร), ๒๕๔๘, หน้า. ๑๑๑.

ภาคผนวก จ.

ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ฌ หมู่บ้านสร้างถ่อนอก อ.หัวตะพาน จ.อำนาจเจริญ

๑. ข้อมูลทั่วไป

บ้านสร้างถ่อนอก หมู่ที่ ๑ ต.สร้างถ่อนอก อ.หัวตะพาน จ.อำนาจเจริญ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ จ.อำนาจเจริญ ห่างจากอ.หัวตะพาน ๖ กิโลเมตร ห่างจาก จ.อำนาจเจริญ ๔๘ กิโลเมตร ภายในหมู่บ้านแบ่งกำหนดจองจิก คู่มหนองบักดาว และคู่มกลาง มี นายสุนทร สิงห์งาม เป็นผู้ใหญ่บ้าน

๒. อาณาเขต

๒.๑ ทิศเหนือ จรดบ้านโนนแคน

๒.๒ ทิศใต้ จรด ต.จิกคู่

๒.๓ ทิศตะวันออก จรด บ้านสร้างถ่อใน

๒.๔ ทิศตะวันตก จรด อ.คำเขื่อนแก้ว

๓. ประชากร

๓.๑ จำนวนครัวเรือน ๑๒๘ ครัวเรือน

๓.๒ จำนวนครัวเรือนที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง

๕๐ ครัวเรือน

๓.๓ จำนวนประชากร ๗๔๓ คน

๔. อาชีพ

๔.๑ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ จำนวน ๖๗ ครอบครัว

๔.๒ ค้าขาย จำนวน ๗ ครอบครัว

๔.๓ รับราชการ จำนวน ๘ คน

๕. รายได้ ประชากรในหมู่บ้านมีรายได้หลักจากการทำนา รายได้เสริมได้จากทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หาของป่า รายได้เฉลี่ยครอบครัวละประมาณ ๒๐,๐๐๐ บาท/ปี

๖. พื้นที่และการใช้ประโยชน์ จำนวนประมาณ ๒๕,๑๗๖ ไร่ ดังนี้

๖.๑ ที่ทำการเกษตร จำนวนประมาณ ๑,๔๕๘ ไร่

๖.๒ ที่อาศัย จำนวนประมาณ ๒๐๐ ไร่

๖.๓ พื้นที่ป่าชุมชน จำนวนประมาณ ๒๗,๕๕๕ ไร่

๖.๓.๑ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวนประมาณ ๒๕,๐๐๐ ไร่

๖.๓.๒ ทำเลเลี้ยงสัตว์ จำนวนประมาณ ๒,๕๐๐ ไร่

๖.๓.๓ พื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ จำนวนประมาณ ๑๕ ไร่

๖.๔ พื้นที่สาธารณประโยชน์ จำนวนประมาณ ๓ ไร่

๗. ป่าชุมชน

๗.๑ ความเป็นมา

ป่าชุมชนบ้านสร้างถ่อนอก โดยคณะกรรมการหมู่บ้านได้เห็นตัวอย่างและรูปแบบป่าชุมชนที่หน่วยที่หน่วยงานทางทหารร่วมกับป่าไม้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น จึงได้ขอจัดตั้งป่าชุมชนประจำหมู่บ้าน ไปยังโครงการส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชนสำนักงานป่าไม้เขตอุบลราชธานี

๗.๒ อาณาเขต

๗.๒.๑ ทิศเหนือ จรด ต.รัตนวาริ

๗.๒.๒ ทิศใต้ จรด จ.ยโสธร

๗.๒.๓ ทิศตะวันออก จรด ต.จิกคู่

๗.๒.๔ ทิศตะวันตก จรด ลำเซบาย

๗.๓ การบริหารจัดการป่าชุมชน

๗.๓.๑ จัดคณะกรรมการบริหารป่าชุมชน จำนวน ๑๐ คน

๗.๓.๒ ตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา จำนวน ๗ คน

๗.๓.๓ ออกกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า (ไม่มี)

๗.๓.๔ ตั้งกรรมการชุดลาดตระเวนตรวจป่า ๓ กลุ่มๆ ละ ๓ คน

๗.๓.๕ ตั้งชุดป้องกันและดับไฟป่า จำนวน ๑๐ คน

๗.๓.๖ จัดทำแนวกันไฟโดยรอบพื้นที่ป่าชุมชนระยะทาง

๒๐,๐๐๐ เมตร กว้าง ๕ เมตร ปีละ ๑ ครั้ง ในระหว่างเดือน มกราคม - พฤษภาคม ของทุกปี

๗.๓.๗ มีจัดทำแนวเขตป่าชุมชน

๗.๓.๘ จัดทำป้ายกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า

ชุมชน เพื่อให้บุคคลภายนอกได้ทราบ

๗.๓.๙ สร้างฝายน้ำล้นบริเวณแซ่ฟ้าผ่า เพื่อเก็บกักน้ำไว้

ใช้เลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง

๗.๓.๑๐ จัดทำเส้นทางเพื่อนำคณะผู้สนใจเข้าศึกษาดูงาน

๗.๓.๑๑ สร้างศาลาพักผ่อนหลังพวงโปกกลางป่าชุมชน

๗.๓.๑๒ ปลูกต้นไม้ในบริเวณป่าชุมชนในวันสำคัญปีละ

๒ ครั้ง ครั้งละไม่น้อยกว่า ๕๐๐ ต้น

๗.๓.๑๓ ปรับปรุงสถานที่ในป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

และพักผ่อน

๗.๓.๑๔ แบ่งพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน ๒๗,๕๑๕ ไร่ เป็น

สัดส่วนดังนี้

แปลงที่ ๑ เขตอรัญญ์ยั่งยืนห้ามตัดต้นไม้และทำ
ประโยชน์ จำนวนประมาณ ๒๕,๐๐๐ ไร่

แปลงที่ ๒ เขตทำเลเลี้ยงสัตว์และทำประโยชน์
จำนวนประมาณ ๒,๕๐๐ ไร่

แปลงที่ ๓ เขตอรัญญ์พันธุ์สัตว์ ห้ามล่าสัตว์ทุก
ชนิด จำนวนประมาณ ๑๕ ไร่

๗.๓.๑๕ จัดฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า

๗.๓.๑๖ จัดวิทยากรให้ความรู้แก่หมู่บ้านที่สนใจในการ
จัดตั้งป่าชุมชน

๘. การพัฒนาหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ.๒๕๑๘ บ้านสร้างถ่อนอก ได้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจ
พอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ฯ โดยความช่วยเหลือของกองอำนวยการโครงการพัฒนาเพื่อความ
มั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ จังหวัดอุบลราชธานี นำโดย
พันเอกพิเชษฐ ฯ และได้ดำเนินการต่อมาจนถึงปัจจุบัน

๙. กลุ่มอาชีพและกองทุนต่าง ๆ

๙.๑ กองทุนเงินสงเคราะห์ เงินทุน ๒๔,๕๐๐ บาท

๙.๒ กองทุนปื๋ยหมักจุลินทรีย์ เงินทุน ๗,๐๐๐ บาท

๙.๓ กลุ่มทอผ้า เงินทุน ๑๐,๐๐๐ บาท

๙.๔ กลุ่มแปรรูปผ้าที่ทอ เงินทุน ๒๐,๐๐๐ บาท

๑๐. ผลงานและรางวัลที่ได้รับ

รางวัลชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่น ในการให้ความร่วมมือ
ป้องกันไฟป่า* คำขวัญประจำหมู่บ้าน

บ้านสร้างถ่อ	บ่อน้ำใหญ่บั้งไฟแสน
ตั้งกลางแดนป่าดงใหญ่	ลุ่มน้ำหนองคายข้าวน้ำดี
ซากกุฎีหลวงปู่แหวน	หนองหาญแสนอุดม
น้ำชื่นชม	ฝายลำเซบาย

*พันเอก พิเชษฐ วิสัยจร,ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยอย่างยั่งยืน, (เอกสาร
วิจัย วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร), ๒๕๔๘, หน้า ๑๑๕.

ภาคผนวก จ.

ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ณ หมู่บ้านดอนจัว (บ้านเก่าน้อย) หมู่ที่ ๖ ต.ไพศาล อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด

๑. ข้อมูลทั่วไป

บ้านดอนจัว หมู่ที่ ๖ ต.ไพศาล อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ จ.ร้อยเอ็ด ห่างจากอำเภอธวัชบุรี ๗ กิโลเมตร ห่างจาก จ.ร้อยเอ็ด ๑๕ กิโลเมตร ภายในหมู่บ้านแบ่งการปกครองออกเป็นคุ้ม จำนวน ๔ คุ้ม ประกอบด้วย คุ้มเจ้าคุณปู่ คุ้มตะวันตกฟ้า คุ้มวัดพัฒนา และคุ้มรุ่งอรุณ

๒. อาณาเขต

- ๒.๑ ทิศเหนือ จรด อ.ธวัชบุรี
- ๒.๒ ทิศใต้ จรด อ.ทุ่งเขาหลวง
- ๒.๓ ทิศตะวันออก จรด อ.โพธิ์ชัย
- ๒.๔ ทิศตะวันตก จรด อ.อาจสามารถ

๓. ประชากร

- ๓.๑ จำนวนครัวเรือน ๑๐๐ ครัวเรือน
- ๓.๒ จำนวนครัวเรือนที่ดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง

๘๐ ครัวเรือน

- ๓.๓ จำนวนประชากร ๔๖๓ คน

๔. อาชีพ

- ๔.๑ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ จำนวน ๖๐ ครอบครัวย
- ๔.๒ ค้าขาย จำนวน ๑๐ ครอบครัวย
- ๔.๓ รับราชการ จำนวน ๖๐ คน

๕. รายได้ ประชากรในหมู่บ้านมีรายได้หลักจากการทำนา รายได้เสริมได้จากรับจ้าง รายได้เฉลี่ยครอบครัวละประมาณ ๒๐,๐๐๐ บาท/ปี

๖. พื้นที่และการใช้ประโยชน์ จำนวนประมาณ ๗๐๐ ไร่เศษ ดังนี้

- ๖.๑ ที่ทำการเกษตร จำนวนประมาณ ๕๐๐ ไร่
- ๖.๒ ที่อาศัย จำนวนประมาณ ๒๐๐ ไร่
- ๖.๓ พื้นที่ป่าชุมชน จำนวนประมาณ ๓ ไร่
 - ๖.๓.๑ ทำเลเลี้ยงสัตว์ จำนวนประมาณ ๕๐๐ ไร่
 - ๖.๓.๒ พื้นที่สาธารณประโยชน์ จำนวนประมาณ ๓ ไร่

๗. การพัฒนาหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ บ้านคอนจัว ได้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ฯ โดยความช่วยเหลือของกองอำนวยการโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ จังหวัดอุบลราชธานี นำโดย พลตรี พิเชษฐ์(ยศปัจจุบัน) และได้ดำเนินการต่อมาจนถึงปัจจุบัน (โครงการบูรณาการจังหวัดร้อยเอ็ด – กองพลทหารราบที่ ๖ ปี ๒๕๔๕ เกษตรอินทรีย์โดยใช้เอ็ม(EM) ตามโครงการ ฯ)

๘. กลุ่มอาชีพและกองทุนต่าง ๆ

๘.๑ กองทุนเงินสงเคราะห์ เงินทุน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๘.๒ กองทุนปฎิภัยภัยฉุกเฉินภัย เงินทุน ๑๐๓,๐๐๐ บาท

๘.๓ กลุ่มทอผ้า เงินทุน ๓๐,๐๐๐ – ๕๐,๐๐๐ บาท

๘.๔ กลุ่มแปรรูปผ้าที่ทอ เงินทุน ๓๐,๐๐๐ – ๕๐,๐๐๐ บาท*

* พันเอก พิเชษฐ์ วิสัยจร, ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยอย่างยั่งยืน, (เอกสารวิจัย วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร), ๒๕๔๘, หน้า ๑๑๕.

ภาพกิจกรรมตามแนวคิดพลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร ในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ ป่าดงนาทาม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การลดต้นทุนในการการทำนา ทำสวน ทำไร่

ภาพที่ ๑ ภาพเปรียบเทียบ นาข้าวที่ใช้ปุ๋ยเคมี
กับปุ๋ยหมัก ที่มีต้นทุนการผลิตที่ถูกลง

ภาพที่ ๒ เมื่อใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ ต้นข้าวแตกกอดี
ลำต้นอวบเขียว

ภาพที่ ๓ ผลผลิตของข้าวปลอดสารเคมี

ภาพที่ ๔ ผลผลิตพริก

การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก

ภาพที่ ๑ ภาพบ่อปลาขนาดเล็ก

ภาพที่ ๒ การให้อาหารปลา

ภาพที่ ๓ สามารถเลี้ยงกบร่วมกับปลาได้

ภาพที่ ๔ ผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยงในบ่อพลาสติก

การปลูกพืชผักสวนครัว รั้วกินได้

ภาพที่ ๑ ภาพพืชผักสวนครัว บริเวณบ้าน

ภาพที่ ๒ ใช้รั้วเป็นร้านสำหรับพืชสวนครัว

ภาพที่ ๓ สามารถใช้น้ำในบ่อปลา มารดพืชสวนครัวได้

ภาพที่ ๔ ผลผลิตของพืชสวนครัว

การเลี้ยงไก่ โดยวิธีเรียกปลวกจากดิน มาเป็นอาหาร

ภาพที่ ๑ ภาพเล้าไก่บริเวณบ้าน

ภาพที่ ๒ ภาพหลุมปลวกที่ทำไว้หลายๆ หลุม

ภาพที่ ๓ ภาพไก่กำลังคุ้ยเขี่ยหาปลวกกินเป็นอาหาร

ภาพที่ ๔ ปลวกที่มีอยู่ในดินอย่างมากมาย

ภาคผนวก ข.

ภาพเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จ

เกษตรกรได้รับการอบรมในเรื่องการทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ(อีเอ็ม) แล้ว ก็ยังไม่เชื่อเท่าไร เกษตรกรได้ทดลองและวิจัยด้วยการปฏิบัติจึงเกิดความเชื่อ ทำให้ ลดต้นทุนในการทำนา ทำไร่ ทำสวน ได้มากและผลผลิตเพิ่มเป็น ๓ - ๕ เท่า

จากการที่เกษตรกรได้ทดลองและวิจัยด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านจึงทำให้เห็นความแตกต่าง ได้ชัดเจนและเชื่อว่า การที่ใช้สารเคมีทำให้ดินเสียและได้ผลผลิตต่ำ ต้นทุนสูงทำให้ เชื่อได้ว่าการทำนาด้วยปุ๋ยหมักจุลินทรีย์อีเอ็มทำให้ดินอุดมสมบูรณ์

นางหงษ์ ดังควนิช (ซึ่งเป็นแกนนำสมาชิกของ สกย.) เกษตรกร บ.ก้อ ต.โคมประดิษฐ์ อ.น้ำยั้น จ.อุบลราชธานี มีพื้นที่ทำนาจำนวน ๑๐ ไร่ ไม่เคยใช้ปุ๋ยเคมีเพราะได้รับที่ดินจาก สปก. ใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ(อีเอ็ม) เป็นปีที่ ๕ ไม่ได้ลงทุนเพราะมีวัสดุทำปุ๋ยหมักๆ เอง เก็บผลผลิตได้มากกว่าเดิม ประมาณ ๓ เท่าตัว เฉลี่ยประมาณ ๓๐๐ กก.ต่อไร่ (ภาพถ่ายเมื่อ ๒๒ ต.ค.๔๕ บันทึกข้อมูลเมื่อ ๑๕ พ.ย.๔๕)

อาจารย์โกวิทย์ ดอกไม้ เกษตรกร บ.สีวิชัย ต.สีวิชัย อ.น้ำยั้น จ.อุบลราชธานี มีพื้นที่ทำนา ๑๒ ไร่ ซึ่งเคยใช้ปุ๋ยเคมีลงทุนประมาณ ๒,๕๐๐ บาทต่อ ๑๒ ไร่ ใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (อีเอ็ม) เป็นปีที่ ๑๐ ไม่ได้ลงทุนเพราะดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน เก็บผลผลิตได้มากกว่าเดิม ประมาณ ๔ เท่าตัว เฉลี่ยประมาณ ๑,๒๐๐ กก. ต่อไร่ (ภาพถ่ายเมื่อ ๕ ต.ค.๔๕ บันทึกข้อมูลเมื่อ ๕ พ.ย.๔๕)

นายมี กนกหงษ์ เกษตรกร บ.นาไททอง ต.จี่เหล็ก อ.เมือง จ.อุบลราชธานี มีพื้นที่ทำนา
จำนวน ๑๐ ไร่ ซึ่งเคยใช้ปุ๋ยเคมีลงทุนประมาณ ๔,๐๐๐ บาท ต่อ ๑๐ ไร่ ใช้ปุ๋ยหมัก
จุลินทรีย์อีเอ็ม เป็นปีที่ ๕ ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายเพราะมีวัสดุทำปุ๋ยหมักฯ เองได้ผลผลิต
มากกว่าเดิม ๓ เท่าตัว เฉลี่ยประมาณ ๗๕๐ กก. ต่อไร่ (ภาพถ่ายเมื่อ ๑๗ ต.ค.๔๕
บันทึกข้อมูลเมื่อ ๒ ธ.ค.๔๕)

นายบุญจันทร์ ตันสิน เกษตรกร บ.ม่วง ต.สมสะอาด อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี มีพื้นที่
ทำนา ๓๐ ไร่ ซึ่งเคยใช้ปุ๋ยเคมีลงทุนประมาณ ๗,๐๐๐ บาท ใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์อีเอ็ม
เป็นปีที่ ๕ ลงทุนไร่ละ ๒๐ บาท รวมเป็นเงิน ๖๐๐ บาท ต่อ ๓๐ ไร่ ได้ผลผลิตข้าว
๑,๒๔๘ กก.ต่อไร่ (ภาพถ่ายเมื่อ ๒๔ ต.ค.๔๕ บันทึกข้อมูลเมื่อ ๒ ธ.ค.๔๕

ภาคผนวก ณ.

ตัวอย่างเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จ

๑. ชื่อ/นามสกุล นายประเดิม ชินพาส
 ๒. ที่อยู่ เลขที่ ๓ หมู่ ๕ บ้านโนนสวรรค์ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี
 ๓. เข้าร่วมโครงการเมื่อปี ๒๕๔๑
 ๔. พื้นที่ดำเนินการ ๒๐ ไร่
 ๕. อาชีพเดิม ทำนา
 ๖. กิจกรรมที่ประกอบ
 - ปลูกลงแปลงโม จำนวน ๒๐ ไร่
 - เลี้ยงเป็ด ๘๐ ตัว ไก่ ๑๘๐ ตัว รวม ๒๖๐ ตัว
 - เลี้ยงปลาชุก ปลาชุก รวมจำนวน ๖,๐๐๐ ตัว
 ๗. กิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลดี คือการปลูกลงแปลงโม และปลูกลงถั่ว
 ๘. เทคโนโลยีที่นำมาใช้ การทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติ โดยใช้จุลินทรีย์ในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต เคยใช้สารเคมีลงทุนไร่ละ ๕,๐๐๐ บาท , มาใช้จุลินทรีย์ , ลงทุน ๘๐๐ บาท/ไร่ ผลผลิตที่ได้รับ มีรายได้เฉลี่ยหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว มีกำไร ๔๕๐,๐๐๐ บาท
 ๙. ความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบก่อนเข้าร่วมโครงการ (จากการให้สัมภาษณ์)
- “.....แต่ก่อนผมเป็นเกษตรกรทำไร่แดงโม เมื่อปี ๒๕๒๔ ได้ใช้เครดิตเอมลีดพันธุ์มาจากกรุงเทพฯ พอปี ๒๕๔๑ มีทหารเข้ามาตั้งกองอำนวยการโครงการป่าดงนาทามส่วนหน้า ที่ ต.นาโพธิ์กลาง ได้มาแนะนำราษฎรให้ปลูกลงไร่ และปลูกลงพืชปลอดสารพิษ โดยใช้จุลินทรีย์ ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการลดต้นทุนด้วย.....ในช่วงนั้นผมเป็นหนี้อยู่ประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ไม่รู้จะหาวิธีปลดหนี้อย่างไรผมจึงทดลองใช้จุลินทรีย์ตามคำบอก โดยนำมาทำไร่แดงโม ๒๐ ไร่ ทำทั้งหมด ผมได้ใช้มูลสัตว์ ๒๐ กระสอบ แล้วใช้จุลินทรีย์มาหมัก แล้วนำไปใช้ในไร่แดงโม.....ผลผลิตภายหลังการเก็บเกี่ยวรู้สึกแดงโมติดลูกเยอะได้ผลเกินคาดสามารถตัดขายได้ ๗ ครั้ง ก่อนเคยใช้สารเคมีตัดได้เพียง ๒ ครั้ง ขายได้เงินหลังจากหักค่าใช้จ่าย

แล้ว ค่าหนี้สิน ๑๕๐,๐๐๐ บาท สามารถใช้หมด ส่วนเมล็ดพันธุ์ที่ลงทุนไป ๒๔,๐๐๐ บาท ก็ใช้หนี้หมด ยังมีเงินเหลืออีก ๔๕๐,๐๐๐ บาท

หลังจากใช้หนี้หมด ก็หันมาพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง เพื่อนำชาวบ้านเข้ามาทำในโครงการเศรษฐกิจแบบพอเพียง ของโครงการป่าดงนาทาม รู้สึกชาวบ้านพอมีพอกินมีอยู่ได้.....

ในขณะหนึ่ง ก็ได้บรรยายให้ชาวบ้านใกล้เคียงได้รับฟังด้วย ผมได้บอกเกษตรกรและคนยากจนที่ขาดแคลน ที่เป็นหนี้สินมากมาย โดยเฉพาะการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ผมได้แนะนำการใช้จุลินทรีย์ฯ ว่ามันได้ผล.....ท่าน พันเอกพิเชษฐ์ วิสัยจร ได้มาถามว่า.....ได้ทำต่อเนื่องไหม.....ผมบอกว่าไม่ได้ทำเพราะผมไม่มีโอกาส และไม่มีคนงาน

ปี ๔๒ ท่านผู้การพิเชษฐ์ฯ ได้บอกให้ลองทำดูใหม่ ผมจึงไปเช่านาอยู่แถวเขื่อนสิรินธรเพราะบริเวณเหล่านั้นมีน้ำ สามารถใช้ในฤดูแล้งได้ ไปเช่าอยู่ ๔ คนพี่น้อง ประมาณ ๘๐ ไร่ ใช้แต่ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ ไม่ใช้สารเคมีเลย ปรากฏว่าในปี ๔๒ แดงโม ประมาณ ๔๐ ไร่ที่อยู่ใกล้น้ำได้ผลผลิตดีกว่า ขายได้ ๓-๔ แสนบาท ส่วนอีก ๔๐ ไร่ของผมอยู่ไกลน้ำมีกำไรประมาณแสนกว่าบาท ”

.....

๑. ชื่อ/นามสกุล นายคุณ วัจนะ
๒. ที่อยู่ เลขที่ ๑๐๐ หมู่ ๘ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี
๓. เข้าร่วมโครงการเมื่อปี ๒๕๔๑
๔. พื้นที่ดำเนินการ ๓ ไร่
๕. อาชีพเดิม ทำนา
๖. กิจกรรมที่ประกอบ
 - ปลูกข้าวเหนียว (ข้าวเบา) ปี ๔๑ จำนวน ๓ ไร่ ปี ๔๒ จำนวน ๑๐ ไร่
 - ปลูกพืชหลังนา เช่น ถั่วฝักยาว ถั่วเขียว จำนวน ๑ ไร่
 - เลี้ยงสุกร ๗ ตัว กระบือ ๓ ตัว เป็ด ๕ ตัว ไก่พื้นบ้าน ๓๐ ตัว
 - เลี้ยงปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาจีน ปลาสวาย รวมจำนวน ๕,๐๐๐ ตัว
๗. กิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลดี

คือการปลูกข้าว เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงปลา ปลูกกล้วยรอบขอบสระ และปลูกมะม่วง
๘. เทคโนโลยีที่นำมาใช้ การทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติ โดยใช้จุลินทรีย์ในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต รายได้เฉลี่ยต่อปี ๕๐,๐๐๐ บาท/ปี

๕. ความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบก่อนเข้าร่วมโครงการ
ในขณะที่บันทึกคำให้สัมภาษณ์ เมื่อ ๑๒ เม.ย.๕๓ นายขุน วัจนะ อุปสมบท
เป็นพระภิกษุ มาแล้วเป็นเวลา ๑ เดือน โดยมีฉายาว่า “ กนฺตวิโร ”

“.....อาชีพเดิมของหลวงพ่อก็คือทำนา เป็นนาดอน ข้าวไม่งาม ทำนาก็ไม่พอกินยังไม่
ทันครบรอบปีข้าวก็หมดแล้ว หลังจากหลวงพ่อได้พบกับท่านผู้การพิเศษ วิสัยจร ท่านขออุณา
ลุงคุณก็พาท่านไปดู เห็นลุงคุณปลูกมะม่วงตามคันนาเยอะ ท่านชอบใจบอกว่าดีแล้ว จะได้มีป่า
เพิ่มขึ้น แล้วท่านก็มีเกร็ดความรู้ใหม่ๆ เอาเรื่องจุลินทรีย์ มาให้ลุงคุณลองใช้ดู.....ทำในปีแรกไม่
ค่อยได้มาก ได้แค่ ๓ ไร่ เพราะยาย (แม่บ้าน) เขาไม่พอใจ เขาไม่เชื่อ หลวงพ่อเลยบอกว่าเชื่อ
หรือไม่ก็แล้วแต่ แต่ฉันเชื่อท่านผู้การ ๑ ท่านพาตาย พาอดก็อด ตายเพราะท่านพาอดก็เอา
เลยตัดสินใจทำ ๓ ไร่.....ผลผลิตที่ออกมาอาตมาเคยให้สัมภาษณ์หลายครั้งแล้วว่ามันได้ผลเกินคาด
โดยที่ผลผลิตทั้งจำนวนมันเพิ่มเป็นเท่าตัวลงทุนน้อยมากนี่เป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจ.....พอปีต่อมาแม่บ้าน
บอกว่า...ปีนี้ให้ทำขยายไปอีก เพราะพ่อทำเห็นผลแล้ว ก็เลยให้ลูกชายทำตาม....ขยายไปจนถึง
๑๐ ไร่ ผลผลิตก็เพิ่มขึ้นมาอีก

นี่แหละเป็นสิ่งที่หลวงพ่อกับภูมิใจมาก ตอนนี้อาตมาบวชเป็นพระ ได้มอบกิจการต่าง ๆ
ให้ลูกชายคนโต คนรอง ลูกเป็นคนขยัน เลยมอบให้ลูกทำต่อ ทั้งปลา เป็ดไก่ สวนมะม่วงตามคัน
นา โค กระบือ ให้ลูกๆ ได้ดูแลต่อไป ”

.....

๑. ชื่อ/นามสกุล นายโหม่ง โคตรเมือง

๒. ที่อยู่ เลขที่ ๑๑๖ หมู่ ๘ บ้านนาโพธิ์เหนือ ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม

จ.อุบลราชธานี

๓. เข้าร่วมโครงการเมื่อปี ๒๕๕๑

๔. พื้นที่ดำเนินการ ๓ ไร่

๕. อาชีพเดิม ทำนา

๖. กิจกรรมที่ประกอบ

- ปลูกข้าวเหนียว กข.๖ จำนวน ๓ ไร่
- เลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร จำนวน ๓๐ ตัว ไก่ ๑๐๐ ตัว เป็ด ๒๐ ตัว
- เลี้ยงปลา เช่น ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลานวลจันทร์ จำนวน ๖,๐๐๐ ตัว

๗. กิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลดี

คือการเลี้ยงหมูและทำนา

๘. เทคโนโลยีที่นำมาใช้ การทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติ โดยใช้จุลินทรีย์ฯ ในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตรายได้เฉลี่ย ๑๒๕,๐๐๐ บาท/ปี

๙. ความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ (จากการให้สัมภาษณ์)

“.....แต่ก่อนผมไม่ได้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของท่านผู้การพิเศษวิสัยจร แต่พอมาเข้าร่วมก็ได้เห็นข้อแตกต่างที่เปลี่ยนไป ท่านมาแนะนำให้มาทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ในนาข้าว ผมรู้สึกดีใจเพราะแต่ก่อนต้องซื้อปุ๋ยเคมีมาก เกือบหมื่นบาท....แต่มาปัจจุบันไม่ต้องซื้อปุ๋ย ถึงซื้อก็น้อยลง มันช่วยลดต้นทุนได้มากครับ....ข้าวกก็ได้มากกว่าเก่า ผลผลิตได้มาก รายได้ดีกว่าเดิม....แต่ก่อนก็ได้ แต่ไม่มากเหมือนทุกวันนี้....ทุกวันนี้ใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ฯ ในนาข้าว ใช้จุลินทรีย์เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่....ไก่เป็นโรคไข้ขาวก็ใช้จุลินทรีย์ฯ ให้ไก่กิน ได้ผลดี...เวลาหมูท้องร่วงก็ให้จุลินทรีย์ฯ ไม่ต้องไปซื้อยารักษาโรค....บ่อปลาถ้ามันเป็นกรดก็ใช้จุลินทรีย์ฯ บำบัดน้ำเสีย ปลาที่อยู่ได้ไม่ตาย....เอาไปใช้ในนาข้าวก็ได้ผลดี ”

.....

๑. ชื่อ/นามสกุล นายคำบัง สายยืน
๒. ที่อยู่ เลขที่ ๔๒ หมู่ ๖ ต.คำขวาง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี
๓. เข้าร่วมโครงการเมื่อปี ๒๕๔๑
๔. พื้นที่ดำเนินการ ๑๓ ไร่
๕. อาชีพเดิม ทำนา
๖. กิจกรรมที่ประกอบ
 - ปลุกข้าวเจ้ามะลิ ๑๐๕ จำนวน ๖ ไร่
 - ปลุกพืชหลังนา เช่น แตงโม แพง ถั่วฝักยาว แตงกวา แตงร้าน รวมจำนวน ๑๓ ไร่
 - เลี้ยงปลา เช่น ปลาช่อน ปลาดุก ปลาดู ปลาตะเพียน จำนวน ๗๐๐ ตัว
๗. กิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลดี
 - คือการปลุกข้าว ปลุกพืชหลังนา

๘. เทคโนโลยีที่นำมาใช้ การทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติ โดยใช้จุลินทรีย์ในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตรายได้เฉลี่ยต่อปี ปี ๒๕๔๒ รายได้รวมการทำนาและปลุกพืชหลังนารวม ๖๗,๐๐๐ บาท

๙. ความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ (จากการให้สัมภาษณ์)

“.....แต่ก่อนผมทำนา เคยใช้ปุ๋ยเคมีมาหลายปี ต้องใช้เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ข้าวก็ไม่
งาม....พอมาเข้ารับการอบรมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของผู้การพิเศษฯ ก็ไม่มั่นใจเท่าไร
เลยใช้อย่างละครั้ง.....แต่ปรากฏว่าใช้จุลินทรีย์ EM แล้วได้ผลกว่า...ผมปลูกข้าวมะลิ ๖ ไร่ ได้ข้าว
๕๐๐ กว่ากิโลกรัมต่อไร่ แต่ใช้สารเคมีได้ ๒๐๐ กว่ากิโลกรัมต่อไร่...พอหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จ
ผมก็มาปลูกพืชผักสวนครัว ก็ใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ฯ ส่วนยาฉีด (ยาไล่แมลง) ผมก็หมักสารสะเดาใช้
ต้นทุนถูกมาก

อย่างต้นทุน ๑๐ ไร่ แต่เดิมลงทุนประมาณ ๒,๕๐๐ บาทได้ผลผลิตต่อไร่ไม่ถึง
๓๐๐ กิโลกรัม แต่เดี๋ยวนี้ ๑๐ ไร่ ผมซื้อข้าว ๒ รถก็ประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าบาทได้ข้าวประมาณ
๕๐๐ กิโลกรัม/ไร่ ผมหมักสารสะเดา ๒ โอ่งมั่งกรแล้วนำไปฉีดก็ได้ผล สุขภาพก็ดีไม่มีเจ็บไข้ได้
ป่วยหรืออย่างใช้จุลินทรีย์ฯ หมักไล่เห็บ น้ำส้มสายชู เวลาไปฉีด พอเราอยู่ได้ลมเป็นหวัดก็หาย

ผมอยากให้ทุกคนลองมาใช้อย่างผมดู หรือไม่มั่นใจ ก็ไปศึกษากับผมได้ที่บ้าน
หรือจะเข้ามาที่ดงนาทาม ว่าอยากให้ผมไปที่สวน เขาก็จะพาไป....นาผมไม่ใช้สารเคมีเลย...
ค่าใช้จ่ายถูกมาก.....ทุกวันนี้ผมปลูกแตงโม ๒ ไร่ ผมเสียค่าวัสดุ (รำ มูลสัตว์ แกลบ และจุลินทรีย์ฯ)
หมดไป ๑,๐๒๐ บาท แตงโมผมปลอดภัย มีรสหวาน เป็นธรรมชาติ ถ้าใช้สารเคมี...กระท่อมนา
ที่อยู่กลางสวนลมพัดมาทางไหนก็เหม็น

ที่นาของผม ใครเข้าไปก็ว่าอากาศดี....ผมสองคน ตายาย หลังจากทำนาก็มา
ปลูกผัก ปลูกแตง รายได้เฉลี่ยเฉพาะขายพืชผักอย่างเดียวก็ตก ๒๐,๐๐๐ กว่าบาท ถ้ารวมปลูกข้าว
ด้วย จะได้ ๔๐,๐๐๐ กว่าบาท รวมทั้งสองอย่างก็ราว ๖๐,๐๐๐ กว่าบาท มาปีนี้ลูกหลานมาช่วย
ด้วย.....”

.....

๑. ชื่อ/นามสกุล นายมี กนกหงษ์
๒. ที่อยู่ เลขที่ ๒๑๔ หมู่ ๕ บ้านนาไททอง ต.จีเหล็ก อ.เมือง จ.อุบลราชธานี
๓. เข้าร่วมโครงการเมื่อปี ๒๕๔๑
๔. พื้นที่ดำเนินการ ๗ ไร่
๕. อาชีพเดิม ทำนา
๖. กิจกรรมที่ประกอบ
 - ปลูกข้าวเหนียว กข.๖ จำนวน ๕ ไร่
 - ปลูกพืชหลังนา ได้แก่ พริก จำนวน ๒ ไร่
 - เลี้ยงโค ๒ ตัว ไก่ ๕๐ ตัว
 - เลี้ยงปลา ๘๐๐ ตัว

๗. กิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลดี

คือการปลูกข้าว และปลูกพริก

๘. เทคโนโลยีที่นำมาใช้ การทำการเกษตรด้วยวิธีธรรมชาติ โดยใช้จุลินทรีย์ในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตรายได้เฉลี่ยต่อปี ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี

๙. ความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ (จากการให้สัมภาษณ์)

“.....แต่ก่อนผมทำสวน ทำนา ด้วยสารเคมีมาตลอด ไม่รู้ว่าแนวทางจะออกไปทางไหน ถึงจะเลี่ยงการใช้สารเคมีได้....ผมได้มารู้จักเรื่องการใช้จุลินทรีย์ฯ เมื่อผมได้เข้าร่วมอบรมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงที่โครงการป่าดงนาทาม ผมได้นำความรู้ไปใช้ในสวนพริก แล้วได้ผลดี ต้นทุนต่ำ ผลผลิตสูง

แต่ก่อนใช้สารเคมี ต้นทุนสูงมาก (เดิมใช้สารเคมี ลงทุน ๖,๐๐๐ บาท/ไร่) ปัจจุบันใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ลงทุนเพียง ๔๐๐ บาท/ไร่ รู้สึกว่าเป็นแนวทางที่จะทำให้เราไม่ต้องขาดทุนอีก สุขภาพก็ดีขึ้น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพราะมันปลอดภัยร่างกายของเราไม่ทรุดโทรม เพราะเราสามารถนำมาฉีดพ่นเมื่อไรก็ได้

นอกจากทำสวนพริกแล้ว ผมก็ได้มาลองไถ่ในนาข้าว รู้สึกว่า ผลผลิตเท่าๆ กับการใช้ปุ๋ยเคมี แต่มันประหยัด และปลอดภัยกว่า....เมื่อครั้งที่ใช้สารเคมีในนาข้าว...ลงทุนไป ๔,๐๐๐ บาท/๑๐ ไร่ พอหันมาใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ ต้นทุนไม่ถึง ๑,๐๐๐ บาท/๑๐ ไร่ ผลผลิตสูง มันมีข้อแตกต่างตรงที่ เมื่อใช้จุลินทรีย์แล้วต้นข้าวจะแข็งแรงไม่ค่อยล้ม ถ้าใช้สารเคมี ต้นข้าวงามจะล้ม

ที่สำคัญ เมื่อใช้จุลินทรีย์ฯ แล้ว ปลาในนา หรือกบ อยู่แบบเป็นธรรมชาติไม่ตาย แต่ก่อนพอใช้สารเคมี ไม่ถึงครึ่งปีปลาก็ตาย เป็นบาดแผล...ผมพบปลาเป็นแผลมาหลายปี พอมาใช้จุลินทรีย์ ผมยังไม่เห็นปลาตาย กบ เขียดก็ยังมีอยู่เหมือนเดิม.....”

.....

ภาคผนวก ญ.

ผู้วิจัยในการวิจัยภาคสนาม ณ หมู่บ้านชาด

รูปที่ ๑ เก็บข้อมูลพบปะผู้นำท้องถิ่น หมู่บ้านชาด ฯ

รูปที่ ๒ เก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์การวิจัย

รูปที่ ๓ บ่อพลาสติกเลี้ยงปลาตามแนวคิดพล.ต.พิเชษฐ ฯ

รูปที่ ๔ ธนาคารเห็ดของราษฎร หมู่บ้านชาด ฯ

ภาคผนวก ฎ.แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง การศึกษาบทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้วยหลักพุทธธรรม
ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณี พลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจร

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๕ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ตอนที่ ๒ สภาพทั่วไปของชุมชน
- ตอนที่ ๓ บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร
 - ส่วนที่ ๑ โครงการเกษตรธรรมชาติ
 - ส่วนที่ ๒ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน
- ตอนที่ ๔ การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ตอนที่ ๕ ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ และแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑.๑ เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

๑.๒ อายุ

☐

๒๐-๓๐ ปี

☐

๓๑-๔๐ ปี

☐

๔๑-๕๐ ปี

☐

๕๐ ปีขึ้นไป

๑.๓ สถานภาพในครอบครัว

☐

สามี

☐

ภรรยา

☐

ลูก

☐

ตา/ยาย

☐

ปู่/ย่า

☐

ผู้อยู่อาศัย

☐

อื่น ๆ ระบุ.....

๑.๔ จำนวนสมาชิกในครอบครัวคน

๑.๕ สภาพการสมรส

☐

โสด

☐

สมรส

☐

ม้าย

☐

หย่า

๑.๖ คุณวุฒิทางการศึกษา

- ☐ ต่ำกว่าประถมศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา
☐ อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท
☐ อื่น ๆ ระบุ.....

๑.๗ อาชีพ

- ☐ ทำนา ☐ ทำสวน ☐ ทำไร่ ☐ ค้าขาย
☐ รับจ้าง ☐ อื่น ๆ

๑.๘ รายได้.....บาท/ปี

๑.๙ ท่านยังมีภาระหนี้สิน

- ☐ มี ☐ ไม่มี

๑.๑๐ ท่านมีเงินออม

- ☐ มี ☐ ไม่มี

๑.๑๑ ท่านได้ประกอบอาชีพตามตามโครงการของกองทัพบกอะไรบ้าง

(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ ทำนา ☐ ทำไร่ ☐ ทำสวน
☐ เลี้ยงปลา ☐ เลี้ยงเป็ด/ไก่ ☐ เลี้ยงหมู
☐ อื่น ๆ ระบุ.....

๑.๑๒ ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน

- ☐ น้อยกว่า ๑๐ ปี ☐ ๑๑-๒๐ ปี ☐ ๒๑-๓๐ ปี ☐ ๓๑ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

๑. ที่อยู่อาศัยโดยประมาณไร่ตารางวา

๒. พื้นที่ทำการเกษตรไร่.....ตารางวา

๓. พื้นที่ที่ใช้เพาะปลูก

ทำนาจำนวน.....ไร่

เพาะปลูก.....จำนวน.....ไร่

เพาะปลูก.....จำนวน.....ไร่

๔. ปริมาณที่ใช้สารเคมี

- ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้น ☐ ลดลง ☐ ไม่ได้ใช้

๕. มีการปลูกพืชหมุนเวียน

☐ มี ☐ ไม่มี

๖. วัตถุประสงค์ และลักษณะในการเพาะปลูก(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ปลูกพืชชนิดเดียว ☐ เพื่อกิน ☐ เพื่อขาย ☐ เพื่อกินและขาย
☐ ปลูกพืชหลายชนิด ☐ เพื่อกิน ☐ เพื่อขาย ☐ เพื่อกินและขาย

๗. สถานที่เอาไปขาย(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ตลาดในหมู่บ้าน ☐ ตลาดในชุมชน
☐ ตลาดในอำเภอ ☐ ตลาดในจังหวัด
☐ อื่น ๆ ระบุ

๘. ราคาสินค้าทางการเกษตรของท่านกำหนดโดย(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ กำหนดเอง ☐ พ่อค้าคนกลาง
☐ กลุ่มเกษตรกร
☐ อื่น ๆ ระบุ

ตอนที่ ๓ บทบาทของกองทัพบก

กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามระดับความต้องการหรือสภาพความเป็นจริง

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉพาะผู้วิจัย
ส่วนที่ ๑ โครงการเกษตรธรรมชาติ						
๑. ท่านทำนาโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย						
๒. ท่านทำสวนใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย						
๓. ท่านทำไร่โดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย						
๔. ท่านปลูกพืชผักสวนครัวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย						
๕. ท่านเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก						
๖. ท่านเลี้ยงกบในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก						
๗. ท่านเลี้ยงไก่ด้วยปลวกเป็นอาหารเสริม						
๘. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยลดต้นทุนในการผลิต						
๙. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้พืชแข็งแรง และต้านทานโรคได้ดี						
๑๐. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้ผลผลิตได้ปริมาณมากขึ้น						
๑๑. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้ได้ผลผลิตปลอดสารพิษ						
๑๒. โครงการเกษตรธรรมชาติท่านยังใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการทำเกษตร						
๑๓. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ท่านผลิตปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) ใช้เองได้						
๑๔. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ท่านรู้หลักการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงดิน						

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉพาะผู้วิจัย
๑๕. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้ลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารจากภายนอกมาบริโภค						
๑๖. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ครอบครัวของท่านมีอาหารการกินอย่างพอเพียง						
๑๗. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยแก้ปัญหาการว่างงาน						
๑๘. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิกในครอบครัวของท่านไม่ต้องไปรับจ้างหรือประกอบอาชีพอื่น						
๑๙. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิกในชุมชนได้พึ่งพาอาศัยกัน						
๒๐. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้มีรายได้ดีขึ้น						
ส่วนที่ ๒ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน						
๑. ชุมชนในโครงการฯมีการรวมกลุ่มในการอนุรักษ์ดิน						
๒ ชุมชนในโครงการฯมีการรวมกลุ่มอนุรักษ์น้ำ						
๓. ชุมชนในโครงการฯมีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้						
๔. ชุมชนในโครงการฯมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน						
๕. ท่านเห็นความสำคัญว่าการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนมีผลต่อการดำรงชีวิตที่ดีของชุมชน						
๖. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ต้นไม้ในชุมชนในโครงการฯเพิ่มขึ้น						
๗. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ดิน น้ำ ป่าไม้ ในชุมชนในโครงการฯอุดมสมบูรณ์						
๘. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในชุมชนในโครงการฯสวยงามและน่าอยู่						

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉพาะผู้วิจัย
๕. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชนในโครงการฯ ดีขึ้นกว่าเดิม						
๑๐. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ช่วยลดปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า						
๑๑. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนช่วยทำให้ลดการสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติในชุมชนในโครงการฯ ได้						
๑๒. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติสมบูรณ์เหมือนอดีต						
๑๓. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ท่านสามารถเก็บของป่ามาบริโภคได้เหมือนอดีต						
๑๔. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนช่วยทำให้ชุมชนในโครงการฯ ร่วมเย็นแม้จะเป็นฤดูร้อน						
๑๕. ท่านต้องการให้ชุมชนอื่น ๆ นำโครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนไปปรับใช้เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน						

ตอนที่ 4 การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	เฉพาะ ผู้วิจัย
หลักมัชฌิมาปฏิปทา						
๑. ชุมชนในโครงการฯประกอบอาชีพสุจริต						
๒. ชุมชนในโครงการฯมีความขยันขันแข็งในการทำงาน						
๓. ชุมชนในโครงการฯประพฤติปฏิบัติตนตามจารีตประเพณี						
๔. ท่านมีความเพียรพยายามในการประกอบอาชีพ						
หลักการรู้จักพอประมาณ						
๑. ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของท่าน						
๒. ท่านพึงพอใจในเรื่องอาหารการกินตามโครงการเกษตรธรรมชาติ						
๓. ท่านมีความพึงพอใจในเรื่องรายได้ตามโครงการเกษตรธรรมชาติ						
๔. ครอบครัวของท่านรู้จักประมาณการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน						
๕. ครอบครัวของท่านรู้จักประหยัดและอดออม						
๖. ชุมชนในโครงการฯรู้จักประมาณตนและไม่ฟุ้งเฟ้อ						
หลักไม่เบียดเบียน						
๑. ท่านให้ความเมตตาต่อผู้อื่นตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา						
๒. ท่านให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ						
๓. ชุมชนในโครงการฯ มีความเมตตาซึ่งกันและกัน						
๔. ชุมชนในโครงการฯ ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ						

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉพาะผู้วิจัย
หลักสัมมาอาชีวะ						
๑. ท่านพอใจในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง						
๒. ชุมชนในโครงการฯพอใจในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง						
๓. ชุมชนในโครงการฯให้ความร่วมมือกับรัฐในการแก้ปัญหาผู้กระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง						
๔. ชุมชนในโครงการฯไม่ประกอบอาชีพทุจริตคอร์รัปชั่น นื้อราชบังหลวง						
หลักพึ่งตนเอง						
๑. สมาชิกในครอบครัวของท่านประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง						
๒. ท่านประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้						
๓. ชุมชนในโครงการฯประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง						
๔. ท่านประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้						

ตอนที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉพาะผู้วิจัย
เศรษฐกิจดีพอมีพอใช้						
๑. การประกอบอาชีพตามโครงการฯ ช่วยลดต้นทุนในการผลิต						
๒. ผลผลิตจากการประกอบอาชีพตามโครงการฯ พอเพียงต่อการบริโภคในครอบครัว						

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉพาะผู้วิจัย
๓. ผลผลิตจากการประกอบอาชีพตามโครงการฯ พอเพียงต่อการบริโภคในครอบครัวและเหลือนำไปจำหน่ายได้						
๔. รายได้จากผลิตตามโครงการฯ ท่านสามารถนำไปฝากเป็นเงินออมเพื่อการลงทุนได้						
๕. ท่านมีความพึงพอใจต่อผลผลิตและรายได้จากโครงการ						
๖. ชุมชนในโครงการฯ มีผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภค						
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีรายได้จากผลิตตามโครงการฯ ท่านสามารถนำไปฝากเป็นเงินออมเพื่อการลงทุนได้						
๘. ชุมชนในโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อผลผลิตและรายได้จากโครงการ						
๙. ชุมชนในโครงการฯ ร่วมแรงร่วมใจกันในการเพิ่มผลผลิตตามโครงการเกษตรธรรมชาติ						
๑๐. ชุมชนในโครงการมีการรวมกลุ่มในการลดต้นทุนการผลิต						
สังคม/ชุมชนดี						
๑. ชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพสุจริต						
๒. ชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์						
๓. ชุมชนในโครงการฯ รู้จักประมาณตน ประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อเกินฐานะ						
๔. ชุมชนในโครงการฯ ใช้จ่ายพอสมควรแก่ฐานะในการบริโภคใช้สอย						

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉพาะผู้วิจัย
๕. ชุมชนในโครงการฯ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน						
๖. ชุมชนในโครงการฯ สามารถพึ่งพาตนเองได้						
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีความเมตตา กรุณากันดี						
๘. ชุมชนในโครงการฯ รู้จักประหยัดและอดออม						
๙. ชุมชนในโครงการฯ มีความสัมพันธ์ฉันพี่น้อง						
๑๐. ชุมชนในโครงการฯ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน						
สภาพแวดล้อมน่าอยู่						
๑. ท่านมีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัย						
๒. ชุมชนในโครงการฯ มีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัย						
๓. ชุมชนในโครงการฯ บริการด้านสาธารณสุขมูลฐานพอเพียงในการให้บริการ						
๔. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพอเพียงในการให้การศึกษาแก่นุตรหลาน						
๕. ชุมชนในโครงการฯ ถนนหนทางติดต่อกับชุมชนอื่นๆ สะดวกและปลอดภัย						
๖. ชุมชนในโครงการฯ มีสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ฯลฯ พอเพียงในการให้บริการ						
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พอเพียง						
๘. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานพักผ่อนหย่อนใจเพียงพอต่อการให้บริการ						
๙. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางวิชาการเพียงพอต่อการให้บริการ						
๑๐. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ประชุม พบปะสังสรรค์เพียงพอ						

ภาคผนวก ฐ.ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง การศึกษาบทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ด้วยหลักพุทธธรรมตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณี พลตรี พิเศษฐ์ วิสัยจร

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๕ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ตอนที่ ๒ สภาพทั่วไปของชุมชน
- ตอนที่ ๓ บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร
 - ส่วนที่ ๑ โครงการเกษตรธรรมชาติ
 - ส่วนที่ ๒ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน
- ตอนที่ ๔ การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ตอนที่ ๕ ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ และแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑.๑ เพศ

☐ ชาย ๑๖ ☐ หญิง ๑๕

๑.๒ อายุ

☐ ๒๐ ปี ☐ ๒๑-๔๐ ปี ☐ ๔๑-๖๐ ปี ☐ ๖๑ ปีขึ้นไป ๓

๑.๓ สถานภาพในครอบครัว

☐ สามี ๑๑ ☐ ภรรยา ๓ ☐ ลูก - ☐ ตา/ยาย -
☐ ปู่/ย่า - ☐ ผู้อยู่อาศัย ๒ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....-.....

๑.๔ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ๔ คน สูงสุด = ๓๒

๑.๕ สภาพการสมรส

☐ โสด ๖ ☐ สมรส ๑๕ ☐ ม่าย - ☐ หย่า ๑

๑.๖ คุณวุฒิทางการศึกษา

- ☐ ต่ำกว่าประถมศึกษา ๑ ☐ ประถมศึกษา ๔๕ ☐ มัธยมศึกษา ๓๖
☐ อนุปริญญา - ☐ ปริญญาตรี - ☐ ปริญญาโท -
☐ อื่น ๆ ระบุ.....-

๑.๗ อาชีพ

- ☐ ทำนา ๓๒ ☐ ทำสวน ๓๖ ☐ ทำไร่ ๕ ☐ ค้าขาย ๔
☐ รับจ้าง ๑ ☐ อื่น ๆ

๑.๘ รายได้. สูงสุด ๖๐,๐๐๐ - ๗๐,๐๐๐ บาท/ปี = ๒๖ คน

๑.๙ ท่านยังมีภาระหนี้สิน

- ☐ มี ๖๘ ☐ ไม่มี ๑๔

๑.๑๐ ท่านมีเงินออม

- ☐ มี ๑๔ ☐ ไม่มี ๖๘

๑.๑๑ ท่านได้ประกอบอาชีพตามโครงการของกองทัพบกอะไรบ้าง

(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ ทำนา ๓๒ ☐ ทำไร่ ๕ ☐ ทำสวน ๓๖
☐ เลี้ยงปลา ๕ ☐ เลี้ยงเป็ด/ไก่ ๔ ☐ เลี้ยงหมู -
☐ อื่น ๆ ระบุ.....-

๑.๑๒ ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน

- ☐ น้อยกว่า ๑๐ ปี - ☐ ๑๑-๒๐ ปี ๓๗ ☐ ๒๑-๓๐ ปี ๔๑ ☐ ๓๑ ปีขึ้นไป ๔

ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

๑. ที่อยู่อาศัยโดยประมาณ สูงสุด ๓-๔ ไร่ จำนวน 32 คน

๒. พื้นที่ทำการเกษตรสูงสุด ๓-๔ ไร่ จำนวน 32 คน

๓. พื้นที่ที่ใช้เพาะปลูกสูงสุด ทำสวน ๒-๖ ไร่ จำนวน ๓๘ คน

๔. ปริมาณที่ใช้สารเคมี

- ☐ เท่าเดิม ๒ ☐ เพิ่มขึ้น - ☐ ลดลง ๔๓ ☐ ไม่ได้ใช้ \$)

๕. มีการปลูกพืชหมุนเวียน

- ☐ มี ๗๔ ☐ ไม่มี ๘

๖. วัตถุประสงค์ และลักษณะในการเพาะปลูก(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ ปลูกพืชชนิดเดียว ☐ เพื่อกิน - ☐ เพื่อขาย ๘ ☐ เพื่อกินและขาย ๑๒
☐ ปลูกพืชหลายชนิด - ☐ เพื่อกิน - ☐ เพื่อขาย - ☐ เพื่อกินและขาย ๖๒

๗. สถานที่เอาไปขาย(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ ตลาดในหมู่บ้าน ๓ ☐ ตลาดในชุมชน ๑๘

- ☐ ตลาดในอำเภอ ๓๓ ☐ ตลาดในจังหวัด ๒๔
☐ อื่น ๆ ระบุ-.....

๘. ราคาสินค้าทางการเกษตรของท่านกำหนดโดย(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ กำหนดเอง ๖ ☐ พ่อค้าคนกลาง ๕๖
☐ กลุ่มเกษตรกร ๒๑
☐ อื่น ๆ ระบุ-.....

ตอนที่ ๓ บทบาทของกองทัพบก

กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามระดับความต้องการหรือสภาพความเป็นจริง

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉลี่ย
ส่วนที่ ๑ โครงการเกษตรธรรมชาติ						
๑. ท่านทำนาโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย	๑๔	๓๘	๒๓	๓	-	๓.๓๒
๒. ท่านทำสวนใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย	๕	๔๑	๒๓	๓	๒	๓.๕๕
๓. ท่านทำไร่โดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย	๘	๔๒	๒๓	๘	๑	๓.๕๕
๔. ท่านปลูกพืชผักสวนครัวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม(EM) ช่วย	๑๑	๓๕	๒๔	๘	-	๓.๖๕
๕. ท่านเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก	๑๐	๒๕	๒๓	๑๕	๕	๓.๒๕
๖. ท่านเลี้ยงกบในบ่อพลาสติกขนาดเล็ก	๘	๒๓	๒๒	๑๓	๘	๓.๑๒
๗. ท่านเลี้ยงไก่ด้วยปลวกเป็นอาหารเสริม	๕	๒๖	๓๑	๑๔	๒	๓.๓๒
๘. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยลดต้นทุนในการผลิต	๓	๓๕	๓๐	๕	๑	๓.๕๖
๙. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยทำให้พืชแข็งแรง และต้านทานโรคได้ดี	๘	๔๖	๒๕	๒	๑	๓.๓๑
๑๐. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยทำให้ผลผลิตได้ปริมาณมากขึ้น	๔	๕๐	๒๒	๕	๑	๓.๔๐
๑๑. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยทำให้ได้ผลผลิตปลอดสารพิษ	๑๓	๔๕	๑๕	๑	-	๓.๕๕
๑๒. โครงการเกษตรธรรมชาติท่านยังใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการทำเกษตร	๓	๓๕	๒๔	๘	๔	๓.๒๕
๑๓. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ท่านผลิตปุ๋ยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพหรืออีเอ็ม (EM) ใช้เองได้	๕	๔๕	๒๓	๒	๓	๓.๖๓
๑๔. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ท่านรู้หลักการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงดิน	๕	๔๓	๒๘	๒	-	๓.๓๒

รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	เฉลี่ย
๑๕. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยให้ลดค่าใช้จ่าย ในการซื้ออาหารจากภายนอกมาบริโภค	๑๒	๔๔	๒๕	๑	-	๓.๘๒
๑๖. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้ครอบครัวของท่าน มีอาหารการกินอย่างพอเพียง	๗	๕๑	๒๒	๑	๑	๓.๗๖
๑๗. โครงการเกษตรธรรมชาติช่วยแก้ปัญหาการ ว่างงาน	๖	๔๔	๒๗	๕	-	๓.๖๒
๑๘. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิกใน ครอบครัวของท่านไม่ต้องไปรับจ้างหรือประกอบ อาชีพอื่น	๓	๔๒	๓๐	๖	๑	๓.๒๖
๑๙. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้สมาชิกในชุมชน ได้พึ่งพาอาศัยกัน	๗	๔๖	๒๓	๕	๑	๓.๕๘
๒๐. โครงการเกษตรธรรมชาติทำให้มีรายได้ดีขึ้น	๔	๔๖	๒๖	๕	๑	๓.๕๗
ส่วนที่ ๒ โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน						
๑. ชุมชนในโครงการที่มีการรวมกลุ่มในการอนุรักษ์ดิน	๑	๔๐	๓๗	๑	๑	๓.๕๒
๒ ชุมชนในโครงการที่มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์น้ำ	๕	๔๐	๓๔	๒	๑	๓.๕๖
๓. ชุมชนในโครงการที่มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้	๑๒	๓๗	๓๓	-	-	๓.๗๔
๔. ชุมชนในโครงการที่มีจิตสำนึกในการรักษา สภาพแวดล้อมชุมชน	๑๐	๔๐	๓๒	-	-	๓.๗๓
๕. ท่านเห็นความสำคัญว่าการรักษาสภาพแวดล้อม ชุมชนมีผลต่อการดำรงชีวิตที่ดีของชุมชน	๑๗	๓๗	๒๘	-	-	๓.๘๗
๖. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ต้นไม้ ในชุมชนในโครงการฯเพิ่มขึ้น	๕	๔๔	๒๘	๑	-	๓.๗๔
๗. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ดิน น้ำ ป่า ไม้ ในชุมชนในโครงการฯอุดมสมบูรณ์	๑๓	๔๖	๒๑	๒	-	๔.๒๕
๘. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในชุมชนในโครงการฯ สวยงามและน่าอยู่	๑๗	๓๗	๒๗	๑	-	๓.๘๕

รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	เฉลี่ย
๘. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชนในโครงการฯ ดีขึ้นกว่าเดิม	๑๒	๓๓	๓๓	-	-	๓.๓๔
๑๐. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ช่วยลด ปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า	๒๓	๓๓	๒๒	-	-	๔.๐๖
๑๑. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนช่วยทำให้ลด การสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติในชุมชน ในโครงการฯ ได้	๕	๕๑	๒๕	๑	-	๓.๓๑
๑๒. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ชุมชน ของท่านมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติสมบูรณ์ เหมือนอดีต	๘	๔๔	๒๖	๓	๑	๓.๖๖
๑๓. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนทำให้ท่าน สามารถเก็บของป่ามาบริโภคได้เหมือนอดีต	๘	๕๐	๒๓	-	๑	๓.๕๕
๑๔. โครงการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนช่วยทำให้ ชุมชนในโครงการฯ ร่มเย็นแม้จะเป็นฤดูร้อน	๕	๔๑	๓๓	๒	๑	๓.๕๕
๑๕. ท่านต้องการให้ชุมชนอื่น ๆ นำโครงการรักษา สภาพแวดล้อมชุมชนไปปรับใช้เพื่อรักษา สภาพแวดล้อมของชุมชน	๑๐	๕๑	๒๑	-	-	๓.๘๓

ตอนที่ 4 การใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	เฉลี่ย
หลักมัชฌิมาปฏิปทา						
๑. ชุมชนในโครงการประกอบอาชีพสุจริต	๑๖	๔๕	๒๐	๑	-	๓.๕๓
๒. ชุมชนในโครงการมีความขยันขันแข็งในการทำงาน	๑๑	๔๐	๒๕	๒	-	๓.๖๓
๓. ชุมชนในโครงการประพฤติปฏิบัติตนตามจารีตประเพณี	๕	๕๔	๑๗	๒	-	๓.๘๕
๔. ท่านมีความเพียรพยายามในการประกอบอาชีพ	๕	๔๗	๒๖	-	-	๓.๖๕
หลักการรู้จักพอประมาณ						
๑. ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของท่าน	๑๓	๔๐	๒๕		-	๓.๘๐
๒. ท่านพึงพอใจในเรื่องอาหารการกินตามโครงการเกษตรธรรมชาติ	๑๐	๔๖	๒๕		๑	๓.๖๘
๓. ท่านมีความพึงพอใจในเรื่องรายได้ตามโครงการเกษตรธรรมชาติ	๖	๔๘	๒๕	๒	๑	๓.๖๘
๔. ครอบครัวของท่านรู้จักประมาณการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	๒	๔๖	๓๒	๒	-	๓.๕๕
๕. ครอบครัวของท่านรู้จักประหยัดและอดออม	๗	๔๒	๒๕	๓	๑	๓.๖๒
๖. ชุมชนในโครงการรู้จักประมาณตนและไม่ฟุ้งเฟ้อ	๗	๔๐	๓๑	๓	๑	๓.๖๐
หลักไม่เบียดเบียน						
๑. ท่านให้ความเมตตาต่อผู้อื่นตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา	๑๑	๔๓	๒๗	๑	-	๓.๖๘
๒. ท่านให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ	๑๐	๔๕	๒๓	-	-	๓.๕๐
๓. ชุมชนในโครงการมีความเมตตาซึ่งกันและกัน	๗	๕๐	๒๓	๒	-	๓.๖๖
๔. ชุมชนในโครงการให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในชุมชนด้วยความเต็มใจ	๓	๕๓	๒๖	-	-	๓.๖๒

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉลี่ย
หลักสัมมาอาชีพะ						
๑. ท่านพอใจในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑๕	๔๐	๒๖	๑	-	๓.๘๔
๒. ชุมชนในโครงการฯพอใจในการประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑๓	๔๕	๒๒	๒	-	๓.๘๔
๓. ชุมชนในโครงการฯให้ความร่วมมือกับรัฐในการแก้ปัญหาผู้กระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง	๑๑	๔๖	๒๓		๑	๓.๘๒
๔. ชุมชนในโครงการฯไม่ประกอบอาชีพทุจริตคอร์รัปชั่น นื้อราชบังหลวง	๕	๔๕	๒๓		๑	๓.๗๕
หลักพึ่งตนเอง						
๑. สมาชิกในครอบครัวของท่านประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง	๑๐	๔๘	๒๓	๑	-	๓.๘๒
๒. ท่านประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้	๕	๔๕	๒๓	๑	๑	๓.๗๗
๓. ชุมชนในโครงการฯประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง	๘	๕๒	๒๐	๑	๑	๓.๗๑
๔. ท่านประกอบอาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถพึ่งตนเองได้	๘	๔๘	๒๔	๑	๑	๓.๗๔

ตอนที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	เฉลี่ย
เศรษฐกิจดีพอมีพอใช้						
๑. การประกอบอาชีพตามโครงการฯ ช่วยลดต้นทุนในการผลิต	๖	๔๘	๒๕	๒	๑	๓.๖๘
๒. ผลผลิตจากการประกอบอาชีพตามโครงการฯพอเพียงต่อการบริโภคในครอบครัว	๔	๕๐	๒๖		๑	๓.๔๔

รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	เฉลี่ย
๓. ผลผลิตจากการประกอบอาชีพตามโครงการฯ พอเพียงต่อการบริโภคในครอบครัวและเหลือนำไป จำหน่ายได้	๔	๔๓	๓๓	๑	๑	๓.๖๒
๔. รายได้จากผลิตตามโครงการฯ ท่านสามารถนำไป ฝากเป็นเงินออมเพื่อการลงทุนได้	๕	๔๒	๒๕	๘	๒	๓.๔๕
๕. ท่านมีความพึงพอใจต่อผลผลิตและรายได้จาก โครงการ	๖	๔๕	๒๕	๒	๑๐	๓.๗๓
๖. ชุมชนในโครงการฯ มีผลผลิตเพียงพอต่อการ บริโภค	๓	๔๔	๓๔	๑	-	๓.๖๐
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีรายได้จากผลิตตาม โครงการฯ ท่านสามารถนำไปฝากเป็นเงินออม เพื่อการลงทุนได้	๓	๓๕	๓๔	๔	๒	๓.๓๓
๘. ชุมชนในโครงการฯ มีความพึงพอใจต่อผลผลิตและ รายได้จากโครงการ	๖	๔๒	๓๐	๒	๒	๓.๕๓
๙. ชุมชนในโครงการฯ ร่วมแรงร่วมใจกันในการเพิ่ม ผลผลิตตามโครงการเกษตรธรรมชาติ	๕	๔๕	๒๘	๓	๑	๓.๖๑
๑๐. ชุมชนในโครงการมีการรวมกลุ่มในการลดต้นทุน การผลิต	๖	๔๒	๓๐	๒	๒	๓.๕๕
สังคม/ชุมชนดี						
๑. ชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพสุจริต	๑๒	๓๖	๓๔		๑	๓.๖๘
๒. ชุมชนในโครงการฯ ประกอบอาชีพด้วยความซื่อ ซื่อ	๑๒	๔๒	๒๗	๑	-	๓.๗๕
๓. ชุมชนในโครงการฯ รู้จักประมาณตน ประหยัดไม่ ฟุ่มเฟือยเกินฐานะ	๖	๔๔	๓๑	๑	-	๓.๖๓
๔. ชุมชนในโครงการฯ ใช้จ่ายพอสมควรแก่ฐานะใน การบริโภคใช้สอย	๔	๓๘	๓๕	๑	-	๓.๕๕

รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	เฉลี่ย
๕. ชุมชนในโครงการฯ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	๑๑	๔๒	๒๕			๓.๗๘
๖. ชุมชนในโครงการฯ สามารถพึ่งพาตนเองได้	๑๔	๔๓	๒๔	๑	-	๓.๘๕
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีความเมตตา กรุณากันดี	๘	๔๕	๒๗	๒	-	๓.๗๒
๘. ชุมชนในโครงการฯ รู้จักประหยัดและอดออม	๑๓	๔๓	๒๓	๒	๑	๓.๗๕
๙. ชุมชนในโครงการฯ มีความสัมพันธ์อันดีกัน	๑๓	๔๕	๒๓		๑	๓.๘๔
๑๐. ชุมชนในโครงการฯ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน	๑๐	๔๗	๒๓	๑	๑	๓.๗๘
สภาพแวดล้อมน่าอยู่						
๑. ท่านมีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัย	๕	๕๓	๒๓		๑	๓.๗๔
๒. ชุมชนในโครงการฯ มีที่อยู่อาศัยสะอาดและปลอดภัย	๕	๔๘	๒๘	๑		๓.๗๐
๓. ชุมชนในโครงการฯ บริการด้านสาธารณสุขมูลฐานพอเพียงในการให้บริการ	๖	๓๕	๓๕	๕	-	๓.๔๕
๔. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพอเพียงในการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน	๑๒	๓๖	๓๓	๑	-	๓.๗๒
๕. ชุมชนในโครงการฯ ถนนหนทางติดต่อกับชุมชนอื่นๆ สะดวกและปลอดภัย	๕	๓๗	๓๕	๕	-	๓.๕๑
๖. ชุมชนในโครงการฯ มีสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ฯลฯ พอเพียงในการให้บริการ	๕	๓๘	๓๗	๑	๑	๓.๕๕
๗. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พอเพียง	๑	๔๔	๓๓	๓	๑	๓.๕๐
๘. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานพักผ่อนหย่อนใจเพียงพอต่อการให้บริการ	๒	๓๖	๓๗	๖	๑	๓.๓๕
๙. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางวิชาการเพียงพอต่อการให้บริการ	๓	๔๐	๓๓	๖	-	๓.๔๕
๑๐. ชุมชนในโครงการฯ มีสถานที่ประชุม พบปะสังสรรค์เพียงพอ	๖	๓๘	๓๕	๑	๒	๓.๕๕

ประวัติผู้วิจัย

ยศ-ชื่อ-สกุล

วัน/เดือน/ปีเกิด

สถานที่เกิด

ประวัติการศึกษา

การศึกษาทางธรรม

ประวัติการทำงาน

ตำแหน่งปัจจุบัน

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

โทรศัพท์

โทรศัพท์มือถือ

E-mail

พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์

๒๖ มกราคม ๒๕๑๐

ตำบลบางปรอก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

-โรงเรียนนครสวรรค์ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๒๗

-มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปริญญาตรี ศิลปศาสตร

(รัฐศาสตร์) บัณฑิต พ.ศ.๒๕๓๒

-หลักสูตรเสนาธิการทหารเรือ สถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง

- นวกะภูมิ พ.ศ. ๒๕๔๖

- ธรรมศึกษาโท พ.ศ. ๒๕๕๐

- กำลังศึกษาพระอภิธรรม ทางไปรษณีย์ มจร.

- ผู้ช่วยสัสดีอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

- ประจำแผนกส่งกำลังส่งอุปกรณ์ กองควบคุม

ส่งอุปกรณ์ กรมสรรพาวุธทหารบก

- ประจำแผนกช่าง โรงงานซ่อมสร้างรถยนต์ทหาร

กรมสรรพาวุธทหารบก

- นายทหารส่งกำลัง ฝ่ายสรรพาวุธ กองพลทหารราบที่ ๑๕

- ประจำสำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุดและ ประจำกรม

สรรพาวุธทหารบกอีกตำแหน่ง

- ประจำกรมสรรพาวุธทหารบก ช่วยราชการ

กรมยุทธการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด

๑๙/๑ ม.๖ ต.เชียงรากใหญ่ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี ๑๒๑๖๐

๐๒-๕๕๑๕๗๙๕ , ๐๒-๙๖๓๘๗๒๔

๐๘๑-๔๐๕๐๐๙๖

WEERAPONP @ HOTMAIL.COM